

Kōda
Marpōious

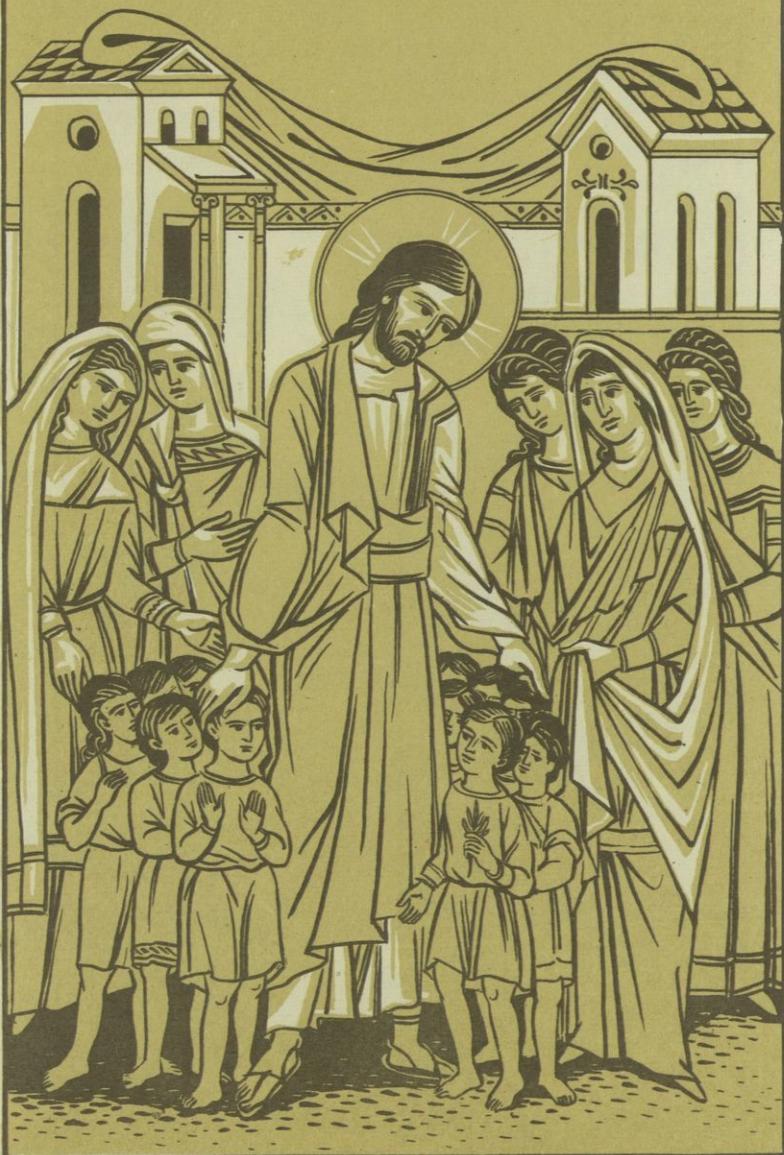
ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

164

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΥΛΟΓΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

1968 φωτ
(Τη εκδ.)

ΕΥΑΓ. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΗΛΙΑ Π. ΜΗΝΙΑΤΗ

Γ. ΜΕΓΑ — Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1968

Αὕτη είναι η πρώτη μέρος της συλλογής των έργων της Επαγγελματικής Ακαδημίας της Αθηναϊκής Καποδιστριανής Πανεπιστημίου, που διατίθεται σε διάφορα βιβλιοπωλεῖα και μεταπολεμικά γραφεία.

Αὕτη είναι τα δύο τμήματα, που διατίθενται μερικώς μεταξύ τους, τα οποία περιλαμβάνουν τα ριζώματα και την απόπειρα της ιατρικής μας.

Δεν είναι η αύρα, που θεωρείται γαλονή νόσο της γαστρίδης,

δεν είναι η άνθιστη πρόσηγρα η αύρα της γαστρίδης,

είναι μια άθινη πράγμα που δομή της λοιπής συντασίας

της διατριψύδιας ανθεργάτης το δύρρειο την.

Τα πάρα πάνω μάγιστρα και τα ίσων γλαρύδων

και της σ' αυτή και πάλιτεται διάλεκτη τη Πατρίδα.

ΥΟΦΕΛ
ΙΟΤΙΩΝ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ

Αύτὸν εἶναι τὸ ἵερὸν πανί, τὸ γαλανὸν καὶ τὸ ἄσπρο,
κομμάτι ἀπὸ ἀνοιξιάτικο καὶ ξάστερο οὐρανόν,
ποὺ εἶναι λευκὸν σὰν τὸν ἀφρὸν τοῦ κύματος, ποὺ ἀνθίζει
σὲ περιγιάλι δόλγυλυχο, σὲ πέλαγο μακρινό.
Αύτὸν εἶναι τὸ ἵερὸν πανί, ποὺ, ὅταν περνᾷ μπροστά μας
ὑγραίνονται τὰ βλέφαρα καὶ σπαρταρᾶ ἡ καρδιά μας.

Δὲν εἶναι ἡ αὔρα, ποὺ ἔρχεται γλυκὰ νὰ τὸ χαιδέψῃ,
δὲν τὸ ἀνεμίζει πρόσχαρα ἡ αὔρα ἡ σιγανή·
εἶναι μιὰ ἀθάνατη πνοή, ποὺ ὁρμᾷ νὰ ζωντανέψῃ
μὲ ἀνατριχίλα ἀνέκφραστη τὸ δίχρωμο πανί.
Τὸ πῆρε κάποια μάγισσα καὶ τό καμε χλαμύδα
καὶ ζῇ σ' αὐτὸν καὶ πάλλεται δόλοκληρη ἡ Πατρίδα.

Είναι ή Σημαία! Τὴν βλόγησαν παπᾶδες μ' ἀσπρα γένεια,
μέσ' στῆς σκλαβιᾶς τὸ τρίσβαθο κι' ἀπόκρυφο σχολειό,
ἔκλαψαν μάτια καὶ καρδίες ἐπάνω της, καὶ οἱ κόρες
τὴν νύκτα τὴν ὑφαίνανε κρυφὰ στὸν ἀργαλεῖο.
Σὰν βόρειο σέλας ἀστραψε στὴν Λαύρα μιὰν ἡμέρα
κι' ἀπλώθηκε ὡς τὸν ἔβδομο οὐρανὸν κι' ἀκόμη πέρα.

Ποιά λύρα ἔχει τὴν δύναμι γιὰ νὰ σὲ ψᾶλῃ ἐπάξια;
Εἰσαι τῆς νέας Ἐλλάδος μας ἡ ἀγία εἰκόνα Ἐσύ.
Εἰσαι ἡ λαχτάρα, ποὺ λυγάει τὰ γόνατα τῶν σκλάβων,
εἰσαι τοῦ γένους τ' ὄραμα, Σημαία μας χρυσῆ,
ποὺ δταν τὰ μάτια ἐπάνω σου μὲ σέβας τὰ καρφώνει
θαρρεῖς καὶ κάποιο οὐράνιο φῶς σὲ περικυκλώνει...

N. Ζαφειρίου «Η Ἐλληνικὴ Σημαία»

Στέφανος Δάφνης

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

① ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

— Παπποῦ! ξ, παπποῦ! ἐφώναξεν ὁ Νάσος, σπρώχνοντάς τον μὲ τὸ πόδι του.

— Τί εἶναι;

— "Α, σήκω νὰ ἴδοῦμε τὴν Ἀνάστασι.

Σάν ἐβγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὴν καλύβα τους, ἀκουαν σὲ ὅλην τὴν κοιλάδα καὶ γῦρο ἀπὸ τὶς ράχες φωνές. "Ολοι οἱ βλάχοι τῆς περιφερείας ἔκεινης ἥσαν στὸ πόδι, στολισμένοι, καὶ μὲ κεριὰ στὰ χέρια ἐπερίμεναν τὴν Ἀνάστασι.

Εἶχε πιὰ πλησιάσει ἡ ὥρα. 'Ο αὐγερινὸς φεγγιοβολῶντας ἀνέβαινε φηλά. Οἱ βλάχοι μὲ τὶς γυναικες καὶ τὰ παιδιά τους ἥσαν ἔτοιμοι ἔξω ἀπὸ τὶς καλύβες τους. Οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ γῦρο χωριὰ εἶχαν ἀνεβῆ στὰ ὑψώματα. Νέοι ζωηροί, γέροντες λευκόμαλλοι, παιδιά, γυναικες νέες καὶ γριές, ὅλοι εἶχαν καρφώσει τὰ μάτια τους στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντος.

"Ηξεραν πώς ἀπὸ κεῖ θύψωνετο μιὰ ράχι, ἀπ' ὅπου θὰ ἐφαίνετο ὁ παπᾶς μὲ τὴν λαμπάδα στὰ χέρια, κηρύσσοντας στοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασι τοῦ Σωτῆρος. Οἱ μεγάλες πυρές ἐλαμπάδιζαν θύψηλὰ καὶ ἔρριχναν κοκκινωπές ἀκτῖνες στὰ πρόσωπα καὶ στὰ καθαρὰ ἐνδύματα.

'Η καρδιὰ ὅλων ἐβροντοκτυποῦσε ἀνυπόμονη, ὅσο ἐπλησίαζε ἡ μεγάλη καὶ ιερὴ στιγμή. Κάθε ἄστρο, ποὺ παρουσιάζετο ἀπὸ τὴν ράχι, τὸ ἔπαιρναν γιὰ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ καὶ ἐφώναζαν ἀναπηδῶντας μὲ χαρά:

— Νάτο, ἐφάνηκε!

— 'Αμ' ποῦ ἀκόμη!

— Θ' ἀσπρίση τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ίδῃς.

Καὶ ἐπείραζε ὁ ἔνας τὸν ἄλλον καὶ διηγεῖτο ιστορίες, καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρός.

— Νάτο, νά το! Ἔκεινο εἶναι! ἐφώναζε κάποιος χαρούμενος.

Πράγματι ἐφάνηκε φῶς λαμπάδας, ποὺ ἐτρεμόσβηνε στοῦ ἀνέμου τὴν πνοή. "Εσχιζε τὸ σκοτάδι καὶ ἔρριχνε παρήγορη λάμψι γῦρο.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ γῦρο μέρη ἐκάρφωσαν πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰ μάτια τους καὶ ἐτέντωσαν τὴν ἀκοή τους.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

'Η φωνὴ ἀκούσθηκε ἀπὸ τὴν ράχι δυνατή. "Εφθασε σὰν κύματα στὶς καρδιὲς τῶν ἀπλοϊκῶν ἐκείνων ἀνθρώπων καὶ ἔχυσε ἐπάνω τους γλυκύτητα καὶ συγκίνησι.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

'Η φωνὴ ἀκούσθηκε τώρα πιὸ δυνατή. Οἱ βλάχοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἔσκυψαν τὴν κεφαλὴ καὶ ἔκαμαν τὸν σταυρό τους. "Ολη ἐκείνη ἡ μεγάλη κοιλάδα ἔμοιαζε τὴν ὥρα ἐκείνη σὰν ἔνας μεγάλος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

‘Η φωνὴ ἀντήχησε γιὰ τρίτη φορά. Μαζὶ μὲ τὸ φῶς τῆς λαμπάδας ἐφάνηκε καὶ μία ἄλλη λάμψις καὶ ἀμέσως ἀκούσθηκε ὁ βαθὺς βρόντος πυροβόλου. Καὶ εὐθὺς μὲ τὸν πρῶτο πυροβολισμὸν ἄλλοι πολλοὶ μαζὶ πυροβολισμοὶ ἐσφύριζαν στὶς ράχες, τὰ λαγκάδια, τὰ δένδρα, τὶς καλύβες, τὰ πρόβατα καὶ τὰ μανδριά. Οἱ βλάχοι, μὲ τρελλὸν ἐνθουσιασμόν, μετέδιδαν ὁ ἔνας στὸν ἄλλο τὴν εὐχάριστη εἰδῆσι τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ἀδέλφια!...

— Ἀληθῶς ἀνέστη!... ἀληθῶς ἀνέστη!...

— Ζῆ καὶ βασιλεύει... Ζῆ καὶ βασιλεύει!...

Πολυάριθμα μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο παντοῦ. Τὰ βλαχόπουλα ἔτρεχαν πρόθυμα νὰ μεταφέρουν στοὺς ἄλλους τὸ ἄγιο φῶς, ποὺ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ.

→ Σὲ λίγο δὲς οἱ ράχες ἐφεγγοβολοῦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μέσα στὸ σκοτάδι ὡς πολυάριθμα διαμάντια. Ἀπὸ κάθε καλύβα τὰ καριοφίλια καὶ οἱ ἀσημοπιστόλες ἀστραφταν καὶ ἐβροντοῦσαν. Τὰ πρόβατα στὰ μανδριὰ ἐβέλαζαν καὶ ἐπηδοῦσαν φοβισμένα ἀπὸ τοὺς κρότους, οἱ σκύλοι ἀλυκτοῦσαν καὶ τὰ ἀλογα ἐχρεμέτιζαν.

‘Η ράχι, ποὺ ἐπάνω τῆς ἐφάνηκε τὸ πρῶτο φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἥτο τώρα κατάφωτη. Εἴκοσι ὡς εἴκοσι πέντε βλάχοι, ἀσκεπεῖς, μὲ τὴν λαμπάδα ἀναμμένη στὰ χέρια, ἐγονάτιζαν γῦρο στὸν παπᾶ. Καὶ ὁ παπᾶς, ὅρθιος, κινῶντας τὴν λαμπάδα του ἀνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη». ✕

Ανδρέας Καρκαβίτσας

2. ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Τὸ μέγα θαῦμα σήμερα τὴν πλάσι ὅλη μαγεύει,
ρυθμὸς ἀγάπης τὶς καρδίες σὰν ὄνειρο χαιρεύει.

Χριστὸς Ἀνέστη! ἀντιλαλεῖ παντοῦ σὰν ἄγια ἀλήθεια,
κινήσιδα ἐλπίδας χύνεται σὲ πονεμένα στήθια.

Κινήσιδα μὲ τὴν ἀνοιξί, μὲ τοὺς ἀνθοὺς τ' Ἀπρίλη,
τὸ πρόσχαρο τὸ μήνυμα, σὰν νάθελε νὰ στείλῃ
τὴν λουλουδένια του ὁμορφιὰ τοῦ Γολγοθᾶ τὸ θῦμα
μέσ' στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ νὰ πνίξῃ κάθε κρῖμα.

Χριστὸς Ἀνέστη! φίλημα γλυκειᾶς ἀγάπης δῶστε
φίλοι κι ἔχθροι κι ἀδελφικὰ τὰ χέρια σας ἐνῶστε.

Ἐνα τοῦ κόσμου τ' ὄνειρο: Νικήτρια ἡ καλωσύνη
νάναι παντοῦ, κι ὁδηγητὴς τῶν ἔργων μας νὰ γίνη.
Τοῦ Λόγου ἡ δόξα ἀνάλαμψε κι ἥρθε παρηγορήτρα
—σὰν μέσα στὸ ἡλιόκαμμα—σ' ὅλη τῆς γῆς τὴν φύτρα.
Χριστὸς Ἀνέστη! ἀς ζῆ στὸν νοῦ τὸ Σύμβολο τὸ ὄραϊο,
γιὰ νὰ πληθαίνουν μέσα μας χαρὲς καὶ φέγγος νέο,
ἡ Δικαιοσύνη τῆς ψυχῆς τὰ βάθη νὰ φωτίζῃ
καὶ τῆς Ἀγάπης ἡ ὁμορφιὰ τὸν κόσμο νὰ στολίζῃ.

Γ. Λασμπρίδη «Χριστὸς Ἀνέστη»

Ιωάννης Πολέμης

3. ΧΡΟΝΙΑΡΕΣ ΜΕΡΕΣ

Καὶ θὰ ῥθοῦν χρονιάρες μέρες: Τὰ Χριστούγεννα,
μὲ τ' ἀφρόπλαστα χριστόψωμά τους, πρῶτα,
καὶ τ' Ἀϊ-Βασιλειοῦ, μὲ τῶν παιδιῶν τὰ κάλαντα,
καὶ μὲ τῶν νερῶν τ' ἀγιάσματα, τὰ Φῶτα.

Καὶ ὕστερα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἀνάστασι,
ποὺ ὀλόχαρο τὸ χωριὸ θὰ τὴν γιορτάσῃ,
τῶν βουνῶν βροντοξυπνῶντας τοὺς ἀντίλαλους,
σπέρνοντας λαμπάδων φέγγισμα στὰ δάση.

Καὶ μὲ τὰ λαμπριάτικα καλοκαιριάσματα
στήνοντας χορὸ στὰ ὀλόανθα χαμομήλια,
θ' ἀνεμίζουν κάτω ἀπὸ μηλιᾶς χιονόκλαδα
κόκκινες ποδιές καὶ κίτρινα μαντήλια.

Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΠΑΤΡΙ
ΑΡΧΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε/
ο Εδρομάρτυρ

4. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ο' Ανήμερα τῆς ἑορτῆς τῶν Βαΐων τοῦ Εἰκοσιένα, τὴν Κυριακή, φίλοι τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ ἐπίσημοι ξένοι τὸν ἐπαρακινοῦσαν νὰ φύγῃ, νὰ σωθῇ. Τὰ μέτρα τῆς Ὁθωμανικῆς κυβερνήσεως ἔξ αἰτίας τῆς Ἐπαναστάσεώς μας ἐγίνοντο ἄγρια καὶ ὁ καθεὶς μποροῦσε νὰ προβλέψῃ τὸ μέλλον! Τὸν ἐπαρακαλοῦσαν λοιπὸν νὰ φύγῃ, τοῦ ἐπρόσφεραν καὶ τὰ μέσα:

«Μὴ μὲ παρακινῆτε νὰ φύγω, εἶπε στοὺς φίλους του.

Μή θέλετε νὰ σωθῶ. 'Η ὥρα τῆς φυγῆς μου θὰ ἦτο ἀρχὴ σφαγῆς, ὥρα σπαθιοῦ στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ στὰ ἄλλα Χριστιανικά μέρη. 'Ωραῖο πρᾶγμα θέλετε νὰ κάμω, μεταμορφωμένος μὲ καμμιὰ προβιὰ στὴν πλάτη, νὰ φεύγω στὰ καράβια. "Η, κλεισμένος σὲ φιλικὴ πρεσβεία, νὰ ἀκούω στοὺς δρόμους τὰ ὄρφανὰ τοῦ "Εθνους μου νὰ σπαράζουν στὰ χέρια τοῦ δημίου. Εἴμαι Πατριάρχης γιὰ νὰ σώσω τὸν λαό μου, δχι νὰ τὸν ρίξω στὰ μαχαίρια τῶν Γενιτσάρων. 'Ο θάνατός μου ἵσως ὡφελήσῃ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ζωή μου. Οἱ ξένοι βασιλεῖς θὰ ταραχθοῦν ἀπὸ τὸν ἀδικο θάνατό μου. Δὲν θὰ δείξουν ἀδιαφορία βλέποντας νὰ βρίζεται ἡ πίστις τους στὸ πρόσωπό μου καὶ οἱ "Ελληνες θὰ πολεμήσουν μὲ ἀπελπισία, ποὺ συχνὰ χαρίζει τὴν νίκη. Κάμετε λοιπὸν ὑπομονὴ δ, τι καὶ ἀν μοῦ συμβῇ. Σήμερα τῶν Βαΐων ἀς φᾶμε στὸ τραπέζι τὰ ψάρια τοῦ γιαλοῦ καὶ ἔπειτα, ἵσως αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα, ἀς φᾶνε καὶ αὐτὰ ἀπὸ μᾶς.

Α »"Οχι, δὲν θ' ἀφήσω νὰ μὲ περιγελοῦν, περπατῶντας μὲ ἀκολουθία ἀπὸ διάκους καὶ ἄρχοντες στοὺς δρόμους τῆς 'Οδησσοῦ, τῆς 'Επτανήσου ἢ τῆς 'Αγκῶνος καὶ νὰ μὲ δείχνουν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ λέγουν: Νὰ ὁ φονιᾶς Πατριάρχης! "Αν τὸ "Εθνος μου σωθῆ καὶ θριαμβεύσῃ, θὰ μὲ ἀποζημιώσῃ, ἐλπίζω, μὲ θυμιάματα τιμῆς καὶ ἐπαίνου, ἐπειδὴ ἔκαμα τὸ χρέος μου. Δὲν θὰ ἀνεβῶ γιὰ τετάρτη φορὰ στὰ μοναστήρια τοῦ "Αθω, δὲν τὸ θέλω. Χαίρετε, σπήλαια καὶ κορυφὲς τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ. Χαίρε, θαλάσσιο κῦμα. Χαίρε, Σπάρτη καὶ 'Αθῆναι, ὅπου ἤθελα νὰ ἴδρυσω σχολεῖα γιὰ τοὺς νέους τῆς Πατρίδος. Χαίρε, γῆ τῆς γεννήσεώς μου, Δημητσάνα!

»"Εγὼ πηγαίνω ὅπου μὲ καλεῖ, μὲ ὁδηγεῖ ἢ γνώμη μου, ἢ μεγάλη μοῖρα τοῦ "Εθνους καὶ ὁ οὐράνιος Θεός».

·Ομιλία περὶ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου Γεώργιος Τερτσέτης

5 Η Ο ΘΕΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πολλές φαρεῖς συλλογίζομαι καλὰ - καλὰ ὅσα τεράστια
ἡ θεία παντοδυναμία Του κάνει γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ λαοῦ
τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅταν εἴμαι βυθισμένος στὶς σκέψεις
αὐτές, φέρω τὸν νοῦ μου στὴν ἀξιομνημόνευτη ἐκείνην ἐπο-
χὴ τῆς ἑλευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ
Φαραὼ. Καὶ βρίσκω κάποια δύμοιότητα στὶς τύχεις τῶν δύο
λαῶν.

‘Ακούει ὁ Θεὸς τὴν κραυγὴν τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ, βλέ-
πει τὴν θλῖψιν καὶ τὴν δυστυχίαν τους, συμπαθεῖ στὰ δεινά
τους καὶ ἔκλεγει ἔνα ποιμένα προβάτων, γιὰ νὰ τοὺς ἑλευ-
θερώσῃ ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου.^A

— Ο Ποιός εἴμαι ἐγώ, λέγει ὁ Μωϋσῆς, Κύριέ μου, ποιός
εἴμαι ἐγώ, ποὺ προστάζεις νὰ πάω στὸν Φαραὼ, τὸν βασιλιᾶ
τῆς Αἰγύπτου; Παρακαλῶ, Κύριε, ἄφησέ με. Ἰσχνόφωνος
καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἴμαι.^O

Τὰ ἵδια ἐλέγχωμε καὶ ἐμεῖς, ὅταν ὁ Θεός, ἐλεῶντας τὴν ἀθλία κατάστασι μας, ἐφώτισε στήν καρδιά μας τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ἀπελευθερώσεώς μας.

—Ἐμεῖς μόνοι, ἐλέγχωμε, νὰ σπάσωμε τὶς ἀλύσεις μας; Ἐμεῖς νὰ νικήσωμε τὸν πολυάριθμο στρατὸ καὶ στόλο τοῦ τυράννου;

—Μαζί σου θὰ εἰμαι ἐγώ, εἶπε τότε στὸν Μωϋσῆν ὁ Θεός. Μὴ φοβᾶσαι, ἐγώ θὰ ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μὲ τὴν δύναμί μου θὰ κτυπήσω τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐγώ θὰ δυναμώσω τὸν λαό μου ἐναντίον των.

Αὐτὰ μοῦ φαίνεται ἀπαράλλακτα ὅτι ἀκούω νὰ λέγη καὶ σήμερα τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ στὸν ἀδύνατο λαὸ τῆς Ἑλλάδος.

—Ἐγώ, λέγει, ἀδύνατε καὶ ἐγκαταλειμμένε λαέ μου, ἐγώ θὰ εἰμαι μαζί σου, ἐγώ θὰ ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μὲ τὴν δύναμί μου ἐγώ θὰ κτυπήσω τοὺς ἔχθρούς σου, ἐγώ θὰ σὲ δυναμώσω ἐναντίον τους.

Αὐτὰ εἶπε καὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς ὀλοένα γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

“Λόγοι αὐτοσχέδιοι”

Σπυρίδων Τρικούπης

6. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Διηγεῖται ό ΐδιος ό Κολοκοτρώνης, ότι μιὰ φορά ἐπῆγε στὸ πανηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς. Αὐτὸ τὸ μοναστήρι ἦτο μεγάλο καὶ εἶχε καταστραφῆ στὴν ἐπανάστασι τοῦ Ὁρλώφ, τῷ 1769. "Οταν ἐπέρασε, ἦτο μία μάνδρα χαλασμένη, καὶ σκεπασμένη ἡ ἔκκλησία μὲ κλαδιά.

Τότε ἔταξε ό Κολοκοτρώνης:

— Παναγία μου, βοήθησέ μας νὰ ἐλευθερώσωμε τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν Τύραννο καὶ νὰ σὲ κάμω καθὼς ἥσουν πρῶτα.

Καὶ πράγματι ἡ Παναγία ἐβοήθησε· καὶ στὸν δεύτερο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπλήρωσε ό Κολοκοτρώνης τὸ τάμα του καὶ τὴν ἔκανε ὅπως ἦτο πρὸν ἀπὸ τὴν καταστροφῆ τῆς.

«Ο Γέρων Κολοκοτρώνης»

Γεώργιος Τερτσέτης

7. Ο ΠΑΠΑ - ΑΡΣΕΝΗΣ

Ἐπέρασαν πάλι οἱ Τούρκοι τοῦ Δράμαλη τὰ Δερβενάκια, ἀρχὲς Ἰουλίου τοῦ 1822, καὶ ἐπῆραν τὴν ἀναπνοή τους κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς Κορίνθου. Μὰ εἰδαν ὅτι εἶχαν ἀφῆσει χιλιάδες ἄλλους Τούρκους πίσω τους ἔξω ἀπὸ τὸ

Ναύπλιο. Τότε ἀπεφάσισαν νὰ ξαναμποῦν στὰ φοβερὰ στενά, νὰ βοηθήσουν ἔκεινους, ποὺ ἔμειναν καὶ νὰ στείλουν τροφὲς στὸ πεινασμένο Ναύπλιο. Ἡ ἀπόφασί τους αὐτὴ δείχνει, πῶς τὴν περασμένη καταστροφή τους μέσα στὰ στενὰ τὴν ἔξήγησαν, ἵσως καὶ σωστά, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς παράλογης τρομάρας των, ἀφοῦ τόσοι λίγοι "Ἐλληνες ἔτυχε νὰ είναι ἔκει στὰ Δερβενάκια.

‘Η ἀπόφασί τους λοιπὸν τώρα εἶναι ἀνδρικὴ καὶ οἱ μάχες, ποὺ ἔγιναν μέσα στὰ περάσματα τοῦ “Αἰ-Σώστη, δείχνουν λύσσα ἀληθινή. Γιατὶ οἱ “Ελληνες εἶναι ἐκεῖ πέρα τώρα πιὸ πολλοὶ συναγμένοι καὶ πολὺ διαλεκτοὶ καὶ ὡχυρωμένοι.

‘Ἐκεῖ, μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τις ἡμέρες, ἔτυχε νὰ τρῶνε ὁ Νικηταρᾶς καὶ ἔνας παπᾶς ἀπὸ τὸ Κρανίδι, ὁ Παπαρσένης. Τότε ἤλθε τὸ μήνυμα πώς ἐφάνηκαν πάλι οἱ Τοῦρκοι νὰ ἔρχωνται μακριά, ἀπὸ τὴν Κόρινθο.

‘Ο Παπαρσένης δὲν ἐταράχθηκε.

— Φέρτε νὰ πιοῦμε, εἶπε, αὔριο θὰ τοὺς πάρη ἡ κατάρα.

Στὸν δρόμο, ἐκεῖ ποὺ ἐπροχωροῦσαν, ἔλεγε ὁ Παπαρσένης πάλι στὸν Νικηταρᾶ:

— Αὔριο τὸ κεφάλι μου θὰ μείνῃ ἐδῶ, ὅμως σπυρὶ σιτάρι δὲν θὰ περάσῃ γιὰ τὸ Ναύπλιο!

Καὶ τὸ βράδυ, ποὺ ἐδειπνοῦσε ὁ Παπαρσένης (οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν φθάσει ἀκόμη), ἐσυλλογίζετο τὸ Ναύπλιο.

— Τὸ Ναύπλιο τὸ εἴχαμε στὰ χέρια μας, ἔλεγε (ἥτο τότε ἔτοιμο νὰ παραδοθῇ), μὰ ὁ Δράμαλης τὸ ἐπῆρε πάλι. Μονάχα σὰν πάρωμε τὸ Ναύπλιο, τότε θὰ ποῦμε πώς ἐλευθερωθήκαμε.

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ γενναίου παπᾶ ἔδιναν καρδιὰ μεγάλη σὲ δλους, γιὰ νὰ κρατήσουν τὰ στενά.

Τὴν δλλή μέρα, 29 Νοεμβρίου 1822, ἐσκοτώθηκε ὁ παπᾶς. “Ομως οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέρασαν.

Γ. Βλαχογιάννη “Ιστορικὴ Ἀνθολογία” N. Σπηλιάδης - I. Βλαχογιάννης

8. Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ

"Οταν ήλθε ὁ βασιλιάς" Οθων πρώτη φορά στὸ Μεσολόγγι, στὰ 1837, παρουσιάσθηκε ἐμπρός του ὁ Παπᾶ - Παναγιώτης Μπουγάτσας. "Ετυχε τότε νὰ βρίσκεται στὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ στρατηγὸς Δ. Μακρῆς καὶ ὁ βασιλιάς ἔζήτησε ἀπ' αὐτὸν πληροφορίες γιὰ τὸν παπᾶ.

— Μεγαλειότατε, τοῦ εἶπε ὁ Μακρῆς, τὸν παπᾶ αὐτὸν ἀξίζει νὰ τὸν προσκυνοῦμε σὰν ἄγιο, γιὰ τὶς μεγάλες του ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα καὶ στὸν κόσμο.

— Καὶ ποιές εἶναι αὐτές, καπετὰν Μακρῆ; ἐρώτησεν ὁ βασιλιάς.

— Ακουσε, Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Μακρῆς. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ στὸ Μεσολόγγι, ἡ μόνη δουλειὰ ποὺ ἔκανε ὁ παπᾶς αὐτὸς ἦτο, ἀμα ἀρχιζε τὸ τουφέκι (καὶ ἦτο αὐτὸ καθημερινό, νύκτα - μέρα) νὰ τρέχῃ στὴν ἐκκλησιά. "Επαιρνε τὸ δισκοπότηρο στὰ χέρια του, μὲ τὸ φανάρι του, ἐπήγαινε ἀπὸ ἐπαλξὶ σὲ ἐπαλξὶ καὶ μεταλάβαινε τοὺς βαριὰ πληγωμένους καὶ τοὺς παρηγοροῦσε μὲ καλὰ λόγια. Καὶ ἐγκαρδίωντε τοὺς ἄλλους νὰ πολεμοῦν μὲ ὅρεξι καὶ μὲ ψυχὴ γιὰ νὰ ἔχουν τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Σοῦ ὅρκίζομαι στὴν πίστι μου, Μεγαλειότατε, ὅτι δὲν ἐπέρασε ἡμέρα ἢ νύκτα, ποὺ νὰ μὴν τὸν ἵδω στὴν ἐπαλξὶ μου, ἐπάνω στὸ τουφέκι, καθὼς καὶ νὰ φέρῃ γῦρο δλες τὶς ἄλλες ἐπάλξεις καὶ μέσα στὴν χώρα ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Καὶ στὴν ἔξοδο, Μεγαλειότατε, ἦτο μαζί μας καὶ βόλι δὲν τὸν ἐπείραξε. Τότε δὲν εἶναι ἄγιος ὁ παπᾶς αὐτός;

Γ. Βλαχογιάννη, «Ιστορικὴ Ἀνθολογία»

N. A. Μακρῆς

9. ΑΝΥΧΤΑ - ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ

Α Τὴν ἄγια νύχτα τῇ Χριστουγεννιάτικῃ
λυγοῦν τὰ πόδια
καὶ προσκυνοῦν γονατιστὰ στὴ φάτνη τους
τὰ ἀδολα βόδια.

Καὶ ὁ ζευγολάτης ξάγρυπνος θωρῶντάς τα
σταυροκοπιέται
καὶ λέει μὲ πίστι ἀπ' τῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα:
«Χριστὸς γεννιέται!»

Τὴν ἄγια νύχτα τῇ Χριστουγεννιάτικῃ
κάποιοι ποιμένες
ξυπνοῦν ἀπὸ φωνὲς ὑμνων μεσούρανες
στὴ γῆ σταλμένες. ▶

Δ Κι ἀκούοντας τὰ 'Ωσαννὰ ἀπ' ἀγγέλων στόματα
στὸν σκόρπιο ἀέρα,
τὰ διαλαλοῦν σὲ χειμαδιὰ ἡλιοφώτιστα
μὲ τὴ φλογέρα.

Τὴν ἄγια νύχτα τῇ Χριστουγεννιάτικῃ
— ποιός δὲν τὸ ξέρει; —
τῶν μάγων κάθε χρόνο τὰ μεσάνυχτα
λάμπει τὸ ἀστέρι. ↗

Γεώργιος Δροσίνης

10. Ο ΠΑΠΑΣ ΤΟΥ ΣΤΑΡΤΣΟΒΟΥ

Στήν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, ὑστερα ἀπὸ μιὰ μάχη, τῷ 1912, συναντήσαμε τὸν παπᾶ, ψηλό, στεγνό, μὲ πρόσωπο γεμάτο ρυτίδες, μὲ ἀραιὰ γένεια ψαρὰ στὸ μυτερό του πηγούνι, μὲ ράσα τριμμένα, πρασινωπά, ζωνάρι γαλάζιο καὶ παντοῦφλες, ὅπου ἔπλεαν μέσα σ' αὐτὲς τὰ γυμνὰ κοκκαλιάρικα πόδια του. Εἶχε μάτια ἀεικίνητα, ἀστραποβόλα, διαπεραστικά, φλόγας ἐλληνικῆς μάτια, ἄγρυπνος φρουρὸς τοῦ ἀπλοῦκου ποιμνίου του.

"Οταν ἐσκύψαμε νὰ τοῦ φιλήσωμε τὸ χέρι, ἐκεῖνος τὸ ἔτραβηξε πίσω δυνατά. Τὰ μάτια του ἐβούρκωσαν ξαφνικά. "Αρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι ἐνὸς ἀπὸ μᾶς τὸ πηλήκιο καὶ ἐφίλησε τὸ ἔθνόσημο μὲ τὸ στέμμα, ὅπως θὰ ἐφιλοῦσε τὸ Τίμιο Ξύλο. "Επειτα μᾶς ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι πατρικὰ καὶ μᾶς ὡδήγησε ἐμπρὸς στὴν 'Ωραία Πύλη. 'Εστάθηκε ἐκεῖ μὲ εὐλάβεια, ἐσταυροκοπήθηκε, μᾶς ἐφίλησε ἐναν-ἐναν στὰ μέτωπα καὶ μὲ φωνὴ φλογερή, λαχανιασμένη, χαμηλὴ μᾶς εἶπε:

— Καὶ στὴν Πόλη, παιδιά μου, ἀδέλφια μου, "Ελληνές μου!..."

Δ Μᾶς ἐφάνηκε πώς ἡ εὐχὴ ἔκείνη ἔβγαινε ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ Παντοκράτορος, ποὺ εὐλογοῦσε ἀπὸ τὸ μισοσκόταδο τῆς σκεπῆς τῆς ἐκκλησίας. Μᾶς ἐφάνηκε ὅτι ἦτο εὐχὴ τῆς Παρθένου, ποὺ ἐσήκωνε τὰ μάτια τῆς ἀπὸ τὸ Θεῖον Βρέφος καὶ μᾶς ἐκοιτοῦσε. "Οτι ἦτο ἡ εὐχὴ τῶν ἀγγέλων, ποὺ ἐφύλαγαν μὲ πύρινες ρομφαῖες τὶς πύλες τοῦ Ἱεροῦ. "Οτι ἦτο ἡ εὐχὴ τῶν Ἀγίων, ποὺ μᾶς ἐκοίταζαν ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς τοίχους, ὅπου ἀντιφέγγιζαν τὴν λάμψι τους οἱ λιγοστὲς κανδῆλες.

«'Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων»

'Ηλ. Π. Οίκονομόπουλος

11. ΜΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

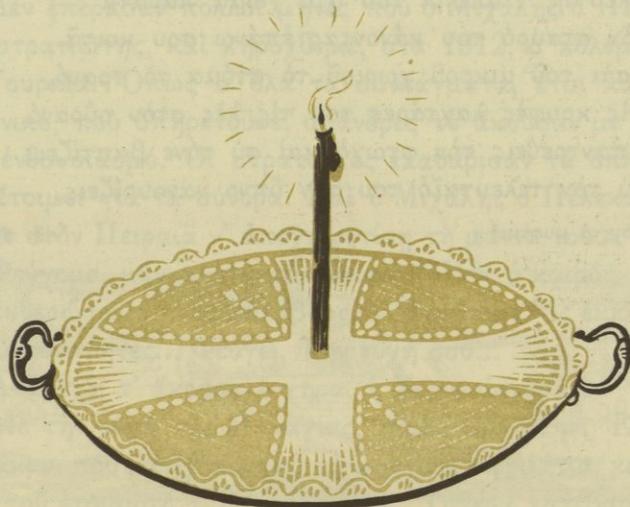
Ἐπροχωρούσαμε ὑστερα ἀπὸ τὴν μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, τῷ 1912, ἔλεγε ἔνας τραυματίας ὑπαξιωματικός, περνῶντας μέσα ἀπὸ τὰ ἔρείπια, ποὺ ἄφησαν οἱ Τοῦρκοι, φεύγοντας ἀπὸ τὰ κατεχόμενα μέρη.

Α' Ενας Τοῦρκος πληγωμένος, γεμάτος αἷματα, ἀνασηκώθηκε σὲ λίγο στὸν ἀγκῶνά του μόλις μὲ εἰδε. Ἐκοίταξε μὲ λαχτάρα τὸ παγούρι μου καὶ, στὴν ἄγνωστη γιὰ μένα γλῶσσά του, κάτι μὲ παρεκάλεσε. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ ἄλογο, ἐξεκρέμασα τὸ παγούρι μου καὶ τοῦ τὸ ἐπλησίασα στὸ στόμα. Ηπιε ἀχόρταγα, μὲ ἐκοίταξε μὲ ἔνα βλέμμα εὐγνωμοσύνης καὶ, πρὶν προφθάσῃ νὰ πῇ τίποτε ἄλλο, ἔπεσε ἀνάσκελα στὸ χῶμα. Ἐπήδησα στὸ ἄλογό μου καὶ ἔψυγα. Ο Τοῦρκος εἶχε πεθάνει. Λ.

12ΑΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ

Μᾶς εὐχαρίστησε ἐξαιρετικά, ὅταν ἐμάθαμε ὅτι στὸ χωριό, ποὺ θὰ ἐμέναμε λίγες μέρες, ἔλεγε ἔνας τραυματίας ἀξιωματικός, ὑπῆρχε καὶ ἐκκλησία. Τὴν Κυριακὴν ἐπήγαμε στὴν λειτουργία πρωί - πρωί. "Ἐψαλλαν δύο στρατιῶτες. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῆς πόσο αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας ἔκει ἔξω. Καὶ γι' αὐτὸν ἐπηγαίναμε τακτικά, ὅσο ἐμέναμε σ' ἔκεινο τὸ χωριό. Καὶ θὰ θυμοῦμαι πάντα μὲ συγκίνησι, ποὺ ἔβλεπα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία θλιψμένες, μαυροφόρες γυναικούλες, νὰ μᾶς μοιράζουν κόλλυβα. Γιατί, μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, ἐγίνετο πάντοτε μνημόσυνο κάποιου ἐθνομάρτυρος.[▲]

13. Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Κτυπᾶς καὶ τῶν περιστεριῶν τὸ κάτασπρο κοπάδι
ξελογιασμένο ἀψήλωσε τὸ γαλανὸ τὸ βράδυ.

‘Η σιδερένια σου φωνὴ ἀπ’ τὸ καμπαναρειὸ
ὅλη τὴν ἴστορία του τὴν εἶπε στὸ χωριό.

Μὲ σὲ οἱ ζευγᾶδες τὴν αὔγῃ τὰ βόδια τους κεντροῦν
καὶ σὲ θὰ πρωτακούσουνε τὸ βράδυ σὰν γυρνοῦν.

Μὲ τὴν φωνή σου σταματᾷ ἡ κόρη τὸν ἀργαλειό,
ὅ δουλευτής τ’ ἀλέτρι του στὸ χῶμα παρατᾷ
καὶ τὸν σταυρό του κάνοντας ἐπάνω σου κοιτᾷ.

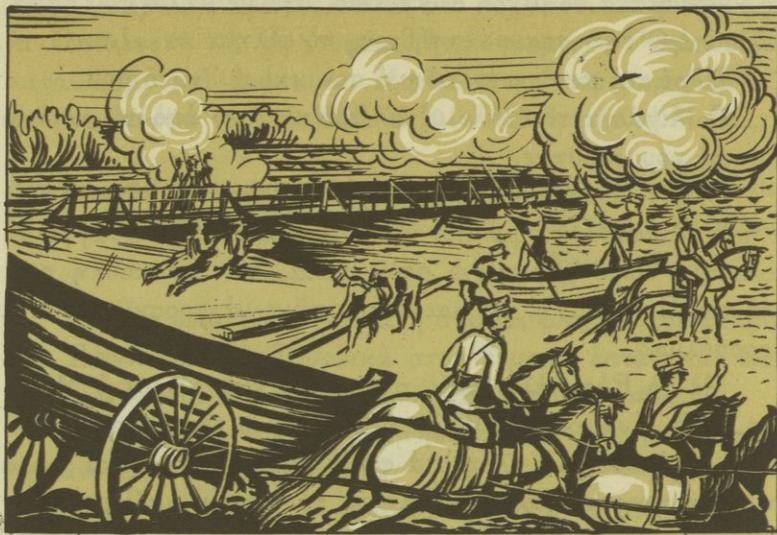
‘Εσύ’σαι τοῦ μικροῦ χωριοῦ τὸ στόμα τὸ τρανό,
ποὺ τὶς κρυφὲς λαχτάρες του τὶς λὲς στὸν οὐρανό.

‘Εσύ παντρεύεις τὸν φτωχὸ καὶ σὺ τόνε βαπτίζεις
καὶ σὺ τὸν τελευταῖο του τὸν ὑπνο νανουρίζεις.

“ ’Ανοιχτὰ μυστικά”

‘Αλ. Φωτιάδης

14. ΑΤΟ ΙΕΡΟ ΚΕΙΜΗΛΙΟ

Δὲν ἔπέρασαν πολλοὶ μῆνες ποὺ δὲ Μιχάλης ὁ Πέλεκας
ζήταν στρατιώτης, καὶ κηρύχθηκε, στὰ 1912, ὁ πόλεμος μὲ
τὴν Τουρκία. "Οπως σ' ὅλα τὰ συντάγματα, ἔτσι καὶ στὸ
Μηχανικό, ποὺ ὑπηρετοῦσε, οἱ ἄνδρες τὸ ἀκουσαν μὲ ἀκρά-
τητὸ ἐνθουσιασμό. Οἱ στρατιῶτες ἐκαθάρισαν τὰ δυλα καὶ
ζῆσαν ἔτοιμοι γιὰ τὰ σύνορα. Καὶ ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας κα-
τέβηκε στὸν Πειραιᾶ ν' ἀποχαιρετίσῃ τὴν μάννα του.**A**

— Φεύγομε, μάννα, γιὰ τὰ σύνορα. Ήλθε ὁ καιρός. Πᾶμε
νὰ ἐλευθερώσωμε τοὺς σκλάβους, ν' ἀνοίξωμε τὶς ἐκκλησίες
τὶς ἀλειτούργητες... Φεύγω. Τὴν εὐχή σου...

'Ατάραχη τ' ἀκουσε ἡ χήρα, ἡ Σεριφιώτισσα.

— Μὲ τὴν εὐχὴ τῆς Παναγίας, παιδί μου, εἶπε. "Ἐκρυψε
ἔνα δάκρυ, ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὰ μητρικά της μάτια, κι ἔτρε-
ξε νὰ τοῦ ἔτοιμάσῃ τ' ἀσπρόρρουχα. "Γστερα κατέβασε ἀπὸ

τὰ εἰκονίσματα τὸ μικρὸ Εὔαγγέλιο, ἵερὸ κειμήλιο τοῦ παπᾶ, τοῦ πατέρα της, σταυροκοπήθηκε, τὸ φίλησε καὶ εἶπε:

— Πᾶρε το, παιδί μου, ὁδηγό σου καὶ φυλακτό σου.

‘Ο Μιχάλης τὸ ἔβαλε μ’ εὐλάβεια κάτω ἀπὸ τὸ χιτώνιό του καὶ κουμπώθηκε.

“Ολα τ’ ἀγαποῦσε ὁ Μιχάλης τὰ πατρογονικὰ κειμήλια κι ὅλα τὰ ἐσεβόταν, μὰ πιὸ πολὺ τὸ μικρὸ αὐτὸ Εὔαγγέλιο, πολύτιμο δῶρο χαρισμένο στὸν παπᾶ, τὸν παππούλη του, ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, τὸν καιρὸ ποὺ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὰ ‘Ιεροσόλυμα.

Μὲ τὸ Εὔαγγέλιο αὐτὸ στὰ χέρια ἐμεγάλωσε ὁ Μιχάλης. Κάθε Κυριακὴ ἐδιάβαζε τὸ Εὔαγγέλιο τῆς ἡμέρας δυνατὰ νὰ τ’ ἀκούσῃ κι ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ μάννα του. Καὶ τώρα πάλι, φεύγοντας ἀπὸ τὸ σπίτι του, τὸ παιρνε μαζί του σύντροφο καὶ βοηθὸ καὶ παρηγόρια.

Πῆρε λοιπὸν τὰ ροῦχά του, ἀλλαξε τὸ φιλὶ τοῦ χωρισμοῦ μὲ τὴ μάννα του καὶ ξεκίνησε νὰ φύγῃ.

— Στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ, παιδί μου... ὥρα καλή! μουρμούρισε ἡ μάννα, ἡ νησιώτισσα, ἡ χαροκαμένη. Καὶ στάθηκε παλληκαρήστα στὴν ἔξωπορτα, δυνατὴ κι ἀδάκρυτη, ὥσπου τὸ παιδί της χάθηκε στὸ βάθος τοῦ δρόμου, τραβῶντας κατὰ τὴν Ἀθήνα.

“Οπως ὅλα τὰ Σώματα, ἔτσι καὶ τὸ Μηχανικό, δοξάσθηκε στὸν πόλεμο. Τὸ τάγμα τοῦ Μιχάλη ἔκανε θαύματα. Σήκωσε προχώματα, ἔκαμε γεφύρια, βοήθησε τὸ Πεζικό, ἔδωσε χέρι στὰ κανόνια. ”Εγίνε κοσμαγάπητο. Περνοῦσε κι οἱ φαντάροι ἐφώναζαν:

— Γειά σας, σκαπανάκια! ζήτω...

Καὶ τὰ σκαπανάκια καμάρωναν κι ἐτραγουδοῦσαν, εὕθυμα καὶ γελαστὰ παιδιά, σὰν νὰ ἔκαναν γυμνάσια.

‘Ο Μιχάλης πρώτος πάντα στὸ λόχο του. “Η μὲ τὴν ἀξίνα ἐδούλευε ἢ μὲ τὸ τουφέκι, ἵταν τρομερός. ”Οταν εἶχαν καταυλισμὸν καὶ ἀνάπαυσι, ἔξαπλωνόταν παράμερα, ἔβγαζε ἀπὸ τὸν κόρφο του τὸ Ἱερὸν Βιβλίο καὶ ἀρχιζε νὰ διαβάζῃ:

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;
Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

(Ψαλμὸς κζ')

Τοστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἡ σημαία μας ἔφθασε ἐμπρὸς στὰ Γιαννιτσά. Τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ἐστάθηκαν ἐκεῖ μὲ τὴν ἀπόφασι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ἱερή τους πόλι.

Καὶ ἡ μάχη ἀρχισε. “Ωρμησε τὸ Πεζικό, μούγκρισαν τὰ κανόνια, ἀναψε ὁ τόπος.

— Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! ἔφωναξε σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ Μιχάλης, σφίγγοντας τὸ τουφέκι του. Καὶ θυμήθηκε τὰ λόγια, ποὺ ἀκουσε ἀπὸ τὸ δάσκαλό του, ὅταν ἥταν μικρός: Κῦμα θὰ γίνη μιὰ ἡμέρα ἡ Ἑλλάδα νὰ καταπιῇ τὸ βράχο!

Α ‘Ο ποταμὸς Λουδίας μὲ τὰ παραπόταμά του κυλοῦσε ἀντίκρυ τὰ νερά του. Σκληρὴ ἥταν γιὰ τὸ στρατό μας ἡ ἐπίθεσι. ‘Ο ἐχθρὸς ἥταν καλὰ ὡχυρωμένος σὲ βουνοπλαγιές.

“Εξαφνα ἥλθε μιὰ διαταγὴ! Νὰ γεφυρωθῇ τὸ ποτάμι!...

Τὸ Μηχανικὸν ἔτρεξε ἐκεῖ. “Ἐφθασαν στὴν ὅχθη. Οἱ ἄνδρες ἀρχισαν τὴ δουλειά γρήγορα, βιαστικά, νὰ στηθῇ γεφύρι, νὰ περάσῃ ὁ στρατός, ὁ νικητής. ‘Αλλὰ ὁ ἐχθρὸς τοὺς ἔνοιωσε καὶ τοὺς ἔβαλε στὸ σημάδι. Οἱ ὅβιδες ἔπεφταν γυρό τους, βουλιάζοντας μέσ’ στὸ χῶμα, σηκώνοντας τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ, σκοτώνοντας κόσμο.**Α**

‘Αλλὰ οἱ ἄνδρες ἀτρόμητοι στὴ δουλειά τους. Τὰ ἔργα-λεῖα ἐδούλευαν καὶ ὁ κρότος ἀκουόταν γρήγορος, βιαστικός, ἐπίμονος. Τὸ πυροβολικό μας ἡθέλησε νὰ τοὺς προστατεύσῃ

καὶ οἱ Ἑλληνικὲς ὄβιδες περνοῦσαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους, σκάζοντας μέσ' στὰ ἔχθρικὰ προχώματα.

‘Ο ἔχθρὸς κατάλαβε τὸν κίνδυνο. “Αν οἱ Ἑλληνες ἐπερνοῦσαν τὸν ποταμό, ἦταν χαμένοι. Τάγματα πυκνὰ ἔτρεξαν κατὰ τὸ ποτάμι καὶ ἄρχισαν νὰ ρίχνουν μὲ πεῖσμα. Τρομερὴ ἦταν ἡ ὥρα ἑκείνη. Οἱ μισοὶ ἀφησαν τὰ ἔργαλεῖα κι ἐπιτασαν τὰ τουφέκια, οἱ ἄλλοι ἐδούλευαν στὸ γεφύρι.

‘Ο Μιχάλης ἔρριξε μιὰ ματιὰ γῦρο καὶ εἶδε τοὺς ἀγαπημένους του συντρόφους, ποὺ πολεμοῦσαν σὰν λεοντάρια. Σήκωσε σὲ μιὰ στιγμὴ τὴν ψυχὴ του στὸ Θεό καὶ εἶπε μέσα του:

— Κύριε, Κύριε, βοήθει τὴν Ἑλλάδα μας!

Τίποτε ἄλλο. “Επειτα ἔσανάπιασε τὴν δουλειά.

‘Ἐξαφνα ἔνοιωσε ἔνα δυνατὸ τράνταγμα, σὰν νὰ τὸν ἐσπρωξε κανεὶς πίσω. Παρ’ ὅλιγον νὰ πέσῃ. Ἄλλὰ τὴν ἵδια στιγμὴ ἄκουσε πίσω του ἔνα δυνατὸ θόρυβο. Γύρισε καὶ εἶδε. Ἡταν τὸ Πεζικό, ποὺ ἐρχόταν νὰ βοηθήσῃ τοὺς γεφυροποιούς, νὰ τοὺς προστατεύσῃ.

Σὲ λίγο ὁ ἔχθρὸς ἔζαλισθηκε καὶ ὑπεχώρησε. Τὸ γεφύρι ἐστήθηκε, τὰ στρατεύματα ἐπέρασαν καὶ προχωροῦσαν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκη. Σὲ λίγο περνᾷ δίπλα του ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης:

— “Ε, Πέλεκα, τοῦ ἐφώναξε.

— ‘Εδῶ εἰσαι καὶ σύ; εἶπε ὁ Μιχάλης.

— ‘Εδῶ κι ὅλο ἐμπρός! ἀπάντησε ἔκεινος.

‘Ἄλλὰ τὴν ἵδια στιγμὴ ἔαφνισθηκε καὶ δείχνοντας τὸ στῆθος τοῦ Μιχάλη, στὸ μέρος τῆς καρδιᾶς, εἶπε:

— Μωρὲ Πέλεκα, μιὰ τρύπα ἔχεις ἐδῶ!

‘Ο Μιχάλης εἶδε καὶ τά’ χασε. Γρήγορα δυμως θυμήθηκε τὸ τράνταγμα, ποὺ ἔνοιωσε τὴν ὥρα τῆς μάχης, κάτι κατάλαβε καὶ, ξεκουμπώνοντας τὸ χιτώνιό του, ἔβγαλε τὸ Εὔαγγέλιο.

Οι ἄνδρες τὸν περικύκλωσαν περίεργοι νὰ ἰδοῦν. Καὶ ὁ Μιχάλης σηκώνοντας ὑψηλά, ἔδειξε τὸ Ἱερὸ βιβλίο τρυπημένο ἀπὸ μιὰ σφαιρᾶ. Ἡ σφαιρᾶ εἶχε περάσει τὸ δερμάτινο ἔξωφυλλο καὶ εἶχε σφηνωθῆ στὸ βιβλίο ὡς τὴ μέση.

— Μέγας εἰσαι, Κύριε! εἶπε ἕνας στρατιώτης καὶ ἐσταυροκοπήθηκε.

“Ηταν ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης. Καὶ οἱ ἄλλοι ἔκαναν τὸ ἴδιο. Ὁ Μιχάλης ἐφίλησε τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ ξανάβαλε στὸν κόρφο του.

Δ' Ἡ πίστις σῷζει, λέγει ἕνας θεῖος λόγος. Ὁ Μιχάλης εἶχε ἀσάλευτη πίστι πάντα μέσα του: Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἔκεινη σὲ πολλὲς μάχες ἐπολέμησε καὶ πολλὲς φορὲς ἐκινδύνευσε καὶ στὸν πρῶτο καὶ στὸν δεύτερο πόλεμο. Ἄλλὰ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐχὴ τῆς μάννας του τὸν ἐφύλαξαν.

“Οταν ἔγινε εἰρήνη καὶ ἐγύρισαν τὰ Μηχανικὰ στὸν Πειραιᾶ, ἀπὸ τοὺς πρώτους, ποὺ ἐπήδησαν στὴν προκυμαία, ἥταν κι ἕνας ὑψηλός, γιγαντόσωμος λοχίας, ποὺ ἔψαχνε μὲ τὴ ματιὰ γυρεύοντας τοὺς δικούς του. Μιὰ γυναῖκα μὲ νησιώτικη μανδήλα ἐχύθηκε μέσα στὸ πλῆθος κι ἀγκαλιάσε τὸν λοχία κλαίοντας ἀπὸ χαρά. Α

— Μιχάλη μου, παιδί μου! Δόξα νὰ ἔχῃ ὁ “Τύψιστος”!

“Ηταν ἡ κυρά - Δημήτραινα, ἡ Σεριφιώτισσα, ποὺ ἔδεχόταν τὸ γυιό της νικητή, μὲ δυὸ γαλόνια στὸ χέρι.

Τώρα ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας δὲν εἶναι πιὰ στρατιώτης. Ἐπῆρε τὸ ἀπολυτήριό του ἀπὸ τὸν στρατό, ξαναγύρισε στὸ ἔργοστάσιο καὶ εἶναι ἀρχιτεχνίτης.

“Τύψηλὰ στὸ είκονοστάσι, ἀνάμεσα στὰ είκονίσματα, ξανάβαλε ἡ κυρά - Δημήτραινα τὸ Ἱερὸ κειμήλιο, ποὺ ἔσωσε τὴ ζωὴ τοῦ ἀγαπημένου της παιδιοῦ.

Στέφανος Λάφης

15. ΑΪ-ΔΗΜΗΤΡΗΣ

γραμ. Θρο.

Στὸ χωριό μας, ποὺ δὲν εἶναι κι ὁμορφότερο στὴν πλάσι μᾶς ἀφῆσαν οἱ γονιοί μας μιὰ γερόντισσα ἐκκλησιά. Δὲν τῆς ἔχουμε φτιαγμένο μαρμαρένιο είκονοστάσι· τὰ καντήλια τῆς δὲν εἶναι χρυσταλλένια καὶ χρυσᾶ.

Φτωχικὰ ντυμένους ἔχει καὶ τοὺς γέρους της παπᾶδες· ταπεινοὶ κι οἱ δυό της ψάλτες εἶναι πάντα ἐργατικοί. Στὰ μανάλια τῆς μεγάλες δὲν ἀνάβουνε λαμπάδες· στὸν Ἀφέντη ἈΪ-Δημήτρη τὸ μικρὸ κεράκι ἀρκεῖ!

Κι ὅμως στὸ μικρὸ τῆς χῶρο, ποὺ ὅλους καὶ ὅλες δὲ μᾶς πιάνει,

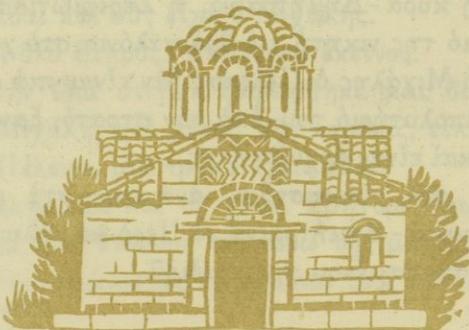
τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖο τὸ αἰσθανόμαστε τρανό!

Πουθενὰ πιὸ μυρωμένο δὲν καπνίζει τὸ λιβάνι,
πουθενὰ τὸ καντηλάκι δὲν σπιθάει πιὸ φωτεινό.

⑩ Τὴν καλή μας ἐκκλησούλα! "Ολοι μας ἔκει στὴ μέση
Χριστιανοὶ στὴν κολυμβήθρα γίναμε κλαψαριστά.
Θὰ γελάσωμε μιὰ μέρα καὶ γαμπροὶ στὴν ἵδια θέσι,
Θὰ σωπάσωμε μιὰν ἄλλη μὲ τὰ μάτια μας κλειστά...ν

"Πρωινὸ Ξεκίνημα"

Γεώργιος Ἀθάνας

στον ρυθμόν

Β' ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

16. ΖΗ, Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρο νύκτα ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαιδεύει,

τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει,

σὰν νύφη, ποὺ ὅλο καὶ λυγῆ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνου, σὰν νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστὸ ἀκρογιάλι
τὶς δυό του ἄγκυρες μαζί,

τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει

Γοργόνα θαλασσόβρεκτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι:

— 'Ο Βασιλιάς 'Αλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ;

Βροντολογῷ τὸ στόμα της, καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
μὲ τὴν ψαρήσια της οὐρά,
καὶ τὸ γυναίκειο τῆς αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
— 'Ο Βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
οὐ ναύτης ἀποκρίνεται· ζωὴ νά'χης, Κυρά!

'Αλλοίμονο, ἂν τῆς ἔλεγε πώς εἶναι πεθαμένος
ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά!...

Εὔθυς τὴν ἴδια τὴ στιγμὴ ὁ ναύτης ὁ καημένος
μαζὶ μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος,
καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιᾶ.

Μὰ τώρα, ποὺ ἔμαθε πώς ζῇ, τὴν ὄψι της ἀλλάζει
καὶ μ' ὄμορφιές στολίζεται.

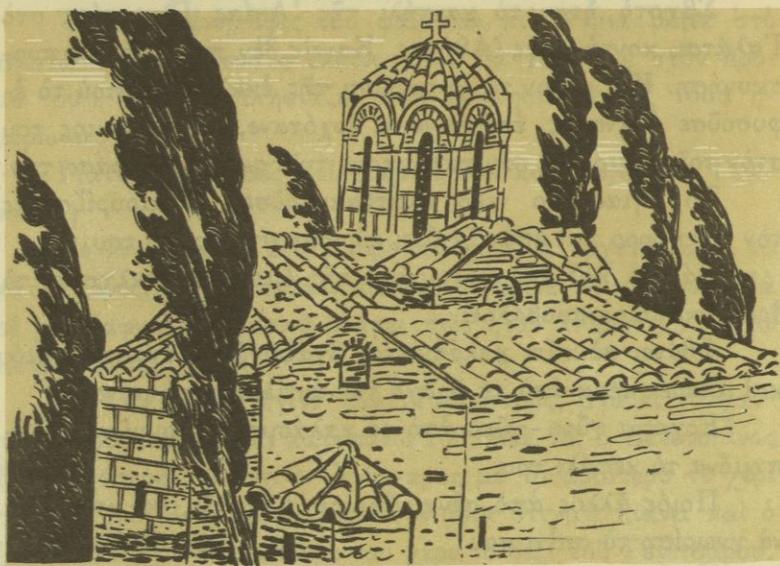
Γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιάζει,
μὲ δυὸ ματάκια ὀλόγλυκα τριγῦρό της κοιτάζει,
κι ἀπὸ τὰ ξανθά της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
στὴ θάλασσα τὴν γαλανή.

Καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἀφρὸ σὰν γλάρος φτερουγίζει,
λύρα κρατάει ὀλόχρυση καὶ παιζοντας ἄρχιζει
νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή!

Γεώργιος Δροσίνης

17. ΓΡΑΙΚΟΣ, ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΣ ΚΑΙ ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΟΣ (Παράδοσις)

Ηταν περασμένα τὰ μεσάνυκτα. Φωνὴ καμμιά! Κανένα ζωντανὸ δὲν ἔβγαζε φωνὴ στὰ ρημαγμένα μέρη. Καὶ ἀντί καπου - καπου κανένα τριζόνι ἔκανε πώς θὰ ἀρχίσῃ τὸν παραπονιάρικο σκοπό του, ώς καὶ αὐτὸς ἐσώπαινε ἀπὸ τὸν φόβο του.

Μακριὰ ἀκούσθηκε καὶ ἔνα πετεινάρι νὰ λαλῇ πίσω ἀπὸ κάτι χαλάσματα, μὰ καὶ αὐτοῦ ἡ φωνὴ τρομαγμένη ἐπνίγηκε στὸ λαρύγγι του.

Οἱ Τοῦρκοι κλεισμένοι στὸ Κάστρο. Οἱ Βενετσιᾶνοι τριγυρίζουν σὰν τ' ἀγρίμια στὴ χώρα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι τρυπωμένοι στὰ σπίτια τους. Βρισκόμαστε στὰ 1687.

Σβηστὸν ἦταν τὸ καντήλι τῆς Ἀγίας Γλυκερίας στὸ Γαλάτσι, κοντὰ στὰς Ἀθήνας. Κανεὶς δὲν πηγαίνει νὰ προσκυνήσῃ. Καὶ μόνον τὸ κυπαρίσσι τῆς ἐκκλησίας, ποὺ τὸ ἐφυσοῦσε ὁ ἀνεμος, ἐπήγαινε κι ἐρχότανε, καὶ ὁ ἥσκιος του στὸν τοῖχο ἔμοιαζε σὰν καλόγηρος τυλιγμένος στὸ ράσο του.

Τὸ ἀγιασμένο νερὸ ἐκατρακυλοῦσε μουρμουρίζοντας τὸν κατήφορο καὶ ἐπότιζε ὅ, τι εὗρισκε στὸ δρόμο του.

Νά, νά, καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τῆς ὄμορφης ἐκκλησίας τὸ δρόμο κάποιος προβάλλει.

Φθάνει σὲ κάτι χαλάσματα, βγάζει βαθὺ ἀναστεναγμό, καὶ ἀκούει πέρα ἀπὸ τὸ βράχο τὸν ἀντίλαλό του μόνο.

"Ερχεται γῦρο - γῦρο ἀπὸ τὰ χαλάσματα, κουνῶντας λυπημένα τὸ κεφάλι του.

Ποιός ἄλλος ἀπὸ σένα, ἀμοιρεῖ Ἀθηναῖς, θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίσῃ τὸ σπίτι σου;

Χαϊδεύει τὸ αἰγόκλημα, ποὺ εἶχε φυτεμένο μὲ τὴν δύστυχη τὴν ἀδελφή του, σκύβει, παραμερίζει τὶς πέτρες σὰν κάτι νὰ γυρεύῃ. "Τστερα φεύγει μακριὰ ἀπὸ κεῖ. Πάει κατὰ τὴν ἐκκλησιά, στέκεται, γονατίζει σὲ ἔναν τάφο ἐμπρός καὶ φιλεῖ τὸ μάρμαρό του.

'Εχορτάριασε τοῦ γονιοῦ σου ὁ τάφος!

— Μὰ γιατί κλαῖς σὰν μικρὸ παιδί; τάχα θὰ ζῆς καὶ σὺ αὔριο;

Τὰ ἀγριολούλουδα χύνουν γῦρο τὴν μυρωδιά τους. Ξαπλώνεται στὴν γῆ, ἀκουμπᾶ τὸ κεφάλι του στὸν τάφο καὶ, κοιτάζοντας τὸν οὐρανό, ρωτᾷ τί ἔφταιξε καὶ ἔμεινε ἔρημος καὶ μονάχος στὸν κόσμο!

Αἴφνης ἀπὸ τὰ Τουρκοβούνια κάποιος ἄλλος προβάλλει. Οἱ νυκτερίδες τρελλὰ φτερουγίζουν καὶ τρίζουν γῦρό του. Κατεβαίνει μονοπάτι - μονοπάτι, πηδᾶ ἔναν-ἔναν τοὺς βράχους καὶ κοιτάζει παντοῦ σὰν κάτι νὰ ζητῇ.

‘Η ἄγριεμένη ὄψις του φαίνεται πιὸ ἄγρια μέσα στὸ σκοτάδι. ’Αλλοίμονο σ’ ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὸν εὕρῃ στὸν δρόμο του! Μὰ ὅσο πλησιάζει στὴν ἐκκλησιὰ κοντά, τόσο ἡ-μερώνει.

— Γιατί, ἐκιτρίνισες καὶ τρέμεις σὰν κορίτσι, ἄγριε Γενίτσαρε;

Σὲ λίγο βλέπει ἔνα μαῦρο πρᾶγμα νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος. Βαθὺ σκοτάδι καὶ δὲν διακρίνει τί νὰ εἶναι. Μὰ σὲ μιὰ ξαφνικὴ ἀστραπὴ βλέπει πῶς ἥταν ἀνθρωπος. ’Ηταν Βενετσιάνος!

‘Ο Γενίτσαρος ἔγινε πάλι Γενίτσαρος, βγάζει τὸ χαντζάρι του καὶ χύνεται κατεπάνω του. Μὰ νά, δὲν χωρατεύει. Πιάνει δὲν χωρατεύει. Πιάνει δὲν χωρατεύει τοῦ Βενετσιάνου, μὰ τὴν ἵδια στιγμὴ πιάνει καὶ δὲν χωρατεύει τοῦ Γενίτσαρου. Σκουντιοῦνται σὰν τ’ ἀγρίμια καὶ μὲ τὰ πολλὰ ἔρχονται κοντὰ στὸν τάφο.

Πετιέται δὲν βοήθω! Τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βενετσιάνους ἀς τοὺς ἀγαποῦν οἱ ἀμυναλοὶ λαϊκοί. ’Εγὼ καὶ τοὺς δυὸ τοὺς ξέρω γιὰ ἔχθροὺς τῆς πατρίδος μου. “Οποιος εἶναι πιὸ γερός, ἀς φάη τὸν ἄλλον καὶ τοὺς δύο ἀς τοὺς φᾶνε τὰ σκυλιὰ καὶ τὰ κοράκια. Μὰ τραβηγχθῆτε ἀπὸ δῶ! Δὲν θὰ ἀφήσω νὰ χυθῇ αἷμα ἀνθρώπινο στοῦ πατέρα μου, τοῦ γέρο Χωραφᾶ, τὸν τάφο!

Γιατί μιὰ φωνὴ ἀπὸ δυὸ στόματα ἀκούγεται: «’Αδελφέ μου!»; Γιατί μὲ μιᾶς πέφτουν τ’ ἀρματα κάτω; Γιατί ἀνοίγονται τρεῖς ἀγκάλες;

Ποιός τό λπιζε, δ πρῶτος, ποὺ μικρὸς τὸν ἐπῆραν οἱ Γενίτσαροι, δ δεύτερος, ποὺ παιδάκι τὸν ἔξαγόρασαν οἱ Βενετσιᾶνοι, καὶ δ μικρός, ποὺ τάχα ἐστάθηκε πιὸ τυχερός, γιὰ πρώτη φορὰ νὰ σμίξουν, καὶ σὰν ἔχθροί, στοῦ πατέρα τους τὸν τάφο;

Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ. Τὰ πουλάκια μέσα στὰ χαμόκλαδα τινάζουν τὰ πτερά τουτ, βγάζοντας χωρωπὴ λαλιά.

Τὸ νυκτοπούλι ἐκρύφθηκε στὰ χαλάσματα, νὰ μὴν τὸ εῦρη ἡ ἡμέρα. Τὰ ἄστρα τρεμοσβήνουν. Ἡ νυκτερίδα ἔγινε ἀφαντη.

Πόσο θὰ ἐσάστιζε δ διαβάτης, ἀν περνῶντας ἔβλεπε ἔνα Γραικό, ἔνα Γενίτσαρο καὶ ἔνα Βενετσιᾶνο, γονατισμένους σιμὰ - σιμά, νὰ χύνουν μαῦρο δάκρυ σ' ἔνα τάφου λιθάρι!

Λημ. Γ. Καμπούρογλου

18. Ο ΕΞΩΜΟΤΗΣ

Ο "Ας γυρίσωμε γιὰ μιὰ στιγμὴ στοὺς μαύρους χρόνους τῆς Σουλτανικῆς δουλείας, τῆς ὅποιας τὸ βάρος ἐπληρώνετο μὲ πολλοὺς τρόπους. Μὲ χρήματα, μὲ εἰδὴ πολύτιμα, μὲ τὴν γεωργικὴ καὶ τὴν λοιπὴ παραγωγὴ. Ο' Άλλὰ ἐπληρώνετο καὶ μὲ ψυχές. Καὶ ὁ φόρος αὐτὸς ἦτο ὁ βαρύτερος φυσικὰ καὶ ὁ σπαρακτικώτερος. Καὶ στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου ἐπληρώνετο, πλὴν τῶν ἄλλων φόρων, κυρίως ὁ φόρος αὐτὸς καὶ μάλιστα μὲ νέους ὑγιεῖς καὶ δυνατούς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ὑπηρετοῦσαν στὸ ναυτικὸ τοῦ Σουλτάνου ἔνα διάστημα, ἀπελύοντο — ἃν βέβαια ἀπελύοντο καὶ ἃν εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ περισώσει τὴν ζωὴν των — καὶ ἐπέστρεφαν. "Ας σημειωθῇ ὅτι, ἃν οἱ Γενίτσαροι, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὸ παιδο-

μάζωμα τῶν Ἑλληνικῶν περιοχῶν, ἢσαν οἱ ἐπίλεκτοι στρατιῶται τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀκόμη περισσότερο ἀπαραίτητοι σ' αὐτὴν ἢσαν οἱ ναυτολογούμενοι "Ἐλληνες τοῦ Αἰγαίου, γιατὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν ἐπίδοσι στὴν θάλασσα.

Εύρισκόμεθα στὴν "Γδρα τῷ 1769. Μεταξὺ τῶν νέων, ποὺ ἐκληρώθηκαν γιὰ τὴν δουλεία τῶν Σουλτανικῶν πλοίων, ἥτο καὶ ὁ Χατζῆ Καραντάνης. Τὸ πρᾶγμα ἥτο ἴδιαιτέρως σημαντικό, διότι ὁ νέος ἀνῆκε σὲ μεγάλη οἰκογένεια. Ἡτο μονογενής, ὅρφανὸς καὶ εἶχε νὰ φροντίσῃ αὐτὸς καὶ μόνος γιὰ τὴν μητέρα του. Αὔστηρὰ καὶ ἀγία ἥτο ἡ ἡλικιωμένη μητέρα του, πασίγνωστη γιὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐγένειά της.

Καὶ ὁ Χατζῆ Καραντάνης φεύγει ἔνα πρωὶ μὲ τοὺς ἄλλους νέους, ἐν μέσῳ τῶν θρήνων, τῶν εὐλογιῶν καὶ τῶν εὐχῶν ὅλου τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς μητέρας του.

Γι' αὐτὴν ὁ καιρὸς ἔφευγε πικρὸς καὶ πολυδάκρυτος μὲ τὴν προσμονὴ τοῦ παιδιοῦ της.

Ο Αἴφνης ἔπιστρέφει. Ἄλλὰ δὲν ἔπιστρέφει ὡς ἀφυπηρετήσας ναύτης. Ἐπιστρέφει ὡς κυβερνήτης δικρότου, ἀλαζονικὸς σαρικοφόρος, περαστικὸς ἀπὸ τὴν πατρίδα του, γιὰ νὰ ἰδῃ τὴν μητέρα του, καὶ πάλι νὰ φύγῃ. ○

Τὸ γεγονός κατέπληξε τὸ πολυστένακτο νησὶ καὶ ἐπλήγωσε τὴν ὑπερηφάνειά του. Καὶ ἀρχισαν τὰ σχόλια. Μεγάλη περιέργεια εἶχαν οἱ Γδραῖοι νὰ μάθουν πῶς θὰ ἐδέχετο τὸ παιδί της ἡ ἀρχόντισσα, ἡ ὄποια, ἀντὶ κοσμήματος, εἶχε πάντοτε στὸ στῆθός της ἔνα μεγάλο ἐλεφάντινο σταυρό. Καὶ ἐνῷ τὰ πάντα ἐπερίμεναν ἀπὸ αὐτὴν, ὅμως δὲν ἐφαντάζοντο κανὸν ἐκεῖνο, ποὺ θὰ ἐγίνετο.

Α· Η Χατζῆ Καραντάναινα, ἀμα τὴν ἐπεσκέψθη ὁ γυιός

της καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὸν ἴδιον ὅτι ἤλθε στὴν "Γδρα κυβερνήτης Σουλτανικοῦ δικρότου, τοῦ ἐζήτησε νὰ ἀνεβῇ μαζί του στὸν ἑξώστη καὶ νὰ ἰδῇ τὸ πλοῖο. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἕρριξε κάτω στὸ λιθόστρωτο, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε τὴν κατάρα τῆς μὲ δλη τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς τῆς. 'Ο Καραντάνης μένει νεκρός. Τὸ αἷμά του βρέχει τὸ λίθινο ἔδαφος. Καὶ ἄφωνη καὶ ἀπολιθωμένη ἡ μικρὴ κοινωνία τοῦ νησιοῦ συγκεντρώνεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ καὶ γίνεται θεατὴς τῆς τραγῳδίας τοῦ ἀλλαξοπίστου⁴

ο' Αλησμόνητη ἔμεινε στὰ ναυτικὰ χρονικὰ τοῦ Αἰγαίου ἡ τύχη τοῦ Καραντάνη. Καὶ πολὺ διδακτική. Στὸν ναύαρχο Σαχτούρη ἄρεσε πότε - πότε νὰ θυμιζῇ στοὺς ναῦτές του τὸ τέλος τοῦ συμπατριώτου των. 'Αλλὰ καὶ ὁ Κανάρης εἰς ἓνα ἀπειθάρχητο ναύτη του ἐβροντοφώνησε κάποτε

— Θὰ σὲ πάω στὴν "Γδρα καὶ θὰ σὲ ρίξω ἀπὸ τὴν Κιάφα, σὰν τὸν Καραντάνη!

Καὶ ᾧτο φυσικό, τὸ ἴδιότυπο τοῦτο δρᾶμα νὰ μὴ ἀγνοήσῃ ἡ δημώδης ποίησις.

'Ιδοὺ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ὅπως τὸ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη οἱ γέροντες 'Γδραιοί·

A Τὸ μάθατε τί γένηκε στῆς Κιάφας τ' ἀγροτόπι; τέλος
Τοῦ Καραντάνη τὸ παιδί, τὸ Καραντανοπαίδι,
τό ὅρξε ἡ Καραντάναινα, κείνη ἡ ἀντρογυνναῖκα,
στὸ καλντερίμι ἀπ' τὸν ὸντα καὶ μηῆσκει ἀκόμη τὸ αἷμα
στὰ πετρολίθαρα τῆς γῆς, ποὺν χύθη σὰν ποτάμι.
Καὶ τό ὡμαδεν ἵ γειτονιὰ κι ἵ παραπέρα ρούγα
καὶ τό ὁδαν οἱ ἄντρες, τὰ παιδιὰ κι οἱ νιές καὶ τὰ κορίτσια,
μαννάδες πούν χανε παιδιὰ καὶ νιές πούν χαν ἀδέλφια. A

19. ΟΙ ΨΑΡΙΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙ

Τὴν πρώτη τοῦ Ἰουλίου 1823 ἔνα πλοιάριο, ἀφοῦ ἔλυσε τὰ πρυμνήσια, ἀπέπλευσε ἀπὸ τὰ Ψαρά. Μόλις ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ λιμάνι, ἀνασύρει τὰ εἴκοσι κουπιά του καὶ ἀπλώνει τὰ παννιά.

‘Ο ζέφυρος ἔπνεε οὔριος καὶ τὸ μικρὸ σκάφος μὲ εὔστροφες κινήσεις ἐπηδοῦσε στὰ κύματα, κομψὸ καὶ ὑπερήφανο.

‘Το ὑπερήφανο, διότι δὲν ἔσχιζε ἐδῶ καὶ δύο χρόνια τὴν θάλασσα μὲ ξένη σημαία. Τώρα κυματίζει ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐπάνω της τὸ ἀθάνατο παράγγελμα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος».

Σὲ λίγο ὁ ἥλιος κατεβαίνει μεγαλοπρεπής πρὸς τὴν θά-

λασσα. 'Η νύκτα ἔρχεται μὲ τὰ ἀστέρια της. Οἱ ναῦτες ψάλλουν ὅχι ὅπως πρὶν πένθιμα τραγούδια, ἀλλὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Παπανικολῆ καὶ τοῦ Κανάρη. "Αν τὴν ὥρα ἐκείνη συναντοῦσαν πλοῖο ἐχθρικό, βεβαίως νέες φλόγες θὰ ἐμεγάλωναν τὴν λάμψι τῶν φλογῶν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ τῆς Χίου.

'Αλλὰ γιὰ ποῦ ἐπήγαιναν οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι;

Οἱ Ψαριανοί, οἱ τρομερές αὐτὲς μάστιγες τῶν Μουσουλμάνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προετοίμαζαν νέαν ἔφοδο ἐναντίον των. 'Ο κυβερνήτης τοῦ πλοιαρίου ἔπλεε γιὰ τὴν Λέρο, ὅπου, ὅπως ἔμαθε, εύρισκοντο πυροβόλα. Καὶ πυροβόλα δὲν εἶχε.

Φθάνοντας τὸ πρωὶ στὸν λιμένα τῆς Λέρου εἶδε δυὸ πλοῖα, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνυψωμένες τὶς σημαῖες των.

Τὸ γυμνασμένο ὄμως μάτι τοῦ πλοιάρχου ἀνεγνώρισε ἀμέσως, ὅτι τὸ πρῶτο ἦτο αὐστριακὸ καὶ τὸ ἄλλο ἑλληνικό.

'Αλλ' αὐτὸς ὑψώνει ἀγέρωχος τὴν πολύπτυχη σημαία, ὅπου ἐδιάβαζες τὴν μαγικὴ λέξι: 'Ελευθερία.

Σὲ λίγο ἀνυψώνεται καὶ στὸν μεσαῖον ἵστὸ τὸ σῆμα τοῦ αὐστριακοῦ ναυάρχου. Συγχρόνως μία βάρκα μὲ ἔναν ἀξιωματικὸ ἐπλησίασε τὸ πλοιάριο καὶ ἐπροσκάλεσε τὸν κυβερνήτη στὴν ναυαρχίδα.

'Ο κυβερνήτης ὠδηγήθηκε ἀνύποπτος στὴν ναυαρχίδα, ὅπου τὸν συνέλαβαν ἀμέσως καὶ τὸν ἔρριξαν δεμένον στὸ κῦτός της. "Επειτα συνέλαβαν καὶ τοὺς ναῦτες, πλὴν δύο, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν νὰ δραπετεύσουν. Καὶ ἔτσι ἀλυσόδετοι μεταφέρονται κατόπιν στὴν Σμύρνη.

"Εμειναν ἐδῶ καὶ μέσα στὸ κῦτος ἔνα περίπου μῆνα, μῆνα ἀγωνίας καὶ θλίψεως, χωρὶς νὰ ξέρουν τί ἐσκέπτοντο περὶ αὐτῶν οἱ Αὐστριακοί.

'Απεβιβάσθησαν τέλος στὴν Ξηρὰ γιὰ νὰ σταλοῦν, κα-

Θώς τοὺς εἶπαν, στὰ Ψαρά, παρεδόθησαν ὅμως στὸν πασᾶ.

Μακρὰ σειρὰ δεμένων αἰχμαλώτων διέσχιζε τότε τοὺς δρόμους τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰωνίας. "Ολοὶ ἡσαν ἀνυπόδητοι, ὅλοι ἡσαν ρακένδυτοι καὶ στὰ γυμνὰ κεφάλια των ἀκόντιζε φοβερὲς ἀκτῖνες ὁ ἥλιος τοῦ Αὔγουστου. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι ἐβάδιζαν ὑπερήφανοι.

Διαβαίνοντας κοντὰ στὴν ἀγία Φωτεινή, ἀκουαν τὶς Ἱερὲς ψαλμῳδίες καὶ τότε αἰσθάνθηκαν θερμὸ δάκρυ νὰ ἀναβλύζῃ ἀπὸ τὰ μάτια των.

"Ἡ μακρὰ ὄδοιπορία ὑπῆρξε γεμάτη ὀδύνη. Ἐνῷ οἱ ὄδηγοι ἐπροχωροῦσαν ἔφιπποι, οἱ ταλαιπωροὶ δεσμῶται ἐπεφταν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς πόνους. Καὶ τότε τοὺς ἐκρεμοῦσαν ὡς κτήνη στὶς οὐρὲς τῶν ἵππων καὶ ἔτσι ἐσύροντο στὶς πέτρες.

Αἰμόφυρτοι ἐφθασαν τέλος στὴν Κύζικο, ὅπου ἐπερίμεναν πλοῖο γιὰ νὰ τοὺς μεταφέρῃ στὴν Κωνσταντινούπολι.

Καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἀναχωρήσεώς των ἀπὸ ἐκεῖ, τὸ βράδυ, καθισμένοι στὴν ὅχθη μικροῦ ποταμοῦ, ἐθαύμαζαν τὴν δύσι τοῦ ἥλιου. Ἀλλὰ ἡ βαθειὰ σιγή, οἱ καλλονὲς τῆς φύσεως, ὁ ἴλαρὸς οὐρανὸς τῆς Ἀσίας ἐβύθισαν τοὺς δυστυχεῖς σὲ ἔνα αἰσθημα ἀθυμίας, ἄγνωστο σ' αὐτοὺς ἔως τώρα.

—"Ω! ἔλεγαν, ποιός ξέρει ἂν αὔριο τὴν ὥρα αὐτὴ θὰ ζοῦμε, ποιὸς ξέρει ἂν καὶ αὔριο θὰ προσευχώμεθα στὸν Θεὸν γιὰ τὴν πατρίδα!

Αἴφνης εἶδαν νὰ τοὺς πλησιάζῃ μιὰ σκιά, πού, ὅσο ἐπλησίαζε, ἐφάνετο σὰν κατάλευκος γέρος μὲ βαθιὰ γένεια καὶ ἔνδυμα μοναχοῦ.

Ἐπὶ τέλους φθάνει κοντά των καὶ λέγει:

—Λάβετε, τέκνα, τὸ ἄγιον τοῦτο ὄψιμα, τὸ ἀγιασθὲν τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Τραπέζης· φάγετε

αὐτὸν καὶ ἡ ἐλπὶς θὰ ἀναγεννηθῇ εἰς τὰς καρδίας σας! "Ἐχετε πάντοτε πίστιν εἰς τὸν Θεόν καὶ αὐτὸς θὰ εἰσακούσῃ τὰς εὐχάς σας.

Μόλις εἶπε αὐτὰ ἡ σκιά, ἔγινε ἄφαντη. Διεδόθη ἔκτοτε ὅτι ἡτο ἡ σκιὰ τοῦ Ἅγιου Νικολάου, προστάτου τῶν Ψαρῶν.

Τότε ἀκόμη βαθὺς ὅρθρος, ὅταν οἱ αἰχμάλωτοι, συνοδευόμενοι ἀπὸ εἴκοσι δύο ἐνόπλους, ἐρρίφησαν στὸ βάθος σακολέβας, ἡ ὁποία ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολι.

Ο ἄνεμος ἔπνεε ἀντίθετος καὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ ἀγκυροβολήσουν ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολε. Ἀπ' ἐκεῖ ἔστειλαν ταχυδρόμο νὰ φέρῃ τὴν εἰδησί, ὅτι φθάνουν οἱ μελλοθάνατοι.

Οἱ δεσμῶται ἐσκέπτοντο τρόπους ἐκδικήσεως, ἀλλὰ ποῦ χέρια; Ἡ παραγγελία τοῦ ἀναχωρητοῦ τῆς Κυζίκου ξαναῆλθε στὴν μνήμη των καὶ ἐδυνάμωσε τὸ θάρρος των.

Τέλος πάντων ὁ ἄνεμος ἔπνευσε οὔριος καὶ τὸ πλοῦτο ἀνοιξε τὰ πανιά.

Ἡ γλυκειὰ θάλασσα τοῦ Βοσπόρου ἐφαίνετο τώρα, οἱ κορυφὲς τῶν μιναρέδων ἀρχισαν νὰ χρυσίζουν, καὶ τῆς Ἅγιας Σοφίας ὁ θόλος ἔξειχε μεγαλοπρεπής. Τὰ καίκια ἔπλεαν ἐλαφρά. Καὶ οἱ εἴκοσι δύο φύλακες τῶν Ψαριανῶν ἔβλεπαν χάσκοντας τὴν Πόλι.

Ἀκάθεκτος τότε, ὡς ἀστραπή, κατέβηκε στὴν κεφαλὴ τοῦ δεσμίου κυβερνήτη τολμηρὴ καὶ ἐπικίνδυνη ἴδεα.

— Πλησίασε, εἶπε πρὸς ἓνα ἀπὸ τοὺς συντρόφους του, καὶ προσπάθησε νὰ κόψῃς μὲ τὰ δόντια σου τὰ δεσμὰ τῶν χεριῶν μου. Πρέπει λοιπὸν νὰ πεθάνωμε, χωρὶς νὰ βάψωμε τὰ χέρια στὸ αἷμα τῶν ἔχορῶν τῆς πατρίδος;

Πράγματι, ὁ σύντροφος ἔκεινος συντρίβει μὲ τὰ δόντια του τὰ δεσμὰ τοῦ πλοιάρχου, ὁ ὁποῖος ἔλυσε ἀμέσως τὰ

δεσμὰ τοῦ σωτῆρός του. Καὶ σὲ λίγη ὥρα οἱ δεσμῶται ηὔραν καὶ πάλι τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν δύναμι.

Ἄμεσως τότε ἀρπάζουν τὰ γιαταγάνια τῶν δημίων καὶ τὰ βυθίζουν στὰ στήθη των. Τὰ κουπιά, οἱ ἀλυσίδες, τὰ σχοινιά γίνονται φονικὰ ὅπλα καὶ ὅλο τὸ κατάστρωμα γεμίζει πτώματα καὶ αἷματα.

Οἱ κυβερνήτης, πληγωμένος στὰ χέρια, ἀρπάζει τὸ πηδάλιο, οἱ ναῦτες ὁρμοῦν πρὸς τὰ ἄρμενα καὶ τὸ πλοῖο στρέφεται πρὸς τὰ πίσω.

Καὶ τότε ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τοῦ ἥρωος κυβερνήτου Ἀνδρέα Σταματάρα, ἐνῷ τὰ πτώματα τῶν ἔχθρῶν ἔπεφταν στὴ θάλασσα:

— Πηγαίνετε, δήμιοι, νὰ φέρετε στοὺς τυράννους τὴν εἰδῆσι, ὅτι στὴν καρδιὰ τοῦ "Ελληνος ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος δὲν σβήνει.

"Ομως ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, καί, ὅταν ἔπνευσε πάλι, ἐμπόδιζε τὸ πλοῖο νὰ προχωρήσῃ. Μόλις μετὰ πέντε ἡμέρες καὶ μετὰ πολλές περιπέτειες οἱ ἀνδρεῖοι Ψαριανοὶ εἰσεχώρησαν στὰ Στενά. Ἐφοροῦσαν τὸ ἔνδυμα τῶν ἔχθρῶν γιὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

Ἄλλὰ ὅταν τὸ πλοῖον ἐπλησίασε στὰ φρούρια, κρότοι πυροβόλων ἀναγγέλλουν, ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἔξοδος, καὶ μία μάλιστα σφαῖρα ἐτρύπησεν ἔνα πανί. Ἐξακολουθοῦν ὅμως τὸν δρόμο των καὶ ὡς ἐκ θαύματος θὰ περάσουν ἀβλαβεῖς.

Εὐθὺς τότε ἔγονάτισαν καὶ δακρυσμένοι εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἔσωσε πάλι τοὺς στρατιώτας τῆς πατρίδος. Ἡτο ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ 14η Σεπτεμβρίου, κατὰ τὴν ὅποιαν ἑορτάζουμε τὴν ὑψώσι τοῦ Σταυροῦ.

Δυστυχῶς ὅμως νέοι κίνδυνοι ἐπερίμεναν τοὺς φυγάδας. Οἱ κυβερνήτης βλέπει πρὸς τὸν ὄρεζοντα πολυάριθμο στόλο μεγάλων πλοίων νὰ εἰσέρχεται γρήγορα στὸν Ἑλλή-

σποντο. Ἡτο δ στόλος τοῦ Σουλτάνου, τὸν ὅποιον κατεδίωκαν οἱ "Ελληνες.

Πῶς ὅμως νὰ διαφύγουν τὸν νέον κίνδυνον; Ὁ ἀτρόμητος Ἀνδρέας δὲν ἐδείλιασε καὶ ἔκραξε πρὸς τοὺς συντρόφους του:

— Θάρρος ἀδελφοί! Ἐὰν δ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν. Δὲν μᾶς ἔσωσε γιὰ νὰ γίνωμε βορὰ θηρίων.

Καὶ μὲ ἔξαίρετη τόλμη, ποὺ ἐμπνέει στὰ στήθη μόνον ἡ ἀγάπη τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, διέσχισε τὸν στόλο μὲ σημαία τουρκική. Ἀλλὰ ἔνα πλοῦ, ποὺ τὸ εἶχε νομίσει ἑλληνικόν, δρυπῇ ἐναντίον του. Ἐπειδὴ ὅμως εἶδε ἀταραξίαν καὶ τὸ ἔνδυμα τῶν ναυτῶν, τὸ ἀφῆκε ἀνενόχλητον.

Τότε ἡ σακολέβα ἐχώθηκε στὸν σωρὸ ἄλλων μικροτέρων πλοίων, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κατεδίωκαν τὰ ἐχθρικά. Ἡ προφητεία τοῦ μοναχοῦ τῆς Κυζίκου ἐβγῆκε ἀληθινή!

Σὲ λίγες ἡμέρες οἱ ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ἐγύρισαν στὸ νησί των, μετὰ τρίμηνη καὶ πλέον αἰχμαλωσία καὶ κινδύνους, καὶ ἐνῷ τοὺς ἐνόμιζαν χαμένους. Ἀνέβηκαν στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου γιὰ νὰ ὀρκισθοῦν ἐκ νέου ὅτι θὰ πεθάνουν ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως.

Δέκα μῆνες ἔπειτα ἀγρια στίφη κατέστρεφαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὸ ἥρωικὸ νησί. Τότε ἐφάνηκε στὸ Παλαιόκαστρο σημαία λευκή, μὲ τὶς λέξεις «Ἐλευθερία ἢ θάνατος» καὶ μὲ σταυρὸ ἐρυθρὸ χαραγμένο. Συγχρόνως "Ελλην" ναύτης ἔσπευδε πρὸς τὴν πυριτιδαποθήκη.

Τρομερὸς κρότος ἐκλόνισε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ τέσσερες χιλιάδες ἀπίστων καὶ ἀρκετοὶ στρατιῶτες τῆς πατρίδος ἐτινάχθηκαν εἰς τὸν ἀέρα.

(Διασκευὴ)

20. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

'Απ' ἔξω μαυροφόρα ἀπελπισιά,
πικρῆς σκλαβιᾶς χειροπιαστὸ σκοτάδι·
καὶ μέσα στὴν θολόκτιστη ἐκκλησιά—
στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
τὴν δψι τοῦ σχολειοῦ—
τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ κανδηλοῦ
τρεμάμενο τὰ ὄνείρατα ἀναδεύει
καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

'Εκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα·
βραχνὰ ὁ παπᾶς, ὁ δάσκαλος, ἐκεῖ
θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
μὲ λόγια μαγικά.

'Εκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾶ
τὸν πόνο τῆς σκλαβιᾶς της, ἐκεῖ βλέπει
τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

A

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾶ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τὴν σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸν λαιμὸν πνιγμοῦ θηλειά,
 κι ἀπὸ τῶν προγόνων τ' ἄφθαρτα βιβλία
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,
 ἔνας φαλμὸς ἀκούγεται βαθύς,
 σὲ μελῳδίες ἐνὸς κόσμου ἄλλου,
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου

μὲ μιὰ φωνὴ βαρειά : *A*

ζορ «Μή σκιάζεσθε στὰ σκότῳ ! ή ἐλευθεριὰ
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
 τῆς νύκτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη». *δρδ.*

«Αλάβαστρα»

Ιωάννης Πολέμης

21ΑΗ ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στής μάχης τὸν καπνό, ποὺ πνίγει τὸ λαγκάδι, ὁ Σουλιώτης ὅλα τὰ ἔχει λησμονήσει, πεῖνα καὶ δίψα. Καὶ τὸ Σούλι πέφτει ἔμακρα, καὶ σὰν λησμονημένο εἰναι καὶ ἐκεῖνο τ' ἄχαρο.

Καὶ ἐκεῖ ποὺ πολεμάει τὸ παλληκάρι τὸ ἀγλύκαντο, μέρα καὶ νύκτα, ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή, ποὺ τὸν ξυπνάει:

— Λοιπὸν τὸ Σούλι δὲν χάθηκε καὶ ζῆ.

“Ηταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ παλληκαρίου.

— Τί καλὰ μοῦ φέρνεις, Λάμπη;

— Ζεστὴ κουλούρα, ἀδελφέ, ποὺ σοῦ τὴν ἐζύμωσα μὲ τὰ χεράκια μου καὶ ἡ μάννα τὴν ἔψησε στὴν ἀνθρακιὰ μονάχη. **Α**
“Ελα νὰ φᾶς καὶ νὰ ξαποστάσης.

— Δὲν μπορῶ, καημένη, νὰ παρατήσω τὸ τουφέκι...

— Αύτὸ εἰναι ἡ συλλογή σου, Νάση; “Ερχομαι ἐγὼ καὶ σοῦ κρατῶ τὸν τόπο σου... Νά, σοῦ ἔστρωσα! Καὶ δός μου τὸ τουφέκι.

Χαμογελᾷ ὁ ἀδελφὸς ὁ καπνισμένος. Καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὴν κορασιὰ πῶς πιάνουν τὸ τουφέκι.

Ο πόλεμος ἐβαστοῦσε πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ ἐγέμιζεν ἔκείνη καὶ σημάδευε. Καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς παραπέρα ἔτρωγε ἥσυχος καὶ μονάχα τὴν πεῖνά του ἀκουγε, τὴν θεριεμένη μέσα του.

Καὶ ὁ πόλεμος ἐβαστοῦσε. Καὶ ἔκει ἔνα βόλι ἥλθε καὶ ἐπέτυχε κατάστηθα τὴν κορασιά. Καὶ αὐτὴ ἔκανε καρδιὰ καὶ δὲν ἐμιλοῦσε. Τὸ αἷμα ἐπλημμύριζε τὸν κόρφο τῆς. Ἡ Λάμπη ἐσημάδευε καὶ ἐτουφεκοῦσε.

— "Εφαγες, Νάση;

— Κοντεύω, ἀκόμη λίγο, Λάμπη.

Ο Ἡ κόρη ἔξαναρώτησε καὶ δεύτερη καὶ τρίτη φορά. Καὶ τότε μὲ ἔνα πήδημα τὸ παλληκάρι βρέθηκε κοντά της. "Αρπάξε τὸ τουφέκι καὶ ἥσυχο, καθὼς εἶχε τραβηχθῆ, ἔξανάρχισε τὸν πόλεμο.

Αμίλητη ἡ Σουλιωτοπούλα ἐπῆγε παραπίσω καὶ ἐπεσε.

Καὶ ὁ πόλεμος ἐβαστοῦσε...

"Μεγάλα Χρόνια". 1930

Γιάννης Βλαχογιάννης

22. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

Μαῦρο πουλάκι ξέβγαινε 'πομέσα ἀπὸ τὸ Σούλι.
Εἶχε τὰ μάτια του θολά, τὰ νύχια ματωμένα
καὶ πέταγε ὀλομόναχο καὶ στὴν Φραγκιὰ τραβοῦσε.
Πατριῶτες τὸ ρωτήσανε, πατριῶτες τὸ ρωτᾶνε:
— Πουλάκι, ποῦθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατεβαίνεις;
— Ἀπὸ τὸ Σούλι ἔρχομαι καὶ στὴν Φραγκιὰ πηγαίνω.
— Πουλάκι, πές μας τίποτα ἀπὸ τὸ Κακοσούλι¹,
πού 'κανε τὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ φόρεσε τὰ μαῦρα.
— Τί νὰ σᾶς πῶ, μαῦρα παιδιά, τί νὰ σᾶς μολογήσω;
Πῆραν τὸ Σούλι, πῆράν το, πῆραν τὸν Ἀβαρίκο²,
τὴν Κιάφα τὴν περήφανη καὶ κοσμοξακουσμένη.
Ἐκάη κι ὁ καλόγερος στὸ δοξασμένο Κούγκι³. Λ

Δημόδες

1. Ἀλλη δνομασία τοῦ Σουλίου.

2. Χωρὶς τοῦ Σουλίου.

3. Ὄνομαστὸ καὶ λεχνοδότατο φρούριο τοῦ Σουλίου.

‘Ο γέρο - ἀγωνιστής ἐτελείωσε τὴν διήγησί του γιὰ τοῦ κάστρου τὴν παράδοσι.

—’Εβγήκαμε μὲ δλες τὶς τιμές, ἔλεγε. Μὲ τ’ ἄρματα καὶ μὲ τὰ πράγματά μας. ‘Η συμφωνία ἐψυλάχθηκε πιστὴ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μὰ δὲν ἦταν γραμμένο νὰ τελειώσῃ ἔτσι αὐτὴ ἡ σκηνὴ τῆς πολιορκίας. Γιατί, κοντὰ στὴν συμφωνία τὴν γραπτή, ἔγινε κι ἄλλη, πιὸ παράξενη ἀπὸ τὴν πρώτη.

Καὶ τὴν ἔκανε μιὰ ἀπλῇ γυναικα. ‘Η Μάρω ἡ Σουλιώτισσα, νιόνυμφη καὶ χηρεμένη. “Οσο ἔζοῦσε ὁ ἄνδρας της, τὴν ἐσεβόταν ἡ φρουρά. Μὰ καὶ χήρα τώρα δὲν ἔχωράτευε. Νομίζεις εἶχε πάρει τὸν ἀέρα ἐκείνου τοῦ παλληκαριοῦ, ποὺ ἦταν τὸ πρῶτο ἀνάμεσά μας. Καὶ ἡ παρθενική της ντροπὴ μονάχα δὲν ἄφηνε τὴν χήρα νὰ δράξῃ τ’ ἄρματα.

① Καὶ τώρα βγαίνοντας ἀπὸ τὸ κάστρο ἡ Μάρω ἀκολουθοῦσε ἀμίλητη, ἄκλαυτη, ἀσχημη, γιατὶ εἶχε σβήσει ἡ πεῖνα κάθε ἀνθὸ στὴν ὅψι της, ὅπως εἶχε κάμει νὰ στερέψῃ καὶ τὸ στερνό της δάκρυ. ② Αξαφνα ἡ Μάρω, ἐκεῖ ποὺ ἐπήγαινε σκυφτή, ἔβαλε μιὰ φωνή. Καὶ εἴχαμε ἀδειάσει πιὰ τὸ κάστρο καὶ οἱ Τούρκοι ἐτοιμάζονταν νὰ μποῦν. ‘Εγύρισε ἡ Μάρω πίσω τρέχοντας καὶ ἐστάθηκε στὴν σιδερόπορτα τοῦ κάστρου ὀλόρθη μὲ τὴν παρδαλὴ μανδήλα της (τὰ μαῦρα τότε ποὺ νὰ τά ’βρισκε; Ὁστερα ἡ ζωή της ἐπέρασε μαυροντυμένη).

— Σταθῆτε πίσω! εἶπε. Κανένας δὲν θὰ μπῆ!

Παραξένεψε πολὺ καὶ ἡ ὅψι καὶ ἡ φωνή της. Οἱ Ἀρβανῆτες τὴν ἐπῆραν μὲ τὸ καλό.

— Σῦρε! τῆς εἶπαν. Σκλάβα θὰ κρατηθῆς, ἂν μείνης. Τί ζητᾶς;

— Στὸ κάστρο μέσα ἐλησμονήθηκε ἄνθρωπος. Μπέσα γιὰ
‘μπέσα’;

— Μπέσα εἶπε ἔνας Ἀρβανίτης.

‘Η Μάρω ἐχάθηκε καὶ ἔξαναφάνηκε σὲ λίγο κρατῶντας
στὴν ποδιά της κρυμμένο κάτι. Καὶ ἐπροχώρησε νὰ περάσῃ.

Οἱ Τοῦρκοι τώρα τὴν ἐκύκλωσαν στενά, θέλοντας νὰ
ἰδουν. τί εἶχε καὶ νὰ τῆς τὸ ἀρπάξουν.

‘Η ἵδια ἡ Μάρω εἶδε τὸν κίνδυνο. Ἐτράβηξε τὸ χαν-
τζάρι ἀπὸ τὸν κόρφο της, ποὺ τὸ εἶχε πάντα σύντροφό της.

— Πίσω, ἐφώναξε. Τὴν μπέσα μὴν πατᾶτε!

Δ Μὲ τὸ ἀριστερὸ της χέρι βαστῶντας τὴν ποδιά της ἀ-
νοίκτη ἔδειχνε τὰ κόκκαλα (λιβανισμένα κόκκαλα τοῦ ἀν-
δρός της). Καὶ ἐφοβέριζε μὲ τὸ μαχαίρι. Καὶ ἐπροχώρησε
καὶ ἐπέρασε.

“Οταν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἐσπάρθηκε τῆς Μάρως ἡ
ἀποκοτιά², δὲν ἔμεινε δψι νὰ μὴ γλυκαθῆ καὶ χείλι νὰ μὴ
γελάσῃ. Καὶ ἥταν ἔνα ξαλάφρωμα στὴν πικραμένη συνοδεία
μας, ποὺ ἐπροχωροῦσε βαρυκίνητα... Νοῦ καὶ καρδιὰ ποιός
εἶχε πιὰ τὴν Μάρω νὰ θαυμάσῃ!»

«Μεγάλα Χρόνια», 1930

Γιάννης Βλαχογιάννης

1. Πίστι στὸν λόγο.

2. Τόλμη.

24. Η ΔΕΣΠΩ

Αχός βαρύς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.

Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι;

Ούδε σὲ γάμο ρίχνονται, ούδε σὲ χαροκόπι.

Η Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἄγγόνια.

— Γεώργαινα, ρίζε τ' ἄρματα, δὲν εἰναι ἐδῶ τὸ Σούλι,

Ἐδῶ εἰσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἀν προσκύνησε κι ἀν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

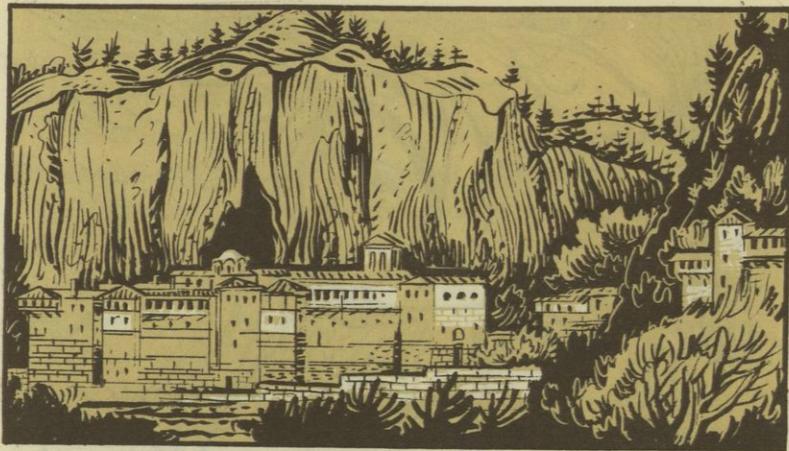
Η Δέσπω ἀφέντες λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάμει.

Δαυλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει:

— Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε! παιδιά, μαζί μου
ἐλάτε.

Καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν.

Δημώδες

25. ΑΕΙΣ ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ

‘Η μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἔχει συνδεθῆ στενὰ μὲ τὸν Ἱερό μας ἀγῶνα. ‘Ο δεσμὸς αὐτὸς ἐφάνηκε ἵδιως κατὰ τὴν τρίτην εἰσβολὴν τοῦ Ἰμβραήμ στὰ Καλάβρυτα, ἡ ὁποία ἔγινε ἀπὸ τὰς Πάτρας τὸν Ιούνιο τοῦ 1827.

‘Ο Ἰμβραήμ ἐβάδισε εἰρηνικῶς πρὸς τὰ Καλάβρυτα καὶ ἐστρατοπέδευσε ἀπ’ ἔξω. Κατὰ τὴν διαδρομή του ἐδίδε ἔγγραφα ἀμνηστεύσεως στὰ ὑποτασσόμενα χωρία. Καὶ ἐνῷ στὸ στρατόπεδο ἐδέχετο τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὑποτασσομένων, ἐσκέφθηκε δὲ τι πρέπει μὲ κάθε θυσίᾳ νὰ καταλάβῃ τὴν Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Διότι ἐγνώριζε δὲ τὴν ἡ Μονὴ ἥτο κέντρο τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. ‘Οπως ὑπῆρξε σ’ ὅλους τοὺς αἰῶνας προπύργιο τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔτσι καὶ τώρα σ’ ὅλον τὸν Ἀγῶνα ὑπῆρξε προπύργιο τῆς ἐλευθερίας. Πολλοὺς ἐπροστάτευσε ἡ Μονὴ κατὰ τὶς ἐπιδρομὲς τοῦ Ἰμβραήμ καὶ πολλὰ ἔξωδευσε. Οὕτε καὶ αὐτὰ τὰ ἱερὰ ἀργυρᾶ σκεύη ἐλογάριασε. “Ολα τὰ ἔξηργύρωσε γιὰ

τις ἀνάγκες τοῦ Ἀγῶνος. Καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπρομηθεύθη-
κε ὅπλα καὶ εἶχε ἀνέκαθεν καὶ δύο κανόνια.

Τότε λοιπόν, εὐθὺς ὡς ἐπλησίασε ὁ Ἰμβραήμ στὰ Κα-
λαβρυτα, πλῆθος γυναικοπαίδων εἶχε καταφύγει στὸ Μέγα
Σπήλαιον. Καὶ ἐξακόσιοι πολεμισταὶ κατέφυγαν ἐπίσης ἐκεῖ
ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Β. καὶ Ν. Πετμεζᾶν, γιὰ νὰ προστατεύ-
σουν καὶ τὴν Μονὴ καὶ τὰ γυναικόπαιδα. Ἐτοποθέτησαν
στοὺς πύργους τῆς Μονῆς τὰ κανόνια καὶ ἐκεῖ, κοντὰ σ' αὐ-
τά, ἐστάθηκαν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς μαχητάς, βοηθούμενοι
καὶ ἀπὸ πολλοὺς μοναχούς ἐνόπλους. Οἱ ἄλλοι κατέλαβαν
θέσεις κοντὰ στὴν Μονὴ καὶ γῦρό της. Μέσα στὴν Μονὴ
ἔμεναν τὰ γυναικόπαιδα καὶ προστήγοντο στὴν Ὑπέρμαχόν
Στρατηγὸν γιὰ τὴν σωτηρία αὐτῶν καὶ τοῦ "Εθνους".

"Ο Ἰμβραήμ, προτοῦ διατάξῃ ἔφοδο κατὰ τοῦ Μονα-
στηρίου, ἐπροσπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποταγὴ τῶν μονα-
χῶν. Τοὺς ἔγραψε λοιπὸν ἔνα γράμμα, στὸ δόποιον ὅμως ἔ-
λαβε τὴν ἐξῆς ἀπάντησι ἐκ μέρους τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μο-
νῆς Δαμασκηνοῦ:

"Ὑψηλότατε ἀρχηγὲ τῶν Ὀθωμανικῶν δυνάμεων, χαῖ-
ρε. Ἐλάβομεν τὸ γράμμα σου καὶ εἰδομεν τὰ ὅσα γράφεις.
Ἡξέυρομεν ὅτι εἰσαι εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Καλαβρύτων πολ-
λὰς ἡμέρας καὶ ὅτι ἔχεις ὅλα τὰ μέσα τοῦ πολέμου. Ἡμεῖς
νὰ προσκυνήσωμεν εἶναι ἀδύνατον, διότι εἴμεθα ὥρκισμένοι
εἰς τὴν πίστιν μας: "Η νὰ ἐλευθερωθῶμεν η νὰ ἀποθάνωμεν
πολεμοῦντες" καὶ κατὰ τὴν παράδοσίν μας δὲν γίνεται νὰ
χαλάσῃ ὁ ἵερὸς ὅρκος τῆς πατρίδος μας. Σὲ συμβουλεύομεν
ὅμως νὰ ὑπάγγης νὰ πολεμήσῃς ἄλλα μέρη, διότι νὰ ἔλθῃς
ἐδῶ νὰ μᾶς πολεμήσῃς καὶ νὰ νικήσῃς δὲν εἶναι μεγάλο κα-
κόν, διότι θὰ νικήσῃς παπᾶδες· ἂν ὅμως νικηθῆς, τὸ δόποιον
ἐλπίζομεν ἀφεύκτως μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διότι ἔχομεν
καὶ θέσιν δυνατήν, θὰ εἶναι ἐντροπή σου, καὶ τότε οἱ "Ἐλλη-

νες θὰ ἐγκαρδιωθοῦν καὶ θὰ σὲ κυνηγοῦν πανταχοῦ. Ταῦτα σὲ συμβουλεύομεν καὶ ἡμεῖς καὶ κάμε ως γνωστικὸς τὸ συμφέρον σου. Ἔχομεν καὶ γράμματα καὶ ἵερὸν ὄρκον ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Κολοκοτρώνην, ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν πολλὴν βοήθειαν θὰ μᾶς στείλουν, στρατιώτας καὶ τροφάς.

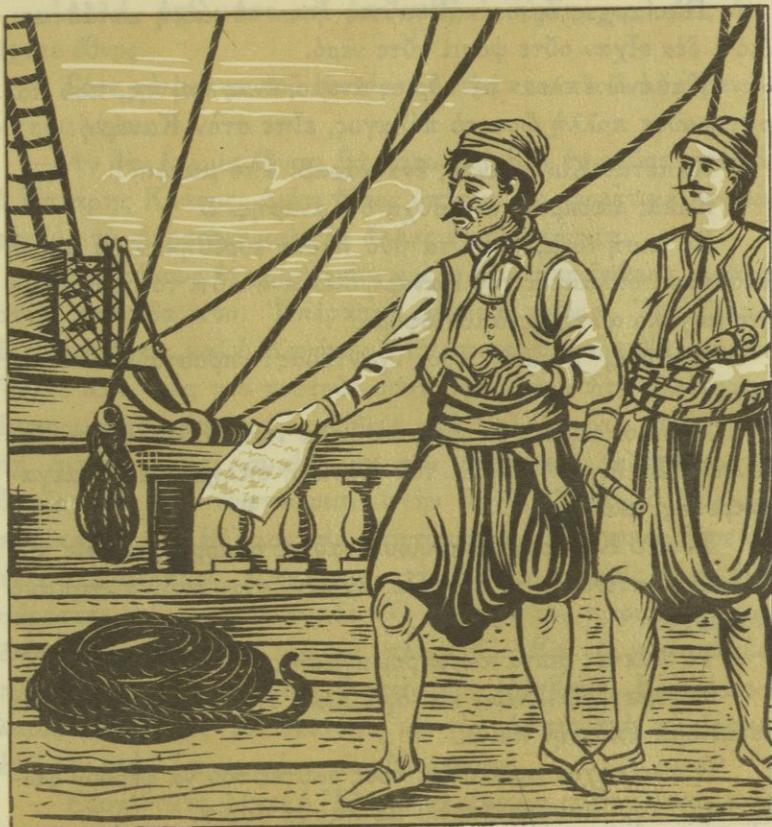
Δαμασκηνὸς ὁ Ἡγούμενος
καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ παπᾶδες καὶ καλόγηροι
Τῇ 21 Ἰουνίου 1827, Μέγα Σπήλαιον».

Μετὰ τὴν γενναία καὶ πατριωτικὴν αὐτὴν ἀπάντησι τοῦ ἥγουμένου, ὁ Ἰμβραήμ μεταχειρίσθηκε τὴν βίᾳ γιὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς ἀνδρείους κληρικοὺς νὰ παραδοθοῦν. Στὴν ἀρχή, ἀφοῦ ἐπλησίασε καὶ κατεσκόπευσε τὰ γῆρο τῆς Μονῆς, ἐτοπισθέτησε κανόνια καὶ ὁπλίτας ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Σταυρίου, ἀπέναντι τῆς Μονῆς. Καὶ τὴν 24ην Ἰουνίου τοῦ 1827 διέταξε τὴν ἔφοδο, ποὺ διηγύθυνε ὁ Ἰδιος.

‘Η μάχη ἐκράτησε ἀπὸ τὸ πρωὶ ἔως τὸ βράδυ. Τὰ κανόνια καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἐπιδρομέων δὲν ἐσταματοῦσαν, ἀλλὰ ματαίως. Ἡ Μονὴ ἐστέκετο δρθή. Οἱ ἀμυνόμενοι ἀπὸ τὴν Μονὴ ἔβλαπταν πολὺ τοὺς ἀπέναντι ἔχθρούς.

~ ‘Ο Ἰμβραήμ διέταξε τὸ ἱππικό του καὶ μέρος τοῦ πεζικοῦ νὰ ἀνεβοῦν στὴν δυτικὴ κατωφέρεια τοῦ ἐλαιοσκεπασμένου βουνοῦ καὶ πυροβολῶντας νὰ πλησιάσουν ἀπὸ ἑκεῖ τὴν Μονή. Ἀλλά, ἐνῷ ἐπλησίαζαν, ἐσκοτώνοντο ἀπὸ τὶς σφαῖρες τῶν γενναίων πολεμιστῶν. Τότε ὁ Ἰμβραήμ, ἀπελπισμένος καὶ βλέποντας τὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ φοβούμενος νὰ πλησιάσῃ, διατάσσει γενικὴ ὑποχώρησι. Καὶ ὅλοι των ντροπιασμένοι ἔφυγαν στὰ Καλάβρυτα, ἐνῷ τὰ κανόνια καὶ οἱ καμπάνες τῆς Μονῆς ἐκροτοῦσαν καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ καὶ νικηταὶ ἔδρεζαζαν τὴν Ἀειπάρθενον. ~

Χρ. Σταυρόπουλος (Διασκευὴ)

A 26. Η ΤΙΜΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Ο Κανάρης είχε ἀποφασίσει νὰ πυρπολήσῃ τὸν φοβερὸ
χίγυπτιακὸ στόλο μέσα στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὸ
τολμηρὸ σχέδιο δυστυχῶς δὲν ἐπέτυχε καὶ οἱ "Ἐλληνες πυρ-
ποληταὶ ἐσώθηκαν ώς ἐκ θαύματος καὶ ἐπέστρεψαν στὴν
Ἐλλάδα.

Πλοίαρχος δύμως καὶ ναῦτες ἥσαν σὲ κακὴ κατάστασι,
διότι δὲν εἶχαν οὔτε ψωμὶ οὔτε νερό.

Καὶ ἐνῷ ἔπλεαν μὲν οὔριον ἀνεμο, ἔνας ναύτης, ποὺ πα-
ρατηροῦσε πολλὴ ὥρα τὸ πέλαγος, εἶπε στὸν Κανάρη:

— Καπετὰν Κωνσταντῆ, ἔνα καράβι ἀπὸ μακριά!

— Καλά, ἀποκρίνεται ἥσυχα ὁ Κανάρης. Δ

Σὲ μισή ὥρα, ὅταν τὰ δύο πλοῖα εὐρέθηκαν σὲ μικρὴ
ἀπόστασι, οἱ ναῦται τοῦ Κανάρη διέκριναν, ὅτι τὸ ξένο πλοῖο
ἥτο μεγάλο αὐστριακὸ ίστιοφόρο.

— Εμπρός, παιδιά, τοὺς γάντζους! προστάζει ὁ Κα-
νάρης..

Μερικοὶ ναῦτες ἐπῆραν τὰ ὅπλα των, ἄλλοι ἔκωπηλα-
τοῦσαν. Σὲ λίγο ἡ βάρκα τοῦ Κανάρη ἐπλησίασε τὸ μεγα-
λοπρεπὲς πλοῖο.

Τότε ὁ Κανάρης μὲν ἄλλους ναῦτες ἀναρριχᾶται εἰς αὐ-
τὸ καὶ, κρατῶντας τὸ πιστόλι, ἐμφανίζεται στὸν αὐστριακὸ
πλοίαρχο.

— Τί θέλετε; ρωτᾷ κατατρομαγμένος.

— Θέλομε ψωμί, νερὸ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχει τὸ καράβι, γιατὶ
πεθαίνομε ἀπὸ τὴν πεῖνα.

‘Ο πλοίαρχος προστάζει τοὺς ναῦτές του νὰ φέρουν ψω-
μί, νερό, τυρὶ καὶ ἔνα βαρέλι μὲ παστὰ ψάρια.

‘Αφοῦ δλα αὐτὰ τὰ κατέβασαν στὴν βάρκα, ὁ Κανάρης
λέγει πρὸς τὸν πλοίαρχο:

— Δὲν ἔχω χρήματα νὰ σὲ πληρώσω τώρα· γράψε σ’ ἔνα
χαρτὶ πόσο ἀξίζουν καὶ φέρε το νὰ τὸ ὑπογράψω!

— Δὲν κάνουν τίποτε, ἀποκρίνεται ὁ πλοίαρχος.

— Φέρε τὸ χαρτὶ καὶ γράψε δύο χιλιάδες γρόσια! εἶπε ἐν-
τόνως ὁ Κανάρης.

‘Αφοῦ ὑπέγραψε τὸ χαρτὶ, ὁ Κανάρης εἶπε:

— Τὸ ‘Εθγος μας θὰ σὲ πληρώσῃ!

—'Αλλά, ἐτόλμησε νὰ ἀποκριθῇ ὁ πλοίαρχος, σεῖς δὲν
ἔχετε ἔθνος.

Τότε τὰ μάτια τοῦ Κανάρη ἀστράπτουν καὶ μὲ ἀγανά-
κτησι λέγει :

—"Αν δὲν ἔχωμε ἔθνος, θὰ κάνωμε! Καὶ ἐννοοῦσε φυσικὰ
ὁ Κανάρης Κράτος. Διότι ἔθνος ὑπῆρχε. Διαφορετικὰ δὲν θὰ
εἴχαμε τὸ εἰκοσιένα καὶ τὰς ἄλλας ἐπάναστάσεις.

Α' Επὶ τέλους ἔχωρίσθηκαν καὶ ὁ Κανάρης ἔφθασε αἰσίως
στὴν πατρίδα του. Ἐπέρασαν ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ 'Ελλὰς
ἐλευθερώθηκε καὶ ὁ Κανάρης ἦτο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν.
Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς συντρόφους του ἦτο πλοίαρχος
ἐμπορικοῦ πλοίου καὶ ἐταξίδευε στὸ Γαλάζι, γιὰ νὰ ἀγορά-
σῃ σιτάρι. Ἐκεῖ συνήντησε τὸν αὐστριακὸ πλοίαρχο, ὁ
ὅποιος δὲν τὸν ἀνεγνώρισε στὴν ἀρχή. "Οταν ὁ 'Ελλην
πλοίαρχος τοῦ ἔθυμισε τὶς λεπτομέρειες τῆς συναντήσεώς
των στὸ πέλαγος, ἔξανάφερε στὴν μνήμη του τὶς τόσο δυ-
σάρεστες γι' αὐτὸν στιγμές.⁴ Ο 'Ελλην τὸν παρεκίνησε νὰ
ἔλθῃ στὰς Ἀθήνας, γιὰ νὰ πληρωθῇ. Καὶ ὁ αὐστριακὸς
πλοίαρχος μετὰ πολλοὺς δισταγμούς ἐδέχθηκε. Καὶ ὁ πα-
λαιὸς σύντροφος τοῦ Κανάρη μὲ τὸν Αὐστριακὸ πλοίαρχο
ἐπῆγαν στὸ 'Υπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

—'Εξοχώτατε, λέγει ὁ 'Ελλην πλοίαρχος, ἐνθυμεῖσαι, ποὺ
ὑπέγραψες ἀπόδειξι γιὰ δύο χιλιάδες γρόσια σ' ἐναν πλοί-
αρχον κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια;

'Ο Κανάρης ἐσκέφθηκε καὶ εἶπε :

—Αἱ, ναί, ἐνθυμοῦμαι!

—Νά, λοιπόν, ὁ πλοίαρχος ἤλθε νὰ πάρῃ τὰ χρήματα.

Τότε ὁ Κανάρης ἐζήτησε τὴν ἀπόδειξι, τὴν εἶδε καὶ μὲ
παράπονο πρὸς τὸν Αὐστριακὸ γιὰ τὴν παλιὰ δυσπιστία του
ὑπέγραψε ἔνταλμα καὶ ὁ πλοίαρχος ἐπληρώθηκε.

(Κατὰ διασκευὴν)

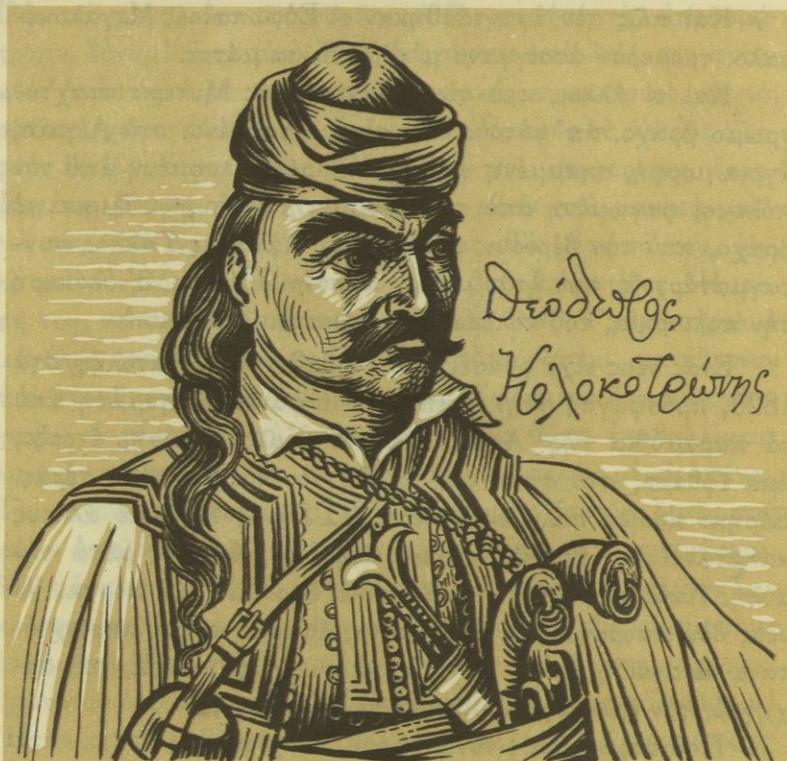
27. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

('Υπὸ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη τῷ 1822)

Φύσα, μαίστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τὴν μάννα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγᾶδες
στὸ Δερβενάκι κοίτουνται στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμά 'χουνε τὴν μαύρη γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γι' ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴν λάμψι!
Κι ἔνα πουλάκι πέρασε καὶ τὸ συχνορωτᾶνε:
— Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι;
— Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσ' ὁ Κολοκοτρώνης
καὶ παραπίσω οἱ "Ελληνες μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια!

Δημώδες

Δρόδωρος
16 18 14
14 14 19
19 16
18 15

28. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

ο Κολοκοτρώνα! Κολοκοτρώνα!

"Ετσι ἔλεγαν τὰ τουρκάκια, στὰ βάθη τῆς Ἀσίας, καὶ τὸ αἷμά τους ἐπάγωνε. Ἡ φαντασία τους τὸν ἐπλαθε τεράστιο γίγαντα μὲ τρία μάτια. Τὸ μεσιανό, πελώριο, ἐπάνω ἀπὸ τὴν μύτη, στὸ μέτωπο. Τὸν ἥθελαν τριχωτὸ σὰν ἀρκούδα· μὲ φοβερὰ δόντια κάπρου, γυριστά, χοφτερὰ σὰν χαντζάρια.^ο

Καὶ πῶς τὸν ἐφαντάσθηκαν οἱ Εὐρωπαῖοι; Μεγαλοκέφαλο, τρομερὸν ἀτοίγγανο μ' ἄλλοιθωρα μάτια.

Καὶ οἱ ἄλλοι, ποὺ τὸν εἶδαν κοντά; Μυτερὸ σταχτόχρωμο βράχο, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι σπαρμένοι στὸ Αἴγαο, ἄγρια μορφή, σκαμμένη ἀπὸ τὸν καιρό, χαλασμένη ἀπὸ τὸν πόλεμο, φαγωμένη ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη ἀνησυχία, δμοια μὲ βράχο, ποὺ τὸν δέρνουν τὰ κύματα. Καὶ ἔνας Γάλλος συνταγματάρχης, ποὺ ἦταν μαζί του στὴν Τρίπολι, σ' ὀλάκερη τὴν πολιορκία, τοῦ κολλάει ἔνα μουστάκι πελώριο.[¶]

"Ἐνας νέος εἶχε φθάσει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, στὰ 1823, πρόσφυγας στὴν Τρίπολι. Μὲ φαντασία γεμάτη ἀπὸ τὰ παραμύθια τῆς Ἀσίας γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη, ἔτρεξε, ἀμα ἔφθασε, στὸ σπίτι του νὰ ἴδῃ τὸ ὑπεράνθρωπο τέρας. Εὔρηκε κόσμο πολὺ ἐκεῖ πέρα. 'Ο Γέρος ἦταν μὲ ἄλλους καπεταναίους, σὲ ἔνα ἴσογειο δωμάτιο, ἀμέσως μετὰ τὴν αὐλή. Λαδὸς καὶ ἔνοπλοι ἀκόλουθοι ἔφραζαν τὴν πόρτα. 'Ο νέος δὲν μποροῦσε νὰ ἴδῃ τίποτα, ἔσπρωχνε καὶ σπρωχνότανε νὰ ἀνοίξῃ δρόμο. 'Ο Οἰκονόμου, γραμματικὸς τοῦ ἀρχηγοῦ, τὸν ἔβλεπε, τοῦ κίνησε τὴν περιέργεια.

— Ποὺ θὲς νὰ πᾶς; τὸν ρώτησε. Τί γυρεύεις;

— Νὰ ἴδω τὸν Κολοκοτρώνη.

'Ο Οἰκονόμου τὸν ἐβοήθησε νὰ φθάσῃ ἔως τὴν θύρα.

— Μὰ ποιός εἶναι; Ποιός;

Ο' Εκοίταξε ὅλους τοὺς ἄλλους, ἔξω ἀπὸ τὸ Γέρο, καὶ ἀς ἦταν ὀρθός. "Οταν τοῦ εἶπαν τέλος « αὐτὸς εἶναι », ἀπόμεινε βουβός, σὰν κάποιος ποὺ βλέπει νὰ σωριάζεται ἐμπρός του πύργος τετράψηλος. Δὲν μποροῦσε νὰ ᾗθῇ στὰ σύγκαλά του. Σὰν νὰ μὴν ἦταν ἐκεῖ κανένας ἄλλος, εἴπε δυνατὰ μιλῶντας μὲ τὸν ἔαυτό του.

— Μπᾶ! εἶναι σὰν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

"Αν τὸ φυσικὸ μποροῦσε ποτὲ νὰ δώσῃ τὴν παραμικρὴ

ιδέα τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς, νὰ ζωγραφήσῃ τὴν ἀπροσμέτρητη δύναμι της, αὐτὸ δὲν ἦταν σίγουρα τὸ δικό του φυσικό. Ἀνάστημα μέτριο, κορμὶ κανονικό, συμμετρικό, λιγνό, σβέλτο, χωρὶς τίποτε τὸ ἔξαιρετικό. Ἐμπρὸς σὲ ἄλλους κλέφτες θὰ φαινότανε νᾶνος. **Ο**Η μορφή του, σουρωμένη, ξεροψημένη, ἔδειχνε ἀκόμη πιὸ ἀδύνατη μέσα στὰ μακριὰ μαλλιά του, ποὺ ἐκυμάτιζαν στοὺς ὥμους. Τὸ μέτωπό του, ψηλὸ καὶ στερεό, αὐλάκωναν δυὸ τρεῖς βαθειές ρυτίδες. Ἡ μύτη του, κάπως χονδρή, μεγαλούτσικη, ἐλαφρὰ γυριστή. Δυὸ μεγάλες γραμμές ἐπάνω ἀπὸ τὸ δασὺ μουστάκι, κατέβαιναν ἀπὸ τὴν ἄκρη τῶν ρουθουνιῶν καὶ ἔζωναν μὲ ἐνα μισοφέγγαρο, τὸ πλατύ, παχὺ στόμα του. "Ἐνα δόντι ἐκαβαλλίκευε λιγάκι τὸ κάτω χεῖλος, ποὺ δὲν ἔσμιγε ἐντελῶς μὲ τὸ ἐπάνω. Τὸ σαγόνι του ἄρχιζε μὲ ἀδρὴ γραμμή, ἔσβηνε ὅμως πιὸ κάτω ἀπαλά. Δὲν εἶχε μεγάλα μάτια. Κάτω ἀπὸ πυκνὰ φρύδια, μέσα στὶς βαθειές κόγχες τους, ἐφαίνονταν μάλιστα μικρότερα πολὺ ἀπὸ ὅσο ἦταν πραγματικά. Ἡ ἔκφρασίς τους ἐστεκόταν ὅλη στὴν ματιά του. "Ησυχη, ἀμεση, ἀτρομη, ἔχωνόταν δλόισια, σὰν μύτη ἀτσαλιοῦ, στὸ εἶναι τῶν ἄλλων! **Η**ταν κοντολογῆς μορφὴ χαρακτηριστική, μὰ ὅχι φωνακτή· καὶ αὐστηρή, χωρὶς νὰ εἶναι ἄγρια. Κάτι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ξαφνιάσῃ στὸ τραχύ του πρόσωπο δὲν ἦταν οὔτε μύτες, οὔτε στόματα, οὔτε μῆλα πεταγμένα καὶ βαθουλώματα, μὰ ἐνας ἀέρας, γεμάτος χριστιανικὴ ἐγκαρτέρησι, βαθειὰ καλωσύνη καὶ ἀνθρωπιά, μιὰ γλύκα σὰν ἀσκητής, ποὺ δὲν ἤξερες τί γυρεύει σ' ἐναν πρωτοκλέφτη, ποὺ εἶχε σπείρει μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια, τόσες φορές, τὸν θάνατο.

Α Εὕκολο δὲν ἦταν νὰ διαβάσῃς αὐτὴ τὴν μορφή. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ ἀπλότητά της, ἔξεχώριζες τὶς πιὸ σύνθετες καὶ ἀπροσδόκητες ἐνώσεις. "Εφθανε πολλὲς φορὲς ἐνας λόγος, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἥσυχο μάτι του μιὰ ἔκφρασι τρομε-

ρή, παγερή. Τὸ πρόσωπό του ἀλλαζε ἀπότομα. 'Ο ἀγγελικὸς ἀέρας τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ὑποταγῆς, ἡ ἐγκαρδιότης καὶ ἡ γλύκα ἔσβηναν στὴν στιγμή. 'Ἐφώναζε σὰν λεοντάρι. Καὶ ἀντιλαλοῦσαν τὰ φαράγγια τοῦ Μωριᾶ, σὰ νὰ ἐβροντοῦσε ἀπὸ ψηλά. Τὸ ἴδιο καὶ στὸ ξέσπασμα τοῦ κεφιοῦ του. Μὰ ἔνας μονάχα θὰ μποροῦσε νὰ σταθῇ πλάι του. 'Ο νικητὴς τῆς Ἀράχωβας. Μεγάλος στρατιώτης, γεννημένος στρατηγός, ὁ Καραϊσκάκης^A

'Αλλὰ θὰ ἔστενεις κανένας πολὺ παράξενα τὴν μορφὴ τοῦ Γέρου, ἀν τὸν ἔπαιρνε σὰν ἀπλῆ στρατιωτικὴ ἀξία. 'Ο Ἰμπραήμ μάλιστα ἔφθασε νὰ πῆ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης, ὡς στρατιωτικός, δὲν ἀξιζε δυὸ παράδεις! "Οχι σωστός, βέβαια, λόγιος, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ραιμπώ, ποὺ δὲν ἔχωνεις διόλου τὸν Κολοκοτρώνη, τοῦ ἀναγνωρίζει τὴν « φυσικὴ ἀντίληψι τοῦ πολέμου », μὲ ἄλλα λόγια τὸ στρατηγικὸ μυαλό.

Μὰ ὁ Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι μονάχα ὁ μεγάλος πολέμαρχος. Εἶναι κάτι πολὺ πλατύτερο ἀπ' αὐτό. Εἶναι ὁ γνήσιος « ἄνθρωπος τοῦ Είκοσιένα ». ^A

Δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη ραγιᾶδες.

— "Ελληνες! φωνάζεις στὸν ἐλεύθερο λαό, ποὺ θέλει νὰ ξεσηκώσῃ ὀλάκερο.

Βλαστάρι τοῦ Μωριᾶ μιλεῖ σὰν ἀρχηγὸς λαοῦ, ποὺ δὲν ἐδέχθηκε ποτὲ ζυγό. Εἶναι γεμάτος ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι καὶ τὴν ὑπερηφάνεια γιὰ τὰ παλιὰ "Ελληνικὰ τρόπαια. "Ἐρχεται νὰ ξαναδέσῃ τὴν κομμένη παράδοσι.

"Οταν ἐπῆραν τὸ Ναύπλιο, ἐπῆγε ὁ "Αγγλος πλοίαρχος "Αμιλτον καὶ τὸν εἶδε. Τοῦ εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσουν οἱ "Ελληνες συμβιβασμὸ καὶ ἡ 'Αγγλία νὰ μπῇ στὴ μέση.

— Αὐτὸ δὲν γίνεται, εἶπε ξερὰ ὁ Κολοκοτρώνης. 'Ἐλευθερία ἡ θάνατος! 'Εμεῖς ποτὲ συμβιβασμὸ δὲν ἔκαμαμε μὲ

τὸν Σουλτάνο. "Αλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθὶ καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἔζουσαμε ἐλεύθεροι ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά. 'Ο βασιλέας μας ἐσκοτώθη· καμμιὰ συνθήκη δὲν ἔκαμε. 'Η φρουρά του εἶχε παντοτινὸ πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δυὸ κάστρα ἦταν ἄπαρτα.

— Ποιά εἶναι ἡ φρουρά του; Καὶ ποιά τὰ κάστρα;

— 'Η φρουρὰ τοῦ βασιλιᾶ μας εἶναι οἱ κλέφτες. Καὶ τὰ κάστρα μας, ἡ Μάνη, τὸ Σούλι καὶ τὰ βουνά.

'Οκτὼ γενιὲς Κολοκοτρωναίων ἐστάθηκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι κατὰ τῶν Τούρκων. 'Αβοήθητος, ἀφημένος τόσες φορὲς ἀπὸ τὸ πρῶτο φυσέκι. Καὶ ὅμως ἐφύσησε στοὺς "Ελληνες τὴν ἀδάμαστη πνοή, ποὺ ἐψύχωνε τὰ δικά του στήθη. Τοὺς ἀπλοὺς γεωργούς, ἀπὸ λαγούς, ποὺ ἔτρεμαν τὰ ὅπλα καὶ ἀκουγαν «Τοῦρκοι» καὶ ἐγίνονταν ἀφαντοί, σὲ λίγες ἑβδομάδες μέσα τοὺς ἀνέδειξε ἥρωες καὶ σὲ λίγο ἐρωτοῦσαν:

— Ποῦ εἶναι οἱ Τοῦρκοι;

Γιὰ νὰ τοὺς χυνηγήσουν. Τοὺς ἔμαθε νὰ ἀγαπιοῦνται, νὰ πονοῦν δὲνας τὸν ἄλλον, τόσο νὰ φυλάγωνται, δσο καὶ νὰ ἀψηφοῦν τὰ βόλια. Νὰ μάχωνται ἐναντίον τοῦ ἵππικοῦ, νὰ ρίχνουν φρούρια δύνατά, νὰ συντρίβουν καὶ νὰ σκορπίζουν στρατιές νὰ σέρνουν νικημένους τοὺς πασᾶδες, νὰ κερδίζουν μὲ τὸ σπαθὶ τους ἄρματα βαρύτιμα καὶ μυριοπλουμισμένα.

Στὰ Δερβενάκια, στὴν καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη, ἔνας νέος χωριάτης μὲ μιὰν ἀγκλίτσα ἐστεκόταν ἐμπρός του καὶ ἔχαζευε.

— Τί εἶσαι ἐσύ, "Ελληνα;

— Βοσκός.

— Καὶ γιατί δὲν πᾶς νὰ πολεμήσῃς;

— Δὲν ἔχω ἄρματα.

— Καὶ ἡ ἀγκλίτσα εἶναι ὅπλο, "Ελληνα! Πήγαινε μ' αὐτὴ
νὰ σκοτώσῃς Τούρκους καὶ νὰ πάρης τ' ἄρματά τους.

'Εγύρισε κάποτε σὰν ἀστακός, ἐτρόμαξε κι ὁ ἴδιος νὰ
τὸν γνωρίσῃ. Τὸν εἶχε ἀλλάξει σὲ πολεμιστὴ μέσα σὲ λίγες
ῶρες. 'Εφύτεψε τὴν ἀσάλευτη πίστι του βαθιὰ στοὺς ἄλ-
λους. Καὶ στὶς πιὸ δύσκολες ὁρες, ὅταν καὶ οἱ δυνατότεροι
ἐλύγιζαν σὰν καλάμια, ἔφθανε νὰ κτυπήσῃ τὴν γῆ μὲ τὸ
σπαθί του, γιὰ νὰ βγάλῃ νέους πολεμιστάς.

« 'Ο Γέρος τοῦ Μωριᾶ »

Σπύρος Μελάς (*Διασκενή*)

29. ΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΟΙ

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια.
"Ετσι λάμπει κι ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
πόχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴν γῆς νὰ τὴν πατήσουν.

Καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Ρίχνουν φλωριὰ στὴν Παναγιά, φλωριὰ καὶ στοὺς ἀγίους
καὶ στὸν ἀφέντη τὸν Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.

Δημῶδες

30. Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΣ

Ἄκούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

"Ω! τί νύκτα ἦταν ἐκείνη,
ποὺ τὴν τρέμει ὁ λογισμός!
"Άλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατος πικρός

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
οἱ χραυγές, ἡ ταραχή,
ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί.

ΟΚαὶ οἱ βροντὲς καὶ τὸ σκοτάδι,
ὅπου ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν "Ἄδη,
ποὺ ἐκαρτέρειε τὰ σκυλιά. Δ
"Γιμνός εἰς τὴν Ἐλευθερίαν"

Διονύσιος Σολωμός

31. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Στά 1818 είχεν ἔλθει ὁ Καποδίστριας ἀπὸ τὴν Ρωσία στὴν Κέρκυρα. Στὸ σπίτι τοῦ πατέρα του εἶχε τραπέζι σὲ πολλοὺς καὶ στὸν Κολοκοτρώνη. Ἐκεῖ ποὺ ὁ Ἰδιος ὁ Κολοκοτρώνης ἐλιάνιζε τὸ ἄρνι (ἢταν, φαίνεται, Πάσχα), τοῦ λέγει ὁ Καποδίστριας:

—Ἐφέτος ἔδῶ καὶ τοῦ χρόνου στὴν Πελοπόννησο.

‘Ο Κολοκοτρώνης τὸ ἐφύλαξε αὐτὸ καλὰ στὸ νοῦ του.

“Αμα ἐκηρύχθηκε ἡ Ἐπανάστασις, ἔγραψε στὸν Καποδίστρια νὰ ἔλθῃ νὰ φᾶνε τὸ ἄρνι.

«Ἀπομνημονεύματα»

N. Σπηλιάδης (Διασκευή)

32. Η ΦΟΥΝΤΑ ΤΟΥ ΣΠΑΘΙΟΥ

"Οσες φορές κι ἀν ὑπηρέτησε σὲ ξένη στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἐκρέμασε ποτὲ φούντα στὸ σπαθί του, ἔξηγῶντας κατὰ γράμμα τοὺς στίχους τοῦ πολεμιστηρίου τραγουδιοῦ τοῦ Ρήγα:

Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῇ
ἢ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

'Ο ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης γράφει, ὅτι ἐφύλαξε πίστι στὴν παραγγελία τοῦ Ρήγα καὶ ὁ Θεός τὸν ἀξίωσε καὶ ἐκρέμασε φόντα στὸ Γένος του,
ώς στρατιώτης του. Χρυσῆ φούντα δὲν ἐστόλισε τὸ σπαθί του,
ὅταν ὑπηρετοῦσε σὲ ξένα κράτη.

« 'Ο Γέρων Κολοκοτρώνης »

Γεώργιος Τερτσέτης (Διασκευὴ)

33. ΣΥΝΟΡΑ ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ

"Οταν ἔγινε γνωστὸν ὅτι οἱ Μεγάλες Δυνάμεις ἔξέλεξαν τὸν Λεοπόλδο ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος, στὰ 1830, συνεδρίασε ἡ Γερουσία καὶ ἀπεφάσισε νὰ γίνη ἀναφορά πρὸς τὸν Λεοπόλδο. Καὶ νὰ τονίζῃ ὅτι εἶναι ἀνάγκη τὰ σύνορα τοῦ Κράτους νὰ γίνουν πλατύτερα.

'Ο Κολοκοτρώνης, ἀφοῦ ἀκουσε τὴν ἀναφορά, εἶπε:

— Θέλομε νὰ ἔχῃ ὁ βασιλιᾶς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. Γιὰ τὴν πίστι καὶ γιὰ τὴν πατρίδα ἐμεῖς ἐπήρχαμε τὰ ἄρματα.

"Ετσι ἐμπῆκε καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη ἡ γνώμη μέσα στὴν ἀναφορά.

Ἐφημερὶς « "Ηλιος" », 1856

(Διασκευὴ)

34. Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1823 ὁ πασᾶς τῆς Σκόδρας Μουσταῆς ἔλαβε διαταγὴν νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐπαναστατημένη δυτικὴν Ἑλλάδαν. Κατεβαίνοντας ἐλογάριαζε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ "Αγραφα. Καὶ γιὰ τοῦτο, μόλις ἔφθασε στὴν Λάρισα, ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ ὁ ἴδιος ὁ Καραϊσκάκης, ἀρματωλὸς τότε τῶν Ἀγράφων, νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

▲ Μὰ τὸ στρατηγικὸ μυαλὸ τοῦ Καραϊσκάκη ἐκατάλαβε

άμέσως, πώς έμπρός στήν μεγάλη δύναμι, πού ἔφερνε μαζί του ό Μουσταῆς, θά ήταν πολὺ παράτολμο νὰ ἀντισταθῇ κανεὶς σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη. "Ετσι ό Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἔστειλε στὸν Μουσταῆ κοροϊδευτικὴ ἀπάντησι, ἐτραβήχθηκε ἀπὸ τὰ "Αγραφα μὲ τὸ μικρό του στρατό. Τριακόσια παλληκάρια περίπου ἀφησε στὸ Καρπενήσι μὲ ἀρχηγὸ τὸν Μᾶρκο Μπότσαρη. Καὶ αὐτὸς μὲ μερικοὺς ἄλλους ἐτράβηξε γιὰ τὸν Προυσὸ τῆς Εύρυτανίας. Τοῦ εἶχαν πεῖ νὰ πάῃ νὰ μείνη λίγον καιρὸ σὲ ὁρεινὸ μέρος, γιατὶ τὸν ἐτρωγαν οἱ ἀδιάκοπες θέρμες. ▲

'Η ἑλονοσία τότε ἀκόμη δὲν εἶχε γίνει γνωστὴ ὡς ξεχωριστὴ ἀρρώστεια. Καὶ ό Καραϊσκάκης δὲν ἤξερε μὲ τί τρόπο νὰ γιατρευθῇ. Ἡταν ἄνθρωπος νευρικὸς καὶ στενόχωρος, ἡ ὅψι του πάντα στεγνή, μελαχροινή, μὲ δυὸ μάτια σπιθιοβόλα, τὸ ἀνάστημα κοντὸ καὶ τὸ σῶμά του ἀδύνατο. Τὰ δυὸ γιόρνια, ποὺ ἔκανε νέος στὰ Γιάννενα, μέσα στὰ σίδερα τῆς φυλακῆς τοῦ Ἀλήπασα, τοῦ εἶχαν βλάψει πολὺ τὴν ύγεια.

Στὸ Μοναστήρι τοῦ Προυσοῦ, ὅπου ἐστάθμευσε ό Καραϊσκάκης μὲ τὰ παλληκάρια του, ἐφάνηκε μιὰ μέρα ἔνας πλανόδιος γιατρὸς μὲ βράκες, ποὺ ἔλεγε πώς ἥλθε ἀπὸ τὰ νησιά. Ἐγύριζε τὰ χωριά κηρύττοντας πώς γιατρεύει κάθε πληγὴ καὶ ἀρρώστεια, μὰ περισσότερο φαίνεται πώς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ πουγκί του. Παρουσιάσθηκε στὸν Μῆτρο Σκυλοδῆμο, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Καραϊσκάκη ἀπὸ τὸν Βάλτο. Τοῦ εἶπε τὴν ἴδιότητά του καὶ ἔζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν καπετάνιο, ποὺ ἔμαθε ἀπὸ τὰ κάτω χωριά πώς εἶναι ἀρρωστος βαριά. 'Ο Καραϊσκάκης στὴν ἀρχὴ ἀρνήθηκε νὰ δεχθῇ τὸν Φράγκο, ὅπως τὸν εἶπαν στὸ στρατόπεδο. Μὰ ό γιατρὸς ἐπέμεινε, καὶ ἔλεγε τοῦ Σκυλοδήμου:

— "Ἄς μὲ ἀφήσῃ ό Καπετάνιος νὰ τὸν ἴδω καί, ἀν δὲν τὸν γιατρέψω, ἀς μὲ κόψῃ.

— Τί θέλεις Φράγκο; τοῦ εἶπε μὲ τραχύτητα ὁ Καραϊσκάκης, σὰν τὸν πρωτοαντίκρυσε.

— Νὰ σὲ γιατρέψω, στρατηγέ, καὶ θὰ τὸ ίδης. Μὰ τί θὰ μου τάξῃς;

— "Αν μὲ γιατρέψης ἔχεις δυὸ χιλιάδες γρόσια, τοῦ ἀποκρίθηκε ἀπελπισμένος ἀπὸ τὸν πυρετό του ὁ Καραϊσκάκης.

"Αρχισε λοιπὸν ὁ γιατρὸς ἀπὸ τὴν ἄλη μέρα τὰ μαντζούνια. Τὰ ἑκατάπινε θέλοντας καὶ μὴ ὁ Καραϊσκάκης, χωρὶς νὰ βαρυγκομῇ.

'Ο καιρὸς ἐπερνοῦσε. Τὰ γιατρικὰ ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν, μὰ τοῦ ἄναβαν περισσότερο τὸν πυρετό, ἡ κατάστασί του ἐπήγαινε στὸ χειρότερο. Τοῦ Καραϊσκάκη τότε ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦ ἡ ὑποψία, μήπως ὁ Φράγκος ἥταν βαλτὸς νὰ τὸν φαρμακώσῃ. Καὶ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ιατρική του ἀξία καὶ νὰ μάθῃ ἐκεῖνο, ποὺ ἥθελε, ἐσοφίσθηκε τὸ ἀκόλουθο στρατήγημα.

Τὴν ὥρα, ποὺ ὁ γιατρὸς θὰ ἐπήγαινε νὰ τοῦ κάμη τὴν τακτική του ἐπίσκεψι, διέταξε τὸν Σχυλοδῆμο νὰ πλαγιάσῃ στὸ κρεβάτι πλάι του. 'Ο Σχυλοδῆμος, ποὺ ἥταν θηρίο μοναχὸ στὴ δύναμι καὶ στὴν γεροσύνη, ἐπλάγιασε πλάι του καὶ ἐσκεπάσθηκε ὅλος μὲ τὴν ἵδια βελέντζα καὶ τὴν ἵδια κάππα τοῦ ἀρχηγοῦ του Καραϊσκάκη. Καὶ ἔτσι δὲν ἐφαίνετο ὅτι καὶ οἱ δύο βρίσκονται πεσμένοι στὸ ἵδιο στρῶμα.

'Ο γιατρός, καθὼς ἐμπῆκε στὸ κατάλυμα, ἐρώτησε τὰ νεώτερα τῆς ὑγείας τοῦ στρατηγοῦ. 'Ο Καραϊσκάκης ἔκαμε τὸ μισοκακόμοιρο, λέγοντας πώς αἰσθάνεται τὸν ἕαυτό του καλύτερα, καὶ πώς αὐτὸ τὸ χρωστᾶ στὰ γιατρικά του.

Τότε ὁ γιατρὸς ἐζήτησε τὸ χέρι τοῦ ἀρρώστου, γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν σφυγμό του. Μὰ τὴν στιγμὴ ἐκείνη ὁ Καραϊσκάκης ἔκαμε χρυφὸ νόημα στὸν σύντροφό του Σχυλοδῆμο. Καὶ ἔτσι αὐτὸς ἐμισοπρόβαλε σιγά-σιγά τὸ δικό του τὸ χέρι

μέσα ἀπὸ τὰ σκεπάσματα. 'Ο γιατρὸς τὸ ἔπιασε καὶ μὲ προσοχὴ ἀρχισε νὰ σφυγμομετρῷ τὸν ὄρρωστο καὶ νὰ συλλογίζεται γιὰ κάμποση ὥρα. "Τστερα, γυρίζοντας στὸν Καραϊσκάκη, τοῦ εἶπε.

— Καλά, πολὺ καλὰ πᾶμε, καπετάνιο μου. Μονάχα πῶς ἀκούω ἀκόμη μεγάλη ἀδυναμία.

'Επετάχθηκε ὀλόρθιος ὁ Καραϊσκάκης θυμωμένος:

— Πιάστε τον, δέστε τον καὶ δῶστέ του πενήντα ραβδιές στὰ πισινά. Αὐτὸς ἔχει σκοπὸν νὰ μὲ ξεκάμη ἐφώναξε στὰ παλληκόρια του μὲ δρμή.

Καὶ σιμώνοντας τὸν γιατρό:

— Ποιός ἔχει ἀδυναμία; Αὐτὸς ἔχει ἀδυναμία — καὶ ἔδειξε τὸ θηρίο τὸν Σκυλοδῆμο — ποὺ καβαλλικεύει φοράδα τρέχοντας;

Τὰ παλληκάρια τοῦ Καραϊσκάκη στὴ στιγμὴ ἔσυραν τὸν γιατρὸ μαλλιοκούβαρα καὶ τὸν ἔβγαλαν ἔξω, δίνοντάς του ὅχι πενήντα, μὰ πολὺ περισσότερες ραβδιές.

— "Ελα, ἔχει χάρι, τοῦ εἶπαν. Δὲν σὲ σκοτώνομε, μὰ τὸ δειλινὸν νὰ μὴ σὲ βρῇ ἐδῶ πέρα.

«Ημερολόγιον τῆς Μεγ. 'Ελλάδος», 1926 Ρήγας Γκόλφης (Διασκευὴ)

35Α ΣΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

¶Στὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς, στὶς 8 Μαΐου τοῦ 1821, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν φθάσει ὡς τὶς πολεμίστρες, ποὺ εἶχαν ἀνοίξει οἱ κλεισμένοι "Ἐλλήνες γιὰ τὰ τουφέκια τους. "Ἐνας Τούρκος ἀρπάξε τὸ τουφέκι τοῦ Γιάννη Φαρμάκη ἀπὸ τὴν μπούκα καὶ τοῦ ἔβγαλε τὴν τουφεκόβεργα. Τότε ὁ Φαρμάκης λέγει στὸν πλαϊνό του σύντροφο :

— Πᾶρε καὶ τὸ δικό μου τὸ τουφέκι, γέμιζε καὶ τὰ δυὸ μὲ τὴν δική σου τουφεκόβεργα καὶ δίνε μου νὰ ρίχνω γρήγορα. Ξέρω καλὸ σημάδι.¶

• Ο Φαρμάκης, παλιὸς κλέφτης, ἥταν περίφημος στὸ σημάδι. "Ετσι ἐσκότωσε Τούρκους ἑκεῖ μὲ τὸ χέρι του δέκα δώκτω.

‘Ο τρόπος αὐτός, ἔνας νὰ γεμίζῃ καὶ ἄλλος νὰ ρίχνῃ, δὲν ἥταν ἀσυνήθιστος στοὺς κλέφτικους πολέμους.¶ *

«'Ιστορικὴ 'Ανθολογία», 1927

Γιάννης Βλαχογιάννης (Διασκευὴ)

36. ΣΑΝ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

"Εφθασε ό Παπαφλέσσας στὸ Μανιάκι μὲ τρεῖς - τέσσερις χιλιάδες στρατό. Μὰ δλοι ἔβλεπαν ὅτι τὸ μέρος ἦταν πολὺ χαμηλὸ καὶ εύκολο νὰ πατηθῇ ἀπὸ τὸ ἴππικό. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀνεψιός του Ἡλίας Φλέσσας, ὁ φίλος του Παναγιώτης Κεφάλας καὶ ἄλλοι τὸν συνεβούλευσαν νὰ πιάσουν ψηλότερα.

Στὸ βουνὸ ἐπάνω εἶχαν ἥδη ἀπὸ φόβο σταθῆ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀτάκτους, ποὺ εἶχαν συγκεντρώσει. Ἐκεὶ θὰ μποροῦσαν νὰ κρατήσουν τὸν πόλεμο μιὰ-δυὸ ἡμέρες, ὥσπου νὰ φθάσῃ ἡ βοήθεια, ποὺ ἐπερίμεναν. λ

—Ἐγώ, τοὺς εἶπε ὁ Παπαφλέσσας, δὲν ἥλθα ἐδῶ νὰ μετρήσω τὸν στρατὸ τοῦ Ἰμπραῆμ, πόσος εἰναι, ἀπὸ τὰ ὑψώματα. Ἡλθα νὰ πολεμήσω. Οὔτε ἐτρελλάθηκε ὁ Ἰμπραῆμ νὰ χάνῃ τὶς ὁρές του ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐλπίζει νὰ κερδήσῃ νίκη, μὰ θὰ πάγι ἵσια κατὰ τὴν Τρίπολι. Καὶ ἐγὼ τότε θὰ μείνω νὰ μαζεύω ἀπὸ πίσω τὰ καρφοπέταλά του. "Αν δημιώσ τὸν κρατήσω ἐδῶ στὸ Μανιάκι σώζω τὸν Μωριᾶ. Γιατὶ θὰ τὸν κάμω τὸν Ἰμπραῆμ νὰ γυρίσῃ πίσω, ὅπως ὁ Δράμαλης, ἄλλοιως θὰ πληρώσῃ ἀκριβά τὸ αἷμά μου καὶ θὰ τὸ συλλογισθῇ καλὰ ὑστερα νὰ μπῇ στὴν καρδιὰ τοῦ Μωριᾶ. Καθίστε ἐδῶ νὰ πεθάνωμε σὰν ἀρχαῖοι "Ελλήνες.

Καὶ πράγματι ἐκάθισε καὶ ἀπέθανε σὰν ἀρχαῖος "Ελλην.

"Ο Ἰμπραῆμ καὶ σὲ ξένους καὶ σὲ "Ελλήνες καὶ στὸν Θεόδωρο Γρίβα, στὰ 1844, ποὺ εἶχε πάει στὴν Αἴγυπτο, εἶπε πῶς δέκα ἀκόμη σὰν τὸν Παπαφλέσσα νὰ εὑρίσκε νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν στὸν Μωριᾶ, θὰ ἐγύριζε στὸν τόπο του.

«Ιστορικὴ Ανθολογία», 1927

Δ.Γ. Δημητράκης (Διασκευὴ)

» Οι γενναῖοι, ποὺ ἔμειναν καὶ ἀπέθαναν στὸ Μανιάκι, γρήγορα εἶχαν καταλάβει ὅτι θὰ ἔχανονταν, γιατὶ εἶδαν πώς εἶχαν κυκλωθῆ στενὰ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. "Ομῶς τοῦ Παπαφλέσσα ἡ ἀπόφασις, καὶ πρὶν μποῦν στὰ ταμπούρια τους, ἤταν μιὰ καὶ μόνη: Νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ σκοτωθῇ.

Στὸν ἀδελφό του ἔγραψε:

«Δὲν εἴμαι σὰν καὶ σᾶς, ποὺ τρέχετε ἀπὸ ράχι σὲ ράχι, σὰν νὰ εἰσθε ὁ Προφήτης Ἡλίας. Ἐγὼ ὥρκισθηκα νὰ χύσω τὸ αἷμά μου γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς πατρίδος, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα. Εὔχομαι στὸν Θεὸ τὸ πρῶτο βόλι τοῦ Ἰμπραήμ νὰ μὲ πάρῃ στὸ κεφάλι». **A**

Τὸ ἔβλεπε λοιπὸν καὶ ὁ Ἰδιος καὶ οἱ ἄλλοι, πώς ἡ μάχη αὐτὴ ἤταν χαμένη. "Ομῶς κανεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ μιλήσῃ γιὰ φυγὴ στὸν Παπαφλέσσα. Τέλος ὁ Κεφάλας καὶ ὁ Παπαγιώργης ἐπῆγαν κοντά του καὶ γλυκὰ τοῦ ἐμίλησαν νὰ φύγουν.

— "Εχασα τὶς ἐλπίδες μου ἀπὸ σένα! εἶπε στὸν Κεφάλα ὁ Παπαφλέσσας. Ἄλλοιως σὲ ἐτιμοῦσα. Καὶ σύ, παπᾶ, μοῦ τὰ ἐντρόπιασες, εἶπε στὸν Παπαγιώργη, πιάνοντας τὰ γένεια του. Δὲν ξέρετε πώς, ἀμα βγῆ ἀπὸ τὸ ταμπούρι του ὁ στρατιώτης ὁ ἄτακτος, πουθενὰ δὲν θὰ σταθῇ; Καὶ τότε πέντε Ἀραπάδες καβαλλάρηδες θὰ μᾶς σφάξουν ὅλους.

Τότε ὁ Βοϊδῆς ὁ Μαυρομιχάλης εἶπε:

— Πᾶμε στὰ ταμπούρια μας, κι ὅποιος μείνη ἃς ἀκούγη τῶν γυναικῶν τὰ μοιρολόγια.

«Βίος Παπαφλέσσα»

Φώτιος Χρυσανθακόπουλος (Διασκευή)

38. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗΚΕΝ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

"Οταν οἱ Ἑλληνες ἄρπαξαν τὰ δόπλα καὶ ἔκαμαν τὴν Ἐπανάστασι, ἔτυχε ὁ φοβερὸς Ὀδυσσεύς, ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἦσαν κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι.

Ο πόλεμος στὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσεν ἀργά. Δὲν ἦταν τότε γνωστὰ τὰ σημερινὰ καταστρεπτικὰ μέσα. Καὶ δὲν ἦταν σπάνιο κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἔχθρικὰ χέρια σταυρωμένα καὶ ἀνεργα, γιατὶ ἔλειπαν πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέρα, ὅπου ἔγινε τὸ ἀκόλουθο ἐπεισόδιο.

Ἐξύπνησαν τὰ παλλήκαρια τοῦ Ὀδυσσέως πρωὶ - πρωὶ καὶ ρίχνοντας τυχαῖα τὰ μάτια στὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, εἶδαν κάτι παράξενο. Οἱ Τοῦρκοι, ἀνεβασμένοι ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα, κατέστρεφαν τὰ ὥραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνηκε τέτοια ἀνώφελη βαρβαρότης, ὡστε ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ εἰδοποίησαν τὸν Ὀδυσσέα. Ο στρατηγός, ἃμα ἐβεβαιώθηκε καὶ αὐτὸς μὲ τὰ μάτια του, ἔστειλε τρία τέσσερα ἀπὸ τὰ παλλήκαρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατὶ ἔδειχναν τέτοια ἀγριότητα στὰ μάρμαρα.

Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἔφεραν στὸν στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι. "Οτι οἱ Τοῦρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι νὰ χύσουν βόλια, εύρηκαν ὅτι μέσα στοὺς μαρμάρινους στύλους τοῦ Παρθενῶνος ἦταν τὸ μέταλλο αὐτό. Τὸ μολύβι τοῦτο ἔχρησίμευε γιὰ νὰ συνδέῃ στερεὰ τὰ κιονόκρανα. Ἐσκέφθησαν λοιπὸν νὰ ἀφαιρέσουν τὸ μολύβι αὐτὸ καταστρέφοντας τὰ μάρμαρα.

Ἡ ἀπόκρισι αὐτὴ ἔφερε σὲ μεγάλη ἀπελπισία τοὺς

"Ελληνας. Καὶ γιὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου τους, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς Τούρκους, ὅτι ἥταν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρειάζετο γιὰ τὴν ὑπεράσπισή τους.

"Ετσι καὶ ἔγινε. Οἱ "Ελληνες, δίδοντας στοὺς ἐχθροὺς βόλια γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἔξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμά τους τὰ πολύτιμα ἔκεινα μάρμαρα. Γιατὶ τὰ μάρμαρα αὐτὰ ἥταν προωρισμένα νὰ ζήσουν, γιὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλι ἀναστημένο γῆρό τους τὸ δουλωμένο "Εθνος.

39. ΑΓΙΑ ΛΙΘΑΡΙΑ

"Οταν ὁ βασιλιᾶς "Οθων ἐγιόρταζε τὰ εἴκοσι πέντε χρόνια τῆς βασιλείας του, ἔνα πλοϊο ἔφερνε ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου κόσμο πολύ, καὶ ἰδίως ἀγωνιστὰς τοῦ Είκοσιένα. "Ηθελαν νὰ συγχαροῦν δὲν βασιλέα τους.

'Αφοῦ ἐπέρασε τὸ πλοϊο τὴν Αἴγινα, ἐφάνηκε ἡ Ἀκρόπολις λαμπρή. "Ολοι ἐκάρφωσαν τὰ μάτια καὶ ἄπλωσαν τὰ χέρια πρὸς τὰ ἔκει. Τότε ὁ στρατηγὸς Τσόκρης ὁ Ἀργείτης εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή:

—Νά, ἔκεινες οἱ πέτρες μᾶς... ἐλευθέρωσαν!

Βλαχογιάννη «'Ιστορική Ανθολογία», 1927

Διήγησις Διονυσίου Ρώμα (Διασκευή)

40. Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙ

Είμαστε στά 1825, τὸν Ἰούλιο. Ἀκούονται κανονιὲς ὅλο τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Μιὰ ψηλὴ στήλη καπνοῦ, σὰν νὰ εἶναι ἀπὸ σπαρτά, ποὺ καῖνε, ἐφαινόταν ὅλο τὸ ἀπόγευμα. Τὴν νύκτα ἡ φλόγα ἔξεχώριζε καθαρή.

‘Ο Ἐθνικός μας ποιητὴς Σολωμὸς ἔζοῦσε στὸ Ἀκρωτήρι τῆς Ζακύνθου μὲ τὸν ὑπηρέτη του. ‘Ο ὑπηρέτης ἀργότερα ἔλεγε:

—Ἐνα μεσημέρι ἀκοῦμε κανονιὲς καὶ τὸ ἀφεντικὸ ἐβγῆκε ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό του καὶ ἐστάθηκε στὸ λόφο. “Ἐπειτα ἀναστηκώνοντας τὰ χέρια στὸν οὐρανὸ ἐφώναξε δυνατά, μὰ πολὺ δυνατά: « Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!... »

Καὶ ἔκλαιγε σὰν παιδί.

“Ἐνα ἄλλο βράδυ μὲ ἀστροφεγγιὰ ἦταν καθισμένος στὴν ρίζα μιᾶς ἐλιᾶς καὶ ἐπειτα ἀπὸ πολλὴ σιωπὴ εἶπε στὸν ὑπηρέτη του:

— Λάμπρο, τί νὰ γίνωνται ἐκεῖ κάτω τ’ ἀδέλφια μας;

Καὶ ἀρχισε νὰ κλαίῃ πάλι.

“Αλλη μιὰ φορὰ διέταξε νὰ δοθῇ τὸ φαῖ του στοὺς χωρικοὺς λέγοντας:

— Αὔτῃ τὴν ὥρα, Λάμπρο, πόσοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας στὸ Μεσολόγγι πεινοῦν... Δὲν θέλω περιστέρια!

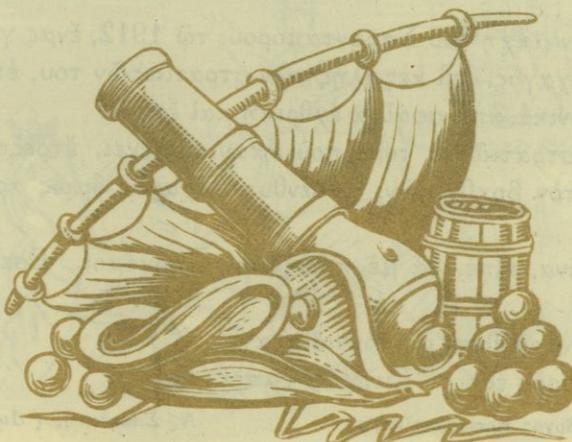
Καὶ ὁ ποιητὴς ἔφαγε ψωμὶ καὶ ἐλιὲς μονάχα.

“Ιστορικὴ Ἀνθολογία”, 1927

Σ. Χ. Ραφτάνης (Ιασκενή)

Νά' μουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ πήγαινα τ' ἀψήλου,
 ν' ἀγνάντευα τὴν Ρούμελη, τὸ ἔρμο Μεσολόγγι,
 πῶς πολεμᾶ μὲ τὴν Τουρκιά, μὲ τέσσερους πασᾶδες.
 Πέφτουν κανόνια στὴν στεριὰ καὶ μπόμπες τοῦ πελάγου,
 πέφτουν τὰ λιανοτούφεκα σὰν ἄμμος, σὰν χαλάζι.
 Καὶ ὁ Μακρῆς τοὺς φώναζε καὶ ὁ Μακρῆς φωνάζει:
 «Παιδιά, βαστᾶτε τ' ἄρματα καὶ τὰ βαριὰ τουφέκια,
 καὶ τὸ μαντᾶτ' μᾶς ἔρχεται στεριὰ καὶ τοῦ πελάγου,
 Καραϊσκάκης τῆς στεριᾶς κι 'Υδραιοί τοῦ πελάγου». Μήτε μαντᾶτο ἔφθασε, μήτε βοήθεια φθάνει.
 Καὶ οἱ κλεισμένοι ξώρμησαν μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια
 καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐσταύρωσαν καὶ τοὺς διαμοιράζουν.
 Πῆραν κεφάλια ἀμέτρητα καὶ ζωντανοὺς ἀμέτρους
 καὶ λίγοι ξεγλυτώσανε πλέοντας μέσ' στὸ αἷμα.

Δημόδες

42. ΣΤΗΝ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

Στήν μάχη τοῦ Σαρανταπόρου, τῷ 1912, ἔνας γενναῖος ἀνθυπολοχαγός, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν του, ἐπληγώθηκε ξαφνικὰ ἀπὸ σφαῖρα ἐχθρικὴ καὶ ἔπεσε.

Οἱ στρατιῶτές του, ποὺ ἦταν παρέκει, ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ τὸν βοηθήσουν. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ὅμως ἀρνήθηκε ἐπίμονα.

—'Εμένα, εἶπε, θὰ μὲ πάρουν οἱ νοσοκόμοι. 'Εσεῖς προγωρεῖτε.

Καὶ πρόσθεσε μὲ τόνο διαταγῆς:

—'Εμπρὸς ἐσεῖς. 'Εμπρός, ἐμπρός!

« 'Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος »

N. Σπανδωνῆς (Διασκευή)

43. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Τὴν παραμονὴ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης,
σὲ μιὰ στιγμὴ ἀναπαύσεως, ἔνας στρατιώτης ἦταν ξαπλω-
μένος μακάρια ἐπάνω στὸ χῶμα.

"Εξαφνα τοῦ ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι:

— Συνάδελφε, σήκω ἀπὸ χάμω. 'Ο ἀρχιστράτηγος ἔρχε-
ται. 'Ο Διάδοχος!

'Ο στρατιώτης ἐφαντάσθηκε πώς τὸν ἐγελοῦσαν καὶ
ἀνταποδίδοντας τὰ ἀστεῖα, δύως ἐνόμιζε, εἶπε :

— Καὶ πότε θὰ φθάσωμε, 'Υψηλότατε, στὴν Θεσσαλο-
νίκη;

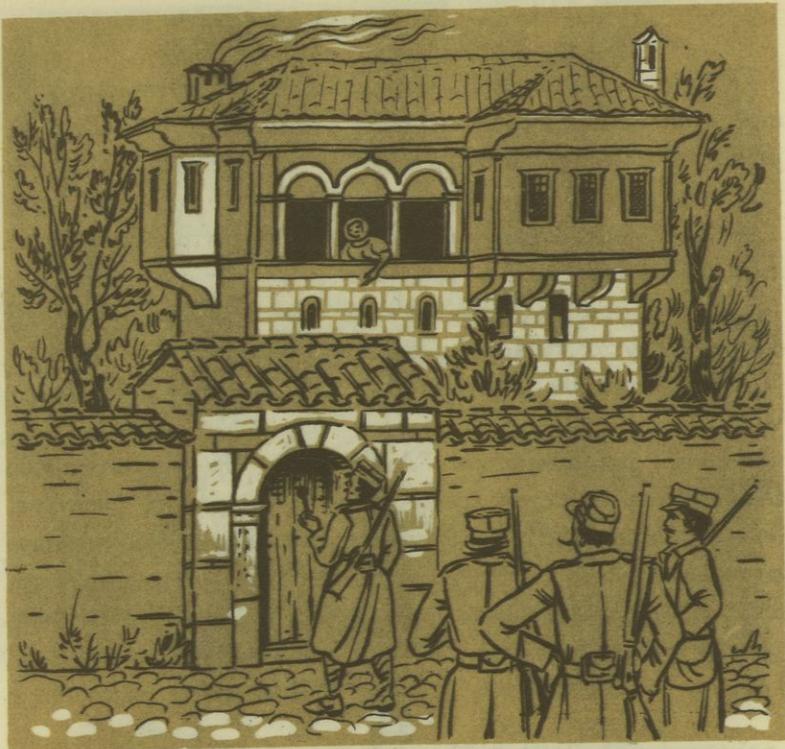
— Ἀπὸ σᾶς ἔξαρτᾶται. "Αν δείξετε τὴν διαγωγή, ποὺ
ἔδειξατε ὡς τώρα, σὲ τρεῖς - τέσσερις ἡμέρες θὰ φθάσωμε.

"Ηταν πράγματι ὁ ἀρχιστράτηγος, τότε Διάδοχος Κων-
σταντῖνος, ἔνα βῆμα πίσω ἀπὸ τὸν ξαπλωμένο στρατιώτη καὶ
ἀπαντοῦσε χαμογελῶντας στὴν ἐρώτησι, ποὺ εἶχε ἀκούσει.

« 'Ο Διάδοχος Κωνσταντῖνος »

N. Σπανδωνῆς (Διαπικενή)

44. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΜΑΣ

Ἐπηγγαίναμε γιὰ τὴν Φλώρινα. Ἐνυκτώσαμε σὲ κάποιο τουρκικὸ χωριὸ καὶ ἀφοῦ ἐξασφαλίσαμε τοὺς αἰχμαλώτους, ποὺ συνωδεύαμε, τρεῖς-τέσσερες στρατιῶτες, ἐλεύθεροι ὑπγρεσίας, ἐκτυπήσαμε σὲ ἔνα σπίτι.

"Ἐπειτα ἀπὸ πολλοὺς κόπους ἡ θύρα ἤνοιξε καὶ μιὰ γριὰ Τούρκισσα παρουσιάσθηκε. Μόλις μᾶς εἶδε ἀρχισε νὰ φωνάζῃ, νὰ κλαίῃ, νὰ μᾶς παρακαλῇ. Μάταια τὴν ἐβεβαιώναμε, πῶς δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβηθῇ.[▲]

"Εξαφνα ἐπάνω ἀπὸ κάποιο παράθυρο, στὸ βάθος τῆς αὐλῆς, διακρίναμε κάποια ἄλλη χανούμισσα, νέα, μὲ σκεπασμένο τὸ πρόσωπο. Ἐζητήσαμε ἔνα μέρος νὰ μείνωμε καὶ αὐτὴ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ ἀπὸ τὸν φόβο της κάτι εἶπε στὴ γριὰ καὶ μᾶς ὠδήγησε μέσα στὸ σπίτι. Ἐκεῖ εύρήκαμε τὴ νέα μὲ σκεπασμένο πάντα τὸ πρόσωπο. "Ετρεμαν τόσο πιλὺ τὰ χέρια της, ποὺ κάποιος ἀπὸ μᾶς τῆς ἐπῆρε τὸ φῶς, ποὺ ἐκρατοῦσε, γιὰ νὰ μὴν τῆς πέσῃ. "Ἐκλαιγε καὶ αὐτή. Προσπαθήσαμε νὰ τὴν βεβαιώσωμε ὅτι δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ τὸ παραμικρό.

Καὶ ἐκείνη τότε σιωπηλὴ μᾶς ἀνοιξε μιὰ θύρα καὶ μᾶς ἔδειξε νὰ περάσωμε.

ο^υ Ήταν μιὰ πρώτης τάξεως τουρκικὴ σάλα. Δὲν θέλαμε νὰ λερώσωμε μὲ τὰ λασπωμένα ροῦχά μας τὰ ώραῖα διβάνια καὶ ἐζητήσαμε ἔνα ἄλλο πιὸ μέτριο κατάλυμα. Σιωπηλὴ ἡ νεαρή Τούρκισσα μᾶς ὠδήγησε σ' ἔνα ἄλλο δωμάτιο, ὅπου ἐκοιμηθήκαμε

Τὸ πρῶτο μᾶς ἔφεραν ἔνα πλουσιώτατο πρόγευμα, μὰ δὲν τὸ ἀγγίξαμε. Ἐφοβόμαστε μήπως μᾶς ἐδηλητηρίαζαν. Φοβᾶται ὁ Γιάννης τὸ θεριὸ καὶ τὸ θεριὸ τὸν Γιάννη, ποὺ λέει καὶ ἡ παροιμία.

Ἐφύγαμε καὶ μόνον ὅταν ἀποχαιρετίσαμε εὐχαριστῶντας γιὰ τὴν φιλοξενία, ἡ Τούρκισσα ἐγέλασε μὲ ἀνακούφισι καὶ μᾶς εύχήθηκε κατευόδιο.

Σοτ «Ο Διάδοχος Κωνσταντῖνος» νέαμνος N. Σπανδωνῆς (Διασκευὴ)

45Α ΣΚΑΡΦΑΛΩΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΜΠΙΖΑΝΙ

Είχα βρεθή στις προφυλακές, στὸ Μπιζάνι, ἐμπρὸς σὲ μιὰ ὁμάδα Κρητῶν καὶ εὐζώνων, ποὺ ἐκαθαρίζονταν στὴν λιακάδα.

— Ε, καλὸ παλληκάρι, πῶς τὰ περνᾶτε ἐδῶ;

— Πῶς νὰ τὰ περνᾶμε; εἶπε ὁ Κρητικός. Συνηθίσαμε πιά. Τὴν ἡμέρα ἔχομε κούβέντα μὲ τὰ τοπομαχικὰ τοῦ Μπιζανιοῦ. Πέφτει ἡ ἡμέρα καὶ ἀρχίζουν οἱ νυκτερινοὶ αἰφνιδιασμοί... Τὰ βουνὰ γῦρό μας τραντάζονται δλοένα ἀπὸ τὶς ὥβιδες. Λές καὶ ἔχουν αἰώνιο σεισμό... Τρία ἡμερόνυκτα τώρα δὲν ἐσηκώσαμε κεφάλι ἀπὸ τὰ ὅχυρώματά μας. Σήμερα μονάχα μᾶς ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ παίξωμε λιγάκι ἀπὸ κοντά...^A

— Καὶ αὐτοί, ποὺ κάνουν τὴν ἐπίθεσι, εἶναι Τοῦρκοι .^γ
Αλβανοί;

“Ενας δεκανεύς τῶν εὐζώνων μοῦ ἀπαντᾷ:

— Εγώ εἰμαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὶς προφυλακές. Σὰν νυκτώ-
ση καλά, νά σου καὶ οἱ φίλοι μας οἱ Τουρκαλβανοί, ὅλο καὶ
μεθυσμένοι μᾶς ἔρχονται μπουλούκια- μπουλούκια. Κάποτε
μᾶς μιλοῦν Ἐλληνικά, γιὰ νὰ μᾶς γελάσουν τάχα. ^εΜὰ ἐμεῖς
τίποτε!... Ἀρχίζομε πῦρ ὁμαδόν. Μισή ὥρα δὲν κρατοῦν.
“Υστερα, ὅπου φύγη- φύγη. Πολλές φορὲς τοὺς πιάνομε σὰν
λαγούς, ἄμα ἔρχονται κατ’ ἐπάνω μας. Κούφια κορμιά, ἀ-
φέντη μου, δὲν ἀξίζουν μιὰ γυροβολιὰ τοῦ τσαρουχιοῦ μου.
Οὔτε τοὺς λογαριάζομε πιά. Μονάχα ποὺ εἶναι ἵηστικοὶ
καὶ, ἄμα τοὺς πιάσωμε, μᾶς τρῶνε τὶς κουραμάνες σὰν
παντεσπάνι! Τὸ πρωὶ- πρωὶ μπόμπες, ὅλη τὴν ἡμέρα πό-
λεμος καὶ Ζήτωωαω! Νυκτώνει καὶ ἀρχίζουν οἱ αἰφνιδια-
σμοί. Ξημερώνει, καινούργιες μπόμπες, καινούργιος πόλε-
μος, καινούργια Ζήτωωαω... Καὶ ἔτσι τὰ περνοῦμε ὅπως
θέλει ὁ Θεός, ἀφέντη μου.

‘Εσταυροκοπήθηκα καὶ ἔφυγα ψιθυρίζοντας:

— Εἶδα ὡς τώρα τρεῖς πολέμους τριῶν διαφόρων λαῶν.
Πουθενὰ δὲν εἶδα τέτοια ἀπάθεια ἐμπρὸς στὸν θάνατο.

« ‘Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος »

N. Σπανδωνῆς (Διασκευή)

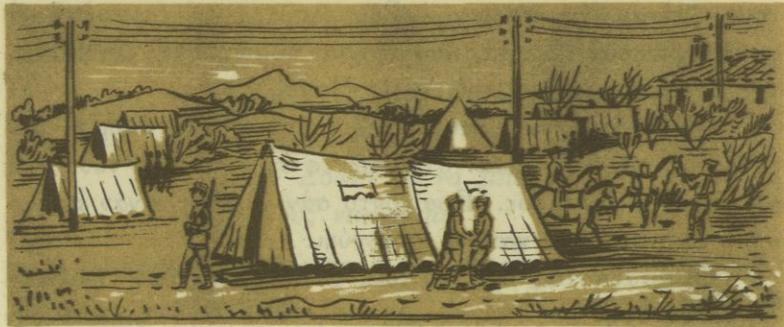
46. ΔΙΨΑ ΝΙΚΗΣ

"Εχω τόσα νὰ γράψω! ἔγραφε ἔνας πολεμιστής καὶ δημοσιογράφος τῷ 1913. Αλλὰ τὴν ἡμέρα νικοῦμε τὴν νύκτα παίρνομε δυνάμεις γιὰ νέους ἀγῶνες. Καὶ τώρα, ἀν καὶ εἰμαι ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἔχθρο, ποὺ θὰ τὸν τσακίσωμε αὔριο, κλέβω λίγες στιγμὲς γιὰ νὰ σᾶς γράψω δυὸ λόγια.

Tí νὰ σᾶς πῶ! "Ο, τι καὶ ἀν σᾶς πῶ, δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί γίνεται ἐδῶ. Εἶναι τρέλλα χαρᾶς, μανία ὄργης, δίψα νίκης, ξέρω καὶ ἐγὼ τί εἶναι; "Οχι, μιά, σαράντα Σόφιες μποροῦμε νὰ πάρωμε. Εἶμαι εύτυχής, ποὺ φορῶ τὸ χακί. Εἶμαι εύτυχής, ποὺ σᾶς γράφω, ἐνῷ ἀπέχω λίγα μέτρα ἀπὸ τὸν ἔχθρο καὶ μὲ τὴν συνοδεία τῆς μουσικῆς τοῦ κανονιοῦ.

«'Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων» Ηλ. Οίκονομόπουλος (Διασκευὴ)

47. "ΣΤΗΝ ΣΟΦΙΑ,,..."

Στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο τοῦ 1913 ἐπέρασα εἰ-
κοσὶ τέσσερες ὥρες στὸ Στρατηγεῖο τοῦ σταθμοῦ Χατζῆ-
Μπεηλίκ. Ἡμουν σὲ ἀπόστασι δέκα βημάτων ἀπὸ τὸ τρα-
πέζι, ὅπου μὲ τὸ φῶς μιᾶς λάμπας πετρελαίου ὁ Κωνσταν-
τίνος μὲ τὸ ἐπιτελεῖό του κατέστρων τὸ σχέδιο τῆς μάχης
τοῦ Πετσόβου. Μαζὶ μὲ τὸν Διάδοχο, τοὺς πρίγκιπες καὶ
τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἐπιτελείου ἐμελετοῦσε τοὺς χάρτες
καὶ ἐσημείωνε διάφορες διαταγές.

Α Καὶ ἐνῷ στὸ τραπέζι ἐκεῖνο ἔργαζόταν ὁ ἐγκέφαλος
τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἥρχοντο κάθε στιγμὴ ἀγγελιαφό-
ροι καὶ ὁ τηλέγραφος ἐδούλευε ἀδιάκοπα. Ἀξιωματικοί, ὑ-
παξιωματικοί καὶ στρατιῶτες, πληθυσμὸς μιᾶς μικρῆς πό-
λεως, κινοῦνται διαρκῶς. Ἄλλοι καπνίζουν καὶ τραγουδοῦν.
Εἶναι ἀπίστευτο μὲ ποιὰ εὐχαρίστησι κάνει τὸν πόλεμο αὐ-
τὸν ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Τὸν αἰσθάνεται σὰν ἔνα ἀληθινὸ
πανηγύρι καὶ παραπονιοῦνται μόνον ὅσοι δὲν λαμβάνουν
μέρος. **Α**

‘Ανεβαίνοντας μὲ τὸν σιδηρόδρομο στὸ Χατζῆ-Μπεη-
λίκ συναντήσαμε τρεῖς ἀμαξοστοιχίες, ποὺ ἔφερναν ἐπιστρά-

τους. Ἡταν νέοι κληρωτοὶ Ρουμελιῶτες καὶ ἔσπευδαν νὰ συμπληρώσουν τὰ κενά, ποὺ ἀφησαν οἱ μάχες τῆς Δοϊράνης, τῆς Στρώμνιτσας καὶ τοῦ Δεμίρ-Ίσάρ.

Οἱ νεαροὶ ἐπίστρατοι, παιδιὰ ἀμούστακα ἀκόμη, δὲν ἔδειχναν πώς ἐπήγαιναν στρατιῶτες σὲ ἔναν ἀπὸ τοὺς πιὸ χίματηροὺς πολέμους. Ἐφαίνοντο σὰν νὰ ἐπήγαιναν ἐκδρομὴν ἢ σὲ γάμο ἢ σὲ κανένα πανηγύρι.

Οἱ ἀμαξοστοιχίες, ποὺ τοὺς μεταφέρουν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη στὴν πρώτη γραμμή, σταματοῦν λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι μιὰ ὀλόκληρη ὥρα, ἔως ὅτου νὰ περάσῃ κάποια ἄλλη ἀμαξοστοιχία. Ξέρετε πῶς περνοῦν τὴν ὥρα αὐτή; Κάνουν σωστή λεηλασία στὶς ἀκακίες τοῦ δάσους, ποὺ εἶναι ἐκεῖ κοντά, καὶ στολίζουν μὲ πελώριους κλώνους τὰ βαγόνια τοῦ σιδηροδρόμου. Καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ οὕτε φαίνονται ἀπὸ τὸν πλούσιο καὶ πυκνὸ στολισμό. Καὶ μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ κινούμενα δάση οἱ "Ελληνες στρατιῶτες τραγουδοῦν τὸ τρα-

γούδι τῆς ἐποχῆς, ποὺ τὸ ἔκαμε κάποιος λαϊκὸς ποιητὴς τοῦ στρατοῦ:

*Στὴν Βουλγαρία θὰ πᾶμε
νὰ πολεμήσωμε.*

*Στὴν Σόφια θὲ νὰ μποῦμε
νὰ τοὺς νικήσωμε...*

Πράγματι, τὸ σύνθημα τοῦ στρατοῦ εἶναι νὰ μπῇ στὴ Σόφια. Αἰώνων μῖσος τῆς φυλῆς, ποὺ ἐκοιμόταν στὰ βάθη τῆς Ἐλληνικῆς ψυχῆς, ἔξυπνησε ξαφνικὰ καὶ ἐπετάχθηκε ἀκράτητο. "Ολοι αὐτοὶ οἱ στρατιῶτες, ἀκόμη καὶ ἐγγράμματοι, κρύβουν μέσα τους κάτι ἀπὸ τὸ δίκαιο μῖσος τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Τὰ ὅργια τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων ἐπὶ τόσους αἰῶνες, οἱ σφαγές τοῦ Δεμίρ - Ἰσάρ καὶ τοῦ Δοξάτου, ἡ καταστροφὴ τῶν Σερρῶν, ἡ ἄνανδρη σφαγὴ τῶν δώδεκα αἰχμαλώτων εὐζώνων ἔζωντάνευσαν τὸ μῖσος. Καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἐλλή-

νων καὶ τῶν Βουλγάρων δὲν μοιάζει μὲ τὸν πόλεμο ποὺ
ἔγινε ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες μὲ τοὺς Τούρκους. Εἶναι πόλε-
μος ἔξοντώσεως.

Νὰ προσθέσετε σὲ ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ στρα-
τοῦ γιὰ τὸν βασιλέα Κωνσταντīνο, ποὺ τὸν λατρεύουν σὰν
Θεό τους, γιὰ νὰ καταλάβετε τὸν ἡρωισμὸ καὶ τὰ θαύματα.

— Στὴν Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος.

Α' Ο κουμπάρος εἶναι ὁ Βασιλιᾶς, ἀφότου ὁ Κωνσταντī-
νος ἐπῆρε γιὰ νονοὺς τῆς κόρης του τὸν στρατὸ καὶ τὸν στό-
λο. Ἀπὸ τότε καὶ ὁ τελευταῖος φαντάρος καὶ ὁ τελευταῖος
βωνήσιος εὔζωνος καὶ ὁ ἐθελοντής, ποὺ ἥλθε νὰ πολεμήσῃ
ἀπὸ τὸ μακρινὸ σημεῖο τοῦ κόσμου, τὸν ὀνομάζει κουμπάρο.
Ἐχουν πιὰ πρὸς τὸν Βασιλέα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους ἐκεί-
νη τὴν πνευματικὴ συγγένεια τῶν κουμπάρων, ποὺ μόνον
στὴν Ἑλληνικὴ ἐκκλησία καὶ στὰ πατροπαράδοτα Ἑλληνι-
κὰ ἔθιμα τὴν εὐρίσκομε. Πουθενὰ ἀλλοῦ. Σὲ καμμιὰ ἄλλη
θρησκεία καὶ σὲ κανενὸς ἄλλου λαοῦ τὰ ἔθιμα. A

— Στὴν Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος.

Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸ προχωρεῖ ἀκράτητος ὁ Ἑλληνι-
κὸς στρατός. Δὲν ξέρει οὔτε πεῖνα, οὔτε δίψα, οὔτε κούρασι.
Ἀγωνίζεται, περνᾷ τὰ βράχια καὶ τὰ ὑψώματα, πέφτει γε-
λῶντας καὶ πεθαίνει ζητωκραυγάζοντας!

Ο" Εχλεισαν σπίτια, ἔμειναν χωρὶς προστάτες οἰκογένειες,
ἐσταμάτησε κάθε ἔργασία, μὰ κανεὶς δὲν βλέπει γῦρό του,
κανεὶς δὲν παραπονιέται. "Ολοι ἀδειάζουν τὸ ποτήρι τῆς
θλίψεως καὶ πηγαίνουν ἐμπρός ΟΚαὶ συνερίζονται ὁ ἔνας τὸν
ἄλλον, ποιὸς νὰ πεθάνῃ χωρὶς παράπονο ἢ ποιὸς νὰ πέσῃ
πιὸ ἡρωικό. Θαυμάσιοι οἱ εὔζωνοι πιάνοντας μὲ τὰ χέρια
τους τὰ κανόνια. Μὰ μήπως εἶναι κατώτεροι οἱ πεζοί; Μή-
πως δὲν ἥταν γενναῖοι οἱ ἐθελονταί; Μήπως δὲν ἥταν ἀξιο-
θύμαστοι οἱ ἴππεῖς, οἱ πυροβοληταί καὶ οἱ ἀνδρες τοῦ μη-

χανικοῦ ; Ποιός ἔμεινε πίσω στὸν ἀγῶνα αὐτόν, ποὺ ἐθύμι-
ζε τὴν φιλοτιμία τοῦ Σπαρτιάτη, τὴν ἀπόλυτη περιφρόνησι
στοὺς κόπους, στοὺς πόνους καὶ στὸν θάνατο ;

Μόνο μιὰ ταπεινωτικὴ δύμολογία τῆς Βουλγαρίας θὰ
μποροῦσε νὰ σταματήσῃ τὸν ἀνθρώπινο αὐτὸ χείμαρρο νὰ μὴ
χυθῇ καὶ καταπνίξῃ τὴν Σόφια ! Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος
φόβος τοῦ στρατοῦ.

"Ενας λεβέντης εὔζωνος, γαλατᾶς στὴν Ἀθήνα πρὶν δια-
βάζοντας στὶς ἐφημερίδες στὸ Χατζῆ Μπενγλίκ ὅτι ἡ Βουλ-
γαρία ἔγονάτισε καὶ παρακαλεῖ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ἐσή-
κωσε τὸ κεφάλι του καὶ ρώτησε :

— Πόσες ἡμέρες δρόμος εἶναι ἀπὸ ἐδῶ ἕως τὴν Σόφια,
πατριώτη ;

— Μά... ὀκτὼ - δέκα, ἀπήντησα.

‘Ο εὔζωνος ἐκτύπησε τὸ χέρι στὸ γόνατό του ἀγανακτη-
μένος καὶ εἶπε :

— Δὲν θὰ προφθάσωμε !... "Αχ, σκυλόφραγκοι, τί μᾶς κά-
νετε... Μ' αὐτὸν τὸν καημὸ θὰ πεθάνω !...

Προσπάθησα νὰ τὸν παρηγορήσω. Τοῦ εἶπα ὅτι, καὶ
αὐτὸ ἀν γίνη, δὲν θὰ σημαίνῃ τίποτε ἀλλο παρὰ πώς οἱ
Βούλγαροι ἐνικήθηκαν ἐντελῶς καὶ ἔτσι ἰκανοποιεῖται ἡ Ἐλ-
ληνικὴ φιλοτιμία. ‘Ο εὔζωνος δύμως ἔκούνησε τὸ κεφάλι :

— Αμ δὲν εἶναι τὸ ἵδιο, εἶπε Πρέπει νὰ μποῦμε στὴν Σό-
φια, νὰ δείξωμε σ' αὐτοὺς πῶς μπαίνει ὁ “Ἐλλην σὰν νικήσῃ.”
“Οχι ὅπως μπαίνουν αὐτοί. Νὰ μποῦμε καὶ νὰ μὴ πατήσω-
με μυρμήγκι. Καὶ ἀν πιοῦμε ἔνα καφέ, νὰ τὸν πληρώσωμε
καὶ ν' ἀφήσωμε καὶ μιὰ δεκάρα στὸ παιδί...

Νά, δόλοκληρη ἡ Ἐλληνικὴ ὑπερηφάνεια. Νά, ὁ πιὸ εὐ-
γενικὸς πολιτισμὸς τοῦ κόσμου σὲ μιὰ φράσι ἐνδὸς ἀσήμαν-
του, ἄγνωστου, ταπεινοῦ γαλατᾶ τῶν Ἀθηνῶν !...

“Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων” ‘Ηλ. Οἰκονομόπουλος (Διασκευὴ)

Ἐλισά, 21 Σεπτεμβρίου 1913

Ἄδελφέ,

Μοῦ γράφεις ἂν υποφέρω. Οἱ κόποι καὶ τὰ βάσανα δὲν ἔχουν κακυμιὰ σημασίᾳ γιὰ μᾶς. Ἐλησμονήσαμε ὅτι εἴμαστε ἄνθρωποι. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, ὅτι μᾶς ἐλησμόνησε καὶ ἡ φύσις, ἡ ὁποίᾳ ἐκουράσθηκε νὰ μᾶς πειράζῃ μὲ τὶς ἀρρώστειες τῆς. Ὁ βίος ἐδῶ εἶναι εὐχάριστος. Μόνον ἡ ιδέα, ὅτι μᾶς ἀπειλοῦν, οἱ γείτονες, μᾶς ἔχει σκυλιάσει ὅλους. Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε γι' αὐτοῦ πλέον. Ἐδῶ εἶναι ἡ θέσις μᾶς καὶ ὁ τάφος μᾶς. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πληρωμένα μὲ αἷμα. Κάθε βουνὸ καὶ κάμπος εἶναι στολισμένα μὲ σταυρούς. Κοιμῶνται ἐκεῖ οἱ σύντροφοί μᾶς. "Ἄς μὴν ἀνησυχῇ κανείς. "Οσο εἶναι ἐδῶ ὁ στρατός, ἡ μεγάλη Ἑλλὰς θὰ εἶναι ἀπρόσβλητη. Ἐμάθαμε πλέον τὸ μυστικὸ τῆς νίκης. "Ἔχομε τὸ μονοπώλιο τῆς παλληκαριᾶς. "Ἄς τὸ μάθουν ὅλοι αὐτό.

— Τί δουλειὰ κάνεις;

— Πολεμῶ, ἀπαντᾷ ὁ ἐρωτώμενος στρατιώτης.

Σὲ φιλῶ
ὁ ἀδελφός σου

49.ΔΤΟ ΕΠΟΣ 40-41

Ο Τρεῖς ὥρες μετὰ τὴν κήρυξι τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἀείμνηστος Ἰωάννης Μεταξᾶς ἀπηύθυνε τὸ ἔξῆς διάγγελμα:ο

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,

Α Ἡ στιγμὴ ἐπέστη, ποὺ θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμὴν τῆς. Μολονότι ἐτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἵσην πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ὡς ἐλεύθεροι Ἑλληνες, μοῦ ἐζήτησε σήμερον τὴν 3ην πρωινὴν τὴν παράδοσιν τημημάτων τοῦ ἑθνικοῦ ἐδάφους, κατὰ τὴν ἴδιαν αὐτῆς βούλησιν, καὶ ὅτι πρὸς κατάληψιν αὐτῶν ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων τῆς θὰ ἥρχιζε τὴν 6ην πρωινήν.Α Ἀπήντησα εἰς τὸν Ἰταλὸν πρέσβυν, ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἴτημα αὐτὸ καθ' ἔαυτὸ καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὄποιον γίνεται τοῦτο ὡς κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ο Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν, ἐὰν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὄποιαν μᾶς ἐξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. "Ολον τὸ "Εθνος ἡς ἐγερθῇ σύσσωμον. Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ἱεράς μας παραδόσεις. Ο

«Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».

'Ιωάννης Μεταξᾶς

Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' ἀπηγόθυνε τὸ δικό του διάγγελμα:

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,

¤ Ο Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς ἀνήγγειλε πρὸ δὲ ὅλιγου ὑπὸ ποίους ὄρους ἡναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι κάθε "Ἑλλην καὶ κάθε Ἑλληνὶς θὰ ἔκτελέσουν τὸ καθῆκόν των μεχρι τέλους καὶ θὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας.

Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς τὸ "Ἐθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἰς ἀνθρωπὸς θὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

'Εν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, 28 Ὁκτωβρίου 1940

Γεώργιος Β'

· Καὶ πράγματι τὸ "Ἐθνος ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσι, ποὺ ἔδωσε ὁ Βασιλεὺς πρὸς ὅλον τὸν κόσμον: 'Αγωνίσθηκε ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

- Καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἤλθε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ στρατάρχου λόρδου Οὐέιβελ, ἀρχιστρατήγου τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κατὰ τὰ σκοτεινὰ ἔτη 1940-41.

'Ιδού τί εἶπε ὁ στρατάρχης ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸ σταθμὸ τοῦ Λονδίνου τὸ βράδυ τῆς 27 Ὁκτωβρίου 1947, παραμονὴ τῆς ἔβδόμης ἐπετείου τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον μας:

¤ 'Απὸ τὴν μακραίωνα καὶ περίλαμπρον ἱστορίαν τῆς ἡ 'Ἑλλὰς πολλὰς ἐπετείους δύναται νὰ ἐορτάζῃ καὶ νὰ ἐνθυμῆται μὲ ὑπερηφάνειαν. Καμμία δμως δὲν εἶναι λαμπροτέρα ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, πρὸ ἐπτὰ ἔτῶν, ὅταν, εἰς τελείως ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν ἐνὸς ἀρπαγος τυράννου καὶ ἐνὸς χενοδόξου λαοῦ, ἡ 'Ἑλλὰς' σύσσωμος ἀντέταξε

τὸ θρυλικὸν ΟΧΙ. Χωρὶς νὰ διστάσῃ οὕτε στιγμήν, ἐδέχθη, ὅπως καὶ εἰς τὸ παρελθόν, νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Περιεφρόνησε τὰς θυσίας. Ἡδιαφόρησε διὰ τὴν τεραστίαν ὑλικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ἡνωμένη ἡ Ἐλλὰς ὡς εῖς ἀνθρωπος ὑπερήσπισε τὴν παναρχαίαν κληρονομίαν τῆς.⁴

»Τὴν ἡμέραν ἔκεινην προσετρέξατε, "Ἐλληνες, ὡς σύμμαχοι μας, οἱ μόνοι μας σύμμαχοι τὴν ἐποχὴν ἔκεινην, εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἐύρωπης καὶ ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Σᾶς προσεφέραμεν πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν ἀπὸ τὰς περιωρισμένας δυνάμεις μας. Ἐπὶ ἔξι μῆνας ἐπολεμήσαμεν ὁ εἰς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἄλλου, μέχρις ὅτου ἡ Ἐλλὰς ὑπέκυψεν εἰς τὴν συντριπτικὴν ὑπεροχὴν τῆς Γερμανίας, ἡ ὅποια ἐν τῷ μεταξύ, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἡττωμένην Ἰταλίαν, ἔκρυψε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἐλλάδος.⁴

»"Ἐχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐκφράζω τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν τότε συμπολεμιστῶν μου τοῦ Στρατηγείου τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἂν βεβαιώσω, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσωμεν καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ποτὲ νὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀνδρείαν, τὴν καλωσύνην καὶ τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ Ἐλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τὴν γοητείαν τῆς ἐνδόξου χώρας του.

»»Σᾶς εὐχόμεθα ὅλοι ἡμεῖς, οἱ παλαιοὶ συμπολεμισταί σας, εύτυχῃ διέξοδον ἀπὸ τὰ σημερτνά σας δεινά. Σᾶς εὐχόμεθα νὰ εἰσθε καὶ τώρα ἡνωμένοι, ὅπως ἥσθε ἡνωμένοι καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γερμανῶν»⁵

Καὶ ἐπρόσθεσε Ἐλληνικὰ ὁ Οὐέιβελ : Περίηγη
Ζήτω ἡ Ἐλλάς!

⁴ Ex τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀχ. Κύρου « Ἡ Ἐλλὰς ἔδωσε τὴν νίκην » A

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ BION

50. ΣΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΧΡΟΝΟ

(Ἄχροστιχίς)

X- ρόνε, ὅλοι σὲ ράινουν μ' ὄμορφα λουλούδια,

P- ἵγος στὸν καθένα δίνεις στὴν ματιά σου,

"Ο- λοι σὲ προσμένουν μὲ χαρᾶς τραγούδια,

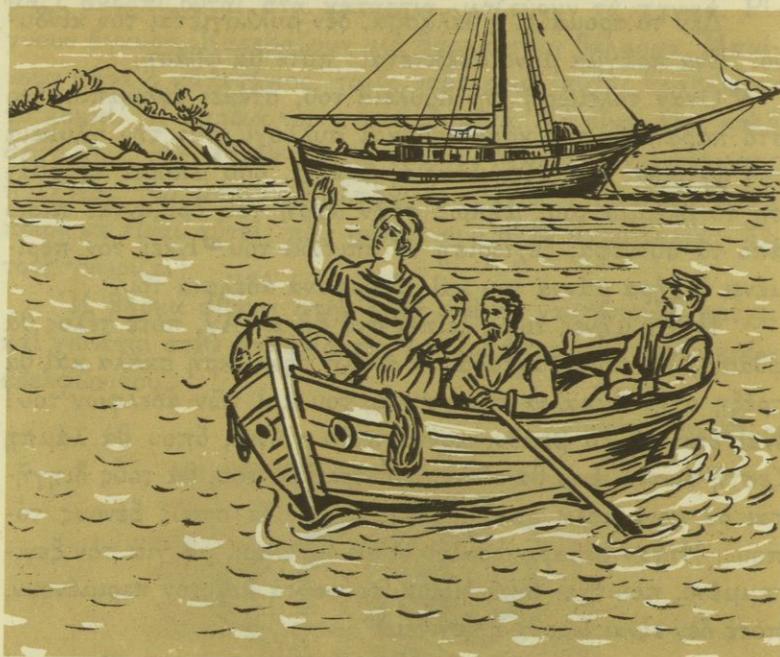
N- ἀρθης νὰ σκορπίσῃς μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά σου

"Ο- λες τὶς χαρές σου σὰν γλυκὰ ἀγγελούδια

Σ- τὴν ψυχή μας πάνω γιὰ χαρίσματά σου.

A - οὐραί τέ ποντούς γάλλας Η - η σαράντα Κ - σετ ποικίλια θοτ κά

51 ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα τὸ ναυτόπουλο. Σω-
στοὺς πέντε μῆνες!... "Αχ, πόσο ἐπεθύμησε τὴν πατρίδα
του!"

Τὸ καράβι, ὅπου δουλεύει, ἐπῆγε σὲ μακρινοὺς τόπους,
ἐσταμάτησε σὲ πολλὰ λιμάνια καὶ τώρα γυρνᾷ πίσω. Νύκτα
καὶ μέρα ταξιδεύουν. Μόνον οὐραγὸ καὶ θάλασσα βλέπουν.
Οἱ ἀέρας σφυρίζει μέσα στὰ ἄρμενα, φουσκώνει τὰ παννιά,
τὰ κύματα κτυποῦν τὸ καράβι, μὰ τὸ ναυτόπουλο δὲν τρο-
μάζει. Εἶναι γενναῖο ναυτόπουλο καί, μόλις προστάξῃ ὁ κα-
πετάνιος, σκαρφαλώνει στὰ ξάρτια καὶ λύνει ἢ δένει τὰ
παννιά.

Δὲν τὸ τρομάζει ἡ θάλασσα, δὲν συλλογίεται τὸν κίνδυνο. "Ένα πρᾶγμα μόνο σκέπτεται: πότε θὰ φθάσῃ.

❀"Οταν τελειώσῃ τὴν δουλειά του, στέκει ἀκουμπισμένο στὸ παραπέτο τοῦ καραβιοῦ καὶ συλλογίζεται τὴν γλυκειά του πατρίδα. Κοιτάζει μακριά, μακριά, ὅσο μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα του, μήπως στὴν ἄκρη τοῦ ὁρίζοντα, πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα, ξεχωρίσῃ τὸ σπιτάκι του. Θεκεῖ τὸν περιμένει ἡ χήρα μάννα του καὶ τὰ ὄρφανὰ ἀδέλφια του.

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα. "Αχ, πότε τέλος θὰ φθάσῃ; Μὲ ποιά λαχτάρα θὰ ἀνεβῇ τὴν μικρὴ σκάλα καὶ θὰ τρέξῃ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας του καὶ τῶν ἀδελφῶν του! Καὶ ἔπειτα, τὸ βράδυ, κοντὰ στὴν γωνιά, ὅπου θὰ λάμπῃ ζεστὴ φωτιά, ἐνῷ θὰ εἶναι ὅλοι τριγῦρο του, θὰ τοὺς διηγήται σὲ ποιὰ μέρη ἑταξίδευσε καὶ τὶ εἶδε στοὺς ξένους τόπους. "Ηταν βέβαια ὥραῖοι οἱ ξένοι ὅποι, μὰ γιὰ τὸν ξενιτεμένο, ποὺ ἔχει ἀγαπημένα πρόσω τα καὶ τὸν περιμένουν, ποτὲ δὲν εἶναι ὥραία ἡ ξενιτειά.

* Πότε, πότε θὰ φθάσῃ; Τὸ περισσότερο βιάζεται νὰ φθάσῃ γιατὶ μὲ τὸν μισθὸ ποὺ ἐπῆρε, ἀγόρασε γιὰ ὅλους κάτι. Γιὰ τὸ ἔνα ἀδελφάκι ἀγόρασε ὑποδήμα α, γιὰ τὸ ἄλλο καπελλάκι καὶ γιὰ τὴν μητέρα μερικὰ μέτρα παννὶ γιὰ νὰ ράψῃ φόρεμα. Μὲ ποιά χαρὰ θὰ δώσῃ στὸν καθένας τὸ δῶρό του καὶ μὲ ποιά χαρὰ θὰ τὸ πάρῃ ὁ καθένας! Καὶ θὰ βγάλῃ κίρφης ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ ναυτικοῦ πανταλονιοῦ, δεμένη στὸ μαντήλι του, τὰ χρήματα, ποὺ τοῦ ἔμειναν. Αὐτὰ θὰ τὰ δώσῃ στὴν δυστυχισμένη τὴν μητέρα του, νὰ ἀγοράσῃ σιτάρι, κρέας καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλει. ▶

❀'Ενῷ σκέπτεται ὅλα αὐτά, κοιτάζει καὶ στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, ποὺ ἀπλώνεται ἐμπρός του, καὶ τί διακρίνει; Τὴν πατρίδα του! Τὸ καράβι σχίζει γρήγορα τὰ κύματα. "Όλοένα πλησιάζουν. Νά, φαίνονται τὰ σπίτια. Οἱ ναῦτες καὶ αὐτὸς

μαζὶ σκορπίζονται στὰ κατάρτια, μαζεύουν τὰ παννιά. Ρίχνουν ἄγκυρα. Κατεβάζουν μιὰ βάρκα στὴν θάλασσα. Μπαίνουν μέσα δὲ καπετάνιος, τρεῖς ναῦτες καὶ αὐτὸς τραβῶντας τὸ κουπί. Ἡ καρδιά του κτυπᾷ δυνατά. Νὰ εἶναι ὅλοι καλὰ σπίτι του; Μήν εἴπαθε κανεὶς τίποτε; Μήπως εἶναι ἄρρωστη ἡ μητέρα του, κανένα ἀδελφάκι του; Πῶς ὀνησυχεῖ! Αλλὰ ποιοὶ νὰ εἶναι αὐτοί, ποὺ περιμένουν στὴν ἀκρογιαλιά; "Ω, τοὺς γνωρίζει!

Ἡ βάρκα φθάνει στὴν ξηρὰ καὶ τὸ ναυτόπουλο τρέχει καὶ χώνεται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας του καὶ τῶν μικρῶν ἀδελφῶν του.

Αριστοτέλης Κουρτίδης

52ΑΟ ΕΛΛΗΝ ΝΑΥΤΗΣ

Τὰ νέφη ἀστράφτουν στὸ βουνό,
βροντοῦν καὶ μπουμπουνίζουν,
ἐσκέπασαν τὸν οὐρανό,
τὸ κῦμα φοβερίζουν.

‘Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ τὸ παννί του σιάζει:
—'Εγώ 'μαι 'Ελληνικὸ παιδί,
τὸ νέφος δὲν μὲ σκιάζει.

Αγέρας πέφτει στὰ παννιά
τὰ σχίζει καὶ τ' ἀρπάζει,
καὶ σβιντζίνζει τὰ σχοινιά
καὶ τὸ κατάρτι σπάζει.

Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
παρών, ὅπου προστάζουν:
— Εγώ μαι Ἑλληνικὸ παιδί,
ἀνέμοι δὲν μὲ σκιάζουν. **Α**

Η θάλασσα λυσσομανᾶ
καὶ κυματεῖ κι ἀφρίζει,
τὸ πλοῦτό του καταπονᾶ,
τὸ σπᾶ καὶ τὸ σκορπίζει.

Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ μιὰ σανίδα ἀρπάζει:
— Εγώ μαι Ἑλληνικὸ παιδί,
φουρτούνα δὲν μὲ σκιάζει.

Τὸ ἔνα κῦμα τὸν πετᾶ
καὶ τ' ἄλλο τόνε χάφτει
κι ἡ μαύρη θάλασσα ζητᾶ
νὰ καταπιῇ τὸν ναύτη.

Μὰ αὐτὸς ἀκόμη τραγουδεῖ
καὶ κολυμπᾶ καὶ πάει:
— Εγώ μαι Ἑλληνικὸ παιδί
κι ὁ Πλάστης μὲ φυλάει. **Α**

Γεώργιος Βιζυηνός

53. ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΜΑΣ ΠΕΡΙΒΟΛΙ

Τί νὰ πρωτοθυμηθῶ ἀπὸ τὸν κόσμο τὸν ζωντανὸ καὶ τὸν φυτικὸ τοῦ μικροῦ περιβολοῦ καὶ τῆς αὐλίτσας μας! Ὁ πατέρας μου εἶχε μεγάλη ἀγάπη καὶ στὰ δέντρα καὶ στὰ ἄνθη καὶ στὰ χορταρικά. Καὶ κοντὰ σ' αὐτά, στὰ ζωντανά, ὅσα μποροῦσε νὰ θρέψῃ, χωρὶς νὰ τοῦ χαλοῦν τὰ φυτεμμένα.

Ἄπὸ ὅλα ἥθελε νὰ ἔχῃ κάτι διαλεκτὸ καὶ ἔχρησιμοποιοῦσε τὶς φιλίες του καὶ στὰς Ἀθήνας καὶ στὶς ἐπαρχίες, γιὰ νὰ τὰ προμηθεύεται. "Ἐτσι εἶχε φέρει διάφορες λεμονιές ἀπὸ τὸν Πόρο, μιὰ κοντούλα κιτριὰ ἀπὸ τὴν Νάξο, δυὸ κερασιές ἀπὸ τὴν Κηφισιά. Τὶς τριανταφυλλιές του τὶς εἶχε ἀπὸ τὸν περίφημο ἀνθόκηπο τοῦ Ἰλισσοῦ, τοὺς διπλοῦς μενεζέδες ἀπὸ

τὸν κῆπο τοῦ Ὀρφανίδη, τοῦ Βοτανικοῦ, στὴν Ἀγγλικὴ Ἐκκλησία. Καὶ τὰ μεγάλα διπλᾶ ζουμπούλια ἀπὸ τὸν ἀρχική πουρὸ τοῦ Βασιλικοῦ Κήπου.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῷ τὴν χαρά, ποὺ ἔνοιωσα μαζεύοντας κεράσια ἀπὸ τὴν κερασιά μας, σὰν πληρωμή, ποὺ μοῦ ἔδινε γιὰ τὸ τακτικὸ πότισμα καὶ τὸ φροντισμένο σκάλισμά της.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῷ τὸ πρῶτο εὐώδιασμα τῶν χεριῶν μου ἀπὸ τὰ ἀπριλιάτικα ρόδα τῆς δικῆς μου τριανταφυλλιᾶς, ποὺ ἐπαράστεκα ὅταν τὴν ἐφύτευσαν.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῷ τὸ πρῶτο ἄσπιλο αὔγό, ποὺ ἐπῆρα νεογέννητο, ζεστὸ ἀπὸ τὶς ὅρνιθές μας.

Τί εἶναι αὐτὰ τὰ μικρὰ τάχα καὶ τὰ τιποτένια! Καὶ ὅμως πόσο βαθιὰ σημάδια ἀφήνουν σ' ὅλη μας τὴν ζωή!

Καὶ πῶς νὰ μὴ θυμηθῶ τὰ μυρμήγκια μου, τὰ ἀγαπημένα μικρὰ ξανθὰ μυρμήγκια. Ἐμάζευα ὅλα τὰ ψίχουλα τοῦ ψωμιοῦ ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὅσα δὲν ἀξιζαν γιὰ τὶς ὅρνιθές μας, καὶ ἐπήγαινα καὶ ἑταίζα τὶς μυρμηγκοφωλιές τῆς αὐλῆς! Ἡτο παιδικὴ πλάνη ἡ μὲ ἐγνώρισαν καὶ μὲ ἐπρόσμεναν τὴν συνηθισμένη μεσημεριάτικη ὥρα καὶ ἐπαραφύλαγκαν στὴν ἀκρη τῆς τρύπας τὸν ἐρχομό μου; Καὶ πόσες φορὲς δὲν ἔμεινα πεσμένος κάτω μὲ τὸ σαγόνι στὶς δύο παλάμες καὶ τοὺς ἀγκῶνες στὶς πλάκες τῆς αὐλῆς, παρακολουθῶντας τοὺς δρόμους σας, τὶς φροντίδες σας, τὰ κυρφομιλήματά σας, ὅταν κάτι, ἐξαιρετικὸ βέβαια, σᾶς ἔκανε νὰ ζητᾶτε τὴν γνώμη ἡ τὴν βοήθεια καὶ ἄλλων μυρμηγκιῶν τῆς φωλιᾶς σας!

«Σκόρπια φύλλα τῆς ζωῆς μου»

Γεώργιος Δροσίνης (Διασκευή)

νοτ οποια εχει την αναλυτικηνα
σημειωσεις της ιστοριας της πολιτικης

54ΑΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Ω σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορὲς νὰ εἰσαι εὐλογημένο
κι ἄγια πάντα τοῦ Θεοῦ ἡ ματιὰ
στ' ἀδέλφια μου νὰ δίνῃ εὐλογία
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γηρατειά!

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω
καὶ τὴν γλυκειὰ Πατρίδα νὰ λατρεύω,
σὺ χρύβεις μέσ' στὸ λατρευτό σου κτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μυστήριο.

Ἡ κάθε σου γωνιὰ καὶ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
τῶν τραγουδιῶν μου ἥχο ἢ στεναγμό,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.¶

Ο Καὶ τ' ἄψυχα ὅλα ἀκόμα μὲ γνωρίζουν
κι ἀγάπης λόγια γῦρο ψιθυρίζουν ο
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σταυρό.
Χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
καὶ τὴν ἀγκάλη ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονιοί μου οἱ σεμνοί. ¶ *Ανέλινος*

Γεώργιος Στρατήγης

55. Η ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΝΑΡΗ

Τὸ 1859 ἐταξίδευσε στὴν Ἑλλάδα ἡ Σουηδὴ περιηγήτρια Φρειδερίκη Μπρέμερ, ἡ ὁποίᾳ ὅσο λίγοι ξένοι εἶδε μὲ δόξυδέρκεια τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. "Οταν ἔφθασε στὰς Ἀθήνας, τὸ πρῶτο ποὺ ἔθεωρήσε χρέος τῆς νὰ κάμη ἥτο νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἐνδοξότερο ἀπὸ τοὺς ζῶντας ἀγωνιστάς, τὸν Κωνσταντῖνο Κανάρη. Τὸν γῆρε στὴν πτωχική του κατοικία, στὴν συνοικία Κυψέλη.

"Η ζωηρὴ ἐντύπωσις ἀπὸ τὸν πυρπολητή, ποὺ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα, ὅσο ἵσως τὴν ἐδόξασε μόνον τὸ Μεσολόγγι, δὲν ἐσκίασε τὴν ἐπίσης ζωηρὴ ἐντύπωσί της ἀπὸ τὴν γυναικα τοῦ Κανάρη. Καὶ ίδου τὶ μᾶς λέγει γι' αὐτήν:

ο « 'Η κυρία Κανάρη ἐστέκετο σιωπηλὴ καὶ ἄκουε τὴν διήγησι τοῦ συζύγου της μὲ συμπάθεια καὶ ἐνδιαφέρον. Ἐπροχώρησα πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἐρώτησα μὲ τὸν διερμηνέα μου, ποιὰ ἥσαν τὰ συναισθήματά της, ὅταν ὁ Κανάρης ἔψυγεν ἀπὸ τὸ νησὶ γιὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἐπικινδύνους του ἀθλους. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἥθελε νὰ μὴ ἔμενε μόνη, ἀλλὰ νὰ ἥτο μαζί του εἰς τὸ πυρπολικόν. « Μόνον ἡ σκέψις τῆς πατρίδος μ' ἐσυγκρατοῦσε », ἐπρόσθεσε.

» Καὶ ἔξακολουθεῖ: « 'Ἐκείνη τὴν νύχτα ποὺ ὁ Κανάρης ἐτίναξε στὸν ἀέρα τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καπετάν Πασᾶ, ἐγένησε μὲ μεγάλους πόνους τὸ πρῶτο τῆς παιδί. Καὶ ὅταν ἄκουσε ὅτι ὁ λαὸς ἐπευφημοῦσε καὶ μὲ ἀναμμένες λαμπάδες

συνώδεις τὸν πυρπολητὴ στὴν ἐκκλησία τῶν Ψαρῶν, μὲ δυ-
σκολία οἱ γυναικες, ποὺ παράστεκαν στὸν τοκετό της, κα-
τώρθωσαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ τρέξῃ καὶ ἐκείνη κοντά του.
Καὶ συμπληρώνει ἡ Δέσποινα: «"Οταν ἔπειτα ἥλθε ὁ Κων-
σταντῆς στὸ σπίτι καὶ ἐκατάλαβα ἀπὸ τὰ καψίματα στὸ δέρ-
μα καὶ τὰ φρύδια τὸν κίνδυνο ποὺ διέφυγε, τότε δὲν ἤμπορε-
σα νὰ κρατηθῶ. Μοῦ ἔτρεχαν ποτάμι τὰ δάκρυα καὶ τόση
ἥτο ἡ συγκίνησίς μου, ὡστε μόλις καὶ μετὰ βίας ἤμπορεσα
νὰ αἰσθανθῶ καὶ ἐγὼ τὴν χαρὰ τοῦ ἀνδρός μου, ποὺ ἔπαιρ-
νε στὰ χέρια του τὸ πρῶτο παιδί μας».

▲ »Μὲ βαθειὰ συναίσθησι τοῦ τί ἔλεγε καὶ μὲ περιπαθῆ ἀ-
πλότητα μοῦ διηγήθη ὅλα αὐτὰ ἡ γηραιὰ κυρία», λέγει ἡ
περιηγήτρια. Καὶ καταλήγει συγκινημένη ἡ Μπρέμερ:

«Δὲν ἤμπορῶ νὰ περιγράψω τὴν εὐχαρίστησί μου ἀπὸ
τὴν ἐπίσκεψι αὐτὴ στὸ γηραιὸ καὶ ἡρωικὸ Ἑλληνικὸ ζεῦ-
γος, τὸ δόποῖον τώρα, στὸ εἰρηνικὸ του γῆρας, ἔφερε στὴν
μνήμη μου τὸ ἀρχαῖο ἐκεῖνο πρότυπον ὅλων τῶν ἀρμονικῶν
συζύγων, τὸ ζεῦγος τῶν συζύγων τῆς Φρυγίας, ποὺ ἐζήτη-
σαν ἀπὸ τοὺς θεούς, ὅταν κάποτε τοὺς ἐπεσκέφθησαν στὸ
σπίτι των, μιὰ χάρι καὶ μόνον: νὰ ἀποθάνουν τὴν ἵδια
ἥμέρα! ».†

‘Ωραία καὶ γενναία γυναικα καὶ μὲ χαρίσματα πολλὰ καὶ
μὲ ἔνα παιδί πάντοτε στὴν ἀγκαλιὰ ἐμφανίζουν οἱ περιηγη-
ταὶ τὴν Δέσποινα Κανάρη. Καὶ ὅταν τῷ 1881 ἔκλεισε τὰ μά-
τια, μία ἐφημερὶς τῆς ἐποχῆς περιγράφει τὴν διάσωσί της
κατὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν καὶ σημειώνει:

○ «'Ἐν μέσω τῆς συγχύσεως τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου,
καίτοι ἥτο ἔγκυος, λαβοῦσα τὰ δύο τέκνα αὐτῆς, ἐρρίφθη εἰς
τὴν θάλασσαν — διότι ἥτο ἀρίστη κολυμβήτρια — καὶ ἐσώσε
ταῦτα, σωθεῖσα καὶ αὐτὴ ἐν τῇ λέμβῳ τοῦ πενθεροῦ τῆς».○

«Ἐλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Νεότητος»

E. P. Φωτιάδης

56. M ANNA

Μάννα! Δὲν βρίσκεται
λέξι καμμία
νά χη στὸν ἥχό της
τόση ἀρμονία.
Σὰν ποιός νὰ σ' ἀκουσε
μὲ στῆθος κρύο,
ὄνομα θεῖο;

Παιδί ἀπὸ σπάργανα η ἡ οὐ παῖ
ζωμένο ἀκόμα
μὲ χάρι ἀνοίγοντας
γλυκὰ τὸ στόμα,
γυρνάει στὸν ἄγγελο,
ποὺ τ' ἀγκαλιάζει,
καὶ Μάννα κράζει

Στὸν κόσμο τρέχοντας
ὁ νέος διαβάτης
πέφτει στ' ἀγνώριστα
βρόχια τ' ἃ πάτης,
κι ἀναστενάζοντας
Μάννα μου! λέει,
Μάννα! Καὶ κλαίει.

Τῆς νιότης φεύγουνε
τ' ἄνθια κι ἡ χάρι,
τριγύρο σέρνεται
μ' ἀργὸ ποδάρι,
ώσπου στὴν κλίνη του,
σὰν βαρεμένος
πέφτει ὁ καημένος.

Καὶ πρὶν τὴν ὕστερη
πνοή του στείλη,
ἀργὰ ταράζοντας
τὰ κρύα του χείλη,
καὶ μὲ τὸ Μάννα μου!
πρώτη φωνή του,
πετᾶ ἡ ψυχή του.

Γεράσιμος Μαρκορᾶς

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

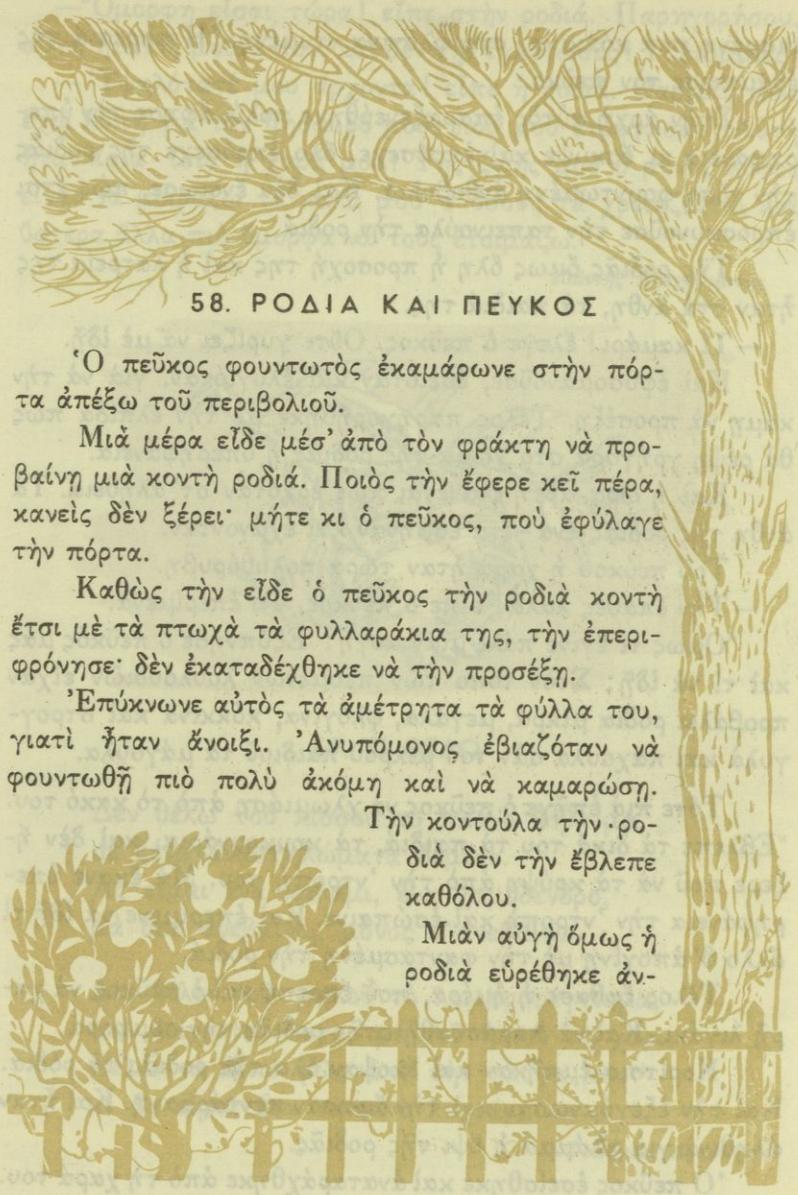
57. ΤΟ ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΟ ΤΙΜΟΝΙ

‘Ησύχας’ ή θάλασσα. Τὸ κουπὶ θυμώνει,
στρέφεται περήφανο, λέγει στὸ τιμόνι:
—Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιωμένα κύματα σχίζω καὶ παλεύω,
βγαίνω στὸ γιαλό.

Καὶ ἐνῷ μερόνυκτα στὴ δουλειὰ πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξέγνοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾶς στὴν πρύμνη σου, καὶ δουλειά σου μόνη
νὰ γυρίζῃς ἥσυχο καὶ καμαρωτό...
Φύγε, ξεφορτώσου με, ἄχρηστο τιμόνι,
εἴσαι περιττό!

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κῦμ' ἀφρίζει,
τὸ κουπὶ ἀνδρειεύεται, τὸν ἀγῶνα ἀρχίζει.
Μανιωμέν' ή θάλασσα, σὰν θεριό, φουσκώνει
κι ἀψηφᾶ στὴν λύσσα τῆς χίλια δυὸ κουπιά...
Τὸ κουπὶ ραγίζεται: «Πρόφθασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά!».

Ιωάννης Πολέμης

58. ΡΟΔΙΑ ΚΑΙ ΠΕΥΚΟΣ

‘Ο πεῦκος φουντωτὸς ἐκαμάρωνε στὴν πόρτα ἀπέξω τοῦ περιβολοῦ.

Μιὰ μέρα εἶδε μέσ' ἀπὸ τὸν φράκτη νὰ προβαίνῃ μιὰ κοντὴ ροδιά. Ποιὸς τὴν ἔφερε κεῖ πέρα, κανεὶς δὲν ξέρει· μήτε κι ὁ πεῦκος, ποὺ ἐφύλαγε τὴν πόρτα.

Καθὼς τὴν εἶδε ὁ πεῦκος τὴν ροδιὰ κοντὴ ἔτσι μὲ τὰ πτωχὰ τὰ φυλλαράκια τῆς, τὴν ἐπειφρόνησε· δὲν ἐκαταδέχθηκε νὰ τὴν προσέξῃ.

Ἐπύκνωνε αὐτὸς τὰ ἀμέτρητα τὰ φύλλα του, γιατὶ ἦταν ἄνοιξι. Ἀνυπόμονος ἐβιαζόταν νὰ φουντωθῇ πιὸ πολὺ ἀκόμη καὶ νὰ καμαρώσῃ.

Τὴν κοντούλα τὴν ροδιὰ δὲν τὴν ἔβλεπε καθόλου.

Μιὰν αὐγὴ ὅμως ἡ ροδιὰ εὑρέθηκε ἀν-

θισμένη στὰ κόκκινα, στὰ φλόγινα ντυμένη. Ἡ φορεσιά της ἔθαμπωσε τὸν πεῦκο.

Στὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἐπαραξενεύθηκε πολύ, ἀφησε τὴν ὑπερηφάνεια κι ἔσκυψε καὶ ἐπρόσεχε, ὅλο ἐπρόσεχε τῆς ροδιᾶς τὴν τόσο φουντωμένη ἀνθοβολιά. Καὶ δὲν ἔνοιωσε, πῶς ἔτσι ἐπροσκυνοῦσε τὴν ταπεινούλα τὴν ροδιά.

Τῆς ροδιᾶς ὄμως ὅλη ἡ προσοχή της καὶ ἡ λατρεία της ἦταν στὰ ἄνθη, τὰ παιδιά της.

— Τί καμάρι! ἔλεγε ὁ πεῦκος. Οὔτε γυρίζει νὰ μὲ ἵδῃ.

Καὶ ἐφυσομανοῦσε, ἐσειόταν καὶ ἐλυγιόταν, γιὰ νὰ τὴν κάμη νὰ προσέξῃ. Τέλος παρηγορήθηκε μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς θὰ ρέψῃ γρήγορα στὸ χῶμα τῆς ροδιᾶς ἡ ὑπερηφάνεια.

Καὶ ἡ ὥρα αὐτὴ φαίνεται πῶς ἐρχόταν στ' ἀλήθεια. Τὰ ἄνθη τῆς ροδιᾶς ἔνα - ἔνα ἔσβηναν καὶ ἔχάνονταν.

Τοῦ πεύκου ἡ χαρὰ ἦταν τώρα πολυθόρυβη.

— Τὴν ἐπαθεῖς καλά! εἶπε ὁ πεῦκος. Τὸ ἐπερίμενα.

“Ομως τί ἔγινε πάλι μιὰν αὔγη; Ἐξύπνησε ὁ πεῦκος μας καὶ τί νὰ ἵδῃ; Στὸν τόπο τῶν πεσμένων λουλουδιῶν εἰχαν προβάλει ρόδια μικρά, μεγάλα, φλόγινα, κόκκινα καὶ στρογγυλὰ καὶ παχουλὰ σὰν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τὰ μάγουλα.

Τότε πιὰ ἐπῆγε ὁ πεῦκος νὰ χλωμιάσῃ ἀπὸ τὸ κακό του. Ἔβλεπε τὰ δικά του τὰ παιδιά, τὰ κουκουνάρια, καὶ δὲν ἤξερε ποῦ νὰ τὰ κρύψῃ ἀπὸ τὴν ὑντροπή του. Μὰ ἔκανε ὑπερηφάνεια τὴν ὑντροπή καὶ ἔσώπαινε. Καὶ ἐπερίμενε νὰ ἵδῃ τὶ ἄλλο θ' ἀπογίνη μὲ τὴν φαντασμένη τὴν ροδιά.

Τέλος ἐφθασε ἡ ἡμέρα, ποὺ ἐπρεπε καὶ ὁ πεῦκος νὰ χαρῇ λιγάκι. Καὶ νὰ παρασταθῇ στῆς ροδιᾶς τὴν συμφορά.

Κορίτσια ἐμπῆκαν καὶ ἔκοψαν ὅλα τῆς ροδιᾶς τὰ ρόδια. Καὶ τὴν ἐξεγύμνωσαν καὶ τὴν ἀφησαν πεντάρφανη. Καὶ ἦταν ἀληθινὰ γιὰ κλάμματα ἡ ὅψι τῆς ροδιᾶς.

‘Ο πεῦκος ἐσείσθηκε καὶ ἀναταράχθηκε ἀπὸ τὴν χαρά του.

— "Ομορφη είσαι τώρα! είπε στήν ροδιά. Παρηγορήσου,
αύτή ήταν ή μοῦρά σου, και δὲν τήν έγλυτωσες! Τί ένόμισες;

— "Ψυηλότατέ μου ἄρχοντα! είπε ή ροδιά. Θαρρεῖς πώς
ἔχω λύπη γιὰ τὸν θησαυρό μου, ποὺ μοῦ ἐτρύγησαν; Αὐτή
ήταν ἴσια - ἴσια ή χαρά μου! Τῆς ζωῆς μου δ' μόνος λόγος
είναι νὰ μοιράζω τὰ καλά μου σ' ὅσους τὰ χρειάζονται και
ὕστερα ἄλλα πιὸ όμορφα νὰ τοὺς ἔτοιμάζω.

Γιάννης Βλαχογιάννης

59. ΤΙ ΘΕΛΩ

Δεν θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα,
σὲ ξένα ἀναστηλώματα δεμένο.

"Ας εἴμαι ἔνα καλάμι, ἔνα χαμόδενδρο,
μὰ ὅσο ἀνεβαίνω, μόνος ν' ἀνεβαίνω.

Δὲν θέλω τοῦ γιαλοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἀστρο μὲ τοῦ ἥλιοῦ τὴ χάρι.
Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴν φλόγα μου
κι ἀς εἴμαι ἔνα ταπεινὸ λυχνάρι.

Γεώργιος Δροσίνης

Στήν Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου Μπράουν (Brown) τῆς Πελιτείας Ρόντ "Αἰλαντ τῆς Ἀμερικῆς εἶναι κρεμασμένη στὸν τοῖχο ἡ εἰκόνα ἐνὸς νέου φουστανελλοφόρου. Τὸ πρόσωπό του ἔχει δυνατὴ ἔκφρασι καὶ φλογερὴ ματιά. "Αν εἶχε μουστάκι καὶ γένεια, θὰ νόμιζες ὅτι εἶναι "Ἐλληνας ἥρωας τοῦ 1821. Εἶναι ὁ Χάου.

Τὸ ὄνομα τοῦ Σαμουὴλ Γκρίντλεϋ Χάου εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένο μὲ τὴν νεώτερη ἱστορία τῶν Χώρας μας. Μεταξὺ τοῦ 1825 καὶ 1867 ὁ Χάου ἤλθε τέσσαρες φορὲς στὴν Ἐλλάδα καὶ ἐργάσθηκε μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ αὐταπάρνησι γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὸ μεγάλωμά της.

Ο Μέσα στὸ διάστημα αὐτὸ ἔλαβε μέρος σ' ἐκστρατεῖες, πολέμησε, περιποιήθηκε τραυματίες καὶ ἀσθενεῖς, ἔκαμε μεγάλο φιλανθρωπικὸ ἔργο γιὰ πτωχοὺς καὶ εὐεργέτησε μὲ πολλοὺς τρόπους τὴν Ἐλλάδα.

Ο Χάου ἐσπούδαζε τὴν ἴατρικὴ στὴν Ἀμερική, ὅταν οἱ Ἐλληνες ἔξεσηκώθηκαν καὶ ἥρχισαν ἀγῶνα γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν μακρόχρονη δουλεία. Τὸ σύνθημα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος», ποὺ ἐκήρυξαν οἱ ἐπαναστάτες, συνεκίνησε βαθιὰ τὴν εὐαίσθητη ψυχὴ τοῦ Χάου καὶ ἄλλων Ἀμερικανῶν.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1824, γιατρὸς πιά, φεύγει γιὰ τὴν ἐπαναστατημένη Ἐλλάδα, ἀφήνοντας πίσω του γονεῖς καὶ φίλους. Ἡταν Δεκέμβρης, ὅταν ἔφθασε στὴν Μάλτα. Ἀπ' ἐκεῖ στέλνει ἔνα γράμμα σὲ κάποιο φίλο του καὶ μαζὶ μὲ ἄλλα τοῦ γράφει: «Οἱ πιθανότητες γιὰ γυρίσω δὲν εἶναι πολλές, ἀλλὰ λίγο μὲ μέλει γι' αὐτό».

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1825 βγαίνει στὴν Μονεμβασία καὶ ἀπ'

έκει πηγαίνει στὸ Ναύπλιο. Χωρὶς χρονοτριβή, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησι τὸν διορίζει ἱατροχειρουργὸ γιὰ τὸ στρατόπεδο τῆς Παλαιᾶς Πάτρας. Ἔτσι ἀρχίζει νὰ μετέχῃ στὸν Ἑλληνικὸ ἀγῶνα καὶ νὰ προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίες του ὡς γιατρὸς καὶ στρατιώτης.

Ἡ τύχη του πιὰ εἶναι κοινὴ μὲ τὴν τύχη τοῦ Ἑλληνος στρατιώτη. Μαζί του εἶναι στὶς πορεῖες, στὰ στρατόπεδα, στὶς κακουχίες, στὶς μάχες, στὶς ἀγωνίες, στὴν πεῖνα, στὶς στερήσεις.

Οἱ μάχες, οἱ κινήσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἡ διαγωγὴ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀρχηγῶν, ἡ κατάντια καὶ ἡ ἔξαθλίωση τῶν κατόκων, οἱ καταστροφές, τὸν συγκινοῦν βαθιά. Δοκιμάζει ἐνθουσιασμοὺς γιὰ τὶς νῖκες τῶν Ἑλλήνων καὶ θλῖψι γιὰ τὶς ήττες.

Στὸ ἡμερολόγιό του, γραμμένο ἀπὸ τὸν ἵδιο, περιγράφει μὲ μεγάλη δύναμι τὶς χαρὲς καὶ τὶς συγκινήσεις του γιὰ τὴν συμμετοχή του στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι καὶ δμιλεῖ μὲ συμπάθεια καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Λαό, ποὺ γιὰ χάρι του τόσα ὑπέφερε.

« Γρήγορα συνηθίζει κανεὶς, γράφει στὸ ἡμερολόγιό του, στὴν ζωὴ τοῦ Ἑλληνος στρατιώτη. Εἶναι τώρα δυὸ μῆνες, ποὺ δὲν ἔβγαλα τὰ ροῦχά μου τὴν νύκτα. Γιὰ στρῶμα ἔχω τὸ πάτωμα καὶ γιὰ σκέπασμα μιὰ κουβέρτα. Καὶ δύμας κοιμᾶμαι βαθιά, σὰν στὸ πουπουλένιο στρῶμα μὲ τὰ λινὰ σινδόνια.

» Σὲ λίγον καιρὸ μπόρεσα νὰ παραβγῶ μὲ τοὺς βουνήσιους στρατιῶτες στὴν ἴκανότητα νὰ ὑποφέρω κούρασι, πεῖνα καὶ ἀγρυπνία. Μποροῦσα νὰ κουβαλῶ τὸ τουφέκι μου καὶ τὴν βαρειὰ ζώνη μὲ τὸ γιαταγάνι καὶ τὰ πιστόλια ὅλη τὴν ἡμέρα, σκαρφαλώνογτας στὶς κλεισοῦρες. Μποροῦσα νὰ τρώγω ἔνηθρες καὶ σαλιγκάρια ἢ νὰ μὴ φάγω τίποτε καὶ τὴν νύκτα

νὰ ξαπλώνωμαι κατὰ γῆς, τυλιγμένος μονάχα μὲ τὴν μαλ-
λιαρή κάπα, καὶ νὰ κοιμᾶμαι σὰν ψόφιος.

» Μοῦ ἤρεσε ὑπερβολικὰ ἡ ἔξαψι τοῦ πολέμου. Οἱ κίνδυ-
νοι τοῦ ἔδιναν οὐσία. "Ημουν πολὺ εύτυχισμένος, ὅσο μπο-
ροῦσαν νὰ μὲ κάμνουν εύτυχισμένο τὰ νιάτα, ἡ ὑγεία, ὁ εύ-
γενῆς σκοπὸς τοῦ ἀγῶνος καὶ μιὰ πολὺ καθαρὴ συνείδησι.
Δὲν ἐσκεπτόμουν ἄλλη δόξα παρὰ μονάχα τὴν ἐπιδοκιμασία
τῶν γῦρο μου.

ο) Εἶχα κοινές τὶς κακουχίες μὲ τὸν Ἐλληνικὸν Λαὸν καὶ
Στρατόν. "Ετσι ἐπέτυχα νὰ μ' ἀγαποῦν οἱ χωρικοὶ καὶ στρα-
τιῶτες. Εἶχα πολλοὺς φίλους ἀνάμεσα στοὺς ταπεινοὺς τῆς
ζωῆς. 'Ο Θεὸς νὰ τοὺς βοηθῇ! ο

» Μπορῶ νὰ εἰπῶ εἰλικρινὰ ὅτι εὐρῆκα τοὺς "Ἐλληνας μὲ
μεγάλα αἰσθήματα. Εἶναι τίμιοι καὶ δὲν ξεχνοῦν τὸ καλό, ποὺ
τοὺς κάνεις. 'Αξίζουν νὰ τοὺς ἔχῃς ἐμπιστοσύνη.

» Δὲν ἐφόρεσα ἀκόμα τὴν Ἐλληνικὴ ἐνδυμασία. "Εχω ἔνα
ἀρκετὰ σεβάσμιο μουστάκι. Σιγά-σιγά ἀρχίζω νὰ μιλῶ τὴν
Ἐλληνικὴ γλῶσσα, μὰ εἶναι ἔξαιρετικὰ δύσκολη».

Σὲ ἐπιστολὴ στὸν πατέρα του γράφει:

«Οι "Ἐλληνες στρατιῶτες εἶναι κακοντυμένοι. Μὰ δὲν
ἔχουν καὶ τροφές. Μισθὸ δὲν παίρνουν. Εἶναι ἀμαθεῖς. "Ενας
στοὺς εἴκοσι ξέρει νὰ διαβάζῃ ἢ νὰ γράφῃ. 'Αλλὰ εἶναι πολὺ^{τόπιοι}
ἔξυπνοι, ζωηροί, σὰν τὶς γίδες στὰ βουνά, καὶ ἀνδρεῖοι, ἀν-
τοὺς ἀφήσης νὰ πολεμήσουν μὲ τὸ δικό τους τρόπο, πυροβο-
λῶντας πίσω ἀπὸ βράχους καὶ δένδρα. Οἱ ναῦτες μποροῦν νὰ
συγκριθοῦν μὲ τοὺς ναῦτες ὅλου τοῦ κόσμου. Πάντοτε νικοῦν
τοὺς Τούρκους στὶς ναυμαχίες. "Εχω πλήρη ἐμπιστοσύνη,
στὴν ὑπεροχὴ τους».

«Ο Χάου δὲν ἔκλεινε τὰ μάτια του στὰ σφάλματα, ποὺ
ἐγίνονταν. 'Εδυσανασχετοῦσε γιὰ κάθε ἀταξία, τὶς διχόνοιες,
τὴν ἀδράνεια, τοὺς ἔγωισμούς. Γιὰ ὅλα ὅμως εύρισκε ἐλα-

φρυντικὸν τὸν ξένον σκληρὸν ζυγό. Κάποτε ἐγράφηκαν ἀπὸ
Ἀμερικανούς λόγια πικρὰ γιὰ σφάλματα στὸν ἄγωνα καὶ γιὰ
ἐλαττώματα, ποὺ εἶχαν "Ελληνες καπεταναῖοι καὶ στρατιώ-
τες. Σ' αὐτούς ὁ Χάου ἀπήντησε:

"Πρέπει δὲ τους νὰ σκεφθοῦν, πῶς γιὰ τετρακόσια
χρόνια ἡ 'Ελλὰς ἐπιεζόταν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τυραννίας
πιὸ συντριπτικῆς καὶ ἀπὸ τὴν δουλεία τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν.
Καὶ ὅμως μπορῶ νὰ εἰπῶ, χωρὶς φόβο νὰ μὲ διαψεύσῃ κα-
νείς, πῶς ὁ Νεοέλλην, παρ' ὅλη τὴν δουλεία, εἶναι πιὸ ἐνάρε-
τος καὶ ἀπὸ τὸν Σικελό, τὸν Ἰταλό, τὸν Ἰσπανὸν ἢ τὸν Ρώσο
καὶ πῶς ἔχει περισσότερη εὐφύτα καὶ ἀντίληψι καὶ τὴν Ἱδια
ἴκανότητα, ποὺ ἔχει ὁ καθένας, ποὺ κατοικεῖ στὴν Εύρωπη".

'Ο Χάου ἐδοκίμασε μεγάλη εύτυχία καὶ χαρά, γιατὶ ἡ
Ἐλλὰς τοῦ ἀνεγνώρισε τὶς ὑπηρεσίες του. Τῷ 1835 ἡ 'Ελ-
ληνικὴ Κυβέρνησις τοῦ ἔδωσε τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.
Στὸ ἔγγραφὸ ποὺ ἔλαβε ὁ Χάου μαζὶ μὲ τὸ παράσημο, ἀ-
πήντησε μὲ ταπεινοφροσύνη:

"Οἱ πτωχὲς προσωπικὲς ὑπηρεσίες, ποὺ προσέφερα στὴν
Ἐλλάδα τὴν ζοφερή της ὥρα, δὲν ἦταν τέτοιες ποὺ νὰ δξε-
ζουν ἀνταμοιβὴν. Ἀρκετὴ ἀμοιβὴ μου ἦταν ἡ ἰκανοποίησις,
ὅτι μπόρεσα νὰ δώσω κάτι στὴν 'Ιδεα τῆς 'Ελευθερίας καὶ
τῆς Φιλανθρωπίας. "Αν δὲν εἶχα τὴν ἰκανότητα, εἶχα τὴν
διάθεσιν νὰ ὑπηρετήσω στὴν ὑπόθεσι τῆς 'Ελλάδος. 'Απὸ
κοινοῦ μὲ τοὺς συμπατριῶτές μου ἐδοκίμασα μεγάλο ἐνθου-
σιασμὸν γιὰ τὸν ἱερὸν σκοπό της. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐμεγά-
λωσε μὲ τὴν παραμονή μου στὴν κλασσικὴ γῆ καὶ τὴν γνω-
ριμία μου μὲ τοὺς ζωντανούς της πατριῶτες".*

"Ἀμερικανοὶ Φιλέλληνες"

Θάνος Βαγενᾶς—Εὐρυδ. Δημητρακοπούλου
(Κατὰ διασκευὴν Θ. Παρασκευοπούλου)

61. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Άγαθοεργία.** Κάμε καλὸ κι ἀς κοίτεται. Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το στὸ γιαλό.
- Άδικία.** Άδικίας σπειρὶ σπαρμένο, κι ἀν φυτρώσῃ, δὲν σταχυάζει. Άδικομαζωμένα, ἀδικοσκορπισμένα. Άνεμομαζώματα, ἀνεμοσκορπίσματα.
- Άληθεια καὶ φεῦδος.** "Οταν λέγης τὴν ἀλήθεια, τὸν Θεὸ ἔχεις βοήθεια. Ή ἀλήθεια πλέει σὰν τὸ λάδι στὸ νερό.
- Άλληλοβοήθεια.** Τό' να χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο. Βάστα με νὰ σὲ βαστῶ, ν' ἀνεβοῦμε στὸ βουνό. "Οποιος δὲν ξέρει νὰ βοηθάῃ, μένει κατάμονος καὶ δυστυχάει.
- Άλογυστος ἐνέργεια.** "Οποιος δὲν βλέπει ποῦ πατεῖ, στὴν λάσπη θὲ νὰ πέσῃ.
- Άνταπόδοσις.** Ο καθένας, ὅπως δουλεύει, πληρώνεται. Ο Θεὸς ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲ λησμονεῖ.
- Βία.** "Οποιος τρέχει στὴν ἀρχή, γρήγορα ἀποσταίνεται. "Οποιος βιάζεται σκοντάφτει. Ή βιάση ψήνει τὸ φωμί, μὰ δὲν τὸ καλοφήνει. "Οσο βιάζεται ἡ γριά, τόσο κόβεται ἡ κλωστή.

Γερόντων πεῖρα. "Ακουε γέρου συμβουλὴ καὶ παιδεμένου γνώμη.

Εἰς Θεὸν πίστις. 'Ο Θεὸς εἶναι ψηλά, μὰ βλέπει χαμηλά.

'Αρνί, ποὺ βλέπει ὁ Θεός, ὁ λύκος δὲν τὸ τρώγει. Δὲν ἔχει ὁ φτωχός, μὰ ἔχει ὁ Θεός. Μήν ἀπελπίζης ἄνθρωπο μὲ τὴ δικῇ σου γνῶσι, γιατὶ δὲν ξέρεις ὁ Θεός τί ἔχει νὰ τοῦ δώσῃ.

Ἐργασία—ἀργία. 'Η δουλειὰ νικᾷ τὴν φτώχεια. "Εκατσε ἡ δουλειὰ στὴν πόρτα κι ἐκυνήγησε τὴν φτώχεια. 'Ο δουλευτὴς ποτέ του δὲν πεινάει. 'Η πεῖνα περνᾷς ἀπὸ τὸ κατώφλι τοῦ δουλευτῆ καὶ μέσα δὲν μπαίνει. 'Η ἀργία γεννᾷ κάθε ἀμαρτία. 'Ο ἀργὸς κάθε μέρα τὸ ἔχει γιορτή.

Ἐνγένεια. "Αν χάθηκαν τὰ χρήματα, ἡ ἀρχοντιὰ ἀπομένει.

'Η ἀρχοντιὰ μυρίζει ἀπὸ μακριά. Βασιλικὸς κι ἀν μαραθῆ, τὴν μυρουδιὰ τὴν ἔχει.

Οκνηρία. "Οποιος βαριέται, πολλὰ στερένεται. 'Ακαμάτης νέος, γέρος διακονιάρης. 'Ακαμασιά, σπιτιοῦ ξεθεμελιώστρα. "Αν πεινάῃ ὁ ἀκαμάτης, ψυχοπόνεσι δὲν ἔχει.

Πονηρῶν καταστροφή. "Οποιος ἀνακατεύεται μὲ τὰ πίτουρα τὸν τρῶν οἱ κόττες.

Σύνεσις. Τὰ γράμματα εἶναι καλά, μὰ νά' χῃ νοῦ καὶ γνῶσι.

Απὸ τὴν συλλογὴν παροιμιῶν N. Πολίτου

62. ΔΗΜΩΔΗ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Τὸ μάτι.

Ἄνοιγοκλειοῦν οἱ κάμαρες
καὶ κρότος δὲν γροικιέται.

3. Τὸ κεφάλι.

Ἐχω ἐδῶ ἔνα κουτί
κι ἔχει μέσα κάτι τι·
σὰν ἐβγῆ τὸ κάτι τι,
τί τὸ θέλω τὸ κουτί;

2. Ὁ καπνός.

Ἀπὸ μητέρα κόκκινη
γεννιέμαι παιδί μαῦρο·
φτερὰ δὲν ἔχω, μὰ πετῶ,
τὰ σύγνεφα γιὰ νά' βρω.

4. Ὁ σπόγγος.

Χιλιοτρύπητο λαγήνι
καὶ σταλιὰ νερὸ δὲν χύνει.

Ε'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΖΩΗΝ

63. ΙΟ ΤΡΥΓΟΣ

‘Η ἐποχὴ τοῦ τρύγου εἶναι μία περίοδος τῆς ζωῆς μας, ποὺ δμοιάζει μὲ έօρτὴ πολυσύμερη. Παντοῦ σὲ δλους τοὺς τόπους, ποὺ πρασινίζουν ἀπὸ τὰ ἀμπέλια, σκορπίζεται κάποια ἀλλιώτικη χαρά. Τίποτε ἄλλο δὲν ἀκοῦς ὅλη τὴν ἡμέρα παρὰ φωνὲς χαρούμενες, τραγούδια, γέλια, θόρυβο. Παντοῦ βασιλεύει ἡ ἀνοικτὴ καρδιά. Οἱ τρυγηταί, ἄνδρες καὶ γυναικεῖς, γέροι καὶ νέοι, μ' ὅλη τὴν κούρασι τῆς δουλειᾶς καὶ σὰν νὰ μὴν ἐσκέπτονταν τίποτε ἄλλο πετοῦν ὁ ἔνας στὸν ἄλλο τὰ χοντροκομμένα τους ἀστεῖα καὶ σκορπίζουν τὸ γέλιο τους. ’Ενῶ μεταφέρουν τὰ σταφύλια μέσα στὰ πλεκτὰ καλάθια καὶ τὰ πηγαίνουν στὰ πατητήρια, στοὺς ληγούς, ἀλ-

ληλοπειράζονται, χοροπηδοῦν, φωνάζουν σὰν νὰ θέλουν νὰ
χαιρετίσουν ἔτσι τὸ καινούργιο κρασί, ἀμα θὰ γίνη στὸν και-
ρό του. Καὶ φαίνεται πώς στὸ ξέσπασμα τῆς τέτοιας χαρᾶς
τοὺς σπρώχνει ἡ μαγευτικὴ δύναμις, ποὺ κλείνει μέσα τῆς
ἡ φύσις τῆς ἔξοχῆς.

Κάθε ἡμέρα στὰ ἀμπέλια, τὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου, βλέ-
πομε συνήθειες τῆς ζωῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι ἐσώ-
θηκαν μέχρι σήμερα ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια τῆς ἀρχαίας Ἑλ-
λάδος. "Ο, τι γίνεται σήμερα στὸν τρύγο ἐγινόταν καὶ χιλιά-
δες χρόνια πρίν. "Ιδεις καὶ ἀπαράλλακτες καὶ τὸ ἕδιο ζωη-
ρὲς οἱ συνήθειες. Οἱ πρόγονοί μας ξαναζοῦν μέσα στὸ ἀμπέ-
λι. Στέκεις δίπλα σήμερα στοὺς τρυγητὰς καὶ βλέπεις τὴν
δική τους τὴν ζωή, ποὺ δὲν ἔχει ἀλλάξει καθόλου. |

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια
τους στὴν ὥρα τοῦ τρύγου, μὲ τὰ παιγνίδια τους καὶ τὰ
ἀστεῖα τους ἐγιόρταζαν καὶ τὸν θεὸ Διόνυσο, ποὺ ἦταν κύ-
ριος τῆς φύσεως, ἡ ὁποία ἔδειχνε ὅλη τὴν δύναμι καὶ τὸ με-
γαλεῖό της.

Ο θεὸς αὐτὸς τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ θορύβου, ποὺ ἀργότε-
ρα τὸν εἶπαν θεὸν «Ἐλευθερωτήν», ἐσκόρπιζε παντοῦ τὴν
χαρά του γεμάτη θόρυβο, στεφανωμένος μὲ κισσό καὶ μὲ
δάφνη. Καὶ μὲ τὴν ἀκολουθία του ἐπερνοῦσε θριαμβευτικὰ
μέσα ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὶς λαγκαδιές. Τέτοιο θεὸ δὲν ἦταν
δυνατὸν παρὰ μὲ θόρυβο, τραγούδια καὶ φωνὲς νὰ τὸν χαιρε-
τίσουν οἱ βοσκοί, οἱ ἀμπελουργοί καὶ ὅλοι ὅσοι ἔζοῦσαν στὴν
ἔξοχή. Καὶ πολὺ περισσότερο οἱ τρυγηταὶ τοῦ σταφυλιοῦ,
τοῦ καρποῦ, ποὺ ἔχαρισε στοὺς ἀνθρώπους ὁ θεὸς Βάκχος,
καὶ ποὺ ὁ χυμός του ἀργότερα θὰ ἔφερνε καὶ σ' αὐτοὺς κά-
ποια δυνατώτερη χαρά. |

Τὴν τρελλὴ αὐτὴ χαρὰ οἱ χωρικοὶ τῆς μυθικῆς Ἑλλά-
δος καὶ ξεχωριστὰ τῆς Ἀττικῆς τὴν ἐφανέρωναν καὶ μὲ τὴν

παράξενη γιορτή, που τὴν ἔλεγαν «ἀσκώλια». Στὴν ὥρα τοῦ τρύγου ἐφούσκωναν ἔνα ἀσκὶ ἀπὸ δέρμα τράγου καὶ τὸ ἄλειφαν ἀπὸ ἔξω μὲ λάδι. Οἱ νέοι ἐχόρευαν καὶ ἐπῆδοῦσαν ἐπάνω στὸ ἀσκὶ μὲ τὸ ἔνα πόδι καὶ ὅποιος κατώρθωνε νὰ σταθῇ ὅρθιος ἐπάνω στὸ ἀσκὶ ἦταν ὁ νικητὴς καὶ ἔπαιρνε βραβεῖο ἔνα ἄλλο ἀσκὶ γεμάτο μοῦστο. "Οποιος ἔπεφτε κάτω, ἄκουε τὰ πειράγματα καὶ τὰ περιπαίγματα τῶν ἄλλων. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ ἐλεγόταν «ἀσκώλιασμός». "Υστερα οἱ τρυγηταὶ καὶ οἱ ἄλλοι χωρικοὶ ἐγύριζαν μέσα στὰ ἀμπέλια τῆς περιοχῆς, ὅπου ἐγίνονταν τὰ ἀσκώλια, τὸ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου καὶ ἐκρεμοῦσαν ἀπὸ τὰ δένδρα μικρὲς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ κερί.

Οἱ τέτοιες καὶ ἄλλες ἔξοχικὲς ἑορτὲς ἐγεννοῦσαν στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τὸν Διονυσιακὸ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὶς ἀλλαγὲς τῆς φύσεως, που τὴν ἐθεοποιοῦσαν.

Τὸν τρύγο, που ἦτο μία ἀπὸ τὶς δύμορφότερες καὶ σπουδαιότερες σκηνὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τὸν τραγουδήσουν οἱ ποιηταί.

Ο 'Ομηρος, που καμμιὰ λεπτομέρεια τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀφησε χωρὶς νὰ τὴν περιγράψῃ, ἀφιέρωσε καὶ στὸν τρύγο μερικοὺς στίχους. Στὸ ποίημά του, τὴν Ἰλιάδα, δίνει ζωηρὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου καὶ τραγουδεῖ :

Κι ἀμπέλι μέσα σκάλισα σταφύλια φορτωμένο,
χρυσὸ κι ὅμορφο, κι ἦτανε μαῦρα σταφύλια ἐπάνω.
Στηρίζονταν τὰ κλήματα σὲ φοῦρκες ἀσημένιες.

Κι ἔνα μονάχα βρίσκονταν στ' ἀμπέλι μονοπάτι,
ἀπ' ὅπου περνοδιάβαιναν οἱ τρυγητάδες, ὅταν
τ' ἀμπέλι αὐτὸ τρυγούσανε, καὶ τρυφερὲς παρθένες.

Κι ἀγόρια ὅλ' ἀνοιχτόκαρδα μέσ' σὲ πλεκτὰ καλάθια
ἔκουβαλοῦσαν τὸν καρπὸν ποὺ εἶναι γλυκὸς σὰν μέλι.
Κι ἀνάμεσά τους ἔπαιζε μαγευτικὰ ἐν' ἀγόρᾳ
τὴν ἄρπα τὴν γλυκόφωνη, ἐνῷ τ' ὥραῖο τραγούδι
τοῦ Λίνου τὸ τραγούδαγε μὲ τὴν γλυκειὰ φωνή του.
Κι ἑκεῖνοι ἀντάμα ρυθμικά, κτυπῶντας μὲ τὰ πόδια
τὴν γῆ, ἀκολουθοῦσανε μ' ἀλαλητὰ καὶ πήδους.

Τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου ἦταν ὁ θρῆνος γιὰ τὸν ἄδικο
θάνατο τοῦ γλυκόφωνου τραγουδιστῆ ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα.

Νὰ καὶ μερικοὶ στίχοι γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Λίνου, ποὺ
ἐσώθηκαν ἵσαμ' ἐμᾶς ἀπὸ τὰ λεγόμενα «Δημοτικὰ τραγού-
δια» τῶν ἀρχαίων.

Ω Λίνε ποὺ σὲ τίμησαν περίσσια
ὅλ' οἱ θεοί, γιατὶ σὲ σένα πρῶτα
ἐδώσανε τὴν χάρι, στοὺς ἀνθρώπους
νὰ τραγουδήσῃς ὅμορφο τραγούδι
μὲ τὴν γλυκειά σου τὴν φωνή. Μὰ ὁ Φοῖβος
ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ζήλεια σὲ σκοτώνει.
Κι οἱ Μοῦσες τώρα σὲ πικροθρηγοῦνε.

Τὸν τρύγο περιγράφει καὶ ἄλλος ἀρχαῖος ποιητής, ὁ
Ἡσίοδος, σ' ἔνα του ποίημα:

Τὸν ἀμπέλια ἄλλοι τρυγούσανε κρατῶντας κλαδευτήρια
κι ἀπ' τὰ μεγάλα κλήματα, ποὺ ἥταν γεμάτα φύλλα,
κι ἀσημοκληματόβεργες, μαῦρα σταφύλια κι ἀσπρά
οἱ τρυγητάδες ἔκοβαν· κι ἄλλοι τὰ κουβαλοῦσαν
μέσ' στὰ καλάθια...

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη, πολὺ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου, ποὺ
μᾶς δίνει ἔνας ἀρχαῖος μυθιστοριογράφος, ὁ Λόγγος:

«Καὶ ὅταν εἶχε πιὰ μπῆ τὸ φθινόπωρο καὶ εἴχαμε τρύ-
γο, ὅλοι στὴν ἔξοχὴ βρίσκονταν σὲ δουλειά. "Ἐνας διώρθωνε
τὰ πατητήρια, ἄλλος τὰ κοφίνια καὶ ἄλλος ἐκαθάριζε τὰ βα-
ρέλια. "Ἐνας ἀκόνιζε τὸ κλαδευτήρι του, γιὰ νὰ κόβῃ στα-
φύλια καὶ ἄλλος ἐφρόντιζε γιὰ πέτρα, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ
λειώνῃ τὰ τσίπουρα τῶν σταφυλιῶν.

»Καὶ ὁ Δάφνις καὶ ἡ Χλόη, ἀφοῦ ἀφησαν τὰ πρόβατα
καὶ τὰ γίδια, ἐβοήθουσαν καὶ αὐτοί... Ἐκεῖνος ἔφερνε στα-
φύλια μὲ τὰ κοφίνια καὶ τὰ ἐπατοῦσε, ρίχνοντάς τα στὰ πα-
τητήρια, καὶ ἔφερνε τὸν μοῦστο στὰ δοχεῖα. Ἐκείνη ἐτοίμαζε
φαγητὸ γιὰ τοὺς τρυγητὰς καὶ τοὺς ἐκερνοῦσε κρασὶ παλιὸ
καὶ ἐτρυγοῦσε ἀπὸ τὰ κλήματα τὰ πιὸ χαμηλά.

⁴ » Στὴν Λέσβο ὅλα τὰ κλήματα εἰναι χαμηλὰ καὶ ὅχι στηλωμένα καὶ οἱ κληματόβεργες ἀπλώνονται χάμω στὴν γῆ καὶ σέρνονται σὰν κισσοί. Μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ σταφύλι καὶ παιδί, ποὺ μόλις ἔχουν λυθῆ τὰ χέρια του ἀπὸ τὰ σπάργανα. Καὶ καθὼς ᾧτο συνήθεια στὴν ἑορτὴ τοῦ Διονύσου καὶ στὸ φτειάσιμο τοῦ κρασιοῦ, εἶχαν φωνάξει καὶ γυναικες ἀπὸ τὰ κοντινὰ κτήματα»^A

“Οταν διαβάζωμε τὶς περιγραφὲς αὐτές, δὲν νομίζομε ὅτι βλέπομε ὅσα γίνονται σήμερα στὰ ἀμπέλια καὶ στὰ πατητήρια; Τὰ γέλια, τὰ ἀστεῖα, τὰ πειράγματα, ποὺ περιγράφονται, εἰναι τὰ ἴδια ποὺ θὰ ἀκούσωμε μόλις βρεθοῦμε σ' ὅποιοδήποτε ἀμπέλι, ποὺ τρυγοῦν. Καὶ ἂν δὲν ἴδοῦμε τὰ «ἀσκώλια», θὰ ἴδοῦμε ἄλλα παιγνίδια τῶν τρυγητῶν, ποὺ δμοιάζουν. Καὶ ἂν δὲν ἀκούσωμε τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου, θὰ ἀκούσωμε ἄλλα σημερινὰ δικά μας δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ τὰ τραγουδοῦν γλυκόφωνοι τρυγηταὶ καὶ τρυγηστρες, δπως τὸ παρακάτω, ποὺ λέγεται «’Αμπέλι»:

— ’Αμπέλι μου πεντάφυλλο καὶ κοντοκλαδεμμένο,
γιὰ δὲν ἀνθεῖς, γιὰ δὲν καρπεῖς, σταφύλια γιὰ δὲν
βγάνεις;

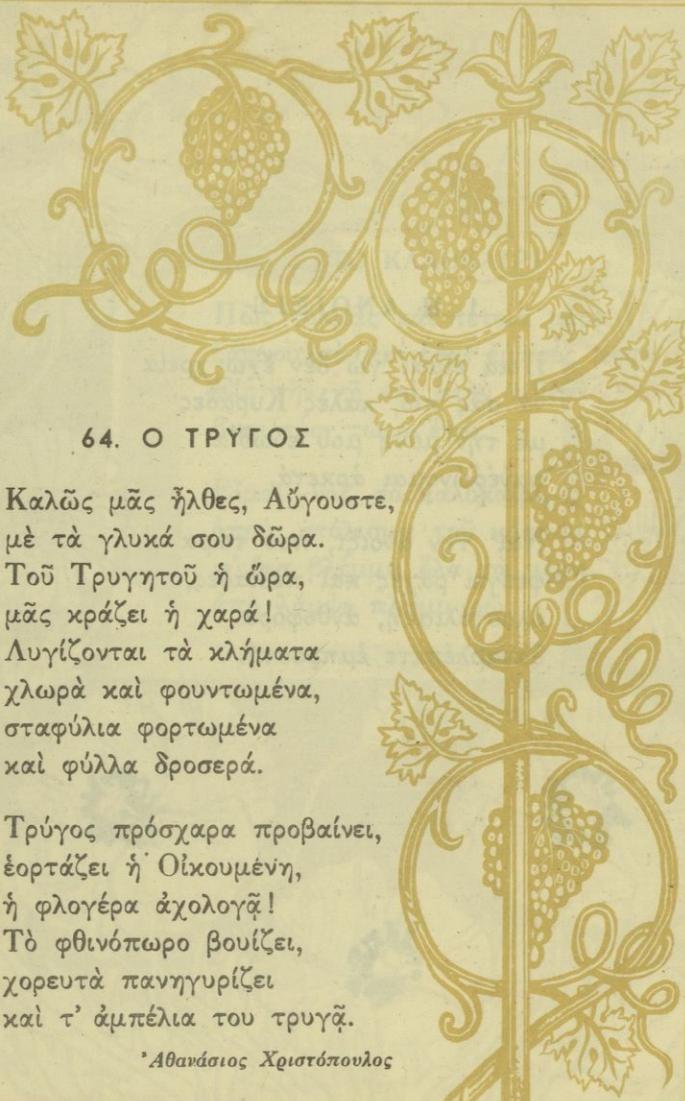
Μοῦ χάλασες, παλιάμπελο, κι ἐγώ θὰ σὲ πουλήσω.

— Μή μὲ πουλᾶς, ἀφέντη μου, κι ἐγώ σὲ ξεχρεώνω.

Γιὰ βάλε νιούς καὶ σκάψε με, γέρους καὶ κλάδεψέ με,
βάλε γριές μεσόκοπες νὰ μὲ βλαστολογήσουν,
βάλε κορίτσια ἀνύπανδρα νὰ μὲ κορφολογήσουν.

○’Η χαρὰ καὶ ἡ ζωηρότης τῶν σκηνῶν τοῦ τρύγου στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴν χώρα μας, μὰ ὁ ἐνθουσιασμὸς δὲν γεμίζει πιὰ τὴν δική μας ψυχή. “Ισως ἐπειδὴ δὲν ἀγαποῦμε πιὰ τὴν φύσι βαθιὰ καὶ ὅσο τῆς πρέπει. ^B”

^A Ηλίας Π. Βουτιερίδης

64. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Καλῶς μᾶς ἥλθες, Αὔγουστε,
μὲ τὰ γλυκά σου δῶρα.

Τοῦ Τρυγητοῦ ἡ ὥρα,
μᾶς κράζει ἡ χαρά!

Λυγίζονται τὰ κλήματα
χλωρὰ καὶ φουντωμένα,
σταφύλια φορτωμένα
καὶ φύλλα δροσερά.

Τρύγος πρόσχαρα προβαίνει,
έορτάζει ἡ Οἰκουμένη,
ἡ φλοιγέρα ἀχολογᾷ!

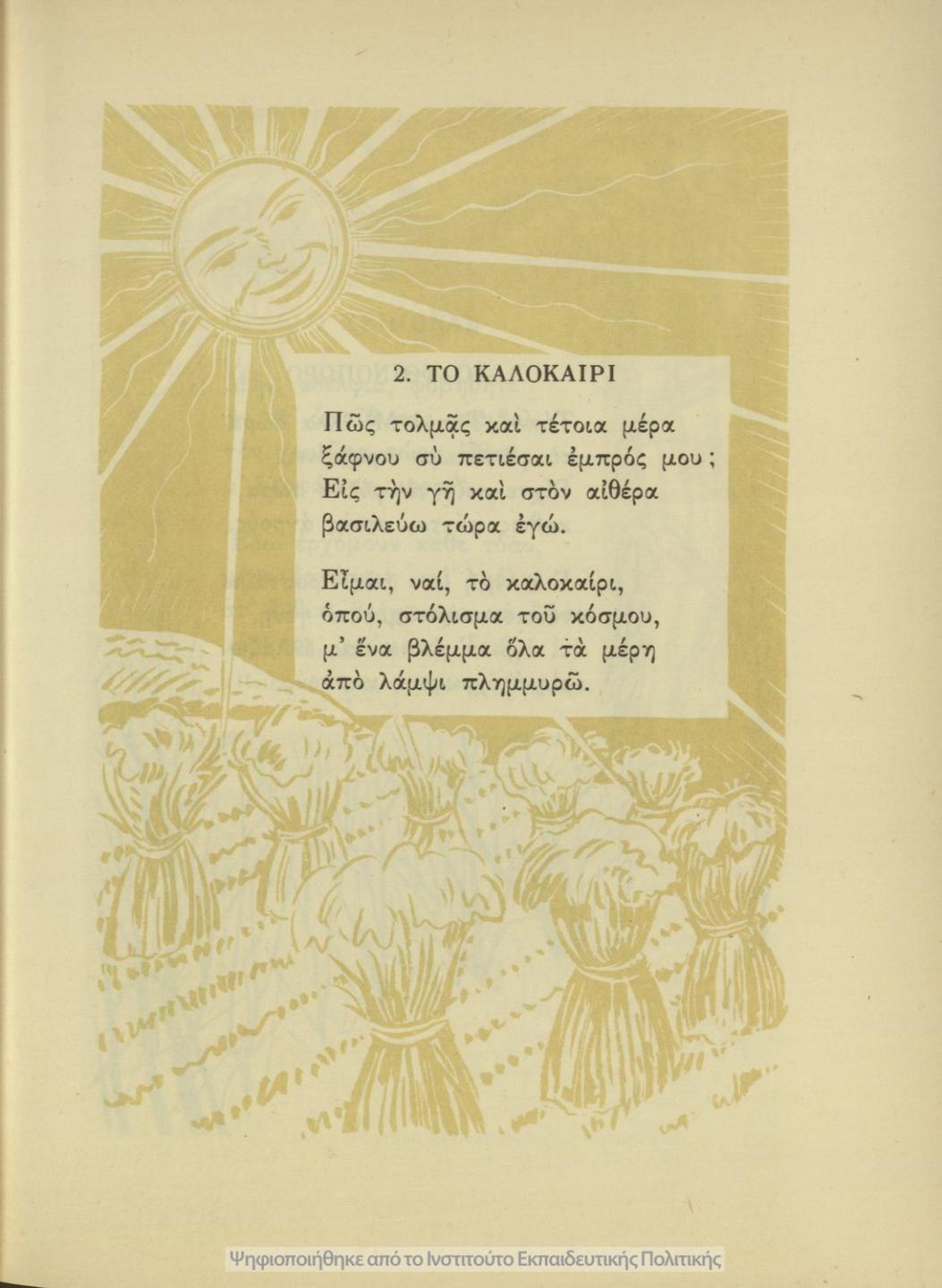
Τὸ φθινόπωρο βουίζει,
χορευτὰ πανηγυρίζει
καὶ τ' ἀμπέλια του τρυγᾶ.

•Αθανάσιος Χριστόπουλος

1. Η ΑΝΟΙΞΙΣ

Ποιά είμαι γώ δὲν ἔχω χρεία
νὰ σᾶς πῶ, καλές Κυράδες·
μὲ τὴν μόνη μου εὐωδία
φανερώνομαι ἀρκετά.

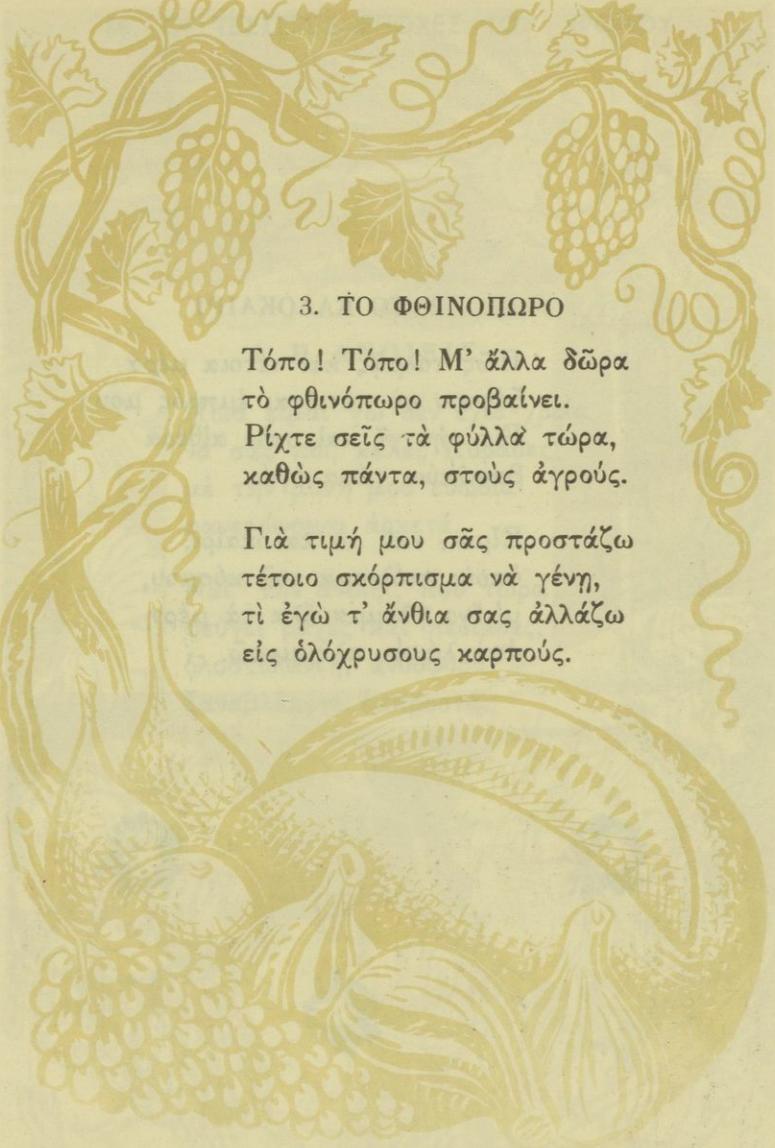
Ναί· τὴν ἄνοιξι, ποὺ τώρα
φεύγει ράχες καὶ πεδιάδες,
όλοστόλιστη, ἀνθοφόρα
ξαναβλέπετε ἐμπροστά.

2. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πῶς τολμᾶς καὶ τέτοια μέρα
ξάφνου σὺ πετιέσαι ἐμπρός μου;
Εἰς τὴν γῆ καὶ στὸν αἰθέρα
βασιλεύω τώρα ἐγώ.

Εἶμαι, ναί, τὸ καλοκαίρι,
ὅπού, στόλισμα τοῦ κόσμου,
μ' ἔνα βλέμμα ὅλα τὰ μέρη
ἀπὸ λάμψι πλημμυρῶ.

3. ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Τόπο! Τόπο! Μ' ἄλλα δῶρα
τὸ φθινόπωρο προβαίνει.
Ρίχτε σεῖς τὰ φύλλα τώρα,
καθὼς πάντα, στοὺς ἀγρούς.

Γιὰ τιμὴ μου σᾶς προστάζω
τέτοιο σκόρπισμα νὰ γένη,
τὶ ἐγώ τ' ἄνθια σας ἀλλάζω
εἰς ὀλόχρυσους καρπούς.

4. Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Μήν, ἀδέλφια, φοβηθῆτε
ἄν στ' ὥραιό σας περιβόλι
τὸν χειμῶνα τώρα ίδητε
μ' ὄλοφάνερη μορφή.

Ἐδῶ ἔρχόμουν κάθε τόσο,
μέρα ἔργάσιμη καὶ σχόλη,
στ' ἀνθια, βρέχσιτας, νὰ δώσω
μόσχους, χρώματα, ζωή.

« Ποιητικὰ » Εργα Γεράσιμος Μαρκοδᾶς

66. ΣΤΗ ΡΟΔΟ

Ἡ Ρόδος εἶναι γεμάτη ὥραῖα τοπία καὶ ἀρχαιότητες. Καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ ἔνα, ἡμπορεῖ νὰ εἰσθε βέβαιοι πῶς δὲν λείπει καὶ τὸ ἄλλο.

Στὶς κορφὲς τῶν βουνῶν, ἀπ' ὅπου τὸ μάτι ἀγκαλιάζει τὴν ἀπέραντη θάλασσα καὶ τὰ παιγνίδια τοῦ φωτός, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίων ἀκροπόλεων. Στοὺς σκαμμένους γραφικούς βράχους τῶν ἀκρογιαλιῶν βρίσκονται τάφοι ἀρχαίων Ροδίων. Μαρμάρινες στῆλες καὶ κρῆνες λευκάζουν μέσα σὲ γοητευτικὲς πρασινάδες.

Μ' ὅλο ποὺ τὸ νησὶ αὐτὸ ἐγέννησε «ἀγέρωχους ἄνδρες», ὅπως λέει ὁ «Ομηρος, ἡ φύσις ἔχει μιὰ ἡμερωσύνη καὶ μιὰ γλυκύτητα, ποὺ τὴν νοιώθετε εὔκολα.

Δὲν ἔμεινα παρὰ μόνον μιὰ ἡμέρα στὴν ἀνοιξιάτικη φύσι της. Τὸ ἀσπρὸ καράβι, ποὺ μὲ εἶχε φέρει ἐμπρὸς στὰ κάστρα τῆς Ρόδου, ἐπερίμενε ὑπ' ἀτμὸν γιὰ νὰ μὲ μεταφέρῃ καὶ σ' ἄλλα ἀκρογιαλια. «Ηρκεσε ὠστόσο ἡ σύντομη αὐτὴ ἐπίσκεψις, γιὰ νὰ γεμίσῃ δύορφιὲς ἡ ψυχὴ μου. Γιατί, κάνοντας τὴν ἐκδρομὴ τῆς ἀρχαίας Λίνδου, εἴδα ἀρκετὸ μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ρόδου. Ὁ δρόμος, ποὺ φέρνει ἔως ἐκεῖ, περνᾷ μέσα ἀπὸ γοητευτικὰ χωριά, σὰν μιὰ κλωστὴ μέσα ἀπὸ χάντρες.

Τὸ ἀνοιξιάτικο ἐκεῖνο πρωινό, ποὺ ἐπήγαινα στὴν Λίνδο, ὁ ἀέρας ἥταν γεμάτος ἀπὸ μυρωδιὲς θυμαριῶν καὶ ἀνθισμένων πορτοκαλλιῶν καὶ ἀπὸ τὸν ἀχὸ τῶν πευκώνων.

Σ' ὅλη τὴν διαδρομὴ τὰ μάτια μου δὲν ἀντίκρυσαν οὔτε μιὰ σπιθαμὴ φτωχικῆς ἢ ἀσήμαντης φύσεως. Παντοῦ τὰ κυπαρίσσια, οἱ ἐλιές, τὰ πλατάνια καὶ τὰ πεῦκα ἔντυναν τοὺς λόφους καὶ τὶς λαγκαδιές, καὶ στοὺς κάμπους ἀπλωνόταν ἡ τρυφερὴ πρασινάδα τῶν περιβολιῶν.

Τὰ χωριὰ τῆς Καλλιθέας, τοῦ Ἀρχαγγέλου, τῆς Μάλωνας, ποὺ ἦταν στὸν δρόμο μας, ἐλεύκαζαν ἐπάνω στὴν ἀπέραντη πρασινάδα, σὰν κοπάδια καθισμένων περιστεριῶν. Τὸ γενικό τους ἀσβέστωμα καὶ ἡ πάστρα τῶν αὐλῶν τους εἶχαν ἔνα γιορταστικὸ τόνο, ποὺ ἐφαίδρυνε ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀνοιξιάτικη ἀτμόσφαιρα.

‘Η Λίνδος, ὅταν ἐφθάσαμε, μοῦ προσφέρθηκε σὰν ἔνα ποτήρι, ὅπου ἦπια τὴν ὁμορφιὰ ὅλης τῆς Ρόδου. Τὸ θέαμά της συνδυάζει τὴν γοητεία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον.

Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ σημερινὸ χωριὸ δὲν φέρει ἀνάξια τὸ ἱστορικὸ του ὄνομα. Οἱ στενοὶ δρόμοι του θέλγουν μὲ τὴν μεσογειακὴν νησιώτικη γραφικότητά των καὶ τὴν μεγάλη πάστρα των. Τὰ σπίτια, κολλημένα τὸ ἔνα μὲ τὸ ἄλλο, εἶναι κάτασπροι κύβοι. Αὐτὰ τὰ ταπεινὰ μὰ καὶ πρόσχαρα μαζὶ νησιώτικα σπιτάκια ἥταν ἀνακατωμένα μὲ μέγαρα κτισμένα ἀπὸ Λινδίους ἐμπόρους καὶ ἐφοπλιστὰς τοῦ 16ου αἰῶνος.

Σ' ἄλλα σπίτια ἐθαύμασα, κρεμασμένα στοὺς τοίχους σὰν πολύτιμες εἰκόνες, τὰ ἔξαίσια ροδίτικα πιάτα, καὶ δὲν ἐπεράσαμε ἀπὸ κατώφλι, ὅπου νὰ μὴν ἔστεκαν χωρικὲς γυναῖκες, ντυμένες γιὰ τὸ Πάσχα, μὲ τὰ γιορτινά τους φορέματα καὶ στολισμένες μὲ τὰ φλουριά τους.

Ἐγυρίσαμε ὡστόσο βιαστικὰ τὸ χωριό, γιατὶ ἀνυπομονούσαμε ν' ἀνεβοῦμε στὴν ὀκρόπολι τῆς Ἀρχαίας Λίνδου.

‘Ψύγνεται στὴν κορυφὴ ἐνὸς λόφου, ποὺ εἶναι ἀπότομος καὶ γυμνός. Τὸ ἀνέβασμά του εἶναι κουραστικό, ἀλλὰ ὅταν περνᾶτε τὴν πύλη τοῦ κάστρου βρίσκεσθε εἰς τὴν ἀρχαία

‘Ελληνική ’Ακρόπολι καὶ σᾶς ὑποδέχονται σὰν πυργοδεσπότες ἡ ’Ομορφιὰ καὶ ἡ ’Ιστορία.

Ἐκεῖ ὑψωνόταν ὁ περίφημος στὴν ἀρχαιότητα ναὸς τῆς Λινδίας ’Αθηνᾶς καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐστόλιζαν προαύλια, βωμοὶ ἄλλων θεῶν, ἐκατοντάδες ἀγάλματα καὶ ἀναρίθμητες μαρμάρινες ἐπιγραφὲς μὲν ψηφίσματα τῶν ἀρχαίων Λινδίων. Ἐπέρασα στὴν ἀρχαία ἀκρόπολι τῆς Λίνδου μίαν ὥρα καὶ εἰχα τὴν αἰσθησὶ διτὶ ἔζοῦσα μέσα στὸ παρελθόν. Κάτω ἀπὸ τὸ φωτεινὸν καὶ γαλάζιο οὐρανὸν ἐβασίλευε μιὰ γαλήνη αἰωνιότητος. “Ἐνα ἀπέραντο τοπίο στεριᾶς καὶ θαλάσσης ἀπλωνόταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου. ‘Ο ἥλιος ἐχρύσιζε τὴν ὁμορφιὰ του. Τὰ μάτια μου περιφέρονταν σὰν ἀναποφάσιστα, σὰν νὰ μὴν ἤξευραν νὰ διαλέξουν τὸ σημεῖο, ποὺ θὰ τοὺς ἀρεσε περισσότερο νὰ σταθοῦν.

Ἐβλεπα τὸ λιμάνι, ἀπὸ ὅπου ἔξεκίνησε μιὰ ἡμέρα μὲ τὶς τριήρεις του ὁ βασιλιᾶς Τληπόλεμος, γιὰ νὰ λάβῃ μέρος στὸν Τρωικὸ πόλεμο, τὸν τάφο τοῦ Κλεοβούλου, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς «έπτὰ» σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὶς ἀκτές, ποὺ ἔμπαιναν βαθιὰ μέσα στὴ θάλασσα.

Τὸ σημεῖο, ὅπου ἐπὶ τέλους ἐσταμάτι σα, ἥταν ἔνας μικροσκοπικὸς ὄρμος, κάτω ἀπὸ τὸν λόφο, κλειστὸς σὰν δαχτυλίδι, ποὺ ἐγυάλιζε σὰν μιὰ μεγάλη ζαφειρόπετρα. Σ’ αὐτόν, λένε, ἐβγῆκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ρώμη καὶ κατήχησε τοὺς Ροδίους στὴ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου. Μὰ ὁ νοῦς μου ἐπέταξε ἀμέσως σὲ μιὰν ἄλλη μορφή.

Σ’ αὐτὸν ἐκεῖ τὸν ὄρμίσκο, ἐσκέφθηκα, θὰ ἀποβιβάσθηκε δίχως ἄλλο ἡ ’Ελένη τοῦ Μενελάου, ὅταν, ὅπως λέει ὁ θρύλος, ἤλθε στὴν Λίνδο, ἀφοῦ ἐπεσε ἡ Τροία. Ποὺ ἄλλου παρὰ σ’ αὐτὴ τὴν ἀγκαλιὰ θὰ εῦρισκε καλύτερο καταφύγιο ἀπὸ τὴν τρικυμία καὶ τοὺς ἀνθρώπους;

67. Η ΔΗΛΟΣ

Είχαμε πάει νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν Δῆλο. Τὸ ταξίδι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνη κανεὶς κάθε ήμέρα. Ἡ Δῆλος εἶναι σήμερα ἀκατοίκητη. Συγκοινωνία μὲ τὸ νησὶ δὲν ὑπάρχει καὶ γιὰ νὰ πάῃ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὰ ἀρχαῖα ἢ πρέπει νὰ περάσῃ μὲ κατκι ἀπὸ τὴν Σύρο ἢ νὰ πετύχῃ καμμιὰ εὔκαιρία ἐκδρομῆς μὲ βαπόρι. Τέτοιες ἐκδρομές κάνουν, πότε - πότε, διάφοροι σύλλογοι, ναυλώνοντας ἐπίτηδες βαπόρια. Καὶ μιὰ τέτοια εὔκαιρία ἐπετύχαμε καὶ ἐμεῖς.

Είχαμε μεγάλη ἐπιθυμία νὰ ἴδοῦμε τὴν ἑλληνικὴ αὐτὴ Πομπηία. Γιατί, δπως ἡ Πομπηία στὴν Ἰταλία, ποὺ ἐσκεπάσθηκε ἀπὸ τὴν λάβα τοῦ Βεζουβίου, ὅταν τὴν ἐξέθαψαν, εύρεθηκε δπως ἥταν τὴν στιγμὴ τῆς καταστροφῆς, ἔτσι καὶ ἡ Δῆλος διατηρεῖται μὲ τὰ σπίτια τῆς καὶ τοὺς δρόμους τῆς. δπως ἥταν τὸν ἀρχαῖο καιρό. Μισογκρεμισμένα βέβαια καὶ ἀλλαγμένα ἀπὸ τὸν καιρό, ἀλλὰ ὅχι ἀφανισμένα καὶ ἀγνώριστα, δπως σὲ ἄλλους ἀρχαίους τόπους.

Περπατῶντας κανεὶς στοὺς δρόμους τῆς καὶ μπαίνοντας μέσα στὰ σπίτια, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ νομίζεις πώς χθὲς ἀκόμη τὰ ἀφῆκαν οἱ παλιοί τῆς κάτοικοι, φαντάζεσαι πώς ξαναζῆς στοὺς παλιοὺς καιροὺς καὶ ξαναγυρίζεις μὲ τὴν

φαντασία σου στὰ χρόνια, πού τὸ νησὶ αὐτὸ μὲ τὸ μεγάλο του ἐμπόριο καὶ τὸ πολυκάραβο λιμάνι του καὶ τοὺς ὥραίους ναούς του ἦταν κατοικία πλουσίων ἀνθρώπων καὶ περαστικῶν ξένων.

"Ετσι ἔνα ὥραιο καλοκαιρινὸ πρωὶ ἀποβιβασθήκαμε στὸ ἔρημο σήμερα ἀκρογιάλι τῆς Δήλου, ὅπου ἄλλοτε ἔχαλοῦσε ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν κίνησι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ταξιδιωτῶν. "Ἐνας ἀρχαιολόγος, ποὺ ἦταν μαζί μας, ἐμπῆκε μπροστά μας νὰ μᾶς δόηγγήσῃ στὰ ἀρχαῖα καὶ νὰ μᾶς ἔξηγγήσῃ τὸ κάθε τι, ποὺ θὰ ἐβλέπαμε. Αὔτοὶ οἱ ἀρχαιολόγοι, βλέπετε, στοὺς ἀρχαίους τόπους εἰναι σὰν νὰ βρίσκωνται στὸ χωριό τους. Καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιθυμήσωμε καλύτερον δόηγγὸ ἀπ' αὐτούς. Αὔτοὶ εἰναι σὰν ντόπιοι ἐκεῖ καὶ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι σὰν ξένοι, ποὺ μᾶς φιλοξενοῦν στὸν τόπο τους.

"Οταν προχωρήσαμε λιγάκι, ὁ ἀρχαιολόγος ἐσταμάτησε καὶ μᾶς εἶπε:

— Βλέπετε ἐκεῖ ἐπάνω μιὰ μικρὴ λίμνη, ποὺ γυαλίζει μέσα στὰ καλάμια; Λοιπὸν ἐκεῖ κοντά, κάτω ἀπὸ μιὰ φοινικιά, ἐγέννησε ἡ καημένη ἡ Λητὼ τὸν Ἀπόλλωνα. "Οταν ἐπλησίαζε νὰ γεννήσῃ, τὴν ἔφεραν γρήγορα - γρήγορα ἐδῶ καὶ ἐλευθερώθηκε ἡ γυναῖκα μ' ἓνα χαριτωμένο ξανθὸ ἀγοράκι, ποὺ ἦταν ὁ θεὸς Ἀπόλλων, καὶ ἓνα ὅμορφο κοριτσάκι, τὴν "Αρτεμι.

"Οπως μᾶς ἐμιλοῦσε ὁ ἀρχαιολόγος καὶ ὅπως ἐβλέπαμε τὰ μέρη, ἐνομίζαμε, πώς χθὲς ἀκόμη εἰχαν γεννητούρια στὸ νησί. Πολλοὶ μάλιστα ἐνόμισαν, πώς εἰχαν ἀκούσει τὶς φωνοῦλες τῶν μωρῶν.

'Αφήνοντας πίσω καὶ τὸ ἔρημο λιμάνι, ἐπροχωρήσαμε πρὸς τὴν πόλι. 'Επερνούσαμε ἀνάμεσα ἀπὸ μάρμαρα ναῶν, στῆλες, στοές καὶ ἀγάλματα. 'Ο σοφός μας ὁ δῆμος μᾶς ἔξηγγήσε τί ἦταν τὸ ἓνα καὶ τί τὸ ἄλλο.

Ἐπειτα ἐπήγαμε στὸ μουσεῖο, γεμᾶτο ἀπὸ ὡραῖα ἀγάλματα καὶ ἐπιγραφές.

— Τώρα, μᾶς εἴπε ὁ ὁδηγός μας, ἀφοῦ εἰδαμε τοὺς ναοὺς καὶ τὶς στοές καὶ τὴν ἀγορά, πᾶμε νὰ κάνωμε καὶ ἔναν περίπατο μέσα στὴν πόλι. Οἱ ἄνθρωποι μόνο λείπουν νὰ μᾶς καλοδεχθοῦν. "Ολα τὰ ἄλλα μένουν στὸν τόπο τους. Τὰ σπίτια, ὅπου ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι, τὰ δρομάκια, ὅπου ἐπερπατοῦσαν, τὰ μαγαζιά, ὅπου ἔκαναν τὰ ψώνια τους.

Ἀνεβήκαμε στὸν λόφο, ὅπου ἦταν κτισμένη ἡ πόλις, ἀφοῦ ἐκάναμε ἔνα γῦρο στοὺς ἀρχαίους δρόμους. Ὁ ὁδηγὸς μᾶς εἴπε:

— Ας μποῦμε τώρα σ' αὐτὸ τὸ ἀρχοντόσπιτο. Χωρὶς ἄλλο τὸ σπίτι αὐτὸ θὰ ἦταν σπίτι κάποιου ἀρχαίου ἐφοπλιστοῦ. Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ ἵδιος νὰ μᾶς δεχθῇ, ἀλλὰ δὲν πειράζει.

Ἐπροχωρήσαμε, ἀνεβήκαμε τὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια καὶ βρεθήκαμε στὴν εύρυχωρη αὐλή, στρωμένη ὅλη μὲ ὡραῖα μωσαϊκά.

— Δὲν σᾶς τὸ ἔλεγα ἐγώ, πώς εἶναι σπίτι ἐφοπλιστοῦ; μᾶς εἴπε ὁ ὁδηγός μας. Νὰ καὶ τὸ ἔμβλημά του, ἰστορημένο ἐπάνω στὸ ψηφιδωτό. Μιὰ ἀγκυρὰ καὶ ἔνας Τρίτων. Σύμβολα ναυτικὰ καὶ τὰ δύο.

Ἐσταθήκαμε καὶ ἐκαμπαρώναμε τὸ ἀρχοντόσπιτο.

— Κρῆμα νὰ μὴν εἶναι ὁ ἵδιος νὰ μᾶς περιποιηθῇ.... εἴπε ὁ ὁδηγός μας. "Ἐνα γλυκὸ καὶ ἔνα ποτήρι νερὸ θὰ ἀξιζε ὅ, τι πῆς αὐτὴν τὴν ὥρα.

"Ἐνας μικρὸς ἀπὸ τὸν τόπο, ποὺ μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰν νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμία μας καὶ σὰν νὰ ἥθελε νὰ βγάλῃ ἀσπροπρόσωπο τὸν νοικούρτη τοῦ σπιτιοῦ.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι...

Τὰ ἔδεχθήκαμε μὲ τὴν μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε ἐγύρισε στὸν μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε:

— Δὲν μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἰσαι ἐσύ;

‘Ο μικρὸς δὲν ἐκατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε... εἶπε.

Καὶ καθὼς τὸ παιδάκι τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φαντασθῆ, ἐμοίραζε δλόγυρα λουκούμια, καὶ νερά, ἐνομίζαμε πῶς τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε στὸ σπίτι του ὁ φιλόξενος νοικοκύρης του. Τότε κάποιος ξένος, ποὺ ἦταν μαζί στὴν ἐκδρομή, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ ἐσημείωσε:

«Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὡραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νεράκι».

— Απὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου; ἐρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— ‘Ορίστε, κύριοι, ἡ σκάλα, μᾶς εἶπε, σὰν ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Δὲν τὴν βλέπετε;

Μπροστά μας πραγματικὰ ἦταν ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀνεβήκαμε, σὰν νὰ ἥμαστε στὸ σπίτι μας. ‘Εξαφνα σ’ ἔναν τοῦχο εἰδάμε κάτι ὀρνιθοσκαλίσματα, σὰν τὰ κακογραμμένα γράμματα, ποὺ γράφουν καὶ σήμερα τὰ παιδιὰ στοὺς τοίχους. ‘Εσκύψαμε καὶ ἐδιαβάσαμε:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΥΦΛΟΣ ΟΥΔΕ ΒΛΕΠΕΙ
ΟΥΔΕΝ ΠΑΙΖΩΝ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ ΕΚΛΕΨΕΝ
ΑΥΤΩ ΕΡΜΙΑΣ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ

— Καταλαμβάνετε τί τρέχει ἐδῶ; μᾶς εἶπε ὁ ἀρχαιολόγος. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινά, νὰ γράφουν ἐπάνω στοὺς τοίχους. ‘Ο μικρὸς ‘Ερμίας λοιπὸν ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸν μικρούλη τὸν Δημήτριο, παιδιὰ χρηματιστῶν καὶ τὰ δύο, καὶ ὁ ‘Ερμίας ἔκανε ζαβολιές στὸν Δημήτριο, χωρὶς νὰ πάρνη εἰδῆσι ἐκεῖνος.

Κάποιος άλλος πονηρὸς μικρὸς ὅμως, ποὺ εἶχε μυρισθῆ τὴν ζαβοιλιά, ἔπιασε καὶ ἔγραψε στὸν τοῦχο αὐτά, ποὺ ἐδιαβάσατε.

Καὶ ὁ ἀρχαιολόγος μᾶς ἔξήγησε τὴν ἀρχαία ἐπιγραφὴν τοῦ τοίχου:

‘Ο Δημήτριος εἶναι στραβός καὶ δὲν βλέπει τίποτε, ὅταν παίζῃ τὰ κότσια. ‘Ο Ἐρμίας τοῦ ἔκλεψε μερικὰ κότσια.

Κάποιος τότε ἀπὸ μᾶς ἐγύρισε καὶ εἶπε αὐστηρὰ στὸν μικρὸν μὲ τὰ λουκούμια:

— Εσύ τὰ ἔγραψες αὐτά;

‘Ο μικρὸς τὰ ἔχρειάσθηκε.

— “Οχι, μπάρμπα, ἐφώναξε. Δὲν τὰ ἔγραψα ἐγώ...

Σὲ λίγο ἐφεύγαμε μὲ τὸ γρήγορο βαπόρι, ἀφήνοντας πίσω μας τὸ φωτολουσμένο νησὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Καὶ δὲν ἤταν σὰν νὰ ἐφεύγαμε ἀπὸ μιὰ νεκρὴ πολιτεία. Κάτι μᾶς ἔλεγε μέσα μας, πὼς εἴχαμε ξαναζήσει, γιὰ λίγες ὥρες, μαζὶ μὲ τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τοῦ ἱεροῦ νησιοῦ καὶ πὼς εἴχαμε παίξει κότσια μαζὶ μὲ τὸν κουτὸ Δημήτριο καὶ τὸν τετραπόνηρο τὸν Ἐρμία.

Παῦλος Νιοβάνας

“Οταν, μικρὸ παιδὶ ἀκόμη, ἀκουα στὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ τ’ ὄνομα τῶν Γρεβενῶν, τὰ ἐφανταζόμουν σκαρφαλωμένα στὰ κατσάβραχα τῆς Πίνδου, ἐκεῖ στὰ ἀπάτητα

λημέρια τοῦ Ζιάκα καὶ ὅλης τῆς δοξασμένης κλεφτουριᾶς.

Φοβᾶμαι, ἀλήθεια, ὅτι πολλὰ Ἑλληνόπουλα δὲν ἔχουν
ἀκούσει οὔτε τ' ὄνομα τῆς ἀρματωλικῆς οἰκογενείας τοῦ Ζιά-
κα. Καὶ ὅμως κάθε κορυφὴ τῆς Ρούμελης ἀντιλαλεῖ τὶς παλ-
ληκαριές καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια τῶν Ζιακαίων.

Τέσσαρα ἀδέλφια εὑρέθηκαν στὸν μεγάλο χαλασμὸν τοῦ
Μεσολογγιοῦ. Γιὰ τὸν ἀρματωλὸν Γιαννούλα τραγουδοῦμε ἀ-
κόμη στὴν Ρούμελη:

Γράφει ὁ Γιαννούλας μιὰ γραφὴ κι ἔνα καημένο γράμμα
σὲ σᾶς, Γερόντοι ἀπ' τ' "Αγραφα, σὲ σᾶς κοτζαμπασῆδες,
γρήγορα τὸ μουρασαλὲ ἀπ' τὴν Ὁξυὰ καὶ κάτω...

Κι ὅταν στὸ Σπήλαιο, κοντὰ στὰ Γρεβενά, ἐσκοτώθηκε
στὰ 1854 ὁ τελευταῖος Ζιάκας, τὸ κλέφτικο τραγούδι διαλά-
λησε παντοῦ τὸν μεγάλο χαμό καὶ ἐπρόσταξε καὶ τὰ πουλιά
ἀκόμη νὰ πενθήσουν:

Ἐσεῖς, πουλιά τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου,
φέτο νὰ μὴ λαλήσετε, παρὰ νὰ βουβαθῆτε.

Γι' αὐτό, ὅπως εἶπα παραπάνω, ἐφανταζόμουν τὰ Γρε-
βενὰ πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν κάμπο. "Ἐνα ταξίδι ὅμως ἔως
ἐκεῖ μὲ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πλάνη αὐτή.

'Απὸ τὴν Κοζάνη τὸ αὐτοκίνητο ὅλο καὶ κατέβαινε χα-
μηλότερα καὶ ὕστερα ἀπὸ 55 χιλιόμετρα εύρήκαμε τὰ Γρε-
βενά, τρυπωμένα σ' ἔνα βαθύπεδο τοῦ γειτονικοῦ Ἀλιάκμο-
νος. Κυκλωμένα ἀπὸ πανύψηλες βουνοκορφές, ἔχουν μόνον
μιὰ στενὴ ἔξοδο πρὸς τὸ ποτάμι, καὶ ζοῦν ἐκεῖ ἀπόμερα καὶ εύ-
χαριστημένα ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις παλιῶν δοξασμένων καιρῶν.

Τὸ ἔργο τῆς παλιᾶς κλεφτουριᾶς τῶν Γρεβενῶν συνέχι-
σαν στὸν καιρό μας τὰ παλληκάρια τῶν Μακεδονικῶν ἀγώ-
νων, λίγα χρόνια πρὶν γίνη ἐλεύθερη καὶ πάλι ἡ Μακεδονία
μας. Καὶ οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες τοῦ 1911 πολλὲς ἡμέρες

ἔγραφαν γιὰ τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ Μητροπολίτη τῶν Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ. Καὶ ἀφοῦ εὐρέθηκα στὴν Κοζάνη, εἶχα τὸν πόθο νὰ προσκυνήσω τὸ ἄγιο χῶμα, ποὺ ἐδέχθηκε τὸ ταλαιπωρημένο σῶμά του.

Ἡταν σούρουπο, ὅταν φθάσαμε στὰ Γρεβενά· στὴν πλατεῖα τῆς μικρῆς πολιτείας λαμποκοποῦσε ἡ μαρμαρένια προτομὴ τοῦ μαρτυρικοῦ Δεσπότη. Μὲ συγκίνησι βαθειὰ ἀντίκρυσα καὶ προσκύνησα τὴν ἀδείλιαστη μορφὴ τοῦ Αἰμιλιανοῦ καὶ μὲ πιὸ πολλὴ συγκίνησι ἀκουσα τὸ βράδυ ἀπὸ εὐγενικὸ φίλο ὅλη τὴν ἱστορία του.

Ο Αἰμιλιανὸς ἔγεννήθηκε στὸ Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὰ 1874 καὶ ἐσπούδασε στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Ἄμα ἐπῆρε τὸ δίπλωμά του, ἔγινε διάκος κοντὰ στὸν Μητροπολίτη τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ καθηγητὴς στὸ Ἑλληνικὸ γυμνάσιο.

Σὲ λίγον καὶρὸ ἔγινε ἐπίσκοπος καὶ βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτου. Καὶ ὅχι μόνον βοηθὸς στὰ θρησκευτικά του καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ σύντροφος καὶ δεξἱ χέρι στοὺς ἔθνικοὺς ἀγῶνας τοῦ Παύλου Μελᾶ καὶ τῶν ἀλλων παλληκαριῶν τῶν Μακεδονικῶν βουνῶν.

Στὰ 1908 ἔγινε Μητροπολίτης Γρεβενῶν. Ἐδῶ οἱ ἔθνικοὶ ἀγῶνες ἦταν σκληρότεροι. Ἡμέρα καὶ νύκτα ὁ Αἰμιλιανὸς ἐγγύριζε στὰ χωριά, δίνοντας θάρρος στοὺς βασανισμένους ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες χριστιανούς. "Ολοι τοῦ ἔλεγαν νὰ μὴ βγαίνῃ ἀπὸ τὰ Γρεβενά, γιατὶ ἐκινδύνευε ἡ ζωὴ του· παντοῦ τὸν παραμόνευαν οἱ ἔχθροι του.

— Νὰ μὴ βγαίνω ἀπὸ τὰ Γρεβενά; ἀπαντοῦσε μὲ ὑπερηφάνεια ὁ Αἰμιλιανός. Μήπως εἴμαι Μητροπολίτης μονάχα στὰ Γρεβενά; Τὰ χωριά μου θὰ μείνουν χωρὶς τὸν πατέρα τους;

Καὶ ἐξακολουθοῦσε ἀτάραχος τὶς περιοδεῖές του. Οἱ

χριστιανοὶ ἐμάθαιναν τὰ σχέδια τῶν ἔχθρῶν, ἀλλὰ δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ λένε τίποτε στὸν Αἰμιλιανό. Καὶ τὸν Ὁκτώβριο τοῦ 1911, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ Σχίνοβο, ἐδολοφονήθηκε μὲ τὸν ἀγριώτερο τρόπο, μαζὶ μὲ τὸν διάκο του καὶ τὸν ἀγωγιάτη του.

"Τστερα ἀπὸ πέντε ἡμέρες εύρηκαν κρεουργημένα τὰ πτώματά τους..."

"Ολα τὰ χωριὰ ἔξεχίνησαν γιὰ τὴν πολιτεία· ἐπήγαιναν νὰ προσκυνήσουν τὸ χιλιοβασανισμένο σῶμα τοῦ ἀλησμονήτου Δεσπότη. Καὶ μὲ θρήνους καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἔθαψαν δίπλα στὴν Μητρόπολι.

Δημ. Κοντογιάννης

69. ΤΟ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ

Σὲ μιὰ στροφὴ τοῦ δρόμου, σὰν ζωγραφιὰ ἀπὸ τεχνίτη χέρι ιστορημένη, ξεπροβάλλει μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Βορείου Ήπείρου τὸ θρυλικὸν Ἀργυρόκαστρο.

Πόλις μεσαιωνική, ποὺ ὑψώνεται ἀνάμεσα σὲ βουνὰ ἄγρια, ἀπλησίαστα, ἀδενδρα καὶ σκυθρωπά. Ἐπάνω σὲ τρεῖς γιγάντιους βράχους εἰναι κτισμένα τὰ σπίτια τῆς καὶ μπροστά, στὸν πιὸ ψηλὸ βράχο, κάθεται βαρὺ τὸ ὑπερήφανο Κάστρο, ἀπὸ τὸν καιρὸ μαυρισμένο, μὲ τὶς ἐπάλξεις καὶ τὶς πολεμίστρες του βουβές, τὶς τοξωτές του πόρτες ἀνοικτές, τοὺς πύργους του ἔτοιμορροπούς.

Νομίζεις πῶς ξάφνου ἀπὸ τὶς ὄλανοικτες πόρτες θὰ ξεχυθοῦν μελίσσαι οἱ βυζαντινοὶ ἀκρίτες, σιδερόφρακτοι καβαλλάρηδες, μὲ σπαθιὰ γυμνὰ καὶ μακριὰ κοντάρια, γιὰ νὰ κτυπηθοῦν μὲ Νορμανδούς καὶ Σλαύους ἐπιδρομεῖς.

Χρόνοι ἡρωικοὶ καὶ θρῦλοι παλαιοὶ ζωντανεύουν στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα.

Καὶ πλησιάζεις... Οἱ στοές, οἱ φυλακές, οἱ πολεμίστρες γεμάτες ἀγριόχορτα καὶ παπαροῦνες. Γεράκια κρώζουν καὶ ζυγιάζονται ἀπὸ πάνω σου· κοιτάζουν κάτω μὲ βλέμμα διαπεραστικό. "Επειτα, ξαφνικά, δρμοῦν σὰν βέλη καὶ χύνονται πρὸς τὴν πεδιάδα.

Σοῦ φαίνεται πώς ζῆς σ' ἄλλους παλιοὺς καιρούς, στὸν μεσαίωνα. Σοῦ φαίνεται πώς βρίσκεσαι σὲ κεῖνα τὰ θρυλικὰ βυζαντινὰ κάστρα, ποὺ οἱ Ἀκρίτες ἔκτιζαν στὰ μακρινὰ σύνορα τῆς χώρας σ' Ἀνατολή καὶ Δύσι, γιὰ νὰ ὑπερασπίζουν τὴν Πατρίδα τους ἀπὸ τοὺς λογῆς-λογῆς βαρβάρους.

'Εδῶ νοιώθει κανεὶς καλύτερα ὅσα ἔτυχε νὰ διαβάσῃ στὴν ἱστορία. Τώρα καταλαβαίνει πόσοι ἀγῶνες, πόσες θυσίες θὰ ἔγιναν γῦρο στὰ κάστρα αὐτά, γιὰ νὰ κρατηθῇ ὁ τόπος ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων. Καὶ φαντάζεται κανεὶς πόσον ἀγρυπνη καὶ καρτερικὴ πρέπει νὰ ἥταν ἡ φρούρησις ἀπὸ τὰ ψηλὰ αὐτὰ κάστρα. 'Ερχόταν ὥρα, καὶ πολὺ συχνά, ποὺ τὸ φρούριο ὅλο ἐτράνταζε ἀπὸ τὸν κρότο τῶν σιδερένιων ὅπλων, ἀπὸ τὰ προστάγματα τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀπὸ τὸ ποδοβολητὸ καὶ τὰ χρεμετίσματα τῶν ἀλόγων.

'Ο Διγενῆς Ἀκρίτας, ὁ Ἡρακλῆς τῆς βυζαντινῆς Ἐλλάδος, ζωντανεύει ὀλόκληρος μπροστὰ στὰ μάτια σου στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα. "Ετσι καὶ τὸ ἀντίκρυσμα τῶν γῦρο βουνῶν φέρει στὴν θύμησί σου ὀλοζώντανες κάποιες ἄλλες μορφές, πιὸ κοντινές καὶ γνώριμες, τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς εὔζώνους τῆς νεωτέρας Ἐλλάδος, ποὺ ἀγωνίσθηκαν καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμά τους στὰ βουνὰ αὐτά, γιὰ νὰ διώξουν κάποιους ἔχθρούς, τοὺς Λύκους καὶ τοὺς Κενταύρους καὶ τὰ τσακάλια τῆς Ἀλβανίας.

Γ. Α. Μέγας

70. Η ΚΕΡΚΥΡΑ

Ποιός μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανέμορφο χρῶμα τοῦ (ἀττικοῦ) οὐρανοῦ; Ποιός ἄλλος ἥλιος κατώρθωσε ποτὲ νὰ χρυσώνῃ τοὺς παλιοὺς λίθους τῆς Ἀκροπόλεως νὰ ξαναζωντανεύῃ τὴν παλιά τους ψυχή; (Ποιός δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἔχαρηκε τὰ μενεζεδένια δειλινὰ παιγνίδια τοῦ ἥλιου μὲ τὶς πλαγιές (τοῦ 'Ιμμητοῦ;

'Αλλὰ ἡ φύσις ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ ἀφθονα (στὸ δοξασμένο) κάμπο τῆς Ἀττικῆς ἔνα χρῶμα, τὸ πράσινο.

("Οποιος κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησὶ τοῦ Ἰονίου — (στὴν ώραια Κέρκυρα) — πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ πάῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι. Τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται μὲ εύκαλύπτους καὶ ἴτιὲς καὶ τὰ μπαλκόνια σκιάζονται ἀπὸ περιπλοκάδες καὶ κισσούς, καὶ δυὸ βήματα πάρα πέρα βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

'Ο ἀπέραντος ἐλαιῶνας εἶναι μιὰ ἀκράτητη πληγμύρα. Γεμίζει κάθε κοιλάδα μὲ τὸ σταχτοπράσινο χρῶμα του καὶ κατεβαίνει μὲ τὶς (γέρικες ἐλιές του) νὰ ἀνταμώσῃ τὴν θάλασσα, ποὺ φιλεῖ τὶς ρίζες τους καὶ καθρεφτίζει τὶς κορυφές τους.

✓
Κι ἀνάμεσα στίς φυλλωσίες ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρά κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιὰ ἀπὸ ἐπαύλεις, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβα καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει σὲ μιὰ κοιλάδα, προφυλαγμένη ἀπὸ τοῦ βοριαῖ τὰ χαιδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλλιές μὲ λεμονιές, δάσος ὀλόκληρο. Καὶ ἂμα ἀνέβωμε στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πιὸ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ξετυλίγεται ἐμπρός μας.

"Ενα ποταμάκι ἥσυχο κυλᾶ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχῖνα καὶ πιὸ πέρα ξαπλώνεται τὸ ἀπέραντο λιβάδι ὡς κάτω στὴ θάλασσα. "Ενα πράσινο χαλί τυίγει μὲ τὸ ἄλλο, τὸ γαλάζιο· ἀσπρα σημάδια στὸ ἔνα φάνονται οἱ γλάροι, μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ χρυσλάδες. ✓

'Εκεῖ κάτω κοντά — λέει τὸ πανάρχαιο ὠραῖο παραμύθι — ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰν ἐλιά. 'Έκεῖ, στὴν ὅχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ, στέλλει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴν βασιλοπούλα μὲ τὶς ὑπηρέτριές της νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν.' Καὶ ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπὸ τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν γυναικῶν, ποὺ παίζουν τὴν σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

'Έκεῖ τώρα στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούσῃς τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα ἀπὸ τὰ δίκτω μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴν βενζίνα του ἔνα αὐτοκίνητο. Καὶ, ἀντὶ τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρειὰ ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτη.

Τρέχει καὶ σήμερα ἥσυχα τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριὰ οὔτε νεράιδες παίζουν στὶς ὅχθες του. (Μερικὲς ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους.) Ποιός ξέρει μήπως ἀπὸ τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ Ὀδυσσεὺς ἔνα κλαρὶ γιὰ νὰ σκεπασθῇ, δὲν ἐπιτασαν παρακλάδια, καὶ βρίσκονται ἀκόμη καὶ σήμερα ἔκει!

“Ολη (ή Κέρκυρα) εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μὲ τὸ χρῶμα τῆς ἐλιᾶς καὶ μὲ τὰ τεράστια κύματα, τοὺς δλοπράσινους λόφους.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας.)’ Αληθινὸ παιγνίδι τῆς φύσεως. ‘Ο ἥλιος τὴν στολίζει μαγευτικὰ σὰν καλλιτέχνης καὶ ποιητής. Τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπὸ τὰ βουνά καὶ σὰν ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἀπὸ πάνω τῆς ἔνα πελώριο φωτοστέφανο. ’Απέναντι οἱ γιονισμένες κορυφὲς τῶν βουνῶν (τῆς Ἡπείρου) δμοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερνὸ χάιδεμπα τοῦ ἥλιου.

Πέντε - ἔξι ψαροποῦλες μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας, ν’ ἀράξουν στὸ λιμανάκι, καὶ στὴν ἀκρογιαλιὰ ἀντηχεῖ ἡ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα τους.

“Ἐνας περίπατος (μισῆς ὥρας) σὲ φέρνει ἀπὸ (τὴν πόλι) σὲ μιὰ γωνιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μαγευτικὲς καὶ (τοῦ νησιοῦ) καὶ ἵσως ὅλης τῆς Ἐλλάδος.)” Ενα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὄνομασία τῆς θέσεως· εἶναι τὸ «Κανόνι».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα, μὲ τὸ διβάρι καὶ τὶς καλαμιές του στὸ βάθος, ἥσυχη σὰν καθρέπτης. ’Αριστερὰ τὸ ἀνοικτὸ πέλαγος μ’ ἔνα φρικίασμα σιγανό, ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὅρια τῶν δύο, ἔνα μοναστηράκι, ἐπάνω σὲ ἔνα βράχο ἐπίπεδο, καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πώς εἶναι τὸ πλοϊο τοῦ Ὁδυσσέως ἀπολιθωμένο. Σήμερα εἶναι μιὰ πινελιὰ πράσινη μέσ’ στὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Καὶ ἀντίκρυ στὴν σειρὰ φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι ὡς τὸ Γαστούρι.

Μακριὰ σ’ ἔναν ἀπὸ κείνους τοὺς κρεμαστοὺς λόφους, ποὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὴν θάλασσα πρὸς τὸ Γαστούρι, μιὰ βασανισμένη ψυχή, ἡ βασίλισσα τῆς Αὔστριας Ἐλισάβετ,

έφαντάσθηκε μιὰ ήμέρα ἔνα καταφύγιο, ἔνα ἀσυλο μακριὰ ἀπὸ τὸν θόρυβο τῆς ζωῆς, μέσα στὸ πράσινο, μέσα στὴν φύσι, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ζήσῃ ἡσυχα. Καὶ ἔκτισε τὸ παλάτι της. Τὸ ἐστόλισε μὲ ἀγάλματα κι εἰκόνες. Καὶ ἐξεφύτρωσαν ἐκεῖ θεοὶ καὶ ήμίθεοι. Νύμφες καὶ Μοῦσες, μέσα σὲ πίδακες καὶ σὲ σπηλιές. Καὶ ἐκεῖ ἔζουσε καὶ ἡ ψυχὴ ἐκείνη μιὰ ζωὴ χαριτωμένη τῶν ἀρχαίων παραμυθιῶν, ὥσπου ἀπέθανε.

Τώρα τὸ παλάτι τοῦ Γαστούριοῦ εἶναι ἐλληνικό. Εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ στολίσματα τοῦ πανέμορφου νησιοῦ.

Λαύρα;

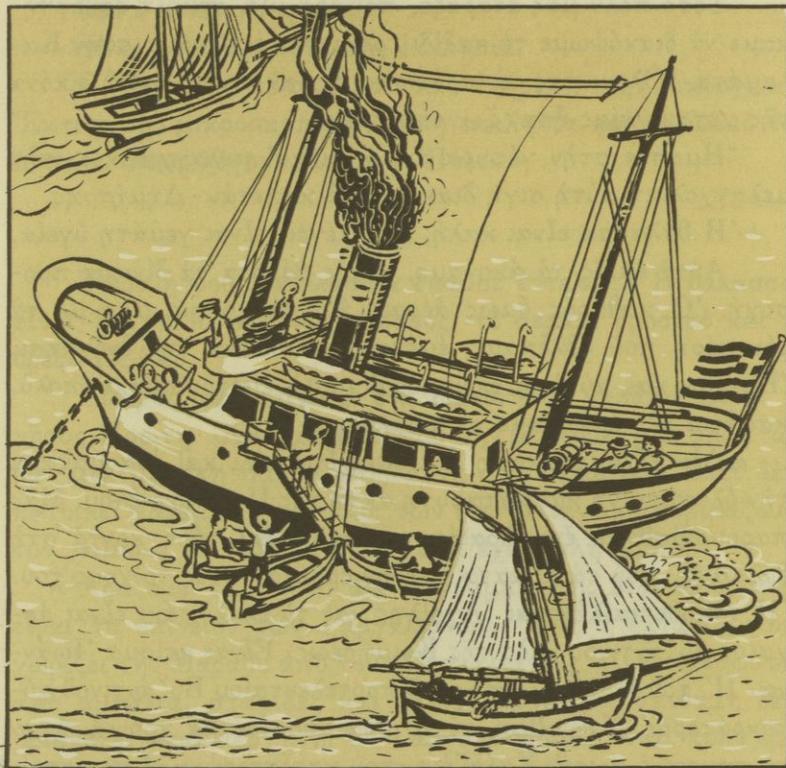
71 ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΥΡΟ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Tὸ λιμάνι τῆς Κυπαρισσίας εἶναι μικροσκοπικό. Δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσι νὰ φιλοξενῇ ὑπερωκεάνια οὔτε τεράστια πολεμικά, καθὼς τὰ φιλοξενεῖ σχεδὸν κάθε χρόνο τὸ θεόκτιστο λιμάνι τῆς Πύλου! Εδῶ μόνον μικρὰ κατικα μὲ κατάλευκα πανιά, σὰν ὡραῖοι κύκνοι, ἀργοκίνητα καὶ ναζιάρικα, μπαινοβγαίνουν ἀπὸ τὸ ἡσυχο λιμανάκι μας. | Κάθε Κυριακὴ πρωὶ ἀκούγεται καὶ σφύριγμα βαπτοριοῦ. Εἶναι τὸ μικρὸ ἐπιβατικὸ ἀτμόπλοιο «Αγία Βαρβάρα», ποὺ ἐκτελεῖ τακτικὰ τὸν γῦρο τῆς Πελοποννήσου. **A**

Ο Μόλις ἀγκυροβολεῖ τὸ τριγυρίζουν οἱ βάρκες. ‘Ο γερανὸς (τὸ βίντσι) δουλεύει, ἐπιβάτες ἐπιβιβάζονται’ ἀλλοι βγαίνουν νὰ πιοῦν χρύο νερὸ ἀπὸ τὴν ἴστορικὴ πηγὴ τοῦ Διονύσου, ποὺ ἔνώνει τὰ νερά της μὲ τὰ ἀλμυρὰ κύματα. ‘Απὸ τὰ ἀφθονα αὐτὰ κρυόνερα πάντα τὸ ἀτμόπλοιο παίρνει νερὸ γιὰ τοὺς ἐπιβάτας, ὥσπου νὰ φθάσῃ στὸν Πειραιᾶ. **b**

150

Δέν περνᾶ μιὰ ὥρα καὶ τὸ σφύριγμα ἀκούγεται πάλι.
'(Ο ἔλικας αὐλακώνει τὰ νερὰ καὶ τὸ πλοῖο μᾶς ἀποχαίρεται,
γιὰ νὰ μᾶς ξαναεπισκεφθῇ τὴν ἐρχομένη Κυριακή.

Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς Κυριακὲς ἀποφασίσαμε καὶ ἐμεῖς νὰ γίνωμε ταξιδιῶτες. 'Ο πλοίαρχος καπετάν - Δημήτρης μᾶς ἔδέχθηκε μὲ καλωσύνη. 'Ο καμαρώτος μὲ πολλὴ εὐγένεια μᾶς ἔδωσε καθίσματα ἐπάνω στὴν γέφυρα καὶ ἐμεῖς παραγγελάμε τὸ πρωινὸ καφεδάκι.

Μόλις ἐκάμψαμε τὸν λιμενοβραχίονα, ἀρχισε νὰ ταλαντεύεται τὸ πλοῖο μᾶς σὰν καρυδόφλουδο, ἐνῷ ἄνεμος δὲν ἐ-

ψυσοῦσε, οὕτε κύματα εἶχε ἡ θάλασσα. Τὸ πλοῖο ὅλο ἐσάλευε καὶ ἡ πρῷρά του ἀνεβοκατέβαινε σὰν νὰ προσκυνοῦσε τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο.

Τόσο πολὺ μᾶς ἔτάραξε, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐσκεφθῆκαμε νὰ διακόψωμε τὸ ταξίδι, μόλις θὰ ἐφθάναμε στὴν Καλαμάτα. "Ολων μας τὰ πρόσωπα ἔγιναν ὡχρὰ καὶ ἡ εἰκόνα τῆς μεταμελείας ήταν ζωγραφισμένη.

"Ημαστε στὴν γέφυρα ἀκίνητοι καὶ μελαγχολικοί· τὴν μελαγχολικὴ αὐτὴ σιγὴ διακόπτει ὁ καπετάν-Δημήτρης.

—'Η θάλασσα εἶναι καλή, μᾶς λέγει, εἶναι γεμάτη ύγεια.

Αὐτὰ ἐμεῖς τὰ ἀκούαμε, χωρὶς βέβαια νὰ δίνωμε προσοχὴ. 'Ο καθαρὸς δύμως ἀέρας, ἡ ἀπασχόλησί μας μὲ τὰ νέα μέρη ποὺ ἐβλέπαμε, ἐμετρίαζαν δύοένα τὴν ἐνόχλησι. "Επειτα καὶ αὐτὴ ἡ φουσκοθαλασσιὰ ἐμετριάσθηκε πολύ, καὶ ἔτσι δὲν ἀργήσαμε νὰ συνέλθωμε.

▲ Δὲν εἴχαμε ἀκόμη διανύσει ἔνα μίλι καὶ ἐθαυμάζαμε τὴν δύοπράσινη καὶ κατάφυτη ἀκτὴ τῆς Πελοποννήσου. Μᾶς παρουσιάσθηκε ἔνα ὥραιότατο ἐκκλησάκι τόσο κοντὰ στὴ θάλασσα, ποὺ τὰ κύματα σχεδὸν ἔβρεχαν τοὺς τοίχους του. 'Η τοποθεσία λέγεται 'Αγρίλης καὶ τὸ ἐκκλησάκι εἶναι ἀρχαῖος βυζαντινὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως. Εἶναι κτίσμα 'Ιωάννου Η' τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ προτελευταίου Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Στὴν θέσι αὐτή, στὰ μεσαιωνικά χρόνια, ήταν τὸ σημερινὸ χωριὸ Χαλαζόνι, ποὺ κατέστρεψαν οἱ πειραταί. Οι χωρικοὶ ἄφησαν τὴν θέσι αὐτὴ καὶ ἔκτισαν τὸ χωριὸ δύο μίλια μακρύτερα ἀπὸ τὴν θάλασσα, ἐκεῖ ὅπου εἶναι τώρα. ▲ "Γετερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὸ ἐρειπωμένο χωριὸ καὶ τὴν γκρεμισμένην ἐκκλησία ἀσκήτευε ἔνας καλόγερος. Μιὰ ἡμέρα ἐπέρασε ἀπὸ ἐκεῖ ὁ 'Ιωάννης ὁ Παλαιολόγος, ὅταν ἀκόμη ἦτο Δεσπότης (ἡγεμὼν) τοῦ Μυστρᾶ. —'Ο καλόγηρος προσποιήθηκε πώς δὲν τὸν ἐγνώριζε καὶ τοῦ λέγει: ⁶

— 'Εσύ θὰ βασιλεύσης...

— "Αν βασιλεύσω, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ἰωάννης, τί θέλεις νὰ σου κάνω;

Καὶ ὁ καλόγηρος εἶπε:

— Θέλω νὰ μοῦ κτίσῃς τὴν ἐκκλησία.

‘Ο Ἰωάννης ἐβασίλευσε καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσι. ‘Εκτισε τὴν μικροσκοπικὴ ἐκείνη ἐκκλησία καὶ τὸ ὄλικὸ τὸ ἔστειλε, ὅπως λέγουν, ἀπὸ τὴν Πόλι.

Τώρα ἡ φουσκοθαλασσιὰ ἔπαινε σὲ ἐντελῶς. ‘Η θάλασσα εἶναι ἥσυχη, ὁ οὐρανὸς καθαρός, τὸ ἀεράκι δροσερὸ καὶ ἡ ὄρεξι αὐξάνει.

‘Εμπρός μας φαίνεται ἔνα ὠραιότατο νησάκι. Εἶναι ἡ νῆσος Πρώτη. [Απὸ μακριά, ποὺ τὴν βλέπομε, μᾶς φαίνεται σὰν μιὰ μεγάλη σαύρα ἀπλωμένη στὴ θάλασσα.] ’Εκεῖ δὲν κατοικεῖ κανείς. Οἱ κάτοικοι τῶν Γαργαλιάνων ἀποβιβάζουν τὸν χειμῶνα τὰ ποίμνιά των, γιατὶ ἔχει καλὴ βοσκή.

▲ Αράζομε τώρα στὸ ἀνοικτὸ λιμάνι τῆς Μαράθου, ποὺ εἶναι τὸ ἐπίνειον τῶν Γαργαλιάνων. “Ολη ἡ ἔκτασις, ποὺ χωρίζει τὴν Μάραθο ἀπὸ τοὺς Γαργαλιάνους, εἶναι κατάφυτη ἀπὸ ἀμπέλια, σταφίδες καὶ ἐλιές. Οὔτε μιὰ σπιθαμὴ δὲν βρίσκεται ἀκαλλιέργητη. Οἱ Γαργαλιανιῶτες εἶναι πολὺ ἐργατικοί. Απὸ τὸ λιμάνι τῆς Μαράθου ἔξαγεται τὸ λάδι, τὸ χρασὶ καὶ ἡ σταφίδα τῶν Γαργαλιάνων καὶ τῶν περιχώρων. ▲

Τὸ πλοϊο φεύγει καὶ σὲ λίγο ἐμπρός μας ἀρχίζει νὰ φαίνεται ἡ Σφακτηρία.

○ Εἶναι ἔνας τεράστιος λιμενοβραχίων, ποὺ προφυλάττει τὸν λιμένα τῆς Πύλου ἀπὸ τὴν ὄργη τῶν κυμάτων, ὅταν εἶναι κακοκαιρία. “Ομως τὰ κύματα μὲ τὴν ὑπομονή των κατατρώγουν ὄλοένα τὰ πλευρά της. ○ Αποκόπτουν πελώρια

πέτρινα βουνά και τὰ καταποντίζουν στὸν βυθό. Καὶ ἔτσι ἀνοίγουν δρόμο πρὸς τὸν λιμένα. Δύο ἀπομονωμένοι βράχοι σχηματίζουν εἴσοδο στὸ λιμάνι.

Τὸ πλοϊό μας ἔχει γραμμὴ πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς γίγαντας, ποὺ στέκονται ὑπερήφανοι και κατάμαυροι. Καὶ μπαίνομε στὸ λιμάνι.

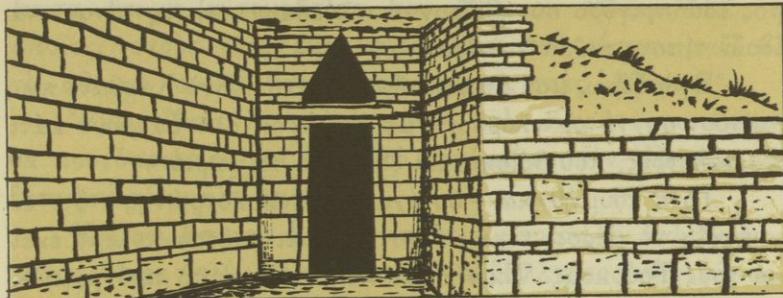
Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀσφαλέστερο λιμάνι. Ἐδῶ πολλὲς φορὲς καταφεύγουν οἱ μεγάλοι εὔρωπαῖκοι στόλοι τῆς Μεσογείου, ὅταν κάνουν μεγάλα γυμνάσια. Βρισκόμαστε στὰ βασίλεια τοῦ Ὁμηρικοῦ Νέστορος. Ἐκεῖ ἐκάηκε ὁ ὑπερήφανος Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἀπὸ τὰ πολεμικὰ τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Καὶ ἔτσι ἔληξαν τὰ βάσανα τοῦ μεγάλου μας Ἀγῶνος.

Σήμερα οἱ ψαρᾶδες μαζὶ μὲ τὰ ψάρια τραβοῦν και κανένα σιδερικὸ ἀπὸ τὰ σουλτανικὰ καράβια, ποὺ σαπίζουν στὸν πυθμένα. Ἐπάνω σ' ἔνα βράχο, ποὺ τὸν δέρνουν ἀδιάκοπα τὰ κύματα, ὑψώνεται τὸ μνημεῖο τοῦ φιλέλληνος Σανταρόζα.. Σ' ἄλλο βράχο τὸ μνημεῖο τῶν Ρώσων και πλησίον ὁ τάφος τοῦ δοξασμένου Τσαμαδοῦ. Παρέκει λάμπει κάτασπρο τὸ περίλαμπρο μνημεῖο τῶν Γάλλων. Οἱ "Ελληνες, ποὺ πάντα εὐγνωμονοῦν, ὕψωσαν παντοῦ στοὺς ξένους, ποὺ ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὰ μνημεῖα τῆς εὐγνωμοσύνης.

Ἄπὸ τὸ πλοϊό μας βλέπομε τὸ «Νεόκαστρο», τὸ φρούριο, ποὺ σώζεται ἀκέραιο, γιατὶ στὰ 1828 τὸ εἶχε ἐπισκευάσει ὁ Γάλλος στρατηγὸς Μαιζών. Ἐχει ἐπάλξεις, πολεμίστρες, δεξαμενές, προμαχῶνες. Βλέπομε ἀκόμη τὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ ἐκτίσθηκε ἐπὶ φραγκοκρατίας. Ἐπειτα ἐπὶ τουρκοκρατίας ἔγινε τζαμὶ και ἀπὸ τὴν Μεγάλη Ἐπανάστασι ἔγινε Ὁρθόδοξος ναός.

"Ημερολόγιον Μεγάλης Ἐλλάδος"

N. Μαρτίνης (Διασκευὴ)

72. ΟΙ ΠΑΛΙΟΠΕΤΡΕΣ

‘Ο Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ γυιὸς τοῦ «Γέρου τοῦ Μωριᾶ», ὑπασπιστὴς τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ἑλλάδος “Οθωνος καὶ Ἀμαλίας, ἀφγεῖτο κάποτε μετὰ τὴν ἔξωσί των, τὴν ἔξης ἱστορία, ἐναὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα τῆς πίστεως τῶν πρώτων μας βασιλέων στὴν ἀρχαία παράδοσι τοῦ Εθνους.

Κατὰ τὴν πρώτη περιοδεία τῶν βασιλέων στὴν Πελοπόννησο—λέγει ὁ ὑπασπιστὴς των—μόλις ἐφθάσαμε στὸ Ναύπλιο, μὲ ἐκάλεσε ὁ βασιλεὺς καὶ μοῦ εἶπε:

— Πρέπει νὰ ἐπισκεφθοῦμε καὶ τὰς Μυκήνας, κύριε Κολοκοτρώνη. Σεῖς ποὺ γνωρίζετε τὸν τόπο, παρακαλῶ νὰ φροντίσετε. Αὔριο θὰ γίνη ἡ ἐκδρομή. Γνωρίζετε τὸ μέρος;

— Μυκήνας εἴπατε, Μεγαλειότατε; Μάλιστα, θὰ φροντίσω!

‘Ἐπῆγα—συνεχίζει ὁ Γενναῖος—στὴν ἀγορὰ καὶ ἐρωτοῦσα νὰ μάθω ποὺ εἶναι αὐταὶ αἱ Μυκῆναι. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ μὲ διαφωτίσῃ.

— Πρώτη φορὰ ἀκοῦμε τὸ ὄνομα αὐτό, μοῦ ἔλεγαν. Τί τόπος εἶναι αὐτός;

‘Απηλπισμένος πηγαίνω νύκτα στὸ γειτονικὸ χωριὸ καὶ συναντῶ στὸ δρόμο βοσκοὺς ποὺ ἐγύριζαν.

— Ἐλάτε ἐδῶ, παιδιά, τοὺς λέγω. Πῆτε μου, σὲ ποιό μέ-

ρος ἐδῶ τριγῦρο συνηθίζουν οἱ «λόρδοι» καὶ πηγαίνουν νὰ
ἰδοῦν τίποτε παλιὰ χαλάσματα;

—Ἐγὼ ξέρω, μοῦ ἀπαντᾷ ἔνας βοσκός. Στὸ Χαρβάτι πη-
γαίνουν συχνὰ οἱ «λόρδοι» μὲ βιβλία κι ὅλο ψάχνουν κάτι
παλιόπετρες, ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Τότε ἐθυμήθηκα — συνέχισε ὁ Κολοκοτρώνης — ὅτι ἐ-
γνώριζα τὸ μέρος, εἰχα μάλιστα κάμει φοβερὸ πόλεμο ἐκεῖ
μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐκινήσαμε λοιπὸν κατὰ τὸ πρόγραμμα,
τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί. Ἔφιππος ἐγώ, καμαρωτός, ὡδή-
γησα τὴν βασιλικὴ συνοδεία στὸ Χαρβάτι καί, ὅταν ἐφθά-
σαμε, ἐσήκωσα τὸ δεξί μου χέρι καὶ ἔδειξα τὶς παλιόπετρες.

—Ἴδού αἱ Μυκῆναι, εἶπα.

Οἱ συνάδελφοί μου ἔμειναν μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα, ἔκ-
πληκτοὶ γιὰ τὴ σοφία μου. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ὁθων εὐχαριστήθηκε.

—Ο κύριος Κολοκοτρώνης, εἶπε, εἶναι ἔξ ὅλων μας ὁ λογι-
ώτατος καὶ ὁ περισσότερον κάτοχος ἀρχαιολογικῶν γνώσεων.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Ἀμαλία, λογία ὅσον καὶ ὁ Ὁθων, «πλή-
ρης Ἐλλάδος», ὅπως καὶ ἔκεινος, δὲν ἐλάτρευε λιγώτερο
τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα. Καὶ τῆς ἄρεσε νὰ ἐκτελῇ χρέη
«ἔξηγητοῦ» τῶν ἀρχαιοτήτων στοὺς φιλοξενουμένους της,
συνοδευομένη ἀπὸ τὸν εὑφύέστατο ὑπασπιστή της Καρα-
τάσον, τὸν ἔνδοξον Ἀγωνιστήν, ὁ διοῖος τῆς ἐλεγε κακόποτε
στὴν Ἀκρόπολι:

—Μὴ τοὺς λὲς τόσα πολλά, βασίλισσα. Θὰ τοὺς παλαβώ-
σης αὐτοὺς τοὺς κουτόφραγκους. Καὶ θὰ κουβαλήσουν ὅλες
τὶς παλιόπετρες στὰ σπίτια τους καὶ θὰ βουλιάξῃ τὸ καρά-
βι. Ἀμ’ θὰ τοὺς χωρίσουν καὶ οἱ γυναῖκες τους, γιατί, ἀντὶ^τ
στολίδια, θὰ τοὺς πᾶνε πέτρες... (Διότι οἱ ξένοι συνήθιζαν
νὰ φεύγουν ἀπὸ τὶς ἀρχαιότητες καὶ μὲ μία... πέτρα).

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ θυμοσόφου ὑπασπιστοῦ της μετέ-
φρασε ἡ Ἀμαλία στὸν τότε ἀρχιδοῦκα τῆς Αὐστρίας, τὸν ἔ-

πειτα ἀτυχῆ αὐτοκράτορα τοῦ Μεξικοῦ Μαξιμιλιανό, ὁ ὄποῖος, νεαρὸς τότε, ἔκαμνε τὸν γῦρο τοῦ κόσμου μαζὶ μὲ τὸν ἀδερφό του καὶ ἦτο φιλοξενούμενος στὰς Ἀθήνας.

—”Εγεις δίκιο, λέγει ὁ ἀρχιδούξ στὸν Καρατάσσο. Εἴμεθα κουτόφραγκοι καὶ γι' αὐτὸ ἐρχόμεθα στὴν Ἑλλάδα νὰ ξυπνήσῃ τὸ μυαλό μας.

Καὶ τοῦ ἀπαντᾶ ὁ Ἀγωνιστής, ὁ ὄποῖος, ἂν καὶ ἀγράμματος, ἤξερε πολὺ καλά, ὅπως ὅλοι οἱ Ἑλληνες τοῦ Ἀγῶνος, τὴν ἑθνικὴ σημασία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παραδόσεως:

—”Ἄς τὰ λέμε ἐμεῖς αὐτά, ‘Τψηλότατε. Τὸ ξέρομε καλά, πὼς σ' αὐτὰ τὰ λιθάρια χρωστοῦμε τὴν ἐλευθερία μας. Αὐτὰ ἔδόξασαν τοὺς παλιοὺς καὶ γι' αὐτὰ ἐσυμπάθησε ἡ Εὐρώπη τὸν ἀγῶνά μας.

‘Εφημερίς «Στρατιωτικὰ Νέα»

E. P. Φωτιάδης (Διασκευὴ)

73. Η ΠΕΡΔΙΚΑ

“Αν ιδῆτε πέρδικα νὰ περπατῇ, θὰ πῆτε ὅτι πιὸ ἀρμονικό, πιὸ ρυθμικό, πιὸ εὐχάριστο περπάτημα εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχουν καὶ οἱ ἄγγελοι.

Οἱ κυνηγοί, ἂμα τὴν βλέπουν νὰ περπατῇ, τῆς σφυρίζουν ὅπως τὰ σκυλιά. Αὐτή, ἔχοντας πεποίθησι στὴν τέχνη

νὰ γυρίζῃ ἀνάποδα γιὰ νὰ μὴ φαίνεται, στέκεται ἢ βουβαίνεται ἢ ἀναποδογυρίζεται. Καὶ ὁ κυνηγὸς σφυρίζοντας τὴν πλησιάζει ἀπ' ἐκεῖ ποὺ θὰ τοῦ ἔλθῃ βολικὰ νὰ τὴν τουφεκίσῃ, ἐκτὸς ἂν τὸν γελάσῃ καὶ χαθῇ ἀπότομα ἀπὸ τὰ μάτια του. Τὰ περδικόπουλα ἔχουν τόση τέχνη νὰ γίνωνται ἐναὶ μὲ τὸ χῶμα, γιατὶ τὰ βοηθεῖ τὸ χρῶμά τους, ποὺ τὰ χάνετε μπροστὰ στὰ μάτια σας. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ κυνήγι τῆς πέρδικας εἶναι τὸ πιὸ δύσκολο στοὺς κυνηγούς.

‘Η πέρδικα κάνει τὴν φωλιά της σὲ χαμηλὰ ριζοσπήλια. Μὰ τὸ τραγούδι λέει :

Ἐπάνω στὴν τριανταφυλλιὰ
φτειάνει ἡ πέρδικα φωλιὰ
μὲ σύρματα καὶ μὲ φλωριὰ
καὶ μὲ σαράντα πέντε αὔγα·

Κι ἀνετραντάχθη ἡ πέρδικα
καὶ πέσαν τὰ τριαντάφυλλα.
Τό μαθαν οἱ ἀρχόντισσες
καὶ πᾶν νὰ τὰ μαζέψουν,
νὰ φτειάσουν ἄνθινο νερό,
νὰ λούσουν νύφη καὶ γαμπρό.

Κλωσσᾶ τὸ πουλὶ δώδεκα αὔγα, ἐνῷ ἡ ζωολογία τοῦ λαοῦ λέγει πώς φθάνει ὡς τὰ σαράντα πέντε. Τὰ αὔγα ὅχι μονάχα τρώγονται, μὰ τὰ βάζουν καὶ στὴν φωλιὰ τῆς κόττας καὶ τὰ κλωσσᾶ ὅπως καὶ τὰ δικά της. Τὰ κοττοπερδικόπουλα ὅμως φεύγουν στὴν ἐρημιὰ σὰν μεγαλώσουν. Καὶ γι' αὐτὸ φροντίζουν ἐνωρὶς νὰ τὰ κλείσουν στὰ κλουβιά. Μὰ καὶ ἐκεῖ μόλις ἀκούσουν περδικολάλημα, κτυποῦν τὰ σύρματα τοῦ κλουβιοῦ μὲ τέτοια μανία, ποὺ ματώνονται. Οἱ κυνηγοὶ μεταχειρίζονται τὰ κοττοπερδικόπουλα ἀκριβῶς γι' αὐτὸν

τὸν σκοπό. Ἐφοῦ μεγαλώσουν λίγο, τὰ παίρνουν μὲ τὰ κλουβιά τους καὶ τὰ τοποθετοῦν σὲ μέρη περδικοσύχναστα. Ἐκεῖ βάζουν ἐπάνω στὰ κλουβιά ἔνα πανί κόκκινο, ποὺ κάνει τὴν πέρδικα νὰ λαλῇ ἀδιάκοπα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἔγειλοῦνται οἱ ἄλλες πέρδικες καὶ πλησιάζουν τὰ κλουβιά, διποὺ οἱ κυνηγοὶ τὶς περιμένουν κρυμμένοι πίσω ἀπὸ βράχους ἢ κλαδιά.

Ἡ πέρδικα τρώγει ἀπὸ ὅλα τὰ χορταρικά. Ἀπαραίτητη ὅμως τροφή της εἶναι τὸ χαλίκι γιὰ χωνευτικὸ ἢ γιὰ νὰ καθαρίζῃ τὴν φωνή της, ὅπως λέγουν. Ἐλησμόνησα νὰ σᾶς πῶ, ὅτι ἡ πέρδικα ἔχει ἀδυναμία καὶ στὰ σταφύλια. "Ἐνα ἀπὸ τὰ ἄπειρα τραγούδια της λέει :

- Ποῦ ἥσουν πέρδικα γραμμένη
κι ἤλθες τὸ πρωὶ βρεμένη;
- Ἡμουνα πέρα στὰ πλάγια
στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια.
- Τί ἔτρωγες πέρα στὰ πλάγια
στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια;
- Ἐτρωγα τὸν Μάη τριφύλλι
καὶ τὸν Αὔγουστο σταφύλι.

Τὰ περισσότερα τραγούδια τῶν γάμων καὶ τῶν ἀρραβώνων δανείζονται εἰκόνες ὁμορφιᾶς καὶ δροσιᾶς ἀπὸ τὴν πέρδικα. Εἶναι τὰ πιὸ ποιητικὰ σύμβολα τῆς ὁμορφιᾶς, τῆς γιορτῆς, τῆς δροσιᾶς. Ὁ ἴδιος ποιητὴς σὲ κάποιους στίχους παρακαλεῖ τὰ νύχια του :

Νύχια μου καὶ νυχάκια μου
καὶ νυχοποδαράκια μου,
τὴν πέρδικα ποὺ πιάσατε
νὰ μὴν τήνε χαλάσετε.

"Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα"

Στέφανος Γρανίσσας

74. Η ΕΛΙΑ

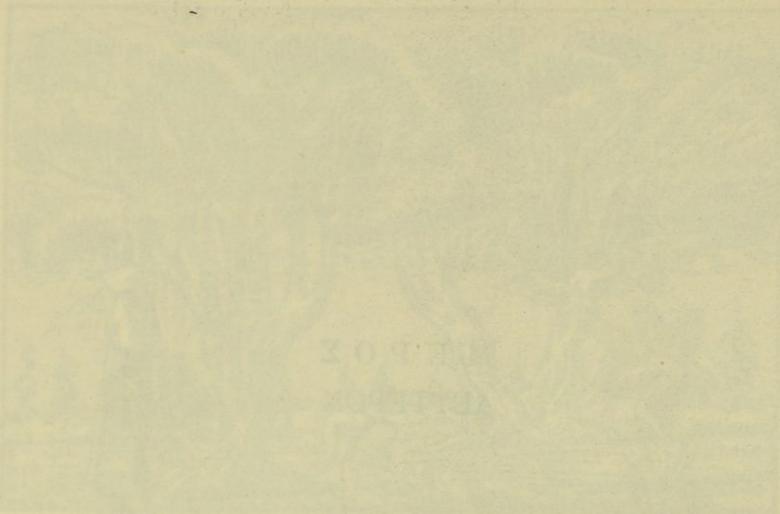
Εύλογημένο νά' ναι, ἐλιά, τὸ χῶμα ποὺ σὲ τρέφει,
κι εύλογημένο τὸ νερό, ποὺ πίνεις ἀπ' τὰ νέφη,
κι εύλογημένος τρεῖς φορὲς αὐτός, ποὺ σ' ἔχει στείλει
γιὰ τὸ λυχνάρι τοῦ φτωχοῦ, γιὰ τ' ἄγιου τὸ καντήλι.
Δὲν εἶσαι σὺ περήφανη σὰν τ' ἄλλα καρποφόρα,
ποὺ βιαστικά, ἀνυπόμονα, δὲν βλέπουνε τὴν ὥρα
πότε μὲ τ' ἀνθολούλουδα τοὺς κλώνους νὰ σκεπάσουν
καὶ μὲ μιὰ πρόσκαιρη ὅμορφιὰ τὰ μάτια νὰ ξυπάσουν.
Ἐσύ' σαι πάντα ταπεινή· πάντα δουλεύτρα σκύβεις,
μ' ὅλα τὰ πλούτη, ποὺ κρατεῖς, μ' ὅλο τὸ βιό, ποὺ κρύβεις.
Γι' αὐτὸ ἀπ' τὰ πρῶτα νιάτα σου, ποὺ τὰ φιλοῦν οἱ ἀνέμοι,
ὡς τὰ βαθιὰ γεράματα, ποὺ τὸ κορμί σου τρέμει
καὶ γέρνει κάθε σου κλαδί καὶ κάθε παρακλάδι,
μέσα στὸν κούφιο σου κορμὸ δὲν σοῦ' λειψε τὸ λάδι.

«Τὸ παλιὸ βιολὶ»

Ιωάννης Πολέμης

ΜΕΡΟΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΝ

A'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ BION

75. ΠΑΤΡΙΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Αἱ λέξεις πατρὶς καὶ θρησκεία διὰ τὸν "Ἐλληνα ἐκφράζουν τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Εἶναι τόσον βαθέως χαραγμέναι εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡστε δυνάμεθα νὰ τὰς παραβάλωμεν μὲ τὰς δύο κυριωτέρας κινήσεις αὐτῆς· δηλαδὴ τὴν πατρίδα μὲ τὴν συστολὴν τῆς καρδίας καὶ τὴν θρησκείαν μὲ τὴν διαστολὴν αὐτῆς, εἰς τρόπον ὡστε ἡ ὑπαρξίας τῆς μιᾶς (τῆς πατρίδος) προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν τῆς ἄλλης (τῆς θρησκείας).

Εἰς ὅλα τὰ ἔθνικὰ κινήματα οἱ "Ἐλληνες ἔλαβον πάντοτε ὡς σύνθημα τὸ ὑπέρ πίστεως καὶ πατρίδος. Οἱ πρωτομάρτυρες τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας, πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς.

Δ. Π. Τυπάλδος — Φορέστης (Διασκευὴ)

76. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

« Η τριακοστή Ιανουαρίου είναι ἀπὸ τῶν Βυζαντίνων ἀκόμη αἰώνων ἀφιερωμένη εἰς τοὺς Τρεῖς Ιεράρχας: τὸν Βασίλειον τὸν Μέγαν, τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, τὸν ἐπικαλούμενον Θεολόγον, καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Καίτοι δὲ καθεὶς τούτων ἔχει ἴδιαιτέραν ἡμέραν ἑορτῆς, ὅμως τὴν 30ὴν Ιανουαρίου ἑορτάζονται ἀπὸ κοινοῦ, διότι οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι συνετέλεσαν, ὅσον Ἰωάννης μόνον ὁ Ἀθανάσιος ὁ Μέγας, εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς Πίστεως. Συνετέλεσαν δὲ ἐξ ἄλλου ὅσον οὐδεὶς εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς πνευματικῆς κληρονομίας μὲ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν ψυχῶν — τὸν Χριστιανισμὸν — καὶ τὸ θεῖον δίδαγμα τῆς ἀγάπης.»

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ πρὸς τιμήν των ἑορτὴν καθιερώθη ἀπὸ τοῦ 1100 ὡς ἑορτὴ τῆς Παιδείας, ὡς ἑορτὴ τῶν σπουδαστῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, ὡς ἑορτὴ ἐπίσης τῶν διδασκάλων. Η ἑορτὴ τῶν μεγάλων τούτων ιεραρχῶν είναι ἡ ἑορτὴ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Χριστιανικῶν γραμμάτων, ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἰδεώδους, τοῦ ὁποίου πιστοὶ είναι ὅλοι ὅσοι πιστεύουν εἰς τὸν ἀνώτερον ἀνθρώπινον βίον.

Μεγάλοι θεολόγοι οι Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ λόγιοι, μεγάλοι, ἀκόμη, ἱατροί, δὲν ὑπῆρξαν μόνον θεωρητικοὶ ἄνδρες. Ὑπῆρξαν καὶ μεγάλοι ἄνθρωποι τῆς πρακτικῆς δράσεως, πολυσχιλιεῖς καὶ ἀκούραστοι. Ὑπῆρξαν δὲ, τι οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες ἐθεώρουν πλήρη προσωπικότητα. Ἐπομένως ἐξηγοῦμεν εὐκόλως, διατί οἱ ἄνδρες αὐτοὶ κατώρθωσαν ὅσα κατώρθωσαν μεγάλα καὶ θαυμαστά.

Οἱ Ἀφοβοὶ ἥρχοντο εἰς ρῆξιν μὲ τοὺς ἴσχυροὺς τῆς ἡμέρας καὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα πάντοτε νικηταί. Ἀνέπτυξαν ἐπίσης οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν τοιαύτην, ὡστε νὰ γίνουν, αὐτοὶ κυρίως, οἱ ἡγήτορες τῆς μεγάλης κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου, ὅμοίαν τῆς ὅποιας, ὅπως εἶπεν Εύρωπαῖος ἴστορικός, δὲν ἐγνώρισε μέχρι τοῦδε ὁ κόσμος.⁰

Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπερβολή, ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι οἱ τὴν μεγάλην Μεσαιωνικήν μας Αύτοκρατορίαν ὅλα τὰ ὀρφανὰ εὔρισκον θέσιν εἰς τὰ ὑποδειγματικῶς ὡργανωμένα ὀρφανοτροφεῖα· αἱ χῆραι ἐτύγχανον ἰδιαιτέρας περιθάλψεως εἰς εἰδικὰ ἰδρύματα· αἱ πτωχαὶ ἐπίτοχοι γυναικεῖς εἰσήγοντο εἰς μαίευτήρια· τὰ ἔγκατα-λελειμένα βρέφη εἶχον ἀσυλον τὰ βρεφοκομεῖα· οἱ πένητες γέροντες εὔρισκον ἡρεμον τέρμα εἰς τὰ γηροκομεῖα· οἱ φυλακισμένοι παντοιοτρόπως ἐπροστατεύοντο εἰς τὰς φυλακάς.

Ἀρκεῖ ἀκόμη νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ ἀπόμαχοι (οἱ «παλαιοὶ πολεμισταί», ὅπως λέγομεν σήμερον) καὶ οἱ ἀνάπηροι τῶν πολέμων ἐτύγχανον, αὐτοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαι των, συνεχοῦς προστασίας καὶ στοργῆς. Ὑπῆρχε ταμεῖον πρὸς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων, πλεῖστα ἐπίσης νοσοκομεῖα λοιμωδῶν νόσων (ώς λ.χ. λεπροκομεῖα).

Ἄλλα τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον νὰ σημειώσῃ κανεὶς

ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φιλονθρωπίαν εἰς τὸ Βυζάντιον!

‘Αλλ’ ᾧς ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς Τρεῖς Ιεράρχας. “Ανθρώποι τοιαύτης θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς δράσεως, ἵτο φυσικὸν ὅχι ἀπλῶς νὰ θίξουν, ἀλλὰ ἐμβριθῶς νὰ ἀσχοληθοῦν περὶ τὰ μεγάλα ἡθικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς των. Προκειμένου π.χ. περὶ τῆς ἴδιοκτησίας διαχηρύττουν, ἀπὸ συμφώνου καὶ οἱ τρεῖς, ὅτι, δσάκις αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀρπαγὴν ἢ ἀμαρτίαν, ὅταν δηλαδὴ ἢ προέλευσίς της εἶναι καθαρά, τότε καὶ μόνον εἶναι ἡθικῶς καὶ θρησκευτικῶς δεκτή. Πρέπει δὲ νὰ τὴν θεωρῶμεν ἀπλῶς δῶρον τοῦ Θεοῦ, περιουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν δικαίωμα χρήσεως, εἴμεθα ἀπλοῦ διαχειρισταὶ καὶ τίποτε ἄλλο. Διότι «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἀνωθέν ἔστι καταβαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων». Κακὸν ἄρα, κατὰ τοὺς τρεῖς Ιεράρχας, δὲν εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἴδιοκτησία, ἀλλὰ ἡ κακὴ προέλευσις ἢ ἡ κακὴ διαχειρισις αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας τούτους εἰς τὴν Ἔκκλησίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἴδικήν της περιουσίαν. ‘Η περιουσία αὐτὴ—πολὺ μεγάλη κατὰ τοὺς χρόνους ἔκεινους—διετίθετο εἰς τὴν περιθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πασχόντων. “Οθεν καὶ «περιουσία τῶν πτωχῶν» ἔχαρακτηρίζετο.

‘Αλλ’ ἂν καταφέρωνται ἐναντίον τῶν κακῶν πλουσίων οἱ Τρεῖς Ιεράρχαι, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι συμπαραστάται οἰουδήποτε πτωχοῦ. «Δὲν εἶναι πτωχὸς—λέγει ὁ Χρυσόστομος—ἔκεινος ποὺ δὲν ἔχει τίποτε. Πτωχὸς εἶναι ὅποιος ἐπιθυμεῖ πολλά. Δὲν εἶναι πλούσιος ἔκεινος ποὺ ἔχει πολλά, ἀλλ’ ἔκεινος ὁ ὅποιος τίποτε δὲν ἔχει ἀνάγκην».

Δριμύτατα δμιλοῦν οἱ Τρεῖς Ιεράρχαι καὶ κατὰ παντὸς κέρδους μὴ συμβιβαζομένου πρὸς τὸν ἡθικὸν νόμον: «“Οταν

ἀπὸ κακὴν πρᾶξιν κερδήσης, νὰ εἰσαι βέβαιος ὅτι ἔχεις ἀρ-
ραβωνισθῆ τὴν δυστυχίαν», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος.

‘Ως τὸ ἄριστον καὶ κυρίως θεμιτὸν μέσον πρὸς ἔξεύρε-
σιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τὸ ζῆν καὶ πρὸς ἀπόκτησιν πε-
ριουσίας θεωροῦν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἐργασίαν. “Οχι δὲ
μόνον διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν καθ’ ἑαυτὴν
τὴν ἐργασίαν θεωροῦν πρᾶξιν καλήν. Κηρύττουν αὐτὴν λαμ-
πρὸν μέσον πρὸς ἀσκησιν, πρὸς διαπαιδαγώγησιν εἰς τὸ κα-
λόν, πρὸς ἴσορροπίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, πρὸς τὴν
ὑγείαν γενικῶς. Καὶ καταφέρονται συνεχῶς ἐναντίον τῆς ἀρ-
γίας ὡς μητρὸς πάσης κακίας. «Κατεσκεύασεν δὲ Θεὸς τὴν
ψυχὴν διὰ νὰ ἐργάζεται», λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ συμ-
πληρώνει: «Ἡ ἐργασία εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τῆς
ψυχῆς, ἡ ἀργία εἶναι παρὰ τὴν φύσιν αὐτῆς». ‘Ως εἰδη δὲ
ἐργασίας συνιστοῦν οἱ μεγάλοι ἔκεινοι Πατέρες τὰ διάφορα
κυρίως χειροτεχνικὰ ἐπαγγέλματα, τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν
ἐπεξεργασίαν τῶν ἐκ χαλκοῦ ἀντικειμένων, τὴν οἰκοδομικήν,
κατ’ ἔξοχὴν δὲ τὴν γεωργίαν. Ἀλλὰ καὶ ὅτιδήποτε ἄλλο,
ἀρκεῖ νὰ μὴ δημιουργῇ ἥθικὸν κίνδυνον, ὅπως λ.χ. τὸ ἐπάγ-
γελμα τοῦ τοκογλύφου ἢ τοῦ μονομάχου. Τόσον δὲ περισ-
σότερον εἶναι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι θιασῶται τῆς σωματικῆς
ἐργασίας, δσον διότι πρέπει νὰ καταρρίψουν τὴν ἔξ ὡρισμέ-
νων λόγων πρόληψιν τῆς Ἀρχαιότητος ἐναντίον τῆς τοιαύ-
της φύσεως τῆς ἐργασίας: «Καὶ τὸν κατασκευαστὴν σφη-
νῶν νὰ θεωρῇς ἀδελφόν, λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ δταν τὸν
βλέπης νὰ κόπτῃ ξύλα, νὰ κτυπᾷ μὲ τὸ σφυρί, νὰ εἶναι
μουντζουρωμένος, δχι μόνον νὰ μὴν τὸν περιφρονῆς, ἀλλὰ
νὰ τὸν θαυμάζῃς».

‘Ο ἄριστος δὲ τρόπος τῆς χρήσεως τῶν ἐπιγείων ἀγα-
θῶν εἶναι, κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, ἡ ἀγαθοεργία, ἡ σπά-
ταλος, ἡ ἀνευ φειδοῦς ἀγαθοεργία. «Τὰ χρήματα εἶναι κα-

λά, ἐὰν μὲ αὐτὰ παύης τὴν πενίαν τοῦ πλησίον σου», λέγει ὁ Χρυσόστομος.

Δ **Σ**υνιστῶντες δύμας οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἀπεριόριστον ἀγαθοεργίαν καὶ στηλιτεύοντες μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν πολυτέλειαν, δὲν ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἔχοντα νὰ ἐγκαταλείψῃ ἑαυτόν: «Οχι νὰ ζῆς ὅπως ὁ Διογένης ὁ Κυνικός, ποὺ ἐφοροῦσε ράκη καὶ ἐκατοικοῦσεν εἰς πίθον καί, ἐνῷ ἐξέπληξε πολλούς, δὲν ὠφέλησε κανένα», λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ προσθέτει: «Ο Παῦλος δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ κοσμίως ἐνεδύετο καὶ ἐνοίκιον ἐπλήρωνε τῆς οἰκίας, ὅταν ἔμενεν εἰς τὴν Ρώμην». **Α**

‘Η ἐλεημοσύνη καὶ ἡ εὔρυτέρα φιλανθρωπία εἶναι τὸ κορύφωμα τοῦ κηρύγματος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Συνιστοῦν τὴν ἐλεημοσύνην ἀδιακρίτως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἡθικῆς ποιότητος τῶν ἐλεουμένων καὶ θεωροῦν τὸ καθῆκον τῆς ἐλεημοσύνης ἀνώτερον καὶ τῆς νηστείας καὶ τῶν προσευχῶν καὶ τῶν δωρεῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς. Πρῶτοι δὲ αὐτοὶ παρέχουν τὸ μέγα παράδειγμα τοῦ ἐλεήμονος καὶ τοῦ φιλανθρώπου:

‘Ο Βασίλειος, ὁ πρῶτος συστηματικός τερον ὁργανώσας τὴν Χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν, ἴδρυει μὲ ἰδίας δαπάνας, περὶ τὸ 370, καὶ συντηρεῖ πλησίον τῆς Καισαρείας τὸ πρῶτον ἄρτιον συγκρότημα φιλανθρωπικῶν ἴδρυμάτων, περιλαμβάνον νοσοκομεῖον, γηροκομεῖον, ὁρφανοτροφεῖον, πτωχοκομεῖον, λεπροκομεῖον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἴδρυματα, τὴν περίφημον «Βασίλειάδα». Αὐτὸς δὲ ὁ Βασίλειος ἴδιοχείρως περιεποιεῖτο ἐκεῖ τοὺς λεπρούς!

‘Ο Χρυσόστομος περιορίζει εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς δαπάνας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κτίζει μὲ τὰ περισσεύοντα χρήματα νοσοκομεῖα.

‘Ο Γρηγόριος ἀφήνει τὴν περιουσίαν του ὀλόκληρον

εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ναζιανζοῦ χάριν τῶν πτωχῶν!

Ο Γνησίαν Ἐλληνικὴν παιδείαν, γνησίαν Χριστιανικὴν ἀρετήν, ἀκαταπόνητον δραστηριότητα ὑπὲρ τῆς δυστυχίας, πίστιν εἰς τὸν ἔξαγιασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἵδου τί τιτιμῶμεν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν «λαμπρῶν Φωστήρων»: τοῦ «ὑψίνου» Βασιλείσυ, τοῦ «πυρίπνου» Γρηγορίου, τοῦ «χρυσοῦ τὴν γλῶτταν» Ἰωάννου.⁴

«Ἐλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς τῆς Νεότητος» E. P. Φωτιάδης

77. ΔΕΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ *

Φθάνει, Κριτὰ δικαιότατε, φθάνει. "Εως πότε οἱ δυστυχεῖς "Ἐλληνες θὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα θὰ πατῇ τὸν λαιμόν των ὁ βάρβαρος κατακτητής; "Εως πότε Γένος τόσον ἔνδοξον καὶ ἐύγενες θὰ προσκυνῇ τὸν θρόνον ἐνὸς ἀθέου τυράννου; "Εως πότε αἱ χῶραι ἔκειναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνατέλλει ὁ ὄρατὸς "Ηλιος, θὰ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἡμισέληνον;

Σὲ ἰκετεύω νὰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι εἶσαι ὅχι μόνον Κριτής, ἀλλὰ καὶ πατήρ, καὶ ὅτι παιδεύεις, ἀλλὰ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα Σου.

"Αν αἱ ἀμαρτίαι τῶν Ἐλλήνων ἔγιναν ἀφορμὴ τῆς δικίας ὀργῆς Σου, Σύ, ὅστις εἶσαι πολυεύσπλαγχνος, συγχώρησον αὐτοὺς καὶ μὴ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης.

'Ἐνθυμήσου, Θεάνθρωπε Ἰησοῦ, ὅτι τὸ Ἐλληνικὸν Γένος ἡνοίξε πρῶτον τὰς ἀγκάλας του, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν Σου Εὐαγγέλιον. Κατέρριψε πρῶτον αὐτὸ τὰ εἴδωλα καὶ Σὲ προσεκύνησεν ὡς Θεόν, κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ Σταυροῦ.

* Ἡ δέησις αὕτη ἐγράφη πρὸ τοῦ 1684.

Πρῶτον πάλιν τὸ Γένος τοῦτο ἀντέστη κατὰ τῶν τυράννων, οἱ ὅποιοι μὲ φοβεροὺς διωγμούς καὶ μαρτύρια ἐζήτουν νὰ ἔκριζώσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν Πίστιν καὶ ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν τὸ Θεῖόν Σου ὄνομα. Διὰ τοῦ αἵματος τῶν Ἑλλήνων ηὔξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ Ἔκκλησία Σου.

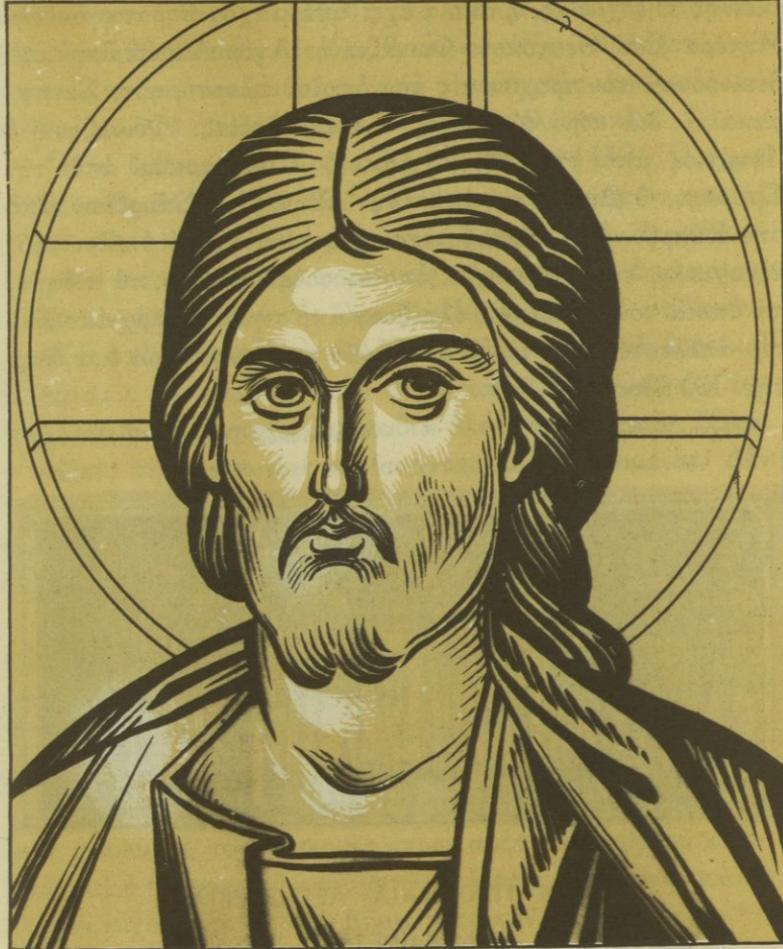
Οἱ Ἑλληνες ἐπλούτισαν αὐτὴν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τὴν ἐπροστάτευσαν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ τῶν συγγραμμάτων τῶν καὶ διὰ τῆς ἴδιας ζωῆς των. Ὡδηγοῦντο μὲ ἀπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια καὶ εἰς τὰς ἔξοριας. Ἡγωνίσθησαν διὰ νὰ σβήσουν τὰς πλάνας, διὰ νὰ ἔξαπλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ Σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον καὶ διὰ νὰ λάμψῃ ἡ δόξα τοῦ Σταυροῦ.

‘Ως εὔσπλαγχνος λοιπὸν καὶ παντοδύναμος, σῶσον αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας. ‘Ως φιλόδωρος δὲ καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοιξε τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων Σου χαρίτων καὶ ὑψώσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος καὶ δώρησε εἰς αὐτὸ τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ βασίλειον.

Ναί, Σὲ παρακαλῶ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χαῖρε ἐκείνου, ποὺ ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Θείας Ἐνσαρκώσεώς Σου, εἰς τὴν ὅποιαν, ἐνῷ ἥσο Θεός, ἔγινες ἀνθρωπος, διὰ νὰ φανῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους φιλάνθρωπος. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Βαπτίσματος, μὲ τὸ ὅποιον μᾶς ἐπλυνες ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σταυροῦ Σου, μὲ τὸν ὅποιον μᾶς ἤνοιξες τὸν Παράδεισον. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ θανάτου Σου, μὲ τὸν ὅποιον μᾶς ἔδωσες τὴν ζωήν. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεώς Σου, ἡ ὅποια μᾶς ἀνεβίβασεν εἰς τὰ οὐράνια.

Ἐὰν δμως αἱ φωναί μου αὗται δὲν Σὲ παρακινοῦν

εἰς εὐσπλαγχνίαν, ἃς Σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, τὰ ὄποια
τρέχουν ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς μου. Καὶ ἐν δὲν φθάνουν καὶ
ταῦτα, ἃς Σὲ παρακινήσουν αἱ παρακλήσεις τῶν Ἅγιων

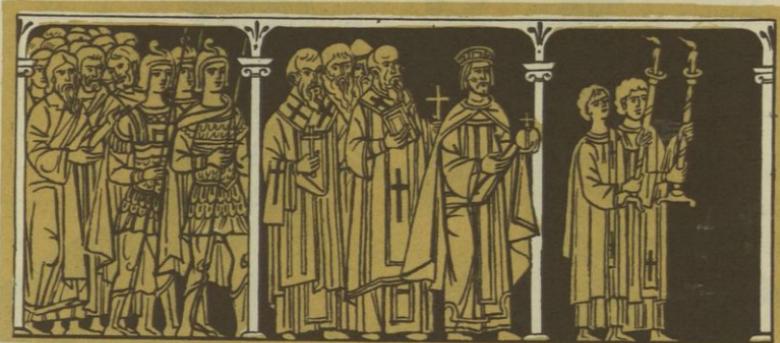
Σου, οἱ ὄποιοι φωνάζουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑποδούλου
Ἐλλάδος.

Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ "Ἄγιος Ἄνδρεας, ὁ ἀρχιε-

πίσκοπος αὐτῆς, καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἔξολοθρεύσῃς τοὺς
 'Αγαρηνοὺς λύκους. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ὁ "Αγιος Χρυ-
 σόστομος καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐκδιώξῃς τοὺς ἔχθροὺς ἐξ
 ἑκείνης τῆς χώρας, ἡ ὅποια ἔχει ὑπέρμαχον στρατηγὸν τὴν
 Μητέρα Σου Θεοτόκον. Φωνάζει ἡ 'Αγία Αἰκατερίνη καὶ,
 δεικνύουσα τὸν τροχόν, εἰς τὸν ὅποιον ἐμαρτύρησε, Σὲ πα-
 ρακαλεῖ διὰ τὴν τύχην τῆς 'Αλεξανδρείας. Φωνάζουν ὁ
 'Ιγνάτιος ἀπὸ τὴν 'Αντιόχειαν, ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν
 Σμύρνην, ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς 'Αθήνας, ὁ Σπυρίδων ἀπὸ
 τὴν Κύπρον. Καί, δεικνύοντες τοὺς λέοντας, οἱ ὅποιοι τοὺς
 ἔξεσχισαν, τὰς φλόγας, αἱ ὅποιαι τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα,
 τὰ ὅποια τοὺς ἔθερισαν, ἐλπίζουν ἀπὸ τὴν Εὔσπλαχνήν Σου
 τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν τούτων πόλεων καὶ ὅλης
 τῆς Ἑλλάδος.

"Τέχνη Ρητορικῆς"

Φραγκίσκος Σκοῦφος (Διασκευὴ)

78. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(29η Μαΐου 1453)

'Η συγκινητικωτέρα σκηνὴ ἀπὸ ὅσας ἀναφέρει ἡ ιστο-
 ρία τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ συνέβη ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς

‘Αγίας Σοφίας, ὀλίγας ὥρας προτοῦ τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων παραδοθῆ εἰς τὴν τετρακοσιετή δουλείαν.

‘Ο αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ἂν καὶ δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδας σωτηρίας, ἐπεσκέφθη τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια. Καὶ, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ὅλα ἡσαν ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ στρατηγούς καὶ ἵερεῖς καὶ πλῆθος λαοῦ, ὁ ὄποιος ἐφώναζε: «Κύριε ἐλέησον!».

‘Ητο ὄρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453. ‘Ο ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοὴ τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παίδων ἐσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων. ‘Εδέοντο διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ἴστάμενοι ἔμπροσθεν τῆς ὥραίς Πύλης, «ὑπὲρ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν Ὀρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Αἱ καρδίαι ὅλων ἡσαν καταλυπημέναι, ὡς ἐὰν ἐψάλλετο ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ὀλοκλήρου γενεᾶς. “Ολαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας εὔρισκονται τώρα ἡνωμέναι. Δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων, τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων. “Ολοι ἐναγκαλίζονται ἀλλήλους, ὡς ἐὰν εὔρισκωνται εἰς τὸ χεῖλος κοινοῦ τάφου.

‘Ο ἱερώτατος ναὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι τώρα ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός. Παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τῆς δυστυχοῦς Ἐλλάδος, ἡ ὄποια μετ’ ὀλίγας ὥρας ἤτο πεπρωμένον νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν ἀλλοπίστων.

“Οσον περισσότερον προχωρεῖ ἡ λειτουργία καὶ πλησιάζει ἡ ἀπόλυσις, τόσον περισσότερον αὐξάνει ἡ βοὴ τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ θρῆνος τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. ‘Εκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἤτο ἐν νέον βῆμα πρὸς τὴν καταστροφήν.

“Οτε ἐψάλλετο τὸ κοινωνικόν, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι καὶ οἱ σωματοφύλακες παραμερίζουν καὶ ἐμφανίζεται ὁ Κωνσταντῖνος. Φορεῖ πτωχὴν καὶ παλαιὰν βασιλικὴν στολὴν καὶ

προγωρεῖ πρὸς τὸ ἄγιον βῆμα ἀσκεπής, κατηφής, μὲ δακρυ-
σμένους ὁφθαλμούς.

Οἱ στεναγμοὶ καὶ ὁ θόρυβος τοῦ πλήθους καταπαύουν.
Εἰς ὅλον ἔκεινον τὸν ἀπέραντον ναὸν δὲν ἀκούεται εἰμὴ ἡ
φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανούς
νὰ προσέλθουν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς τὴν θείαν κοι-
νωνίαν.

‘Ο αὐτοκράτωρ προσεύχεται ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Γονυπε-
τεῖ τρεῖς φορὰς ἐνώπιον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῆς Θεο-
μήτορος. Καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ
τοὺς λυγμούς, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναβαίνουν
ἀπὸ τὴν καρδίαν του.

— ‘Ἐπειτα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, λέγει μεγαλοφώνως:
— Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἀμαρτίας μου καὶ ὁ Θεὸς
Ἄς συγχωρήσῃ τὰς ἴδιας σας!

Παραλαμβάνει δέ, ως ᾧτο συνήθεια, ἀπὸ τὰς χεῖρας
τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ μεταλαμβάνει.
‘Ολοι τότε ἐφώναξαν:

— ‘Ἐσο συγχωρημένος!

Μετὰ ταῦτα παρακινεῖ ὅλους νὰ κοινωνήσουν ἀδελφι-
κῶς καὶ νὰ ἐνθυμηθοῦν, ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὅποιαν
θὰ ἀγωνισθοῦν τὸν ὑπέρ πάντων ἀγῶνα. Καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν ἔχῃ
ὅρισει ὁ Θεὸς νὰ σώσουν διὰ τῆς θυσίας των τὴν ἀγαπητὴν
πατρίδα, διείλουν τούλαχιστον νὰ ἀφήσουν εἰς τοὺς ἀπογό-
νους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς.

Οἱ λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπαναλαμβανόμενοι ἀπὸ
στόματος εἰς στόμα, ἀντηχοῦν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ως οἱ
τελευταῖοι λόγοι τῆς διαθήκης τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πί-
στεως. Καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς προστίθενται μὲ περισσό-
τεραν ὄρμὴν οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὁδυρμοὶ τῶν προσερχομένων
εἰς τὴν Ἀγίαν Μετάληψιν.

‘Ο ήχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετοῦν τὰ τέκνα τῶν, αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων. Οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν ξιφῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Κατ’ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔκοινώνησαν ὅλοι μετὰ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος. Καὶ ὅλοι τὸν αὐτὸν ὄρκον ὠρκίσθησαν· καὶ βασιλεὺς καὶ ἀρχοντες καὶ λαὸς καὶ ἱερατεῖον.

Δὲν ἥκουε κανεὶς ἄλλο τι παρὰ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ὄρκους πίστεως εἰς τὸ ‘Εθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ:

— «Συγχώρησόν με ἀδελφέ!» εἶς ἐφώναζεν ἐδῶ.

— «Ο Θεὸς ἀς σὲ συγχωρήσῃ!» ἀπεκρίνοντο οἱ ἄλλοι.

‘Η ἀμοιβαία συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν ἐξηκολούθησε σχεδὸν μέχρι τῆς αὐγῆς.

Τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα τέλος περικυκλώνουν τὸν βασιλέα. ‘Ο Κωνσταντῖνος, μαχόμενος μέχρις ἐσχάτων, ὕστατος πράγματι ὑπερασπιστής τῆς Πόλεως, βλέπων τὸν ἔφευκτον θάνατόν του, κραυγάζει πρὸς τοὺς ὀπαδούς του:

— Δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ, δστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλήν μου;

Οὐδεὶς ζωντανὸς ἥτο πλησίον του. Ἔπι τέλους δέχεται καὶ αὐτός, τελευταῖος ὅλων, τὸν οὐράνιον στέφανον. Πληγωθεὶς εἰς τὸν ὄμον, πίπτει εἰς τὸ τεῖχος τῆς Ὁρθοδοξίας ἡμιθανής, κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ μετ’ ὅλιγον ἀποθνήσκει.

“Οτε διεδόθη ἡ εἰδῆσις ὅτι ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων ἐκυριεύθη, πλῆθος ἀναρίθμητον Χριστιανῶν ὥρμησε διὰ νὰ προφυλαχθῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας.” Ανω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ προαύλια καὶ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ θυσια-

στήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἥτο λαὸς ἀναρίθμητος. Κλείσαντες δὲ τὰς θύρας μὲ δόλοιν γμούς καὶ θρήνους καὶ κραυγὰς ἀπελπισμοῦ, ἵκετευον σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Τοῦρκοι, λεηλατοῦντες, σφάζοντες, αἰχμαλωτίζοντες, φθάνουν εἰς τὸν ναόν. Εὔρισκουν τὰς πύλας κλεισμένας. Καὶ ἐπιχειροῦν νὰ τὰς ρίψουν διὰ πελέκεων.

Ποῖος δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἐκείνην στιγμήν; Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ κτυπήματος τοῦ πελέκεως βροντῶδεστεροὶ ἀκούονται οἱ θρῆνοι, αἱ φωναὶ τῶν νηπίων, τὰ μοιρολόγια τῶν μητέρων, οἱ ὀδυρμοὶ τῶν πατέρων καὶ τὰ δάκρυα τῶν Ἑλληνίδων παρθένων.

Αἰφνιδίως καταπαύουν οἱ θρῆνοι, διότι ἀκούεται βροντώδης φωνή:

—“Οσοι πιστοί, παύσατε τοὺς κλαυθμούς καὶ ἀκούσατε τοὺς λόγους μου!

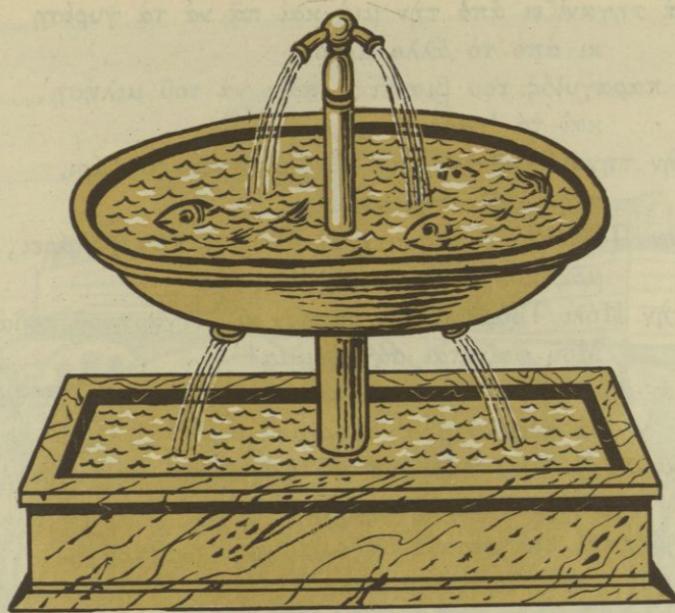
Τότε ἡ φωνὴ τοῦ κατόπιν Πατριάρχου Γενναδίου. “Ορθιος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας ὑπεράνω μυρίων κεφαλῶν. Ἡσαν οἱ τελευταῖοι Χριστιανικοὶ λόγοι, οἵτινες ἤχησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν 29ην Μαΐου 1453.

Οἱ Τοῦρκοι, εἰσελθόντες ξιφήρεις ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἰδόντες τὸν πολυάριθμον λαόν, ἔκαστος ἔλαβε τὸν ἴδικόν του αἰχμαλωτὸν. Ἡχμαλωτίζετο δούλη μετὰ κυρίας, δεσπότης μετὰ δούλου, Ἱερεὺς μετὰ λαϊκοῦ, ἀρχιμανδρίτης μετὰ θυρωροῦ.

Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ «Δημοτικὰ Ἀσματα»

Σπυρίδων Ζαμπέλιος

79. ΤΟ ΜΠΑΛΟΥΚΛΙ
(ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ)

Σαράντα μέρες πολεμᾷ ὁ Μωχαμὲτ νὰ πάρῃ
τὴν Πόλι τὴν μεγάλη.
Σαράντα μέρες ἔκαμεν ὁ ὕγουμενος τὸ ψάρι
στὰ χείλη του νὰ βάλῃ.
'Απ' τὶς σαράντα κι ὕστερα πεθύμησε νὰ φάγῃ
τηγανισμένο ψάρι.
—"Αν μᾶς φυλάγῃ ἡ Παναγιά, καθὼς μᾶς ἐφυλάξει,
τὴν Πόλι ποιός θὰ πάρῃ;
Ρίχνει τὰ δίχτυα στὸν γιαλό, τρία ψαράκια πιάνει:
—Θεὸς νὰ τὰ βλογήσῃ! —
Τὸ λάδι βάλλει στὴν φωτιὰ μέσ' στ' ἀργυρὸ τηγάνι,
γιὰ νὰ τὰ τηγανίσῃ.

Τὰ τηγανίζει ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ πᾶν νὰ τὰ γυρίσῃ
κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

Ο παραγυιός του βιαστικὰ πάει νὰ τοῦ μιλήσῃ,
καὶ τὰ χασεν ὁ γέρος.

—Μὴν τηγανίζεις, γέροντα, καὶ μόσχισε τὸ ψάρι,
στὴν Πόλι τὴν μεγάλη.

Τὴν Πόλι τὴν ἔξακουστὴν οἱ Τούρκοι ἔχουν πάρει,
μᾶς κόβουν τὸ κεφάλι!

—Στὴν Πόλι Τούρκων δὲν πατοῦν κι' Ἀγαρηνοῦ ποδάρια!
Μοῦ φαίνεται σὰν ψέμμα!

Μά, ἂν εἶναι ἀλήθεια τὸ κακό, νὰ σηκωθοῦν τὰ ψάρια,
νὰ πέσουν μέσ' τὸ ρέμα!

Ακόμη ὁ λόγος βάσταγε, τὰ ψάρια ἀπ' τὸ τηγάνι,
τὴν μιὰ μεριὰ ψημένα,
πηδήσανε καὶ πέσανε στῆς λίμνης τὴν λεκάνη,
γερά, ζωντανεμμένα.

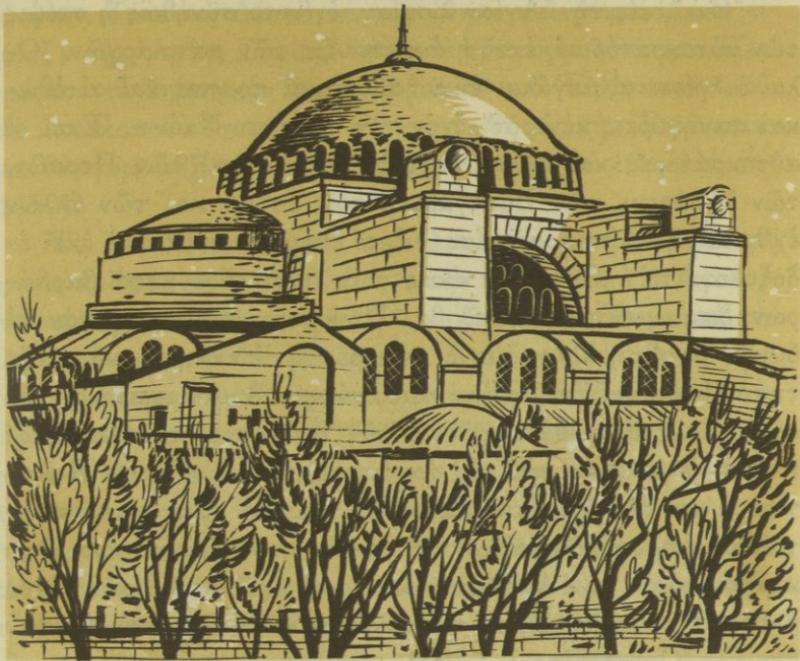
Ακόμη ὡς τώρα πλέουνε, κόκκιν' ἀπὸ τὸ μέρος,
ὅπου τὰ εἶχε ψήσει.

Φυλᾶνε τὸ Βυζάντιο ν' ἀναστηθῇ, κι' ὁ γέρος
νὰ τ' ἀποτηγανίσῃ.

« Ἀτθίδες Αὔρα! »

Γεώργιος Βιζυηνός

80. ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Οι ἔνδεκα καὶ πλέον αἰῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ κράτους—τοῦ μεγαλυτέρου καὶ πλέον πολιτισμένου ἢ μᾶλλον τοῦ μόνου πράγματι πολιτισμένου κράτους τῶν μέσων χρόνων—οἱ ἔνδεκα αὐτοὶ αἰῶνες κέντρον ἔχουν τὴν «Μεγάλην Ἐκκλησίαν», τὸν «Μέγαν Ναόν», τὴν «Ἄγιαν Σοφίαν». Εἶναι τὸ τρίπτυχον, μὲ τὸ ὅποῖον ὠνόμαζον αἱ εὐλαβεῖς βυζαντιναὶ ψυχαὶ τὸ ἀριστούργημα τῆς θρησκευτικῆς των λατρείας. "Ολοι οι θρίαμβοι καὶ δλαι αἱ συμφοραὶ σχετίζονται μὲ τὴν Ἄγιαν Σοφίαν. Διὰ τοῦτο ἡ ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων εἰς τὴν Ἄγιαν Σοφίαν εἶναι ἡ ιστορία τῆς Μεσαιωνικῆς μας Αὐτοκρατορίας.

Ἐκεῖ, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἐγίνετο συνήθως ἡ στέψις τῶν αὐτοκρατόρων, ἐκεῖ ἡ ἀνακήρυξις τῶν πατριαρχῶν. "Ολαι ἐν γένει αἱ μεγάλαι ἐκκλησιαστικαὶ πομπαὶ καὶ αἱ ἐθνικαὶ πανηγύρεις κέντρον εἶχον τὸν «Μέγαν Ναὸν». Ἐκεῖ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ στρατηγοὶ — οἱ νικηταὶ τῶν Περσῶν, τῶν Ἀβάρων, τῶν Βουλγάρων, τοῦ Ἰσλάμ καὶ τῶν ἄλλων ἔχθρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας — ἐκεῖ ἐπευφημοῦντο καὶ ἐκεῖ ἐδοξολογεῖτο ὁ Θεὸς ὁ «νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος». Ἐκεῖ θὰ ἀκουσθοῦν πρώτην φορὰν οἱ ὕμνοι, ὅσους ψάλλει μέχρι σήμερον ἡ Ἐκκλησία μας. Εἰς τὴν «Μεγάλην Ἐκκλησίαν» μὲ ίσότητα δημοκρατικήν, γνησίως Ἑλληνικήν, θὰ στολίζουν τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Θεανθρώπου ἡ βασίλισσα καὶ αἱ ἀρχόντισσαι τοῦ «Ἱεροῦ Παλατίου» καὶ αἱ κόραι τοῦ λαοῦ. Ο ναὸς θὰ είναι τὸ κέντρον τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων, αἱ ὅποιαι συνετάραξαν ἐνα ὄλοκληρον αἰῶνα τὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ πρῶτος ὁ Ναὸς οὗτος βλέπει τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων καὶ ἀκούει τὸν θρίαμβον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐκεῖ συντελεῖται τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀγία Σοφία μὲ τὴν μυθικήν της μεγαλοπρέπειαν — ζωντανή, ἐνόμιζες, εἰκὼν τοῦ μεγαλείου τῆς Αὐτοκρατορίας — θὰ προσελκύσῃ καὶ θὰ ἐκχριστιανίσῃ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς ὄλλους Σλαύους. Καὶ εἰς τὰς κρισίμους τοῦ κράτους στιγμὰς ἡ «Μεγάλη Ἐκκλησία» θὰ παραδίδῃ, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, τοὺς θησαυρούς της χάριν τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν. Θὰ τὴν ληστεύσουν ἔπειτα οἱ Φράγκοι, ὅταν θὰ καταλάβουν τὴν Πόλιν (1204), καὶ θὰ τὴν μολύνουν μὲ τὰ ὅργια των.

Καὶ ὅταν ὁ στρατιωτικώτερος κλάδος τοῦ Ἰσλάμ περιζώσῃ τὴν «πόλιν τῶν πόλεων», ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν «Μέγαν Ναὸν» τὸ σθένος διὰ τὸν ἡρωικὸν

θάνατον. Τότε «ἡ Δέσποινα ταράχθηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰ-
κόνες» τῆς Ἀγίας Σοφίας, δπως μὲ τραγικὴν λιτότητα ἔζω-
γράφισε τὸ δημοτικὸν ḥσμα τὸν πόνον τοῦ Ἐλληνικοῦ λαοῦ.
Θὰ κατακοποῦν δσοι ἔχουν συγκεντρωθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
καὶ θὰ γυμνωθῆ καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ ἀμύθητα κειμήλια τῆς
(1453).

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως κειμήλιον, τὴν κληρονομίαν τοῦ
ἥρωος καὶ μάρτυρος Βασιλέως — τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀπελευ-
θέρωσιν — θὰ τοποθετήσῃ ὁ Ἐλληνικὸς λαός, εὐθὺς μετὰ τὴν
Συμφοράν, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν. Καὶ δπως ὁ μυθικὸς Ἀν-
ταῖος ἀνενέωντε τὴν δύναμίν του ἀπὸ τὴν ἐπαφήν του μὲ τὴν
γῆν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ "Ἐλλην τῆς δουλείας θὰ συντηρῆ-
ται ἀπὸ τὴν Μεγάλην Ἀνάμνησιν. Εἰς τὴν Ἱερὰν αὐτὴν μνή-
μην ὁφείλονται τὰ ἔνδεκα μεγάλα ἀπελευθερωτικὰ κινήματα
ἐπὶ Τουρκοκρατίας, εἰς αὐτὴν ὁφείλεται τὸ Εἴκοσιένα, εἰς
αὐτὴν οἱ κατόπιν ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι ἐνδεις αἰῶνος. Εἰς
αὐτὴν ὁφείλεται ὁ ἄγων ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γερμα-
νῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν (1940—1944) καὶ κατόπιν ἐναντίον
τῶν Σλαύων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Σλαύων κινουμένων κομμου-
νιστῶν (1946—1950).

"Απειροι εἶναι οἱ θρῦλοι, τοὺς δποίους ἔπλασεν ὁ λαός,
μετὰ τὴν καταστροφήν, περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀναφέρε-
ται μία μυστηριώδης λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Πά-
σχα εἰς αὐτήν, ἡτις ἔγινε γνωστὴ εἰς τὸν σουλτάνον Σου-
λεϊμάν, ὁ δποίος τόσον ὡργίσθη, ὥστε διέταξε γενικὴν σφα-
γὴν τῶν Χριστιανῶν, ἡ δποία ὅμως ἀπετράπη ἀπὸ τὸν μέ-
γαν Βεζύρην.

'Επιστεύετο γενικῶς, ὅτι καθ' ἔκαστον Πάσχα ἐγίνετο
μυστικὰ ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ νεκροὺς σφα-
γέντας κατὰ τὴν "Αλωσιν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀπὸ Ἱε-
ρεῖς, οἱ δποῖοι ἔζων μυστηριωδῶς μακρὰν τοῦ ἄλλου κόσμου.

"Ελεγον ἐπίσης οἱ θρῦλοι, ὅτι τὴν Μεγάλην Πατηνήν, ὅταν γίνεται ἡ βαφὴ τῶν αὐγῶν τοῦ Πάσχα, εύρισκονται εἰς τὴν κύλην τῆς Ἀγίας Σοφίας φλοιοὶ ἀπὸ κόκκινα ώά.

'Απὸ τὰς θρησκευτικάς μας ἑορτὰς λοιπὸν ἡ κατ' ἔξοχὴν ἐθνικὴ ἑορτὴ εἶναι τὸ Πάσχα, ὅπου ἀδελφώνεται ἡ Ἀναστασὶς τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἀνάστασιν τοῦ "Ἐθνους". Διὰ τοῦτο ἡ ἐθνικὴ ψυχή, ἐνῷ ἐδημιούργησε πολυαρίθμους θρύλους περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅμως θρύλους διὰ θρησκευτικὴν ἑορτὴν (ἐν σχέσει, φυσικά, πρὸς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν) μόνον διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐδημιούργησε. Μόνον δηλαδὴ διὰ τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ τὸν πόνον αὐτὸν καὶ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν τῆς Ἀναστάσεως—τῆς διπλῆς Ἀναστάσεως—ποῦ ἀλλαχοῦ θὰ ἥδυνατο καλύτερον νὰ τοποθετήσῃ ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ παρὰ εἰς τὸν «Μέγαν Ναόν»;

"Στρατιωτικὰ Νέα"

E. P. Φωτιάδης

81. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

Κατὰ τὸ ἔτος 1823, τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ιεραρχῶν, σημαντικώτατον γεγονός συνέβαινεν εἰς τὴν Τῆνον. "Εμελλε δὲ τοῦτο νὰ συγκινήσῃ ὀλόκληρον τὸν Χριστιανικὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ καταστήσῃ περιώνυμον καὶ ιερὰν τὴν ὥραίαν νῆσον τῶν Κυκλαδῶν.

Τὸ παράδοξον τοῦτο συμβάν ήτο ἡ εὔρεσις τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομασθείσης Παναγίας Τηνιακιᾶς. Ή εὔρεσις αὕτη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔγινεν ώς ἔξης:

Εἰς τὴν Τῆνον ὑπῆρχε μία παναρχαία γυναικεία μονὴ τῆς Παναγίας, τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, κειμένη ἀνω τῆς πόλεως Τήνου εἰς τὴν πετρώδη κορυφὴν τοῦ Κεχροβουνίου. Ἐκεῖ, κατὰ Ιούνιον τοῦ 1822, μίαν Κυριακήν, ἐνῷ ἀκόμη,

δὲν εἶχε σημάνει, ό "Ορθρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς, μία γραῖα μοναχή, εὐλαβής καὶ ἐνάρετος, Πελαγία καλουμένη, ἀνεπαύετο ἀκόμη εἰς τὸ πενιχρὸν κελλίον της. Κουρασμένη ἀπὸ τὸν κανόνα της καὶ τὰς γονυκλισίας, ὠνειρεύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου της ἔκεινου παράδοξον καὶ μυστηριῶδες ὄντερον. Ἐφάνη πρὸς αὐτὴν μία γυνὴ ἄγνωστος, μεγαλοπρεπής καὶ ὥραιοτάτη. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν, ἀφοῦ συνεννοήθῃ μὲ τὸν ἐπίτροπον τῆς Μονῆς, νὰ σπεύσουν ἀμέσως καὶ νὰ ἀνασκάψουν εἰς ἓνα εὐρύτατον ὑψηλὸν τοπίον, ἀνωθεν τοῦ

λιμένος τῆς Χώρας, καὶ ἐπὶ τοῦ τοπίου αὐτοῦ νὰ κτίσουν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἔνδοξον ναόν.

Τὸ δὲ συνειρον-τοῦτο ἐπανελήφθη κατὰ τὰς δύο ἐπομένας Κυριακὰς εἰς τὴν μοναχὴν τὴν ιδίαν ὥραν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἀνεπαύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου της. Τὴν τρίτην ὅμως Κυριακὴν ἀκούει αἴφνις τὴν χαρούσυνον φωνὴν τῆς ξένης:

— Εὐαγγελίζου, γῆ, χαράν μεγάλην!

— Αἰνεῖτε, οὐρανοί, Θεοῦ τὴν δόξαν! συμπληρώνει ἡ μοναχὴ τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν τῆς Θεομήτορος.

Ἐγείρεται τότε ἀμέσως ἐκ τῆς κλίνης της καὶ πλήρης χαρᾶς καὶ πίστεως εἰς τὴν καρδίαν, προσπαθεῖ, βλέπουσα ἐδῶ καὶ ἔκεī εἰς τὸ μικρὸν κελλίον της, νὰ διακρίνῃ τὴν Κυρίαν ἔκεινην. 'Αλλ' ἡ Κυρία, ἦτις ἦτο ἡ 'Αγία Θεοτόκος, εἶχε γίνει ἄφαντος.

'Απὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ γερόντισσα Πελαγία ἡσθάνετο ὅτι ἔγινεν ἄλλος ἄνθρωπος, ὅτι κάτι ἀνώτερον καὶ θεῖον περιέβαλεν αὐτήν. Τὸ πρόσωπόν της ἔλαμπεν ἀπὸ θαυμαστὴν ἀγαλλίασιν. Γεμάτη πλέον ἀπὸ θάρρος εἰς τὴν ψυχήν, παρουσιάζεται ἀμέσως εἰς τὴν ἡγουμένην. Τὴν ἔξυπνᾳ καὶ φανερώνει τὴν τριπλῆν ὁπτασίαν της.

'Η ἡγουμένη, γνωρίζουσα τὴν ἀρετὴν τῆς μοναχῆς καὶ τὴν εὐλάβειάν της, ἀμέσως ἐπίστευσε καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτὴν νὰ συναντήσῃ τὸν ἐπίτροπον καὶ νὰ διηγηθῇ τὸ παράδοξον συμβάν.

'Ο ἐπίτροπος παρεδέχθη καὶ αὐτὸς ἀμέσως τὸ θεῖον δίνειρον τῆς Πελαγίας, χωρὶς δισταγμόν, καθὼς καὶ ὁ 'Αρχιεπίσκοπος τῆς νήσου Γαβριήλ, ὁ ὅποιος ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς νήσου νὰ ἔλθουν ὅλοι, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία τῆς ἀνασκαφῆς. Τοιουτοτρόπως διὰ συρροῆς πλείστων χωριῶν ἤρχισεν ἡ ἐκσκαφὴ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1822, ἀλλ' ἀνευ ἀποτελέσματος.

Ανευρέθησαν μόνον παλαιά ἑρείπια ναοῦ καὶ φρέαρ ξηρόν, ἀλλ' ἡ πολυπόθητος εἰκὼν τῆς ὄπτασίας δὲν εύρεθη. Δι' χύτο ἐγκατελείφθη ἡ πρόδοδος τοῦ ἔργου.

Τυχαίως ὅμως ἐνεφανίσθη ἐπιδημία τῆς φοβερᾶς νόσου πανώλους εἰς δλόκηρον τὴν νῆσον καὶ πολλοὶ ἐντόπιοι καὶ ζένοι ἀπέθνησκον. Ἐφαντάσθησαν τότε πολλοὶ εὔσεβεῖς Χριστιανοί, ὅτι θὰ ἥτο τοῦτο ὄργη Θεοῦ διὰ τὴν παραμέλησιν τοῦ ἔργου τῆς καλογραίας καὶ ἀμέσως ἐπανελήφθη ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, μὲ περισσότερον ζῆλον καὶ μὲ θερμοτέραν προσπάθειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίσχυεν αὐτοὺς ὁ φόβος τῆς φοβερᾶς νόσου.

Εἶχον κατέλθει ἐξ ὅλων τῶν χωρίων ἀναρίθμητοι Τηνιακοὶ ὡς εἰς πανήγυριν καὶ ἱροχισταν ἀμέσως νὰ καταβάλλουν τὰ θεμέλια νέου ναοῦ. "Οτε δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐζήτησεν ὕδωρ διὰ νὰ τελέσῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀγιασμοῦ, εύρεθη παραδόξως πλῆρες ὕδατος τὸ ξηρὸν ἐκεῖνο φρέαρ, τὸ ὅποιον διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Εἶναι πλῆρες δροσεροῦ ἀγιασματος, κάτω εἰς τὴν Εὔρεσιν, εἰς τὸν ὑπόγειον ναόν, τοῦ ὅποιου ἀνευρέθησαν, δπως εἴδομεν, τὰ θεμέλια.

Τοιουτοτρόπως ἐθεμελιώθη ὁ ναὸς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διὰ τὸ ὕδωρ, τὸ ὅποιον ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ ξηρὸν φρέαρ.

Ἐξηκολούθουν δὲ πολυπληθεῖς ἑργάται νὰ ἀνασκάπτουν καὶ νὰ ἴσοπεδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τέλος τὴν 30 Ἰανουαρίου τοῦ 1823, ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀνεῦρον τὴν πολυπόθητον εἰκόνα τῆς ὄπτασίας, μίαν δρυγιάν μακρὰν ἀπὸ τὸ φρέαρ, μέσα εἰς λασπώδη χώματα, διαμελισμένην εἰς δύο τεμάχια. Διότι οἱ ἑργάται, κτυπῶντες τὴν σκαπάνην, διεμέλισαν τὴν εἰκόνα εἰς δύο. Καὶ τὸ μὲν ἐν μέρος φέρει τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὸ δὲ ἄλλο τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, διότι ἡ ὅλη εἰκὼν παριστᾶ τὸν Εὐαγγελισμὸν

τῆς Θεοτόκου. Ὁ ἐργάτης δὲ ὁ εύρων αὐτὴν ἐφήρμοσεν ἀμέσως τὰ δύο τεμάχια, τὰ ὅποια παραδόξως προσεκολλήθησαν τελειότατα, ώς ἐὰν ᾅτο τεχνίτης εἰδικός.

Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ἀνευρέθη ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Τήνου. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι μικρά, καλύπτεται δὲ σήμερον ύπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πολυτελεστάτου ἐπενδύματος. Κρέμανται δὲ ἐπ' αὐτῆς χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κειμήλια, ἐνώπια καὶ περιδέραια καὶ στέμματα, μὲν ἀλύσεις, μὲν ἀδάμαντας καὶ παντοειδῆ πετράδια στολισμένα, ὅλα δῶρα καὶ ἀναθήματα τῶν εὐλαβῶν Χριστιανῶν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν.

Ἡ εἰκὼν εἶναι τοποθετημένη ἐντὸς τοῦ θεμελιωθέντος τότε μεγαλοπρεπεστάτου ναοῦ, ὅστις εἶναι κατάφορτος ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν καὶ πολυελάίους καὶ κανδήλας καὶ λοιπὰ κοσμήματα. Λάμπει ὀλόκληρος εἰς τοὺς τοίχους ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν πολυειδῶν ταξιμάτων, τὰ ὅποια ἐνθυμίζουν τὰ ἀναρίθμητα θαύματα, τὰ ὅποια ἔκαμε καὶ κάμνει εἰς ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

Οἱ προσκυνηταὶ συγκεντρώνονται κατὰ χιλιάδας εἰς τὴν μαρμαρόστρωτον αὐλὴν τοῦ ναοῦ δἰς τοῦ ἔτους, τὴν 25 Μαρτίου καὶ τὴν 15 Αὔγουστου, ώς εἰς δύο μεγαλοπρεπεῖς διαδηλώσεις τῶν Πανελλήνων. Συνωστιζόμενοι ἔκει ὑγιεῖς καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἥδη ἔχουν θεραπευθῆ, διακηρύττουν εἰς τὸν κόσμον τὴν βαθυτάτην πίστιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, ἐν μέσῳ τῆς φιλοξένου χώρας τῶν εὐτυχῶν Τηνίων.

Οἱ Τήνιοι είχον τὴν ὑπερτάτην τιμὴν νὰ περιποιῶνται μὲ ἔξαιρετικὴν εὐλάβειαν ἔνα ἀπὸ τοὺς πλέον ὀνομαστοὺς εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς ναοὺς τῆς Ἀειπαρθένου. Αἰσθάνονται δὲ ἴδιαιτέραν χαρὰν ὑποδεχόμενοι τοὺς Πανέλληνας εὐλαβεῖς Χριστιανούς, ἴδιας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς

Ασίας, εἰς συγκεντρωμένον πολύγλωσσον προσκύνημα, τὸ δόπιον ἔρχεται δεύτερον μετὰ τὸ προσκύνημα τοῦ Παναγίου Τάφου.

Τοῦ πανσέπτου τούτου Ναοῦ τὴν χάριν καὶ τὸν πλοῦτον, τὸν δόπιον ὁ εὔσεβής λαὸς ὄνομάζει Ἐπίγειον Παλάτιον τῆς Παναγίας, ἀπηθανάτισεν ἐνωρὶς ἡ εὔσεβής Μοῦσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ εἰς τὸ ἔξης τρυφερώτατον τετράστιχον:

**Ω Παναγιά μον Τηνιακιά,
μὲ τὰ πολλὰ καντήλια,
φύλαγε τὸ παιδάκι μον,
νὰ σοῦ τὰ κάμω χίλια...*

Τὸ τετράστιχον τοῦτο, ὡς νανούρισμα γλυκύτατον ἀντηχεῖ μελῳδικῶς, ίδιως εἰς τὰς νήσους, πλησίον τοῦ λίκνου τοῦ βρέφους εἴτε πλησίον τῆς ἑστίας, ὅταν πνέη ἀγριος καὶ παγωμένος βορρᾶς, εἴτε κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀμυγδαλῆς, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνοίξεως, ἀπὸ τὰ τρυφερὰ χείλη τῆς μητρός.

**Αλέξανδρος Μωραΐτιδης (Διασκευὴ)*

¶ 82. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΛΑΧΑΒΑΣ

► 'Ο παπᾶ - Εύθυμιος Βλαχάβας, τὸ προσφιλὲς τοῦτο τέχνον τῶν Θεσσαλικῶν ὄρέων, ἐγεννήθη, ἡνδρώθη καὶ ἀπέθανε χωρὶς κανεὶς ποτὲ ν' ἀκούσῃ τὸ ὄνομα τῶν γονέων του.

'Εστρατοπέδευε πάντοτε εἰς τὴν Πίνδον, τὸν "Ολυμπὸν καὶ τὴν "Οσσαν. Ἐκεῖθεν ἔξ οὐδέρας ἔπιπτε κατὰ τοῦ 'Αλῆ πασᾶς καὶ πολλάκις κατέστρεψε τὰ στρατεύματά του. Ἡπείλει δὲ καὶ αὐτὰ τὰ 'Ιωάννινα, ὅπου ἐφώλευεν ὡς εἰς σπήλαιον ἡ αἴμοβόρος τίγρις. ¶

Μαζί του συνεπολέμει πάντοτε εἰς μοναχὸς Δημήτριος, γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν Θεσσαλίαν διὰ τὴν ἀρετήν του καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Πατρίδα.

Οἱ δύο ὄντοι σύντροφοι, μακρὰν τῶν τυράννων, εἰς τὴν σκληρὰν ἐρημίαν των, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων καὶ εἰς τὴν σιωπὴν τῶν μυροβλήτων 'Ελληνικῶν κοιλάδων, συνέλαβον τὴν μεγάλην ἴδεαν τῆς ἐπαναστάσεώς μας.

Ποῖος ἡδύνατο νὰ δειλιάσῃ μαχόμενος, ἀφοῦ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν σπάθην τοῦ Βλαχάβα καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Δημητρίου;

► Μαθών ὁ 'Αλῆ πασᾶς ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ Βλαχάβα καθ' ἑκάστην ἐπολλαπλασιάζοντο, ὥρμησεν ἐναντίον αὐτοῦ μὲ δεκαπλασίας δυνάμεις. Αἱματηρά, πεισματώδης καὶ φονικωτάτη μάχη ἐγένετο. Εἶναι ἀπίστευτα τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ ἥρωός μας. 'Αλλὰ δυστυχῶς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του τὸν ἔγκατελείψαν δειλιάσαντες. Καὶ οἱ 'Αλβανοὶ τὸν ἥχμαλώτισαν πληγωμένον καὶ τὸν ἔσυραν σιδηροδέσμιον εἰς 'Ιωάννινα, ὅπου ὑπέμεινε, χωρὶς κάν νὰ δακρύσῃ, ὅσα μόνον τοῦ φοβεροῦ τυράννου ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία ἡδύναντο νὰ ἐφεύρουν μαρτύρια. ¶

'Αριστοτέλους Βαλαωρίτου Βίος καὶ "Ἐργα

(Διασκευή),

183. Ο ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ο Τῷ 1808 ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ παπᾶ Εὐθυμίου Βλαχάβα, ὁ ὄποῖος, ὅπως εἴδομεν, σκληρῶς ἔθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τοῦ Βλαχάβα συνέληφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου τούτου καὶ εἰς ἀπεριγράπτους ὑπεβλήθη βασάνους ὁ μοναχὸς Δημήτριος. Ο

▲ 'Ο Δημήτριος, καταγόμενος ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου, περιήρχετο τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκήρυττεν ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως, πρὸς κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων. Κατηγγέλθη ὅμως ψευδῶς ὡς ἐπαναστάτης καὶ συλληφθεὶς ὡδηγήθη δέσμιος πρὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. 'Ο Ἀλῆς προσεπάθησε τότε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτὸν δύολογίαν περὶ τῶν συνενόχων τοῦ Βλαχάβα, διότι εἶχε τὴν ὑποψίαν ὅτι συνένοχοί του ἦσαν οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Θεσσαλίας.

Μετὰ τοῦ ἀγίου μοναχοῦ καὶ τοῦ αἵμοβόρου σατράπου διημείφθη τότε ὁ ἐξῆς διάλογος: ▲

'Αλῆ πασᾶς: 'Ἐκήρυττες τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως τὴν πτῶσιν τῆς ἴδικῆς μας θρησκείας καὶ τοῦ Σουλτάνου;

Δημήτριος: 'Ο Κύριός μου δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Αὔτος βασιλεύει καὶ θὰ βασιλεύῃ πάντοτε. Σέβομαι τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὄποίους μοῦ ἔδωκε.

'Αλῆ πασᾶς: Τί φέρεις ἐπὶ τοῦ στήθους σου;

Δημήτριος: Τὴν σεπτὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

'Αλῆς: Θέλω νὰ τὴν ἰδῶ.

Δημήτριος: Εἶναι ἀδύνατον νὰ βεβηλωθῇ. Διάταξε νὰ λύσουν τὴν χειρά μου καὶ θὰ σοὶ τὴν προσφέρω.

'Αλῆς: Τοιουτορόπως λοιπὸν ἀποπλανᾷς τὰ πνεύματα;

Λέγεις ὅτι εἴμεθα βέβηλοι; Τὸ ὄφος σου φανερώνει ὅτι

είσαι ἀπόστολος τῶν ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι προσκαλοῦν τοὺς Ρώσους διὰ νὰ μᾶς ὑποδουλώσουν. Ὁμολόγησε τοὺς συνενόχους σου.

Δημήτριος: Συνένοχοί μου εἶναι τὸ καθῆκον, τὸ ὅποῖον μὲ ὑποχρεώνει νὰ παρηγορῶ τοὺς χριστιανούς καὶ νὰ τοὺς διδάσκω νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους.

Αλῆς: Εἰπὲ εἰς τοὺς ἴδικοὺς σας νόμους, σκύλε χριστιανέ.

Δημήτριος: Αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀποτελεῖ τὴν δόξαν μου.

Αλῆς: Φέρεις, λέγουν, τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, εἰς τὴν ὅποιαν ἀποδίδουν τερατουργήματα.

Δημήτριος: Εἰπὲ θαύματα. Ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου μεσιτεύει πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸν ἀθάνατον υἱὸν της. Πάντοτε θαυματουργεῖ καὶ πάντοτε ἐπικαλοῦμαι τὴν προστασίαν της.

Αλῆς: Νὰ ἔδωμεν, ἀν θὰ σὲ σώσῃ καὶ τώρα. Δήμιοι, βασανίσατέ του.

Α Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀλῆ, τοὺς ὅποίους εἶπε μετὰ μανίας, οἱ δήμιοι ἀρπάζουν τὸ θῦμα καὶ τὸ ρίπτουν εἰς τοὺς πόδας τοῦ τυράννου. Καὶ ἐκεῖνος πτύει κατὰ τοῦ γενναίου ὁμολογητοῦ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἀποσποῦν παρ' αὐτοῦ τὴν ἱερὰν εἰκόνα καὶ ἐμπηγγύουν σιγὰ — σιγὰ καλαμίνους ἀκίδας (ἀγκίδας) εἰς τοὺς ὅνυχας τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τοῦ διατρυποῦν τοὺς βραχίονάς του. Ὁ μάρτυς, παρ' ὅλους τοὺς πόνους τοὺς φοβερούς, ποὺ ὑπέφερεν, οὐδὲν ἔλεγεν ἐναντίον τῶν βασανιστῶν του, ἐπεκαλεῖτο δὲ μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου: **Α**

Κύριε, ἔλέησον τὸν δοῦλόν σου!

Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, ἵκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν!

Ἄφοῦ ἐτελείωσεν ἡ βάσανος διὰ τῶν καλάμων, σφίγ-

γουν τὴν κεφαλήν του μὲ σιδηρᾶν ἄλυσιν καὶ τὸν διατάσσουν νὰ ὀμολογήσῃ τοὺς συνενόχους του. Ὅπομένει καὶ αὐτὸ τὸ μαρτύριον καὶ λυπεῖται μόνον, διότι ἀκούει τοὺς βασανιστάς του; νὰ ὑβρίζουν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Παναγίαν.

Ἐπὶ τέλους οἱ δῆμιοι ἀναβάλλουν τὴν συνέχειαν τῶν βασανιστηρίων διὰ τὴν ἐπαύριον καὶ τὸν ρίπτουν εἰς τὰ βάθη μιᾶς ὑγρᾶς φυλακῆς.

Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν βασάνων ὁ μάρτυς ἔκρεμάσθη ἀνωθεν πυρᾶς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. Ἡ πυρὰ τὸν ἐπνιγε καὶ κατέτρωγε τὸ δέρμα τοῦ κρανίου του. Φοβούμενοι ὅμως οἱ δῆμιοι μήπως ἀποθάνηται ταχέως, τὸν ἀποσύρουν. Τὸν ρίπτουν χαμαὶ καὶ θέσαντες ἐπὶ τοῦ στήθους του σανίδα πηδοῦν ἐπάνω εἰς αὐτήν, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ ὀστᾶ του.

“Ολα ταῦτα ὅμως τὰ βασανιστήρια δὲν ἡδυνήθησαν νὰ νικήσουν τὸ φρόνημα τοῦ Χριστιανοῦ μάρτυρος. Κτίζουν τότε αὐτὸν ἐντὸς τοίχου καὶ ἀφήνουν μόνον τὴν κεφαλὴν ἐλευθέραν, διὰ νὰ παρατείνουν τὴν ἀγωνίαν. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοῦ δίδουν καὶ τροφήν. Ὁ μάρτυς ὅμως, ἔχων ἐλευθέραν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀναπνέων, διαρκῶς προσηγορίζετο. Καὶ τέλος τὴν δεκάτην ἡμέραν τῆς ἀγωνίας του ἐξέπηγενσεν.

Ο Ἡ θαυμαστή του ὑπομονὴ κατὰ τὸ μαρτύριόν του κατέπληξε τὴν "Ηπειρον καὶ ἀμέσως ὁ Δημήτριος ὡς ἄγιος ἐδοξάσθη. Ἐλέγετο ὅτι καὶ θαύματα ἔγιναν μόνον διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματός του. Εἰς ἐκ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι παρηκολούθησαν τὸ μαρτύριον τοῦ Δημητρίου, ἐκ Καστοριᾶς, προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐβαπτίσθη. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐβασανίσθη καὶ ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

«Οι Νεομάρτυρες»

† Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (Διασκευή)

84 Ο ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821

‘Η Ἐκκλησία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπρωτοστάτησε πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Καὶ προσέφερεν ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν Ἱερῶν προσπαθειῶν τοῦ Γένους.

▲ “Απειροι είναι οἱ κληρικοί, οἱ δποῖοι ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγὴν ὡδηγήθησαν εἰς τὸ μαρτύριον ὑπὸ τῶν αἰμοδιψῶν κατακτητῶν. Μόλις διεδίδετο ἡ φήμη ὅτι προητοιμάζετο ἐξέγερσις ἢ ἀνηγγέλετο νίκη τοῦ σουλτάνου, ἀκράτητος ἐξέσπα τὴν μανία τῶν κατακτητῶν ἐναντίον τοῦ ἀόπλου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἴδιως ἐναντίον τῶν κληρικῶν. ▽

Πρῶτον θῦμα τῆς σουλτανικῆς θηριωδίας ἐπεσε, κατὰ τὴν 10ην Ἀπριλίου τοῦ 1821, ὅτε ἐωρτάζετο τὸ Πάσχα, δισεπτὸς οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'. Ταυτοχρόνως συνεμπαρτύρησαν καὶ οἱ Μητροπολῖται Ἐφέσου Διονύσιος, Νικομηδείας, Ἀθανάσιος, Ἀγχιάλου Εὐγένιος καὶ

Δέρκων Γρηγόριος. Ἐπὶ σειρὰν ἡμερῶν, ἐβδομάδων καὶ μηνῶν προσεφέροντο εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος αἱ Ἱεραὶ κεφαλαὶ ἔθνομαρτύρων Ἱεραρχῶν καὶ ἄλλων κατωτέρων κληρικῶν.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ἑκείνην τοῦ μαρτυρίου ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀκόλουθον ὥραῖον δημοτικὸν ἄσμα. Εἰς τοῦτο περιγράφεται ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰμπραΐμ, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1826, εἰς τὸν Δηρὸν τῆς Μάνης καὶ τὸ μαρτύριον καὶ ἡ κατάρα τοῦ ἑκεῖ πρωτοσυγκέλλου:

Στὸ ῥημοκλήσι τοῦ Δηροῦ
λειτούργα ὁ πρωτοσύγκελλος,
καὶ τ' ἄχραντα μυστήρια
ἔφερνε στὸ κεφάλι του,
ψάλλοντας τὸ χερουβικό.
Μόν' ἔξαφνα κι ἀνέλπιστα
Τοῦρκοι τὸν περιλάβανε,
κι ἔλαβε μόνον τὸν καιρὸν
καὶ σήκωσε τὰ χέρια του,
κι εἴπεκε: « Παντοδύναμε,
δυνάμωσε τοὺς Χριστιανούς,
τύφλωσε τοὺς Ἀγαρηνούς,
τὴν σημερινὴν ἡμέραν! »

Οἱ Τοῦρκοι ἀντισταθήκασι
κι ἤσαν στὴν ἄκραν τοῦ γιαλοῦ,
μὰ στὸ στερνὸ δειλιάσσασι,
καὶ πέφτωσι στὴν θάλασσα,
σὰν τὰ τυφλὰ τετράποδα.
Γιατ' ἦταν θέλημα Θεοῦ
νὰ σακουσθῇ ἡ παράκλησις
τ' ἀγίου πρωτοσύγκελλου.

Α Ἐκατοντάδες σελίδες θὰ ἔχρειάζοντο διὰ νὰ ἀναγραφοῦν αἱ θανατώσεις καὶ τὰ μαρτύρια, ὅσα ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς ἐξ χιλιάδας ἀναβιβάζονται τὰ ἡρωικὰ αὐτὰ θύματα, τὰ ὅποια ὑπέμειναν μὲ γαλήνην καὶ γενναιότητα τὸ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος μαρτύριον.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ, ἐκεῖτος τῶν θυμάτων, καὶ πλῆθος κληρικῶν καὶ μοναχῶν, οἱ ὅποιοι προέταξαν τὰ στήθη των κατὰ τοῦ ἔχθροῦ ἢ ἔγιναν ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν σωμάτων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. **Α**

Ο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν τῶν Πατρῶν.

Ο ἐπίσκοπος Κιρνίτζης Πρωτόπιος ὑψώσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπάνω εἰς τὰ μουσουλμανικὰ τεμένη (τζαμιά) τοῦ Γαστουνίου. Καὶ προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς Ἡλιδος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος.

Ο Ἀθανάσιος Διάκος ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ μαζὶ μὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Ο ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλαμάνας.

Οι μοναχοὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωισμόν, μὲ τὸν ὅποιον ἀπέκρουσαν τὰς στρατιὰς τοῦ Ιμπραΐμ.

Ο ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ἐπονομασθεὶς Παπαφλέσσας, εἰς τοὺς κινδύνους ἀπέτητος καὶ εἰς τὴν δόξαν ἀκάθεκτος, ἥτο ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἐπαναστάσεως. Οὗτος ἔπεσεν ἡρωικῶς παρὰ τὸ Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας, τὴν 20ὴν Μαΐου 1825, μαχόμενος μετὰ τῶν τριακοσίων του ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Ιμπραΐμ. **ο**

Ο Καρύστου Νεόφυτος, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἥτο ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Καρύστου.

‘Ο Ταλαντίου Νεόφυτος καὶ ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ ἔλα-
βον ἐνεργὸν μέρος εἰς διαφόρους μάχας. ‘Ο ἀρχιεπίσκοπος
τῆς Σάμου ἐπίσης, ὁ περίφημος ὡσαύτως ἐπίσκοπος τῶν
Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὁ ὅποῖς προσέφερε τὸν ἑαυτόν του θυσίαν
κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου.

‘Ο Βρεσθένης Θεοδώρητος ἐσπευσεν εἰς Βαλτέτσιον ἐπὶ^H
κεφαλῆς 800 Ἀγιοπετριτῶν καὶ Τσακώνων.

Καὶ πόσοι ἄλλοι! **A**

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος » Δημήτριος Μπαλάνος (Διασκευή)

85. ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1949 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀπένειμε τὸ Χρυσοῦν Μετάλλιον αὐτῆς — ὑπερτάτη τιμὴ — εἰς τοὺς μάρτυρας “Ἐλληνας Ἱερεῖς, τοὺς ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι καὶ τοῦ 1949 θυσιασθέντας εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἐλληνικῆς Ἐλευθερίας.

‘Ο τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀείμνηστος καθηγητὴς Γεώργιος Π. Οίκονόμος εἶπε τὰ ἔξῆς:

« Χρυσοῦν Μετάλλιον ἀπονέμει ὁ μοθύμως ἡ Ἀκαδημία μετὰ θάνατον εἰς τὴν ἀιδίου μνήμης σεπτὴν ὁμάδα τῶν Ἐλήνων Ἱερέων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι σήμερον ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐμαρτύρησαν· ἐκ τούτων ἄλλοι ἐτυφε-

κίσθησαν, ἄλλοι ἐσταυρώθησαν, ἄλλοι κατεκρεουργήθησαν καὶ ἄλλοι ἐτάφησαν ζῶντες.

» Εἰς τὴν πολυάριθμον στρατιὰν τῶν καλλινίκων μαρτύρων τῆς Ἑλληνικῆς ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος νέα κατὰ τὸν πρόσφατον ἀγῶνα τοῦ "Ἐθνους προσετέθη ἑκατόμβη" αὐτῇ ἐλάμπρυνε τὴν ἴστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ νέα αὕτη σειρὰ τῶν θυσιῶν τοῦ Κλήρου μετὰ τῶν θυσιῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἀληθῶς λαμπρὸν καὶ φωτοβόλον μνημεῖον τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, τὸ διποῖον μέλλει νὰ διδάσκῃ τὰς ἐπερχομένας Ἑλληνικὰς γενεὰς τὴν ὁδὸν πρὸς ἀρετὴν καὶ εὔχλειαν.

» Ή Ἀκαδημία δὲν ἔτο δυνατὸν νὰ παραβλέψῃ τὰς σκληρὰς θυσίας τῶν Ἱερέων, οἱ δόποιοι καὶ μόνοι εὑρεθέντες δὲν ἐκλονίσθησαν οὔτε εἰς τὴν χριστιανικὴν αὐτῶν πίστιν οὔτε εἰς τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν ἀγωνίζομένην πατρίδα· ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀθανασίου Διάκου καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν μαρτύρων, ἔπεισαν ως γνήσιοι Χριστιανοὶ καὶ Ἑλληνες.

» Ἐκεῖ, παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἐθνομάρτυρος Ἱεράρχου Σμύρνης Χρυσοστόμου, θὰ ἀνεγερθῇ κάποτε, ἀσφαλῶς, ἀντάξιον μνημεῖον τῆς θυσίας ταύτης τῶν Ἱερέων.

» Τὸ μετάλλιον καταπιστεύει ἡ Ἀκαδημία εἰς χεῖρας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Σπυρίδωνος, ως Ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἵνα παραμένῃ αἰώνια τῶν μαρτύρων Ἱερέων ἡ μνήμη».

«Η Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας » *K. A. Βοβολίης (Διασκευή)*

86. Η ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μόνο οι Μαραθωνομάχοι
δὲν σ' ἐδόξασαν, Πατρίδα·
δὲν σ' ἐδόξασαν, μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιά σου,
παλληκάρια διαλεγμένα,
πάντα σὰν τὴν δρῦ τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἔνα κι ἔνα.

"Ομοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἔχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κι ὅμοια στέρεοι στὴν γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

'Αλλ' ἀκόμη πιὸ μεγάλη,
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὰν μιὰν ἀλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἔνα πιὸ ὅμορφο στεφάνι.

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνεῦμα
τ' οὐρανοῦ νικᾶ τὸν "Ἄδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

Λορέντζος Μαβίης

Β' ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

87. ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Τὰ Παναθήναια ἦσαν ἡ μεγίστη ἔορτὴ τῶν Ἀθηνῶν. Διεκρίνοντο εἰς μεγάλα καὶ μικρὰ Παναθήναια. Τὰ μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ μεγάλα ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἔορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοί καὶ ἴππικοί ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας ἀπηγγέλλοντο τὰ ποιήματα τοῦ Ὄμηρου. Καὶ ἡγωνίζοντο μεταξύ των αὐληταί, κιθαρισταί καὶ ἀοιδοί καὶ ἔψαλλον μὲ συνοδείαν αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ ἀγωνίσματα τοῦ δρόμου, τῆς πάλης, τοῦ παγκρατίου, τοῦ πεντάθλου. Εἰς τοὺς

ἀγῶνας αὐτούς ἡγωνίζοντο χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παιδεῖς. Οἱ ἵππικοὶ ἥσαν ἀγῶνες ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων, οἱ διόποιοι ἐσυρον ἄρματα.

Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἔξῆς ἀγῶνες: ἡ πυρρίχη, δηλαδὴ ὅρχησις μὲν ὅπλα, καὶ ἡ λαμπαδηδρομία, ἦτοι δρόμος ἀνδρῶν, οἱ διόποιοι ἐκράτουν ἀνημμένας λαμπάδας. Ἀναφέρεται καὶ ὁ ἀγών εὐανδρίας, κατὰ τὸν διόποιον ἐκάστη τῶν δέκα φυλῶν παρουσίαζε μερικοὺς γέροντας καὶ ἐνίκα ἐκείνη ἡ φυλή, ἥτις ἐπεδείκνυε τοὺς θαλερωτέρους καὶ ἀκμαιοτέρους.

Τὰ βραβεῖα, τὰ διόποια ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἥσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ιερὰς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, οἱ διόποιαι ἥσαν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀκαδημίας, πλησίον τοῦ Κολωνοῦ.

Τὴν ἀλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι μὲν μεγάλην πομπὴν τὸν πέπλον, τὸν διόποιον ὕφαινον εὔγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, λεγόμεναι ἐργαστῖναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο δικύριος σκοπὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων. Διὰ τοῦτο ἐφέρετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲν μεγάλην τελετήν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι καὶ πολλοὶ ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικὸν (πλησίον τῆς Ἀγίας Τριάδος) καὶ ἐκεῖ παρετάσσοντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηγήθυνον ἴδιαίτεροι ἀρχοντες, λεγόμενοι ἵεροποιοί. Ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχοντες τῶν Ἀθηνῶν, ιερεῖς καὶ ιέρειαι, μάντεις διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυκες, οἱ διόποιοι ἐφρόντιζον διὰ τὴν τάξιν. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἤκολούθουν ὡς ὄπλιται. Ἔφερον δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγγην. Οἱ πλουσιώτεροι ἤκολούθουν ἔφιπποι καὶ μεταξὺ τούτων ἥσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπ' αὐτούς συνεχροτεῖτο τὸ ἵππικὸν τῆς πόλεως. Τοὺς πεζοὺς ὡδήγουν οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι

καὶ τοὺς ἵππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. "Αλλοι τέλος ἥρχοντο καθήμενοι ἐπὶ τῶν πομπικῶν ζυγῶν, δηλαδὴ ἄρμάτων, ἐκ τῶν ὅποίων πολλὰ εἶχον διαγωνισθῆ εἰς τοὺς ἵππικούς ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἀθηναῖαι παρθένοι, αἱ ὄποιαι ἔφερον κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας. Ἀπὸ τοὺς ξένους ἡκολούθουν οἱ θεωροί, ἦτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ἴδιως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων. Μέγα μέρος τῆς τελετῆς ἀπετέλουν τὰ ιερεῖα, ἦτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὰς θυσίας. Οἱ Ἀθηναῖοι πρόσφερον ἐκατόμβην (θυσίαν ἑκατὸν βοῶν). Αἱ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἤσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἑκάστη.

Ἡ πομπὴ αὕτη ἀνεγώρει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσήρχετο εἰς τὸν δρόμον. Ὁ δρόμος ἦτο πλατεῖα ὁδός, ἡ ὄποια ὡδήγει εἰς τὴν Ἀγορὰν (μεταξὺ Θησείου, στοᾶς Ἀττάλου καὶ Ἀρείου Πάγου), καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγορὰν ἀνέβαινεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἦως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ἴστίον ἵππο τὰς κεραίας πλοίου, τὸ ὄποιον ἐκινεῖτο ἐπὶ τροχῶν. "Οταν ἔφθανον εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἀκροπόλεως, κατεβιβάζετο ὁ πέπλος καὶ ἐφέρετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῶα, βόες καὶ πρόβατα, ἀνέβαινον ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο. Καὶ τότε ὁ κῆρυξ μεγαλοφώνως ηὔχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ ὑγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διεμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἑορτὴ ἐτελείωνε διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὄποιαν ἐπινον ἀπὸ μεγάλα ποτήρια, λεγόμενα Παναθηναϊκά.

"Η Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν"

Χρῆστος Τσούντας (Διασκευὴ)

88. ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγήν.
Δόξα στὸ πνεῦμα ἀνδρῶν νέων,
ποὺ δόξασαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἔκεινων τὴν λαμπρὰν σοφίαν,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὁρμή,
νέαν ἃς πλάσωμεν ἴστορίαν,
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

"Ἐχει στεφάνια ἡ δόξα ἀκόμη
στὸ δένδρο της τὸ ἱερό,
ἀπάτητοι τῆς δόξης δρόμοι
προσμένουγ νέο τολμηρό.

'Εμπρὸς στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα,
ἔκει ὁ πύρινος παλμός,
ἔκει τῆς νίκης ἡ κορώνα,
ἀθανασίας ἀσπασμός.

** Αριστομένης Προβελέγγιος*

‘Ο μοναχὸς οὗτος εἶναι τὸ τελευταῖον ὄλοκαύτωμα, τὸ ὅποῖον προσφέρει τὸ Σούλι εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος τὴν ἡμέραν, ποὺ ἀποθησκει.

‘Αφοῦ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλῆ, ὁ Μουχτάρ καὶ ὁ Βελῆς, ἐπέτυχον πολλοὺς ἐκ τῶν Σουλιωτῶν νὰ καταστρέψουν καὶ ἄλλους νὰ ἀπομακρύνουν, μόνος ἀπέμεινεν ὁ ἱερομόναχος Σαμουήλ. Ὅτο τὸ ἀποφασισμένος νὰ ταφῇ μετὰ τῆς γλυκυτάτης πατρίδος του. **¶**

‘Ανὴρ ἀδάμαστος, ἀκαταμάχητος, μέχρι μανίας λατρεύων τοὺς ἐλευθέρους βράχους του. Ἄφιερωμένος ἀπὸ νεκνικῆς ἡλικίας εἰς τὰ θεῖα, ἦνωσεν εἰς τὸν ἔαυτόν του τὸν διπλοῦν χαρακτῆρα τοῦ πολεμιστοῦ καὶ τοῦ Ἱερέως.

‘Ητο τὸ τελευταῖον νῆμα, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἐκρέματο τὸ πολυπαθὲς Σούλι κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Δι’ αὐτὸ ἀνεκηρύχθη τότε ὁ Σαμουήλ πολέμαρχος καὶ ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Σούλι μέχρι θανάτου.

Εἰς τὴν αἵματηρὰν καὶ φονικωτάτην ἔφοδον τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸ Κακοσούλι ἀνεδείχθη ὁ Σαμουήλ ἄγγελος θανάτου. Καὶ ὅτε πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας ἐξέλιπεν. ἔθεσε τὸ σῶμά του φραγμὸν μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ὀλίγων Σουλιωτῶν. Καὶ οἱ Σουλιῶται κατώρθωσαν μὲ τὴν γενναιότητα αὐτὴν τοῦ Σαμουήλ νὰ διπισθοχωρήσουν καὶ νὰ διαφύγουν τὴν μάχαιραν καὶ τὰ μαρτύρια.

‘Ο Σαμουήλ, μαχόμενος πάντοτε μὲ πέντε μόνον συμπολεμιστάς του, ἐπρόφθασε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ Κούγκι, πύργον κτισμένον ἐπὶ ἀποτόμου βράχου. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀποθήκη πυρίτιδος καὶ ὅπλων. Τὸν πύργον τοῦτον, ἐντὸς τοῦ ὅποίου ὑπάρχει καὶ ἐκκλησία εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας Παρασκευῆς, ἡ πατρὶς παρέδωκεν εἰς τὰς Ἱερὰς χεῖρας τοῦ Σα-

μουήλ. Καὶ ὁ μοναχὸς οὗτος εἶχεν ὄρκισθῇ ὄρκον θανάτου,
ὅτι καμμία ποτὲ ἀνθρωπίνη δύναμις δὲν θὰ τὸν ἡνάγκαζε νὰ
έγκαταλεψή τὸν πύργον.⁴

Περικυκλωμένος ἀπὸ παντοῦ, ὑπέμενεν ὁ Σαμουὴλ
ὅσα ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ τοῦ ἀνθρώπου ἤδυνατο νὰ ὑπο-
μείνῃ. Οτὰ πολεμοφόδια ὠλιγόστευον ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν.
Κουρασμένοι, τραυματισμένοι, δὲν εἶχον οὔτε σταγόνα ὕδα-
τος νὰ δροσίσουν τὰ κατάξηρα καὶ φλογισμένα τῶν χείληο
‘Η στιγμὴ τῆς ἀγωνίας εἶχε φθάσει.’

Τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοῦ 1803 ὁ ιερομόναχος Σα-
μουὴλ μετὰ τῆς ἀγίας πεντάδος ἀναβαίνουν εἰς τὸν οὐρανὸν
καὶ στεφανοῦνται ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου ὡς μάρτυρες, ἀποθα-
νόντες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

«Βίος καὶ Ἐργα Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου»

(Διασκευή)

90. ΤΟ ΘΟΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν σήμερον ποίαν
ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων τότε
Ἐλλήνων τὰ πατριωτικὰ καὶ πολεμικὰ ἄσματα τοῦ Ρήγα.

Εἰς φιλέλλην διηγεῖται περὶ τούτου ἐπεισόδιον, τὸ
ὅποιον ἤκουσεν ἀπὸ ‘Ἐλληνα, ὅστις περιῆλθε τὴν Μακεδο-
νίαν, ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

“Ἐφθασεν εἰς ἐν χωρίον καὶ ἐκεῖ ἐφιλοξενήθη ἀπὸ ἔνα
ἀρτοποιόν, τοῦ ὅποιου τὸ ἀρτοποιεῖον ἔχρησιμευε καὶ ὡς
πανδοχεῖον. Βοηθὸς τοῦ ἀρτοποιοῦ ἦτο νέος τις Ἡπει-
ρώτης, τοῦ ὅποιου ἡ ἀθλητικὴ ἐμφάνισις παρουσίαζε νέον
μὲ ἀνδρικὴν καὶ γενναίαν ψυχήν. Ά’ Ἡπειρώτης οὗτος εἰς

στιγμήν κατάλληλον ἐπλησίασε τὸν ὁδοιπόρον καὶ τὸν ἥρωτησε:

—'Ηξεύρεις νὰ διαβάζῃς;

— Ναι, ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

—'Ελθὲ μαζί μου, τοῦ εἰπε τότε καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς ἀπόκεντρον καὶ σκιερὸν ἄκρον τοῦ κήπου.

'Ἐκεῖ ἐκάθισαν ἐπὶ μιᾶς πέτρας καὶ ὁ νεανίας ἔξήγαγεν ἀπὸ τὸ στῆθός του μικρὸν καὶ πολὺ παλαιὸν φυλλάδιον, τὸ ὅποῖον ἐκρέματο ἀπὸ τὸν λαιμόν του μὲ ράμμα. 'Ητο τὸ πολεμικὸν ἄσμα, ὁ θιούριος τοῦ Ρήγα, καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν ἀπαγγείλη εἰς αὐτὸν μεγαλοφώνως.

"Ηρχισε λοιπὸν ὁ ὁδοιπόρος νὰ ἀπαγγέλλῃ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐκεῖνον, τὸν ὅποῖον οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα διήγειρον εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν. 'Αφοῦ δὲ ἐτελείωσε τὴν ἀπαγγείλιαν, ἔμεινεν ἔκπληκτος ἐμπρὸς εἰς τὸ θέαμα, τὸ ὅποῖον παρουσίαζεν ἡ ὄψις τοῦ νέου Ἡπειρώτου.

Ο Εἶχε σηκωθῆ καὶ ἵστατο ἐνώπιόν του ὡς ἄλλος τέλειος ἀνθρωπος, ὡς ὑπεράνθρωπος. Δὲν ἦτο ὁ ἀπλοϊκὸς ὑπηρέτης τοῦ ἀρτοποιοῦ. Εἶχε μεταμορφωθῆ εἰς εἰκόνα ἥρωος. Τὸ πρόσωπόν του ἔλαμπεν ὡς πῦρ φλέγον, οἱ ὀφθαλμοί του ἐσπινθηροβόλουν, τὰ χείλη του ἔτρεμον, δάκρυα ἔβαπτον τὰς παρειάς του καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του καὶ τοῦ γυμνοῦ του στήθους εἶχον δρυθωθῆ. "Ιστατο ἀκίνητος, ὡς Ἀχιλλεύς.

— Πρώτην λοιπὸν φορὰν ἀκούεις τὸν θιούριον τοῦ Ρήγα; ἥρωτησεν ὁ ταξιδιώτης.

— "Οχι· κάθε διαβάτην παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸν εἰπη καὶ πολλὰς φορὰς τὸν ἥκουσα.

— Καὶ πάντοτε μὲ τὴν συγκίνησιν αὐτήν;

Ναι, πάντοτε! ἀπεκρίθη ὁ Ἡπειρώτης μὲ φωνὴν σταθερὰν καὶ νεῦμα ἀποφασιστικόν.

I. Γεννάδιος (Κατὰ διασκευὴν)

91. ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

‘Ο πατήρ μου — ἔλεγεν ὁ Μπαρμπαδῆμος — κατίγετο ἀπὸ χωρίον τῆς Παρνασσίδος. Ἐμενεν εἰς τὴν Ἀμφισσαν καὶ ἐμπορεύετο ἐκεῖ μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἔξης λόγον:

ο Εἰς Τοῦρκος ἀγᾶς, ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσσης, ἥγόρασε πολλὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Δὲν τὰ ἐπλήρωσεν δύως ἀμέσως καὶ ἡρνήθη ἐπειτα νὰ πληρώσῃ. Ο πατήρ μου ἐπέμενε καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τοῦρκον δικαστήν, τὸν κατῆν. ‘Ἀλλ’ ὁ ἀγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἔθεώρησε τοῦτο προσβολὴν. Τόσον δὲ ἔξηγριώθη, ὥστε ἡπείλησεν ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ κατάστημά του. Δὲν ἤθελε δὲ καὶ πολὺ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν του. Καὶ ὁ πατήρ μου, ἀνησυχῶν δχι τόσον περὶ τοῦ ἔαυτοῦ του, δσον περὶ τῆς μητρός μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινήν. Ἐπῆρε καὶ τὰ πολυτιμότερα ἐμπορεύματά του καὶ κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξίδιον. Καὶ ἀπ’ ἐκεῖ, διὰ τοῦ πλοίου ἐνὸς συγγενοῦς του, μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Α Τότε ἤμην μόλις δύτικὸς ἐτῶν, ἀλλ’ ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον.

Εἰς τὴν Ἰθάκην είχομεν πλήρη ἀσφάλειαν καὶ συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου. Καὶ μὲ τὴν βοήθειάν των ἐστρωσαν δλίγον κατ’ δλίγον αἱ ἐργασίαι τοῦ πατρός μου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἡλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην του, ὅτι ἀφῆκε τὴν πατρίδα του. Καὶ ἔβραζε μέσα κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μῖσος πατροπαράδοτον, τὸ δποῖον ἐδυνάμωνεν. ἡ τελευταία αὐτὴ περίστασις.⁴

Εἰς τὴν Ἰθάκην δὲ πατήρ μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Ἀθανάσιον καὶ ἐμέ. Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ δὲ πατήρ μου ἤθελε νὰ γίνη ἵερεύς. Ἐμὲ ἤθελε νὰ μὲ κάμη ἐμπορον, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστειλεν εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς γέροντος διδασκάλου, ὃπου μὲ πέντε - ἕξ ἄλλους μικροὺς ἐμανθάνομεν ἀνάγγωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ἴστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτο πολυμαθῆς καὶ σοφός, εἶχεν δμως πολὺν ζῆλον. Ἐκτὸς τούτου, δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ἡρὰ γράμματα, ἀλλ' ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα: ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μὲ τὴν λευκὴν γενειάδα, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του, τὸν ἐνθυμοῦμαι ποὺ ἐσπινθήριζον οἱ ὁφθαλμοί του, ὅταν μᾶς ὥμιλει διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδαν νὰ πολεμῇ εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα νὰ τρέπῃ εἰς φυγὴν τὸν Περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενόν τῆς Σαλαμῖνος, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ κατακτᾷ τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἔχαμήλωνε τὴν κεφαλήν καὶ δάκρυα ἔτρεχον ἀπὸ τοὺς ὁφθαλμούς του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἴστορίας: τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

Ἐγάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν. Κατήντησε ταπεινὴ δούλη τῶν Τούρκων, αὐτὴ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς!

Αλλ' ἔξαίφνης ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλήν, ὡσὰν νὰ ἥκουε

μακρινήν φωνήν. Ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ώστε νὰ διέκρινε μακρινὸν σημεῖον. Καὶ μὲ φωνὴν ζωηρὰν καὶ μὲ ὄψιν φωτισμένην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν προσέθετεν:

— "Οχι! δχι! δὲν εἶναι μακρὰν ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ καὶ σεῖς θὰ θερίσητε τὸν καρπόν, δχι μὲ δρέπανα, ἀλλὰ μὲ ξίφη. Νὰ εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καὶ ἔπειτα νὰ σχολάσητε.

Καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελε τοὺς φλογερούς στίχους καὶ ἡμεῖς ὅλοι μαζὶ τοὺς ἐπανελαμβάνομεν:

“Ως πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες στὰ βουνά!

Δ' Άλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ὁ πατήρ μου, θν καὶ δὲν ἡξευρεν ἴστοριαν, μᾶς ὡμίλει δύμας διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Μᾶς ὡμίλει διὰ τὸν ἥρωα Λάζαρον Κατσώνην καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραίον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, δτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολύ. Καὶ δτι ἵσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἥτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μήτηρ μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ νὰ προσθέτωμεν τὴν παράκλησιν: **Α**

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας!

Καὶ δὲν ἡξεύρω διατί, δταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἡσθανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα ώστε νὰ μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παχγωμένον νερόν.

‘Απὸ τὸ 1814 ἥρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἔργασίαν του. “Ολην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ κατά-

στημά μας κάτω είς τὴν προκυμαίαν. Καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνεν ἐπηγαίναμεν εἰς τὴν οἰκίαν. "Ανθρωποι πολλοὶ ἥρχοντο εἰς τὸ κατάστημα. Οἱ περισσότεροι ἥρχοντο νὰ ἀγοράσουν ἔμπορεύματα, μερικοὶ διὰ νὰ ἴδουν τὸν πατέρα· μου καὶ νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. 'Εγώ, ἂμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ἀν ἔβλεπα ὅτι ἕρχεται διὰ νὰ ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ. "Αν δομως ἥρχετο μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δυσηρεστημένος. Διότι ἥρχετο νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ χωρὶς λόγον.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λατπὸν εἶδα ἔνα πρωὶ τὸν πρῶτον — πρῶτον ἀνθρωπὸν, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθεν εἰς τὸ κατάστημά μας. Ἡτο μεσῆλιξ, μὲ μαύρην γενειάδα, σκεπασμένος μὲ μακρὸν χονδρὸν ἐπανωφόριον καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφόρει καδογερικὸν σκοῦφον. 'Εφαίνετο ὅτι ἡτο ξένος καὶ ὅτι ἥρχετο ἀπὸ ταξίδιον.

"Αμα τὸν εἶδα, εἴπα μέσα μου:

—'Εδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειὰ!

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προϋπαντήσω. Αὔτὸς δομως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὄφος:

— Ποῦ εἶναι δ πατήρ σου;

—'Εδῶ εἴμαι ἐγώ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅτι θέλετε προστάξατε.

— Καλά, παιδί μου, σὲ εὐχαριστῶ, ἀλλὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει ὁ ξένος μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

'Ο πατήρ μου ἦτο εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ καταστήματος. Καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ παννικά, τὰ ὅποια μᾶς εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. "Ετρεξα νὰ τὸν φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, ὁ ὅποιος δὲν ἔκρινεν ἀξιον ἐμέ, ἀλλὰ ἥθελε τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, χρησέ τον εἰς τὴν ἔργα σίαν του· πτηγαίνω ἐγώ καὶ τὸν εύρισκω.

Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ βάθος. Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἐν γράμμα με τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατήρ μου τὸ ἀνεγίνωσκε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνη, ὅτι κάπως ἐταράχθη.

— Καθίσατε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω, εἶπεν εἰς τὸν ξένον.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἔχει πίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε:

— Δῆμο, δποιος μὲ ζητήσῃ, εἰπὲ ὅτι ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐσὺ εἰς τὸ κατάστημα.

Τί ἔλεγον ὁπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατήρ μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἡξεύρω. Θὰ ἤσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. "Οταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἔξηλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ προσώπου του μοῦ ἐφάνη πολὺ συλλογισμένη. 'Ο ξένος ἐπέρασε πλησίον μου, ἐστάθη ἐμπρός μου καὶ μὲ ἐκοίταξε μὲ προσοχήν." Επειτα μὲ ἔκτυπησε εἰς τὸν ὕμνον καὶ εἶπε:

— Καρδιά, παλληκάρι μου!

Καὶ ἐχάθη.

'Ο τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον μοῦ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος. 'Η δλη συμπεριφορὰ τοῦ ἀγνώστου μὲ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. 'Ετόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου:

— Τὶ ξνθρωπος εἶναι αὐτός;

'Αλλ' ἐκεῖνος μοῦ ἀπεκρίθη ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μοῦ ἔκοψε πᾶσαν ἄλλην ἐρώτησιν:

— Καλὸς πατριώτης· μοῦ ἔφερε ἔνα γράμμα ἀπὸ τὸν Δεσπότην μας· 'Ησαΐαν.

"Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἀνθρωπὸν αὐτὸν παρὰ

τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Εἰσῆλθε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον μίαν πρωίαν καὶ ὁ πατέρος μου τὸν ὀδήγησεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὡραν κλεισμένοι. "Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθη ὀλίγον ἐμπρός μου. Μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει, ἀφότου τὸν εἶχον ἰδεῖ διὰ πρώτην φοράν. Τώρα δὲν μὲ ἑκτύπησεν εἰς τὸν ὄμον· μὲ ἔχαιρέτισε διὰ χειραψίας καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά:

— Δῆμο, ὅ, τι σοῦ εἴπῃ ὁ πατέρας σου, εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος!

Καὶ ἔχαθη πάλιν.

Τόσον μὲ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχον νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἔκεινην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω. Τὸν ἔβλεπα καὶ ἔκεινον πολὺ συγχισμένον. Καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸν δάκτυλον ἐσπόγγισε τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς του.

Τέλος πάντων. Τὴν ἐσπέραν, ὅταν ἦτο ὡρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει:

— Κλεῖσε ἀπὸ μέσα τὴν θύραν, βάλε τὸν λύχνον ἔκει καὶ ἔλα κάθισε νὰ σοῦ εἴπω.

Αφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν:

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ, τι θὰ σοῦ εἴπω εἶναι μεγάλο μυστικόν. Γνωρίζω τὴν ψυχήν σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικὸν ἴδικόν μας· εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ ὀρκισθῆς ὅτι θὰ τὸ κρατήσης. "Αν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἀκουσε. "Ολα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ ἐπανάστασις θὰ ἀνάψῃ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐκδιωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ ἐπιστρέψωμεν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα μας νὰ περάσωμεν ἔκει τὰς τελευταίας μας ἡμέρας, ἢν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός!"

ξένος αὐτός, τὸν ὅποιον εἶδες σήμερον, εἶναι ἔξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ὄλλους πατριώτας εἰς τὴν ιδέαν τῆς Ἐταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἐταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους πατριώτας καὶ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζὶ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ὃ καθεὶς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἐταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ γιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εύρωπην. Τί λέγεις λοιπόν;

“Οταν ἥκουον αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτύπα δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ὄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατρός μου:

— Σὲ εὔχαριστῷ, πατέρα! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν κατεφίλουν δακρυσμένος καὶ τὸν ηὔχαριστουν, καὶ διὰ τὴν γαρμόσυνον εἴδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὅποιαν μοῦ ἐδείκνυε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ.

“Ἐπειτα ἀνετινάχθην ἐπάνω. Μία ιδέα ἥλθεν εἰς τὸν νοῦν μου:

— Πατέρα, ὅταν οἱ ὄλλοι θὰ πολεμοῦν ἔκει, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ εἰς τὸ κατάστημα;

— “Οχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς σὲ καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἰμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Ἀθανάσιος μικρὸς καὶ φιλάσθενος. Ἐσὺ θὰ πηγαίνης δι’ ὄλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Πρὸς τὸ παρόν σιωπή! “Ἄς πηγαίνωμεν τώρα νὰ μὴ ἀνησυχοῦν, διότι ἀργοῦμεν.. Εἴσαι μεγάλος, δὲν εἴσαι τώρα πλέον μικρός. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμό μου!

“ ‘Ο Μπαρμπαδῆμος»

Γεώργιος Λροσινης

92. Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ὑποψήφιον μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὁ δόκιμος, ὅπως ἐλέγετο, ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ κατηγητοῦ του εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ἐκεῖ ὁ κατηγητὴς ἀναγινώσκει καὶ ὁ δόκιμος ἐπαναλαμβάνει «μὲ δόλον τὸ ἀνῆκον σέβας εἰς τὴν Ἱερότητα καὶ τὴν μεγαλειότητα τοῦ πράγματος» τὸν μέγαν ὄρκον, τὸν ἔξῆς:

«Ορκίζομαι, ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, οἰκειοθελῶς, ὅτι θέλω εἶναι ἐπὶ ζωῆς μου πιστὸς εἰς τὴν Ἐταιρείαν κατὰ πάντα. Νὰ μὴ φανερώσω τὸ παραφιλόν ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ λόγους της μήτε νὰ σταθῶ κατ’ οὐδένα λόγον ἢ ἀφορμὴ τοῦ νὰ καταλάβωσιν ἄλλοι ποτέ, ὅτι γνωρίζω τι περὶ τούτων, μήτε εἰς συγγενεῖς μου, μήτε εἰς Πνευματικὸν ἢ φίλον μου.

»Ορκίζομαι, ὅτι εἰς τὸ ἔξῆς δὲν θέλω ἐμβῆ εἰς καμιάν ἄλλην Ἐταιρείαν, ὅποια δήποτε καὶ ἂν εἶναι, μήτε εἰς κανένα δεσμὸν ὑποχρεωτικόν. Καὶ μάλιστα, ὅποιον δήποτε δεσμὸν καὶ ἂν είχα, καὶ τὸν πλέον ἀδιάφορον εἰς τὴν Ἐταιρείαν, θέλω τὸν νομίζει ώς οὐδέν.

»Ορκίζομαι, ὅτι θέλω τρέφει εἰς τὴν καρδίαν μου ἀδιάλλαχτον μῆσος ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς Πατρίδος μου,

τῶν ὄπαδῶν καὶ τῶν όμοφρόνων μὲ τούτους. Ήέλω ἐνεργεῖ κατὰ πάντα τρόπον πρὸς βλάβην των καὶ αὐτὸν τὸν παντελῆ ὅλεθρόν των, δταν ἡ περίστασις τὸ συγχωρήσῃ.

Ο »Ορκίζομαι νὰ μὴ μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαν διὰ νὰ συγγνωρισθῶ μὲ κανέναν Συνάδελφον, προσέχων ἐξ ἐναντίας μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν νὰ μὴ λανθασθῶ κατὰ τοῦτο, γενόμενος αἴτιος ἀκολούθου τινὸς συμβάντος. Ο

»Ορκίζομαι νὰ συντρέχω ὅπου εὔρω τινὰ Συνάδελφον μὲ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν κατάστασίν μου. Νὰ προσφέρω εἰς αὐτὸν σέβας καὶ ὑπακοήν, ἂν εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὸν βαθμόν, καὶ, ἂν ἔτυχε πρότερον ἔχθρός μου, τόσον περισσότερον νὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ νὰ τὸν συντρέχω, ὅσον ἡ ἔχθρα μου ἥθελεν εἶναι μεγαλυτέρα.

»Ορκίζομαι, δτι, καθὼς ἐγώ ἔγινα δεκτὸς εἰς τὴν 'Εταιρείαν, νὰ δέχωμαι παρομοίως ἄλλον 'Αδελφόν, μεταχειριζόμενος πάντα τρόπον καὶ ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ἐωσοῦ τὸν γνωρίσω "Ελληνα ἀληθῆ, θερμὸν ὑπερασπιστὴν τῆς Πατρίδος, ἀνθρωπὸν ἐνάρετον καὶ ἀξιον ὅχι μόνον νὰ φυλάττῃ τὸ Μυστικόν, ἀλλὰ νὰ κατηχήσῃ καὶ ἄλλον ὄρθοῦ φρονήματος.

»Ορκίζομαι νὰ μὴ ὡφελῶμαι κατ' οὐδένα τρόπον ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς 'Εταιρείας, θεωρῶν αὐτὰ ὡς ἱερὸν πρᾶγμα καὶ ἐνέχυρον, ἀνῆκον εἰς ὅλον τὸ "Εθνος μου. Νὰ προφυλάττωμαι παρομοίως καὶ εἰς τὰ λαμβανόμενα καὶ στελλόμενα ἐσφραγισμένα Γράμματα.

»Ορκίζομαι νὰ μὴ ἔρωτῶ ποτὲ κανένα ἐκ τῶν Φιλικῶν μὲ περιέργειαν, διὰ νὰ μάθω ποῖος τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν 'Εταιρείαν.

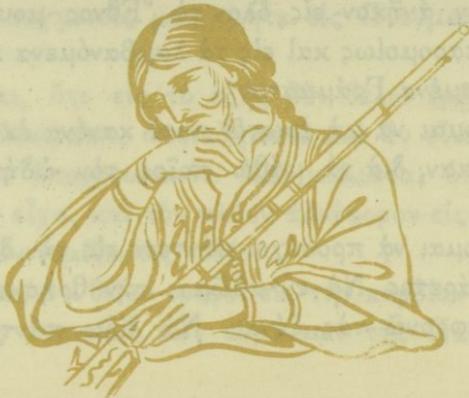
»Ορκίζομαι νὰ προσέχω πάντοτε εἰς τὴν διαγωγήν μου, νὰ εἴμαι ἐνάρετος. Νὰ εὐλαβῶμαι τὴν θρησκείαν μου, χωρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ξένας. Νὰ δίδω πάντοτε τὸ καλὸν

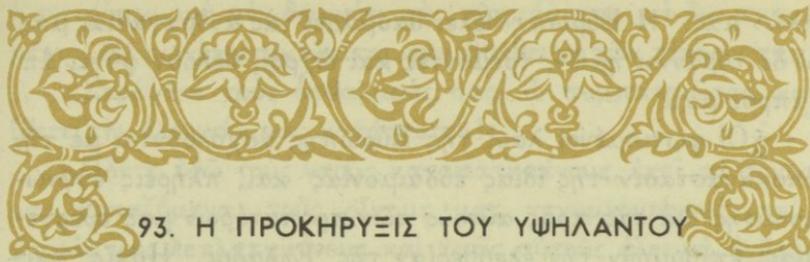
παράδειγμα. Νὰ συμβουλεύω καὶ νὰ συντρέχω τὸν ἀσθενῆ, τὸν δυστυχῆ, καὶ τὸν ἀδύνατον. Νὰ σέβωμαι τὴν διοίκησιν, τὰ ἔθιμα, τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς διοικητὰς τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὄποιον διατρίβω.

Ἄ» Τέλος πάντων, ὁρκίζομαι εἰς Σέ, ὡς Ἱερὰ πλὴν τρισαθλία Πατρίς! Ὁρκίζομαι εἰς τὰς πολυχρονίους βασάνους σου. Ὁρκίζομαι εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα, τὰ ὄποια τόσους αἰῶνας ἔχυσαν καὶ χύνουν τὰ ταλαίπωρα τέκνα Σου· εἰς τὰ ἴδιά μου δάκρυα, χυνόμενα κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν Ἐλευθερίαν τῶν ὁμογενῶν μου, ὅτι ἀφιερώνομαι ὅλος εἰς Σέ! Εἰς τὸ ἔξῆς σὺ θέλεις εἶσαι ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαλογισμῶν μου. Τὸ ὄνομά σου εἶναι ὁ ὄδηγὸς τῶν πράξεών μου καὶ ἡ εὔτυχία σου εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων μου. Ἡ Θεία δικαιοσύνη ἀς ἔξαντλήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλήν μου ὅλους τοὺς κεραυνοὺς της, τὸ ὄνομά μου νὰ εἶναι εἰς ἀποστροφὴν καὶ τὸ ὑποκείμενό μου ἀντικείμενον τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος τῶν ὁμογενῶν μου, ἵνα σως λησμονήσω εἰς μίαν στιγμὴν τὰς δυστυχίας των καὶ δὲν ἔκπληρώσω τὸ χρέος μου. Τέλος ὁ θάνατός μου ἀς εἶναι ἄφεικτος τιμωρία τοῦ ἀμαρτήματός μου διὰ νὰ μὴ μολύνω τὴν ἀγιότητα τῆς Ἐταιρείας μὲ τὴν συμμετοχήν μου»Α

«Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας»

Ιωάννης Φιλήμων

93. Η ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

‘Ηλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τοῦ πολέμου.
‘Ηλθεν ἡ ὥρα νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν.

‘Ο τελευταῖος τῶν ‘Ελλήνων αὐτοκρατόρων Κωνσταντīνος Παλαιολόγος ὑπερεμάχησε τῷ 1453 μὲ πεποίθησιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ αὐταπάρνησιν, ἐνῷ ἐπιπτεν ἡ αὐτοκρατορία.

Μὲ τὴν αὐτὴν πίστιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ μὲ τὴν ἴδιαν αὐταπάρνησιν, ὁ πρῶτος τῶν ἐπιζώντων ‘Γψηλαντῶν’ Ἀλέξανδρος ρίπτεται εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως τῆς ‘Ελληνικῆς’ Ἐλευθερίας καὶ ἀπευθύνει τὴν ἔξῆς προκήρυξιν:

«Μάχου ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος!

» ‘Η ὥρα ἥλθεν, ὡς ἀνδρες “Ελληνες! Πρὸ πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἴδιων δικαιωμάτων καὶ ἀλευθερίας αὐτῶν, μᾶς προσεκάλουν εἰς μίμησιν.

» Αὐτοί, καίτοι ὅπωσοῦν ἐλεύθεροι, προσεπάθησαν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των νὰ αὔξήσουν τὴν ἀλευθερίαν καὶ δι’ αὐτῆς πᾶσαν αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν. Οἱ ἀδελφοί μας καὶ φίλοι εἶναι πανταχοῦ ἔτοιμοι Οἱ Σέρβοι, οἱ Σουλιώται καὶ ὅλη ἡ “Ηπειρος ὄπλοφοροῦντες μᾶς περιμένουν. “Ἄς ἐνωθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐνθουσιασμόν! ‘Η πατρὶς μᾶς προσκαλεῖ. ‘Η Εὐρώπη, προσηλώνουσα τοὺς δόφθαλμούς της εἰς ἡμᾶς, ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀκινησίαν μας. “Ἄς ἀντηχήσουν λοιπὸν ὅλα τὰ ὄρη τῆς ‘Ελλάδος ἀπὸ τὸν ἥχον τῆς πολεμικῆς μας σάλπιγγος καὶ αἱ κοιλάδες ἀπὸ τὴν τρομερὰν κλαγγὴν τῶν ὅ-

πλων μας. Ἡ Εύρώπη θέλει θαυμάσει τὰς ἀνδραγαθίας μας, οἱ δὲ τύραννοι ἡμῶν, τρέμοντες καὶ ὥχροί, θέλουν φύγει ἀπ' ἐμπρός μας.

Οἱ φωτισμένοι λαοὶ τῆς Εύρώπης ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ιδίας εὐδαιμονίας· καὶ, πλήρεις εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς τῶν προπατόρων μας εὐεργεσίας, ἐπιθυμοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡμεῖς, φαινόμενοι ἄξιοι τῆς προπατορικῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, εἴμεθα εὐέλπιδες νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν καὶ βοήθειαν. Πολλοὶ ἐκ τούτων φιλελεύθεροι θέλουν ἔλθει διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν μὲ ἡμᾶς. Κινηθῆτε, ὦ φίλοι, καὶ θέλετε ἵδει μίαν χραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια μας. Θέλετε ἵδει καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔχθρῶν μας πολλούς, οἵτινες, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν δικαίαν μας αἰτίαν, νὰ στρέψουν τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἔχθρὸν καὶ νὰ ἐνωθοῦν μὲ ἡμᾶς. Ἄς παρουσιασθοῦν μὲ εἰλικρινὲς φρόνημα· ἡ πατρὶς θέλει τοὺς ἔχοκλπωθῆ.

ΔΩΣΩ ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι "Ἐλληνες! "Ἄς σχηματισθοῦν φάλαγγες ἔθνικαί ἀς ἐμφανισθοῦν πατριωτικαὶ λεγεῶνες, καὶ θέλετε ἵδει τοὺς παλαιοὺς ἔκείνους κολοσσοὺς τοῦ δεσποτισμοῦ νὰ πέσουν ἐξ ἴδιων ἀπέναντι τῶν θριαμβευτικῶν μας σημαιῶν. Εἰς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μας ὅλα τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους θέλουν ἀντηγήσει· τὰ ἔλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἐν καιρῷ εἰρήνης ἤξευραν νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ πολεμῶσι, θέλουσι σπείρει εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ τυράννου τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον.**A**

"Ποία 'Ἐλληνικὴ ψυχὴ θ' ἀδιαφορήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος; Εἰς τὴν Ρώμην εἰς τοῦ Καίσαρος φίλος, σείων τὴν αίματωμένην χλαμύδα τοῦ τυράννου, ἐγείρει τὸν λαόν. Τί θέλετε κάμει σεῖς, ὦ "Ἐλληνες, πρὸς τοὺς ὅποίους

ἡ πατρὶς γυμνὴ μὲν δεικνύει τὰς πληγάς της, μὲ διακεκομένην δὲ φωνὴν ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν τέκνων τῆς:

» Στρέψατε τοὺς ὄφθαλμούς σας, ὡς συμπατριῶται, καὶ ἰδετε τὴν ἐλεεινήν μας κατάστασιν!

» "Ιδετε ἐδῶ τοὺς ναοὺς καταπατημένους, ἔκει τὰ τέκνα μας ἀρπαζόμενα, τοὺς οἴκους μας γεγυμνωμένους, τοὺς ἄγρους μας λεηλατημένους καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλεεινὰ ἀνδράποδα! Εἶναι καιρὸς νὰ ἀποτινάξωμεν τὸν ἀφόρητον τοῦτον ζυγόν, νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα, τὰ κρημνίσωμεν ἀπὸ τὰ νέφη τὴν ἡμισέληνον, διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὸ σημεῖον, δι' οὗ πάντοτε νικῶμεν, λέγω τὸν Σταυρόν, καὶ οὕτω νὰ ἐκδικήσωμεν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὄρθόδοξον ἡμῶν πίστιν ἀπὸ τὴν ἀσεβῆ τῶν βαρβάρων καταφρόνησιν.

» Μεταξὺ ἡμῶν εὐγενέστερος εἶναι ὅστις ἀνδρειστέρως ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια τῆς πατρίδος καὶ ὠφελιμωτέρως τὴν δουλεύση. Τὸ ἔθνος συναθροιζόμενον θέλει ἐκλέξει τοὺς δημογέροντάς του καὶ εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην βουλὴν θέλουσιν ὑπακούει ὅλαι αἱ πράξεις μας. "Ας κινηθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐν κοινὸν φρόνημα! Οἱ πλούσιοι ἀς καταβάλωσι μέρος τῆς ἴδιας περιουσίας, οἱ ἱεροὶ ποιμένες ἀς ἐμψυχώσουν τὸν λαὸν μὲ τὸ ἵδιόν των παράδειγμα καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἀς συμβουλεύσουν τὰ ὠφέλιμα. Οἱ δὲ εἰς ξένας Αὔλας ὑπουργοῦντες στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὁμογενεῖς, ἀποδίδοντες τὰς εὐχαριστίας, εἰς ἓν ἐκαστος ὑπουργεῖ δύναμιν, ἀς ὄρμήσουν ὅλοι εἰς τὸ ἀνοιγόμενον ἥδη μέγα καὶ λαμπρὸν στάδιον καὶ ἀς συνεισφέρουν εἰς τὴν πατρίδα τὸν χρεωστούμενον φόρον· καὶ ὡς γενναῖοι ἀς ὄπλισθοῦν ὅλοι, ἀνευ ἀναβολῆς καιροῦ, μὲ τὸ ἀκαταμάχητον ὅπλον τῆς ἀνδρείας, καὶ ὑπόσχομαι ἐντὸς ὅλιγου τὴν νίκην καὶ μετ' αὐτὴν πᾶν ἀγαθόν.

» Μὲ τὴν ἔνωσιν, ὡς συμπολῖται, μὲ τὸ πρὸς τὴν Ἱερὰν σκείαν σέβας, μὲ τὴν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς στρατηγούς

ύποταγήν, μὲ τὴν εὐτολμίαν καὶ σταθερότητα, ἡ νίκη μας εἶ-
ναι βεβαία καὶ ἀναπόφευκτος. Αὕτη θέλει στεφανώσει μὲ
δάφνας ἀειθαλεῖς τοὺς ἡρωικοὺς ἀγῶνας μας· αὐτὴ μὲ γαρ-
κτῆρας ἀνεξαλείπτους θέλει χαράξει τὰ ὄνόματα ὑμῶν εἰς
τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας διὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπερχομένων
γενεῶν. Ἡ πατρὶς θέλει ἀνταμείψει τὰ εὐπειθῆ καὶ γνήσιά
της τέκνα μὲ τὰ βραβεῖα τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς, τὰ δὲ ἀ-
πειθῆ καὶ κωφεύοντα εἰς τὴν τωρινήν της παράκλησιν θέλει
ἀποκηρύξει, ὡς νόθα καὶ ἀσιανὰ σπέρματα, καὶ θέλει παρα-
δώσει τὰ ὄνόματά των, ὡς ἄλλων προδοτῶν, εἰς τὸν ἀναθε-
ματισμὸν καὶ κατάραν τῶν μεταγενεστέρων.

ο» "Ας καλέσωμεν λοιπὸν ἐκ νέου, ὡς ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλό-
ψυχοι" Ἐλληνες, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν κλασσικὴν γῆν τῆς
Ἐλλάδος. "Ας συγκροτήσωμεν μάχην μεταξὺ τοῦ Μαραθῶ-
νος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν! ΟΑς πολεμήσωμεν εἰς τοὺς τάφους
τῶν πατέρων μας, οἱ ὅποιοι, διὰ νὰ μᾶς ἀφήσωσι ἐλευθέ-
ρους, ἐπολέμησαν καὶ ἀπέθανον ἔκει!"

ο» Τὸ αἷμα τῶν τυράννων δὲν εἶναι δεκτὸν εἰς τὴν σκιάν
τοῦ Θηβαίου Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Θρασυβού-
λου, οἵτινες κατετρόπωσαν τοὺς τριάκοντα τυράννους, εἰς
ἔκείνας τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Λεωνίδου
καὶ τῶν τριακοσίων, οἵτινες κατέκοψαν τοσάκις τοὺς ἀναρι-
θμήτους στρατοὺς τῶν βαρβάρων Περσῶν, τῶν ὅποιων τοὺς
βαρβαρωτέρους καὶ ἀνανδροτέρους ἀπογόνους πρόκειται εἰς
ἡμᾶς σήμερον μὲ πολὺ μικρὸν κόπον νὰ ἔξαφανίσωμεν ἐξ
δλοκλήρου.

» Εἰς τὰ ὅπλα λοιπόν, φίλοι, ἡ πατρὶς μᾶς προσκαλεῖ! △

Τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1821

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΥΨΑΛΑΝΤΗΣ »

199
55

94. ΤΑΞΕΙ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Δεκαέξι ἡ δεκαεπτά ἐτῶν ἦτο ὁ Ἀθανάσιος, ὅτε πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Δὲν προσῆλθε νὰ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ νὰ διδαχθῇ παρά τινος καλογήρου τὴν Ὁκτώηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον. Ὁ καλόγηρος αὐτὸς ἔξεπλήρωνε χρέη διδασκάλου, ὅπως συνέβαινε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ὅπηρέτει ὅμως ὁ Ἀθανάσιος κάποτε τὴν Μονὴν καὶ τοὺς καλογήρους καὶ ἔκαστην ἑορτὴν προσῆρχετο καὶ ἔψαλλεν ἐκεῖ ἢ ἔλεγε τὸν Ἀπόστολον.

Μίαν φοράν ἔτυχε νὰ περιοδεύῃ τὰ μέρη ἐκεῖνα ὁ Δεσπότης Λιδωρικίου, ώς ἐλέγετο τότε ὀλόκληρος ἡ σημερινὴ Δωρίς, ὅστις ἤκουε τὸν Ἀθανάσιον νὰ λέγῃ τὸν Ἀπόστολον.

Οὐαὶ Δεσπότης τόσον ἐμαγεύθη ἀπὸ τὸ σεμνὸν ἥθος τοῦ νεανίου καὶ τὴν ἔξαισίαν φωνήν του, ὡστε τοῦ ἐπρότεινε νὰ τὸν χειροτονήσῃ διάκονον. Οὐ νεανίας, ὁ ὄποῖς μόνον τὸν τίτλον ἀναγνώστου ὠνειρεύετο, ἐδέχθη χαίρων τὸν βαθμὸν τοῦ διακόνου, ἔμεινεν εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον.¹

Μετὰ καιρόν, μίαν Κυριακήν, ἔτυχε νὰ γίνεται γάμος εἰς τὴν Ἀρτοτίναν, ὅπου ἐπυροβόλουν ὅλοι, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκεδάζοντες. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἤλθε καὶ ὁ Διάκος ἀπὸ τὴν Μονὴν μὲ τὸν κοντὸν «τσάγγρον» του. Ἐκ τινος πυροβολισμοῦ συνέβη νὰ φονευθῇ ὁ υἱὸς τῆς Κουτσουγιάννανιας. Αὕτη ἦτο ἐκ Κωσταρίτσης, κώμης τῆς Δωρίδος, δύο ὥρας ἀπεχούσσης τῆς Ἀρτοτίνης, ἐξ ἴσχυρᾶς οἰκογενείας. Ο φόνος ἀπεδόθη ὁμοφώνως παρ’ ὅλων, Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, εἰς τὸν Διάκονον, ὅστις ἤρχισε νὰ κρύπτηται εἰς τὰ πέριξ, ἔνεκα τῆς καταζητήσεως τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων. Δὲν ἐξεδύθη ὅμως τὰ ράσα καὶ ἐξηκολούθει τὴν διακονίαν του εἰς τὴν Μονήν.

Κατὰ τὴν 15ην Αὔγουστου ἐτελεῖτο εἰς Ἀρτοτίναν ἐπὶ Τουρκοκρατίας λαμπρὰ πανήγυρις πρὸς τιμὴν τῆς Παναγίας. Κατ’ αὐτὴν συνέρρεον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Δωρίδος πολυάριθμοι προσκυνηταί. Ο Διάκος, πληροφορηθεὶς ὅτι δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀποσπάσματα εἰς τὴν πόλιν, ἐφανερώθη, καὶ ἤρχισε μετ’ ἄλλων νέων νὰ ρίπτῃ τὸ «λιθάρι» εἰς τὸ «ἄπλωμα» τῆς κώμης. Ἀλλ’ οἱ Τούρκοι εἶχον κρυφθῆ εἰς τοὺς πλησίους βάλτους. Καὶ ὅτε ἐνόμισαν κατάλληλον τὴν περίστασιν, ὥρμησαν πολυάριθμοι καὶ συνέλαβον τὸν Διάκονο καὶ τὸν μετ’ αὐτοῦ Καφέτζον, καταδιωκόμενον καὶ τοῦτον

δι' ἄλλα αἴτια. Αὐθημερὸν ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὸν Φεράτ ἐφένδην, διοικητὴν Λιδωρικίου, ὁ ὅποῖος ἔρριψεν ἀμφοτέρους εἰς μικρὰν φυλακήν, τῆς ὅποιας ἀκόμη σώζονται τὰ χαλάσματα.

‘Ο Διάκος εὐθὺς παρετήρησεν ὅτι τὸ σανίδινον κιγκλίδωμα τοῦ μικροῦ των παραθύρου εἶχε σαπίσει καὶ τὴν νύκτα ἔθραυσε διὰ τῆς χειρός του ἀθορύβως δύο σανίδας καί, εὐσταλής καθὼς ἦτο καὶ λεπτός, ἐπήδησε πρὸς τὰ ἔξω, ἀφοῦ εἰδοποίησε καὶ τὸν σύντροφόν του. ‘Ο Καφέτζος ὅμως ἦτο χονδρὸς πολὺ καὶ δυσκίνητος καὶ ἦτο εἰς αὐτὸν ἀδύνατον νὰ ὀλισθήσῃ ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ὁπῆς. ‘Ο Διάκος ὅμως, σύρων αὐτὸν ἐκ τῶν ἔξω, ἤδυνήθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἀφοῦ ἔσπασε τὰ δεσμά του. ‘Ομοῦ τότε διὰ νυκτὸς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν καί, ἀνελθόντες εἰς τὰ ὅρη, ἔφθασαν τὸ γλυκοχάραγμα εἰς τὸ «λημέρι» τοῦ ἀκουστοῦ εἰς τὴν Δωρίδα κλέφτου Τσάμ Καλογήρου.

‘Ο Τσάμ Καλόγηρος κατήγετο ἔξ ’Ηπείρου. ‘Ο «ταϊφᾶς» του ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑβδομήκοντα καλὰ παλληκάρια, μεταξὺ τῶν ὅποιων ἦσαν καὶ ὁ Γούλας καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος.

‘Οτε οἱ δύο φυγάδες ἔφθασαν ἐκεῖ, ἔζήτησαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν εἰς τὸν ταϊφᾶ. Καὶ τὸν μὲν Καφέτζον ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, διότι ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν τὸ ἀρρενωπὸν παράστημά του. Τὸν Διάκον ὅμως ἐδέχθησαν κατὰ χάριν, λέγοντες ὅτι ἦτο καλὸς διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ.

—“Αει, καλὸς εἶσαι καὶ σὺ γιὰ τ' ἀσκί, εἶπον περιφρονητικῶς.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐδόθη εἰς τὸν Διάκον ἀφορμὴ νὰ ἀποδείξῃ ὅλως τὸ ἐναντίον. Διότι εἰς τὴν Σελίσταν, κώμην τῶν Κραβάρων, ἔγινε κρατερὰ συμπλοκὴ μεταξὺ κλεφτῶν καὶ πολυαρίθμων Τούρκων. Οἱ κλέφται διεσκορπίσθησαν νι-

κηθέντες ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας δυνάμεως τοῦ ἔχθροῦ καὶ ὁ κα-
πετάνιος ἐπληγώθη σοβαρῶς εἰς τὸν πόδα καὶ ἐκινδύνευσε
νὰ αἰχμαλωτισθῇ.

¶ Ο Διάκος τότε κατώρθωσε διὰ τῆς τόλμης του νὰ λά-
βῃ ἐπ' ὄμων τὸν πληγωθέντα καὶ διερχόμενος διὰ μέσου
τῶν ἔχθρῶν ἔιφήροης ἐπέτυχε νὰ φθάσῃ σῶος μετ' αὐτοῦ εἰς
Γραμμὴν Ὁξεῖν. Ἡ τοποθεσία αὐτὴ εἶναι ράχις ὑψηλή,
κατάφυτος ἀπὸ ὅξυάς, ἀπέχουσα δύο ὥρας τῆς Ἀρτοτίνης.
Ἐπ' αὐτῆς συνηθροίσθησαν καὶ οἱ διασπαρέντες κλέφται καὶ
ἐνώπιον ὅλων ὡμολόγησεν ὁ Τσάμη Καλόγηρος τὴν ἔξοχον
ἀνδρείαν τοῦ Διάκου καὶ τὸν ὑπέδειξεν ἐν ὥρᾳ θανάτου ὡς
διάδοχόν του.¶

'Αλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ κλέφται, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς
ἐπικύρου καταδιώξεως τῶν ἔχθρων ἀποσπασμάτων, διε-
μοιράσθησαν εἰς ἀποσπάσματα ἥ, ώς ἐλέγοντο, «μπουλού-
κια». "Ἐν ἀπόσπασμα ἀπετέλεσαν τότε ὁ Διάκος, ὁ Γούλας
καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος, ἐξ Ἀρτοτίνης καὶ οὗτος. Περὶ αὐτοῦ
μάλιστα λέγεται ὅτι κατὰ τὸν ἀρματωλικόν του βίον καὶ ἔ-
πειτα ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1872, ὅτε ἀπέθανε,
δὲν «έπροσκύνησε καθόλου εἰς τοὺς Τούρκους».

¶ Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦλθεν εἰς τὸν Διάκον ἡ εἰδη-
σις τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του καὶ ἐνὸς ἀδελφοῦ του, τοῦ
Ἀποστόλη. Ο Διάκος εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Δῆμον, ὁ ὁ-
ποῖος ἐπωνομάσθη Μασσαβέλας, καὶ τὸν Ἀποστόλην, καὶ
δύο ἀδελφάς, τὴν Καλομοῖραν καὶ τὴν Σοφίαν. Ο πατήρ
μετὰ τοῦ Δήμου καὶ τοῦ Ἀποστόλη εἶχον ἀσπασθῆ τὸν ποι-
μενικὸν βίον καὶ ἔτυχε νὰ εἶναι τότε μετὰ τῶν ποιμνίων των
εἰς τὰ «χειμαδιά». Μίαν πρωίαν εἶχον ἐπισκεφθῆ αὐτοὺς δέ-
κα ἐκ τῶν πέριξ κλεφτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους προσέφερον τὴν
καρδάραν πλήρη γάλακτος νὰ πίουν. Αλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν

ώραν ἔτυχε νὰ διέρχηται τὸν δρόμον ἀπόσπασμα ἐχθρικόν, κατὰ τοῦ δποίου ὥρμησαν οἱ ποιμενικοὶ κύνες ὑλακτοῦντες.[¶] Οἱ κλέφται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οἱ κύνες ἀφήσαντες τοὺς Τούρκους ὥρμησαν ἐναντίον αὐτῶν. Τότε οἱ Τούρκοι ἐπλησίασαν εἰς τὴν καλύβην καὶ παρατηρήσαντες τὴν καρδάραν, τὰ κοχλιάρια καὶ τὰς σειρὰς τοῦ γάλακτος ὑπώπτευσαν καὶ συλλαβόντες τὸν γέροντα καὶ τὸν Ἀποστόλην ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὴν Ὑπάτην. Ὁ Δῆμος ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ τότε καὶ τοιουτοτρόπως ἐσώθη. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι τὴν αὐτὴν νύκτα ἀπέθανον εἰς τὴν φυλακὴν εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε φονευθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Διάκος, μαθὼν τὸν θάνατον αὐτῶν, ἥρχισε νὰ ζητῇ ἐκδίκησιν, ἐπιτιθέμενος ἐναντίον πολλῶν ἀποσπασμάτων, τὰ δόποῖα διεσκόρπιζον καὶ συνέτριβον οἱ κλέφται.

’Απ’ ἐδῶ ἀρχίζει τὸ στάδιον τοῦ Διάκου ως ἀληθιοῦς ἀρματωλοῦ. Ἡ ἀρχηγία ἐδόθη εἰς τὸν Σκαλτσοδῆμον, καθὸ γεροντότερον καὶ σεβαστότερον, δστις ἡγέθη τοῦ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μορνοποτάμου ἀποσπάσματος. Ὁ Γούλας καὶ ὁ Διάκος ἔλαβον τὴν ἡγεσίαν τῶν ἐπάνω ἀποσπασμάτων, τῶν ἐφορευόντων τὰ μέρη τὰ ἀκολουθοῦντα τὸν ροῦν τοῦ Μόρνου, ἀπὸ τῶν δύο πηγῶν του, ἀμφοτέρωθεν τῶν Βαρδουσίων.

Ἐπὶ δύο - τρία ἔτη ἔζησαν ἥσυχοι οἱ ἀρματωλοί, ἔκαστος εἰς τὴν περιοχὴν του, ἀναγνωρίζοντες ως σύντροφοι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σκαλτσοδήμου καὶ σεβόμενοι αὐτὸν πάντοτε.

Ο Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκέπτηται ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων τὰ σχέδιά του ἐναντίον τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συνεκάλεσεν εἰς τὴν ἔδραν του εἰς σύσκεψιν ὅλους τοὺς διπλαρχηγούς, Ἀλβανούς καὶ Χριστιανούς. Μεταξὺ τούτων ἐκάλεσε καὶ τὸν Σκαλτσοδῆμον, ως ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀρματωλικίου

τοῦ Λιδωρικίου. 'Αλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος ἔστειλεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Διάκον, δστις ἔμεινεν εἰς τὴν Αὔλην τοῦ 'Αλῆ ἐπί τινα γρόνον. 'Εκεῖ ἐσχετίσθη πρώτην φορὰν τότε μετὰ τοῦ 'Οδυσσέως 'Ανδρούτσου καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν.

"Οτε ὁ Διάκος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἀρματωλίκι του, ἤρχισε νὰ ἀναφαίνηται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ νὰ ἐπισκιάζηται τὸ ὄνομα τοῦ Σκαλτσοδήμου. 'Ο λαός, Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοί, ἐσέβοντο καὶ ἡγάπων αὐτόν. Οἱ πρόκριτοι τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν του χωρίων ἐπήγουν τὴν ἀμεμπτον διαγωγήν, τὸν γενναιόφρονα χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνδρείαν του. Τὰ παλληκάρια του ἦσαν ἔτοιμα νὰ θυσιασθοῦν δι' αὐτόν. 'Ο Σκαλτσοδῆμος ἐμάνθανε πάντα ταῦτα καὶ, παρακινούμενος ἀπὸ ραδιούργους ἔχθρους τοῦ Διάκου, ἤρχισε νὰ τὸν ὑποπτεύῃ ὅτι ἔμελέτα νὰ τὸν φονεύσῃ, διὰ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν. 'Η ὑποψία του αὕτη ἐφάνη κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Παναγίας, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1819, ὅτε συνηντήθησαν μέν, ἀλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος οὐδὲ ἐχαιρέτισε κανὸν τὸν Διάκον. Καὶ ὅτε ὁ Διάκος ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχρότητός του, ὁ Σκαλτσοδῆμος τοῦ εἶπε καθαρὰ τὰς ὑποψίας του. 'Ο Διάκος διεμαρτυρήθη ζωηρῶς, ζητῶν νὰ φέρῃ ἔμπρός του τὸν συκοφάντην νὰ ὀμολογήσῃ.

— Τί τὸ θές; εἶπεν ὁ Σκαλτσοδῆμος, δύο ἀτια σ' ἔνα ταβλᾶ δὲν κάνουν· ἢ ἐγώ νὰ φύγω ἢ ἔσυ:

— Φεύγω ἐγώ, καπετάνιε, εἶπεν ὁ Διάκος εὔσεβάστως.

Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀποχαιρετίσας τὸν ἐπὶ τόσα ἔτη φίλον καὶ συναγωνιστήν του, παρητήθη τῆς ὀπλαρχηγίας καὶ ἔψυγε μεθ' ἐνὸς μόνον συντρόφου, τοῦ Περλίγα, εἰς Λεβάδειαν. 'Εκεῖ εὗρε τὸν φίλον του 'Οδυσσέα ὀπλαρχηγὸν τῆς Λεβαδείας ἀπὸ τοῦ 1816, δστις τὸν ἐφιλοξένησε μετὰ χαρᾶς καὶ τὸν διώρισε πρωτοπαλλήκαρόν του.

'Ανδρέας Καρκαβίτσας (Διασκενή)

95. ΡΟΥΜΕΛΗ

Τὴν μάννα μὸν τὴν Ρούμελη ν' ἀγνάντευα τὸ λαχταρῶ...
Ψηλὰ ποὺ μὲ νανούριζες, καημένο Καρπενήσι!
Τρανὰ πλατάνια ξεδιψοῦν στὶς βρύσες μὲ τὸ κρύο νερό,
Σαρακατσάνα ροβολάει καὶ πάει γιὰ νὰ γεμίσῃ.

Μὲ κρουσταλλένια σφυριχτὰ σὲ λόγγους φεύγουν σκοτεινοὺς
κοτσύφια καὶ βοσκόπουλα μὲ τὰ λαμπρὰ τὰ μάτια,
νερὰ βροντοῦνε στὸν γκρεμὸν καὶ πᾶνε πρὸς τοὺς οὐρανοὺς
ἴσια κι ὅρθιὰ σὰν τὴν ψυχὴν τῆς Ρούμελης τὰ ἐλάτια.

Κάμπε Ἀττικέ, μὲ πλάνεψες κι ἐγὼ γιὰ τὶς κορφὲς πονῶ
καὶ γιὰ τραχειὲς ἀνηφοριὲς σηκώνω τὸ κεφάλι...
Φυλακωμένη πέρδικα, ποὺ κλαίει γι' ἀλαργινὸν βουνό
δέρνει ἡ ψυχὴ μου στὸ κλουβὶ τὰ νύχια τῆς κοράλλι.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

96. ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν
πρικκοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε εἰς ζωντανός.

Ὁς ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐ-
γκαιρέτισεν ὄρθιους ὅλους. Ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλ-
λαξ. Ἐγάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των. Ἀπήστραψεν εἰς τοὺς

φλογερούς δφθαλμούς των. Ἐχρύσωσε τὰς λαβάς τῶν ὅπλων τῶν. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα. Καὶ λάνεται ἀργά - ἀργά καὶ σβήνει, ώσταν νὰ θέλῃ νὰ ρίψῃ ἀκόμη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

¶ "Ολην τὴν ἡμέραν, ἄσιτοι καὶ ἀποτοι, ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν ἔχθρικῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν. Κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων. Ἐχλεύασαν τὴν ὄρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης. ΛΑΦΟῦ ἔφαγον τὴν πυρίτιδα μὲ τὴν φούκταν· ἀφοῦ καὶ τὸ τελευταῖον σπυρί της ἐσώθη εἰς τὰς παλάσκας των· ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννη· ἀφοῦ καὶ τὸ τελευταῖον γιαταγάνι ἔσπασεν εἰς τὰς χειράς των, ἔπειταν. "Αψυχοι ναί, ἡττημένοι ὅχι.

Καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, εύρισκετο ἐξηπλωμένος μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους. Κρατεῖ ἀκόμη μὲ σφιγκτὰ δάκτυλα τὸ θραυσμένον καὶ αἷμοστάζον γιαταγάνι του.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀναβαίνει ἐν μέσῳ τοῦ καλπασμοῦ τῶν ἵππων καὶ τοῦ ἥχου τῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, ἐνῷ τὰ μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὅρίζοντος τῆς δύσεως. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τῶν αἵμάτων γῆς οἱ "Αραβες" βαδίζουν μὲ πολὺν κόπον καὶ τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων γλιστροῦν. Ἀλλ' ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἀνέλπιστον νίκην εἶναι τόση, ὡστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς αὐτοὺς εἰς τὴν ράχιν.

"Ηδη ὁ ἀρχηγὸς των ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου· ἀνέβη, καὶ ἐκεῖ ἐστάθη. Περιέφερε τὸ βλέμμα. Ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, τὸ ὅποιον πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων. Παρετήρησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν.

Είδε τούς πεσόντας. Καὶ μὲ ἀνοικτὸν τὸ ὅμμα ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλούς κορμούς των καὶ τὰ εὔρεα στέρνα των, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα.

— Κρῆμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες, συλλογίζεται.

Καὶ βλέπει πέριξ, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύῃ ὅτι ἔχαθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες. Φαίνονται ὡσὰν νὰ κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ἐξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι.

— Ποιός εἶναι ὁ Παπαφλέσσας;

Οἱ ὁδηγοί του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτῶμα, περιβρεχόμενον ἐκ τοῦ ἰδρῶτος τοῦ ἀγῶνος, μὲ κατερρακωμένα τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πάρτε τον... πάρτε τον, πλύντε τον... Πλύντε τὸ παλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἐσήκωσαν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πλησίον πηγήν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Τὸν ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα καὶ ἀπὸ τὸν κονιορτόν. Τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτακτοποιήσαν τὰ σχισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν δόπισω φέροντες αὐτόν.

— Στῆστέ τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω.

Ἄοι ἄνδρες, κρατοῦντες αὐτὸν ἐκατέρωθεν, ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ δένδρον, ποὺ τοὺς ἔδειξεν ὁ Ἰμπραήμ, τὸν ἀπέθεσαν παρὰ τὴν ρίζαν, τὸν ὕψωσαν. Καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἔστερέωσαν, τὸν ἴσορρόπησαν, ὡσὰν ζῶντα. "Ἐπειτα ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον ἀπὸ τὴν ἴδιαν δύναμιν. Τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ράχιν. Ὁ θώραξ ἦτο προτεταμένος, αἱ χεῖρες κρεμάμεναι μὲ ἀναπόσπαστον τὴν λαβὴν τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη ἀνοικτὰ καὶ ἡ κεφαλὴ ὑψηλά. Α

Τότε όντας Ιμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον.
Στέκεται καὶ προσβλέπει σιγηλὸς τὸ ἄπνουν σῶμα τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἡτις ἀνέτειλε τὴν ὥραν ἔκεινην αἰματόχρους, ὡσὰν νὰ εἴχε βαφῇ ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς μάχης, φιλεῖ μὲ θερμὸν φίλημα τὸν ὅρθιον νεκρόν.

“Ἐργα”

Μιχαὴλ Μητσάκης (Διασκευὴ)

97. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ

Ἐγνώριζον ὅτι τὸ Μεσολόγγιον εἶναι πόλις μικρά. “Οτι ἐκτίσθη ἐπὶ πηλώδους ἐδάφους εἰς τὴν ἄκραν ἀβαθοῦς θαλασσολίμνης· ὅτι δὲν ἔχει οὔτε πύργους, οὔτε ἐπάλξεις, οὔτε τίποτε ἀπὸ ὅσα περιμένει κανεὶς νὰ ἴδῃ εἰς ὁχυρὸν φρούριον. Καὶ ὅμως ὅμοιογῶ ὅτι μὲ κατέλαβεν ἔκπληξις, ὅταν, εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν, διέβην τὴν ξηρὰν τάφρον καὶ εἶδον τὸν μικρὸν τοῦχον πέριξ τῆς πόλεως.

Νομίζεις, ὅτι βλέπεις περίφραγμα κήπου!

Τὸ τεῖχος τοῦτο ἐπεσκευάσθη καὶ ἀνεκαινίσθη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Δὲν ἦτο τόσον στερεὸν τὸ τεῖχος, ἀπὸ τὸ ὅποιον οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν τοιαύτας ἐφόδους καὶ ἐκ τοῦ ὅποιου τοσάκις ἔξωρμησαν ἐν μέσῳ τοῦ σκότους κατὰ τοῦ

έγχθροι. Πῶς! Τοῦτο εἶναι τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὅποῖον δίς ἀντέστη εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Σουλτάνου; Αὐτὰ εἶναι τὰ μεγαλώνυμα ὄχυρώματα, πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ πρὸς κυρίευσιν τῶν ὅποίων τὸσοῦτον αἷμα ἔχύθη;

‘Ο ἀγῶν τοῦ 1821 οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μὲν ὅσα εἴδομεν καὶ βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Τὰ τόσα σιδηρᾶ ἢ ὁρειχάλκινα πυροβόλα θὰ προεκάλουν τὸν γέλωτα τῶν σημερινῶν πυροβολητῶν. Οἱ μαχηταὶ ἔκεῖνοι ἐμάχοντο συνήθως ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἡ σπάθη δὲν ἔμενεν ἄχρηστος εἰς τὴν θήκην. Οἱ ἀντίπαλοι, προτοῦ συμπλωκοῦν, ἥρεθίζοντο ἀμοιβαίως διὰ προκλήσεων καὶ ὕβρεων, καθὼς οἱ ἥρωες τοῦ Ὀμήρου. Τοιούτου εἴδους πολέμους καὶ πολιορκίας δυσκόλως κανεὶς δύναται νὰ φαντασθῇ χωρὶς πύργους ὑψηλούς, πύλας σιδηρᾶς, γεφύρας κρεμαστάς, βράχους μὲν ἐπάλξεις καὶ πυροβόλα φοβερὰ εἰς τὰς θυρίδας τῶν προμαχώνων.

‘Εδῶ ὅμως ἡ παντελὴς τούτων ἔλλειψις ἀνυψώνει ἀκόμη περισσότερον τὴν δόξαν τῶν ὑπερμάχων τοῦ Μεσολογγίου. Βλέπει κανεὶς τὴν ταπεινὴν αὐτὴν πόλιν ἐξ ὀλοκλήρου ἀνοχύρωτον.

“Οτε ὁ Μαυροκορδᾶτος ἐκλείσθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὴν 27ην Ὁκτωβρίου 1822, οἱ Τούρκοι, κύριοι τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, κατήρχοντο πλήρεις θράσους πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐπιλοίπου Στερεάς καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἡ Ἐπανάστασις κατεστρέφετο, ἐὰν δὲν ἡμποδίζετο ἡ ὅρμή των. Οἱ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ἐνόησεν ὅτι ὁ φραγμὸς οὗτος ἦτο τὸ Μεσολόγγιον, ἀν καὶ ἦτο ἀκατάλληλον πρὸς ἀμυναν. Ἀπὸ παντοῦ τὸν παρεκίνουν νὰ μὴ θυσιασθῇ ματαίως. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερασπίσῃ πόλιν τοσοῦτον ἀσθενῆ ἐναντίον στρατιᾶς; Ἀλλ’ ἔκεῖνος ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασίν του:

— ‘Εὰν δὲν ἀντισταθῶμεν ἐδῶ, εἶπε, διέρχονται οἱ ἔγχροι

έλευθεροι, κυριεύεται ἡ Πελοπόννησος καὶ χάνεται τὸ πᾶν
Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω ἐδῶ.

Εύτυχῶς δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐδοξάσθη.

Τριακόσιοι ὅγδοήκοντα μόνον μαχηταὶ εὐρίσκοντο εἰς
τὴν πόλιν, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης
μὲ τριάκοντα πέντε Σουλιώτας του. Δέκα χιλιάδες Ἀλβανοὶ
περιεκύκλωσαν τὸ Μεσολόγγιον ὑπὸ τὴν ἀρχηγήαν τοῦ Ὁμέρου
πασᾶ. Ἐπερπε, διὰ παντὸς τρόπου, νὰ κερδήσουν καιρὸν οἱ
πολιορκούμενοι, μέχρις ὅτου ἔλθῃ βοήθεια, ὡς ἥλπιζον. Ἡ
δὲ λιγάριθμος φρουρὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστῆ τὴν ἕφοδον
τοσούτων ἐχθρῶν. Ἡτο χρεία, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ πέρι-
τειχίσματος, δεκαπλασίου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν. Ἐάν ὁ Βρυ-
ώνης ἐγνώριζε τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἀν-
έβαλλε βεβαίως τὴν ἕφοδον.

Διὰ νὰ τὸν ἔξαπατήσουν οἱ πολιορκούμενοι, ἔχωναν κα-
τὰ διαστήματα λόγχας τουφεκιῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν
τειχῶν, διὰ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὑπῆρχον καὶ τακτικὰ στρατεύμα-
τα ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ ἄλλοτε ἐτουφέκιζον διὰ μιᾶς ἀπὸ
ἐν μέρος τῶν τειχῶν, καί, τρέχοντες δρομαῖοι πρὸς τὸ ἀντί-
θετον μέρος, ἐτουφέκιζον ὅλοι μαζὶ δευτέραν φοράν.

Εύτυχῶς ὁ Ὁμέρος Βρυώνης, ἀπατηθεὶς, ἔκαμε προτά-
σεις περὶ παραδόσεως. Οἱ πολιορκούμενοι, διὰ νὰ κερδήσουν
καιρόν, ἔως ὅτου φθάσουν αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις, ἔξγ-
κολούθουν τὰς διαπραγματεύσεις, ἀν καὶ ἀπέρριψαν τὰς τα-
πεινωτικὰς προτάσεις τοῦ Ὁμέρου. Καὶ ἐφεύρισκον καθημερι-
νῶς καὶ νέας προτάσεις. Ἡλπίζον ὅτι θὰ φανῇ ἐπὶ τέλους ἡ
βοήθεια, τὴν δύοίαν ἀνέμενον μὲ μεγάλην ἀνυπομονησίαν.
Τίποτε ὅμως δὲν ἐφαίνετο. Ἡ θάλασσα ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν
πλοίων τοῦ Τουρκικοῦ στόλου.

Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ ἀγωνίαν εἴκοσι τεσσάρων ἡμερῶν,
εἶδον τρελοὶ ἀπὸ χαρὰν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ προσεγγί-

ζουν. Τὰ Τουρκικὰ ἐσκορπίσθησαν, ἡ θάλασσα ἔμεινεν ἐλευθέρα καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἔδραμον πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνεύοντων ἀδελφῶν των. Τὸ Μεσολόγγιν εἶχε τώρα ικανοὺς ὑπερασπιστὰς πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐχθρικῆς ἐφόδου. Αἱ διαπραγματεύσεις περὶ συμβιβασμοῦ ἔπαινσαν καὶ οἱ "Ελληνες ἐμήνυσαν πρὸς τοὺς Τούρκους λακωνικῶς:

— "Εὰν θέλετε τὸ Μεσολόγγι, ἐλäßτε νὰ τὸ πάρετε!

"Ο πασᾶς, δργισθείς, ἥρχισε νὰ πυροβολῇ τὴν πόλιν καὶ προητοιμάζετο διὰ τὴν ἔφοδον. "Ωρισε πρὸς τοῦτο τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, δόποτε οἱ "Ελληνες, ἑορτάζοντες ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, δὲν θὰ ἥσαν ἐπὶ τῶν προμαχώνων. Καὶ ἡ ἀλωσις τότε θὰ κατωρθοῦτο εὐκολώτερον. Ο ιστορικὸς τοῦ Ἀγῶνος Σπυρίδων Τρικούπης διηγεῖται, πῶς οἱ πολιορκούμενοι εἰδοποιήθησαν περὶ τοῦ κινδύνου.

"Τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, λέγει, ἐπλεε πλησίον τῆς "Ασπρῆς Ἀλυκῆς μονόξυλον, φέρον ἀπὸ τοῦ Αἰτωλικοῦ εἰς Μεσολόγγι τὸν Θανάσην, γραμματέα τοῦ Μακρῆ. Ο γραμματεὺς εἶδεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἄνθρωπον κινοῦντα μανδήλιον καὶ τὸν ἐπλησίασε:

— "Εγώ, εἶπεν ὁ ἄγνωστος, εἴμαι Χριστιανὸς καὶ πρόθυμος νὰ πάθω διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου μου. Μὴ ἀπορήσῃς καὶ πίστευσε εἰς ὅσα θὰ ἀκούσῃς· ἃς μὲ βλέπης ὅτι συνοδεύω τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου μου. Ή γυνή μου καὶ τὰ τέκνα μου είναι εἰς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ νὰ μὲ δικαιώσῃ ἐνώπιόν σου. Ο Θεὸς τῶν Χριστιανῶν ἡθέλησε νὰ μάθω ὅσα οἱ ἐχθροὶ μελετοῦν κατὰ τοῦ λαοῦ του. Καὶ περιφέρομαι ἀπὸ πρωίας ὡς κυνηγὸς εἰς σωτηρίαν τῶν ὄμοιών των μου. Τρέξε εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰπέ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ σκοπὸν ἔχουν νὰ ριφθοῦν ἐπάνω των τὰ χαράγματα διὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς πλευρᾶς τοῦ τειχώματος.

» Ταῦτα εἶπεν ὁ ἄγνωστος ἀνθρωπος, ὑψωσε τὰς γεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔγινεν ἄφαντος».

‘Ο ἄγνωστος αὐτός, λέγει ὁ Τρικούπης, ἡτο Ιωαννίτης, καὶ ἕργον εἶχε τὴν προμήθειαν κυνηγίου διὰ τὴν τράπεζαν τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου.

✓ ‘Ο Βρυώνης, πληροφορηθεὶς ὅτι αὐτὸς ἡτο ποὺ ἐφανέρωσε τὸ μυστικὸν εἰς τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἔγινεν αἴτιος τῆς ἥττης του, ἔσφαξε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του. ‘Ο δυστυχῆς κατώρθωσε νὰ σωθῇ εἰς Μεσολόγγιον, ἀλλ’ ὅτε ἐμαθε τὴν φοβερὰν τοῦ Όμερο ἐκδίκησιν, ἔγινε καλόγηρος. “Εζησε καὶ ἀπέθανεν εἰς ταπεινὸν ἐρημητήριον, τοῦ ὅποιου τὰ ἑρείπια σώζονται ἀκόμη πλησίον τῆς εἰσόδου τῆς Κλεισούρας πρὸς τὸ μέρος τοῦ Αγρινίου. ✓

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ Μεσολόγγιον ἡτο πολίχνη ἀσήμαντος καὶ τελείως ἄγνωστος ἔξω τῆς Ελλάδος. ‘Ολόκληρος ἡ πεδιάς, ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐσκεπάζετο ἀλλοτε ἀπὸ δάση, κυρίως ἐλαιῶν ἀγρίων, τῶν ὅποιων ἵχνη ὑπῆρχον ἀκόμη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς Επαναστάσεως. Απὸ τοῦ 1822 καὶ γενικά ἀμαράντου δόξης περιβάλλει τὸ ἔως τότε ταπεινὸν καὶ ἄγνωστον Μεσολόγγιον.

Κατὰ τὸ 1824 ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νέαν λάμψιν τὸ ὄνομα τοῦ Βύρωνος. ‘Εδῶ ἦλθεν ὁ “Αγγλος ποιητής, ὅτε ἔλαβε τὴν γενναῖαν ἀπόφασιν νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν Ελληνικὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Τὴν 5ην Ιανουαρίου ἀπεβιβάσθη εἰς Μεσολόγγιον, τὴν 18ην Απριλίου ἀπέθανεν. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ἦσαν διὰ τὴν θυγατέρα του καὶ διὰ τὴν Ελλάδα.

—Εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσα τὰ πάντα, εἶπε προτοῦ ἐκπνεύσῃ τὸν καιρόν, τὴν περιουσίαν, τὴν ὑγείαν μου. Τώρα θυσιάζω εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ζωήν μου. Τί περισσότερον ἡδυνάμην;

Πολλὰ ἡδύνατο εἰσέτι νὰ πράξῃ, ἐὰν ἔζη. ‘Η Ελλὰς

ὅλη ἐστήριζε τὰς ἑλπίδας της εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτὸν ὅλοι προσέτρεχον διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, αἱ ὁποῖαι ἐσπάρασσον τὴν Ἑλλάδα.

ὝΟ πρακτικὸς νοῦς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ἡ θερμὴ φαντασία του, ἡ Ἀγγλικὴ ψυχραιμία του, τὸ μεγάλο ὄνομά του, τὰ πάντα ἐφαίνοντο ὅτι ἐδικαιολόγουν τὰς ἑλπίδας, ὅσας ἡ ἐλευσίς του εἰς Ἑλλάδα ἐγέννησεν. ✓

Εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἀπέθανεν. Ἐκεῖ ἡ καρδία του διετηρήθη ὡς ἱερὸν κειμήλιον. Ἐκεῖ τὸν ἐθρήνησε νεκρὸν ἡ Ἑλλάς. Ἐκεῖ ἐστήθη καὶ ἀνδριάς εἰς τὸ μέσον τῶν μνημείων τῶν ὑπερμάχων τῆς ἡρωικῆς πόλεως.

Ἄλλα τὴν μεγαλυτέραν δόξαν τοῦ Μεσολογγίου ἀποτελεῖ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1826 πτῶσίς του, μετὰ πολιαρκίαν, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ ἐν δλόκληρον ἔτος.

« Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν »

Δημήτριος Βικέλας (Ιασκενή)

98. Ο ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ΚΗΡΥΞΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗΝ ΤΩΝ ΘΥΣΙΩΝ

Α' Αρχαὶ Ιουνίου 1826. Τὸ Μεσολόγγιον ἔχει πέσει — εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας — καὶ οἱ ἡρωικοὶ του πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, τραγικὰ θύματα τοῦ λιμοῦ, τῆς ταλαιπωρίας καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ, ἔχουν συρρεύσει κατὰ χιλιάδας εἰς τὸ Ναύπλιον. Ζητοῦν ἀπὸ τὴν

Κυβέρνησιν, ώς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ἀρτὸν ξηρόν, διὰ νὰ τραφοῦν, καὶ πυρίτιδα, διὰ νὰ πολεμήσουν. 'Αλλ' ἡ Κυβέρνησις εἶναι περίτρομος καὶ κρύπτεται. Καὶ οἱ πολῖται, περίτρομοι καὶ αὐτοί, περιμένουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀρπαγή.»

Δοκιμάζει ἡ Κυβέρνησις νὰ φέρῃ βοήθειαν ἀπὸ τοὺς «ἀτάκτους» τοῦ "Ιτς-Καλέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν λάβει τὸν μισθόν των καὶ εἶναι ἔξηγριωμένοι. Τὸ Ταμεῖον εἶναι κενὸν καὶ ἡ φοβερὰ κατάστασις ἔχει παραλύσει ὅλων τὰ νεῦρα. Τὸ ὄλοκαυτώματα τοῦ Μεσολογγίου ἐφάνη ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ώς ἐπικήδειος λαμπάς τοῦ ἀγῶνος της. 'Η Ρούμελη, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ προμαχῶνός της, ἡσθάνθη τὰς δυνάμεις της ἔξηγντλημένας ἀπέναντι τοῦ ἔχθροῦ. Τὴν Πελοπόννησον ἐλεγήλατουν οἱ Αἰγύπτιοι τοῦ Ἰμπραήμ, χωρὶς νὰ συναντοῦν καμμίαν ἀντίστασιν. 'Ο κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὅλων. Καὶ ἐπέκειτο γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις, ἢν δὲν ἀπεστέλλετο στρατὸς νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς ἔχθρούς καὶ ἐμψυχώσῃ τοὺς μαχητὰς τῆς ἐλευθερίας.

Τότε τὴν κατάστασιν σώζει ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ ὁποῖος καὶ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατόπιν ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανῆς καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ συγγραφεὺς χρησιμωτάτων διδακτικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων. 'Υπῆρξεν ἐπίσης καὶ ὁ δραστήριος ἰδρυτὴς σχολείων, δρφανοτροφείων, ἄλλων ἰδρυμάτων κοινῆς ὥφελείας καὶ αὐτῆς τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.

• Κατόπιν μυστικῆς συνεννοήσεως μὲ τὴν Κυβέρνησιν, συγκαλεῖ εἰς τὰς 8 Ἰουνίου τὸν λαὸν καὶ τοὺς πειναλέους καὶ ἀπειλητικούς στρατιώτας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου καὶ ὅμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ τὴν στεντορείαν φωνήν του: «

— 'Η πατρὶς καταστρέφεται, ὁ ἀγών ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. 'Απαιτεῖται βοήθεια σύντομος. Πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοί, οἱ δόποιοι ἔφαγαν πυρίτιδα καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας καὶ ἥδη μᾶς περιστοιχίζουν ἀργοὶ καὶ πεινῶντες, πρέπει νὰ σπεύσουν, ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι καὶ οἱ πόροι λείπουν. 'Αλλ' ἀν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἀν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, εὐρίσκομεν πόρους. "Ας δώσῃ ὁ καθεὶς ὅ, τι ἔχει καὶ δύναται. 'Ιδού ή πενιχρὰ εἰσφορά μου. "Ας μὲ μιμηθῇ, δόποιος θέλει.

Καὶ ἐνῷ ἔχειροκρότει τὸ πλῆθος, κατέθεσε τὰς μικράς του οἰκονομίας: δύτῳ ἀγγλικάς λίρας.

— 'Αλλ' ὅχι, συνέχισεν. 'Η εἰσφορὰ αὐτὴ εἶναι ἀσήμαντος. "Αλλα χρήματα δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἔχω ὅμως τὸν ἔχυτόν μου καὶ ίδού, τὸν πωλῶ! Ποῖος θέλει ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διδάσκαλον διὰ τὰ παιδιά του; "Ας καταβάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα.

¶ 'Η γενναιοφροσύνη τοῦ Γενναδίου τόσον συνεκίνησε καὶ ἐνεθουσίασε μικρούς καὶ μεγάλους, πλουσίους καὶ πτωχούς, ὥστε, κλαίοντες ὅλοι, ἔσπευσαν νὰ καταθέσουν ὅ, τι εἶχον. "Αλλοι καταθέτουν χρήματα· ὁ Δημήτριος 'Ψηλάντης τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ του ὅπλα, τὰ δόποια ἡσαν καὶ ἡ μόνη περιουσία του. Πολλοὶ τὸν μιμοῦνται. "Αλλοι καταθέτουν κοσμήματα, δὲν ὑστεροῦν δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ρακένδυτοι καὶ μέχρι πρὸ δύλιγων λεπτῶν ἀπειλοῦντες γενικὴν λεηλασίαν στρατιῶται. 'Εντὸς ἐλαχίστης ὥρας συλλέγονται ἀρκετὰ διὰ τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου θὰ προσήργυντο καὶ αἱ γυναικεῖς καὶ θὰ προσέφεραν καὶ αὐται τὴν συνδρομήν των. ¶

ο Λίαν πρωὶ ἐπερίμενεν ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Ἀλλὰ ἡ λειτουργία ἐτελείωσε καὶ γυναικες, πλὴν ὀλίγων, δὲν εἶχον ἐμφανισθῆ, ἵσως φοβηθεῖσαι τὴν συρροήν τόσων ξένων στρατιωτῶν. Εξαλλος ὁ Γεννάδιος στρέφεται πρὸς τοὺς μικροὺς μαθητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, οἱ ὅποιοι ἐκκλησιάζοντο ἐκεῖ, καὶ τοὺς λέγει:

—Δυστυχῆ μου παιδιά, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Γνωρίζουν, ὅτι ὁ ἔχθρος σφάζει καὶ ἔξανδρα ποδίζει, ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦν, διότι φειδωλεύονται ὀλίγον χρυσάφι. "Αλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσητε!

Καὶ τὰ παιδιὰ ἐγονάτισαν. Καὶ ἔξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος:

—"Ψιστε Θεέ, Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἔχόντων καταφυγήν, μὴ ἐγκαταλείψης καὶ Σὺ τὰ παιδιὰ αὐτά. Σῶσε αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀφῆκαν εἰς τὴν τύχην των. Ἐπίβλεψον ἐπ' αὐτὰ καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὅποιαν ἐγκαταλείπουν αὐτά τρις τὰ τέκνα. "Ἄς λάμψῃ καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῆς ἡ ἐλευθερία καὶ τὰ παιδιὰ αὐτά, πολιτικοὶ ἐλεύθεροι, ἃς τὴν ὑπηρετήσουν κάποτε μὲ πίστιν καὶ εἰλικρίνειαν! "Η, ἂν γνωρίζεις Σύ, ὁ Πάνσοφος, ὅτι εἴναι πεπρωμένον, ἐπειδὴ ἀνετράφησαν εἰς τὴν ἴδιοτέλειαν καὶ τὴν φιλαρχίαν, νὰ γίνουν αἴτια κακῶν εἰς τὴν πατρίδα, παράδωσέ τα καλύτερα εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα καὶ παράδωσε καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὶν ἴδω καὶ πάλιν τῆς Ἑλλάδος τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν δουλικὴν ἥμέραν!

Μόλις ἐτελείωσεν, ἀφήνει τὸ κατάπληκτον ἐκκλησίασμα καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ αἱ συνεισφοραὶ πίπτουν

βροχηδόν, περισσότεραι παρὰ χθές, καὶ αἱ γυναικεῖς στέλλουν τὰ πάντα, καὶ τὰ δακτυλίδια τῶν ἀρραβώνων.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Γενναδίου ἦτο μέγα. "Εσωσε τὴν Κυβέρνησιν. Εῦρε πόρους πρὸς περίθαλψιν χιλιάδων στρατιωτῶν. Χάρις εἰς τὸν Γεννάδιον, ὁ Μιαούλης ἐκπλέει μὲ εἴκοσι 'Γδραϊκὰ καὶ τέσσαρα Σπετσιώτικα πλοῖα, καὶ ἔξοπλίζεται στρατός, ὁ ὅποῖς, τεθεὶς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, ἐπανέφερε τὴν νίκην εἰς τὰς ταπεινωμένας τῶν 'Ελλήνων σημαίας καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὰ πικραμένα τῶν χείλη.

Εἰς τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοῦ ἐσχάτου κινδύνου, αἱ ὄποιαι ἀναδεικνύουν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, μὲ τὴν ἀτρόμητον παρρησίαν, ποὺ τοῦ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, κατέστη δύναμις ἐπισκιάζουσα πᾶσαν ἄλλην. Μεγάλοι ἡγήτορες, ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, τὸν ὠνόμαζον «πατέρα τῆς πατρίδος», «ἄγιον ἔνθρωπον». Ἀμφότεροι τὸν συνεβούλευον νὰ λάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν καὶ τοῦ προσέφερον καὶ τότε καὶ ἀργότερα τὸ ἀξιωματοῦ στρατηγοῦ. 'Αλλ' ἔκεινος ἀπέρριπτε πᾶσαν προσφορὰν καὶ ἔσπευδε παντοῦ, ὅπου ἥδυναντο νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των ἡ εὐφυΐα, ἡ μεστὴ εὐγλωττία, ἡ ὁργανωτικὴ ἴκανότης καὶ ἡ σωκρατικὴ ἀρετή του.

«'Ελληνικά»

E. P. Φωτιάδης

ΤΑ ΠΥΡΠΟΛΙΚΑ

• Τὰ θαυματουργὰ αὐτὰ πολεμικὰ ὄργανα μὲ τὰ θαρραλέα πληρώματα πολλάκις κατενίκησαν πολὺ ὑπερτέρας ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Τούρκων. Τὰ πυρπολικὰ λοιπὸν αὐτά, τὰ ὅποῖα ἀπέβησαν μία δόξα τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ναυτικοῦ, ἃς ἔδωμεν πῶς παρεσκευάζοντο. •

• Κατὰ τὸν πυρπολητὴν Κωνσταντίνον Νικόδημον, τὸ σκάφος, τὸ ὅποῖον ἔμελλε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πυρπολικόν, διηρεῖτο εἰς δύο πατώματα. Εἰς τὸ ἄνω, κατὰ διαστήματα, ἐτοποθετοῦντο ἀσκοὶ πλήρεις πίσσης καὶ ρητίνης καὶ ἀγγεῖα πλήρη οἰνοπνεύματος ἢ νάφθης. Καὶ εἰς τὸ κάτω ἐτοποθετοῦντο ὕλαι ἐμπρηστικαὶ καὶ ἴδιαιτέρως πυρῆτις ἐντὸς πίθων, δᾶδες, ἀχινοπόδια καὶ σφαῖραι ἐξ εὐφλέκτων ὑλῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κάτω πατώματος ἡλείφετο διὰ νάφθης, ρητίνης, πίσσης καὶ οἰνοπνεύματος. Διὰ νὰ μεταδίδεται εύκόλως τὸ πῦρ, ἡνοίγοντο δπαὶ μεταξὺ τῶν δύο πατωμάτων. Εἰς τὴν πρύμνην ἔμενεν ὁ πηδαλιοῦχος, προφυλασσόμενος μεταξὺ σπειρῶν σχοινίων. Οὕτος, μετὰ τὴν προσκόλλησιν τοῦ πυρπολικοῦ εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρὸς εἰς τὸ κάτω πάτωμα, ἐπήδα μὲ τοὺς συντρόφους του εἰς μίαν λέμβον, ἢ ὅποια ἐσύρετο ὑπὸ τοῦ πυρπολικοῦ, καὶ ἀπεμακρύνετο.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ τόλμημα αὐτό, τῆς προσκολλήσεως δηλαδὴ τοῦ πυρπολικοῦ, ἐχρειάζοντο δύο πράγματα: κατάληλος ἄνεμος καὶ ψυχραίμια τῶν πυρπολητῶν.

Οἱ ναυτικοί μας τὸ πυρπολικὸν ὡνόμαζον μὲ τὴν Βενετικὴν λέξιν μπουρλότο. Διότι, φαίνεται, τὸ ναυτικὸν τῶν Ἐνετῶν θὰ εἴχε μεταχειρισθῆ τὸ ὅπλον τοῦτο.

Τοιαῦτα πυρπολικά, μὲ ἄλλην ὅμως κατασκευὴν καὶ χρησιμοποίησιν, εἶναι καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου αἰώνος μετὰ

Χριστὸν χρησιμοποιούμενα εἰς τὸν Βυζαντινὸν στόλον. Εἶναι τὰ λεγόμενα πυρφόρα πλοῖα, τὰ ὅποῖα ἔξεσφενδόνιζον διὰ σιφωνίων τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἡσαν τελειοποιημένα παλαιὰ πυρπολικά, ὅμοια πρὸς τὰ πυρπολικά, τὰ ὅποῖα ἔχρησιμοποιήθησαν, ὡς εἴδομεν, κατὰ τὸν ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἡ τελειοποίησις τῶν βυζαντινῶν πυρπολικῶν συνίστατο εἰς τὸ ἔξῆς:

Τόσον τὰ παλαιότερα πυρπολικὰ ὅσον καὶ τὰ νεώτερα ἔπρεπε νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ προσκολληθοῦν εἰς τὸ ἔχθρικὸν πλοῖον, διὰ νὰ μεταδώσουν τὸ πῦρ. Οἱ πυρποληταὶ ὅμως τῶν Βυζαντινῶν πυρφόρων πλοίων κατέβρεχον ἀπὸ ἀποστάσεως τὸ ἔχθρικὸν πλοῖον μὲ πετρέλαιον διὰ τῶν σιφώνων. Καὶ ἐπειτα τὸ ἀνέφλεγον διὰ τοῦ ἀνημμένου πετρελαίου, τὸ ὅποῖον ἔξεσφενδόνιζον διὰ εἰδικοῦ σιφωνίου.

Πρῶτοι ὅμως οἱ "Ελληνες, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, κατεσκεύασαν πυρπολικά, τὰ ὅποῖα ἐτελειοποιήθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδρου. Τὰ τελειοποιηθέντα αὐτὰ πυρπολικὰ ἔχρησιμοποιοῦντο καὶ εἰς τὸν Βυζαντινὸν στόλον μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὥποιαν διατάξεως τοῦ Καλλίνικος ἐφεῦρε τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τότε ἡ ἐφεύρεσις αὕτη ἀκόμη περισσότερον τὰ ἐτελειοποίησε καὶ τὰ τελειοποιηθέντα πυρφόρα πυρπολικὰ διετηρήθησαν μέχρι τῆς Ἀλώσεως, τῷ 1453. "Εκτοτε ἔξηφανίσθησαν τὰ πυρπολικὰ μαζὶ μὲ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους καὶ συνεξηφανίσθη καὶ τὸ μυστικὸν τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ πυρός. Οἱ ξένοι ὅμως, οἱ ὅποιοι δὲν ἔμαθον ποτὲ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ πυρός, ἔξηκολούθουν νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ πυρπολικὰ τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, ὅπότε μετέδωκαν τὴν χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν αὐτῶν καὶ εἰς ἡμᾶς. **Α**

"Ημερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος"

Φαίδων Κουκουλέας (Διασκευὴ)

100. ΚΑΝΑΡΗΣ

"Ολη ή Βουλή τῶν προεστῶν, στὸν μῶλο συναγμένη,
εἶπε πῶς ἔξω στὴν στεριὰ τοὺς Τούρκους θὰ προσμένῃ.
Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι
καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας στὴ μέση:
— Τίποτα, ἀρχόντοι, δὲν φελᾶ, μονάχα τὸ καράβι.

Σὰν μ' ἄκουσε ἔνα ἀπ' τὰ τρανὰ καλπάκια μας, ἀνάβει
καὶ τὸ φαρμάκι χύνει:
— Ποιός εἰν' αὐτός, καὶ πῶς τὸν λέν, ποὺ συμβουλεῖς μᾶς δίνει;
· Νά τὰ Ψαρὰ πῶς χάθηκαν! Κι ἐγὼ φωτιὰ στὸ χέρι
πῆρα καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιδὸς τὰ μέρη,
κι εἶπα ἀπὸ κεῖ—δὲν βάσταξα—μὲ χείλια πικραμένα:
— Νά πῶς μὲ λὲν ἐμένα!

“Ταμπουρᾶς καὶ κόπανος”

Αλέξανδρος Ηάλης

101Α Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

ΑΤῷ 1835 ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μετέφρθη ἀπὸ τὸ Ναύπλιον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσκέφθησαν τότε νὰ κατασκευάσουν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἄλλ' ἡ ἴδεα ἐκείνη ἐναυάγησε. Καὶ τοῦτο ἦτο πολὺ ὄρθιόν. Εἰς τὸ μέλλον ἡ Ἀκρόπολις ἔπρεπε νὰ μένῃ ἐλευθέρα ἀπὸ τὸν θόρυβον στρατιωτικῶν φρουρῶν καὶ αὐλικῶν ὑποδοχῶν. Ἡτο τόπος, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀγιάσει ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη καὶ τὰ παθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὸ ἔξῆς ἔπρεπε νὰ εἰσέρχεται τις εἰς αὐτήν, ὡς εἰς ιερὸν ναόν, μὲ εὐλάβειαν, διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὰ ἔργα τῶν προγόνων του. **Α**

Τὸ ἔθνος ἥσθιάνετο ὅτι πρὸς τὰ ἔργα αὐτὰ εἶχε μεγάλην ὑποχρέωσιν. Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἔχρεώστει τὴν ἐλευθερίαν του μόνον εἰς τὰ λαμπρὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συμπάθειαν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Τὴν συμπάθειαν αὐτὴν ἔχρεώστει πάλιν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ λείψανα τῆς Ἀρχαιότητος, τὰς ἀρχαιότητας. Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἀλλῆς Ἑλλάδος εἶχον ἀρχίσει νὰ γίνωνται γνωστὰ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφ' ὅτου οἱ Φράγκοι εἶχον ὑποτάξει τὴν Ἑλλάδα. Ἀργότερον, μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως, πολλοὶ περιηγηταί, Ἀγγλοί, Γάλλοι, Γερμανοί καὶ ἄλλοι ἐπεσκέφθησαν τὰ ἀρχαῖα λείψανα, τὰ ἔθαύμασαν καὶ τὰ περιέγραψαν. Αἱ περιγραφαὶ αὐταὶ ἐνέθουσίασαν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Συγχρόνως ὅμως ἐλυποῦντο διὰ τὴν

έξευτελιστικήν κατάστασιν, εἰς τήν δόποίαν εύρισκοντο οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἱ δόποιοι είχον κατασκευάσει τὰ ἀριστουργήματα. "Οταν λοιπὸν τῷ 1821 οἱ "Ἐλληνες ἐπαγεστάτησαν, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἡνάκιασαν τὰς κυβερνήσεις των νὰ προστατεύσουν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα των.

Ο Τοιουτοτρόπως τὰ ἄφωνα αὐτὰ ἐρείπια ἔγιναν οἱ ἴσχυρότεροι συνήγοροι τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους. Δι' αὐτό, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, τὸ ἔθνος ἀπέδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ λείψανα τῶν προγόνων του ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων.○

Οι Τοῦρκοι ἀφῆκαν τὴν Ἀκρόπολιν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Παντοῦ ἐφαίνοντο τὰ ἵχνη τῆς τουρκικῆς κατοχῆς καὶ τῶν καταστροφῶν τοῦ πολέμου. Παντοῦ συντρίμματα καὶ ἐρείπια. Ἀμέσως ἐπειτα ἥρχισεν ὁ καθαρισμὸς αὐτῆς, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ τὰ μνημεῖα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἀποκτήσουν πάλιν, ὅσον ἢτο δυνατόν, τὴν ἀρχαίαν ώραιότητά των. Ἐξηκολούθησεν ὁ καθαρισμὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ μόλις εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῶν ἡμερῶν μας ἐτελείωσεν. Αἱ μικραὶ ἀθλιαι τουρκικαὶ οἰκίαι, αἱ δόποιαι ἐκάλυπτον ὅλον τὸν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων τόπον, κατηδαφίσθησαν καὶ ἐσαρώθησαν. Κατηδαφίσθη ὁ προμαχών, τὸν δόποιον είχον κατασκευάσει οἱ Τοῦρκοι τῷ 1656 πρὸ τῶν Προπυλαίων. Ἀπ' αὐτὸν ἐξήγαγον ὅλον τὸ ὑλικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης καὶ μὲ αὐτὸν τὸν ἔκτισαν πάλιν εἰς τὴν πρώτην του θέσιν. "Ἐπειτα ἀφηρέθησαν ὅλαι αἱ νεώτεραι προσθήκαι, αἱ δόποιαι παρεμόρφων τὰ Προπύλαια, τὸ 'Ερεγχθειον καὶ τὸν Παρθενῶνα. Ανέσκαψαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως πανταχοῦ μέχρι τοῦ βράχου. Καὶ ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς αὐτὰς ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα.

« 'Η Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν » **A**

Χρήστος Τσούντας

Σύμβολον τῆς πατρίδος, τῆς γλυκείας μητρὸς ὅλων ἡμῶν, εἶναι ἡ σημαία. "Οπως ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ἡγιασμένον σύμβολον τοῦ Χριστιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ σημαία παριστᾶ τὴν θρησκείαν τῆς πατρίδος.

'Η πατρὶς ἐνσαρκώνεται εἰς τὴν σημαίαν, διότι βλέπουν εἰς αὐτὴν τὰ τέκνα τῆς

πατρίδος τὴν κυριαρχίαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμίν της. **Α**

'Η σημαία εἶναι ἡ μακροχρόνιος ἴστορία τῆς πατρίδος μας, ἡ ὑπερήφανος εἰκὼν τῶν θριάμβων της, ὁ σταυρός, ὁ ὅποιος συμβολίζει τὰ μαρτύρια της, ἡ φωτεινὴ καὶ παρήγορος ἐλπὶς ὅλων μας.

σ"Οταν κυματίζῃ εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὅποιον ταράσσεται ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς μακρινὰς θαλάσσας, κηρύγτει ὑπερήφανος, δτι τὸ σκάφος ἔκεινο εἶναι τιμῆμα ἀχώριστον τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος. **σ**

ΟΕἶναι ώραία, πολὺ ώραία ἡ σημαία μας, ὅσον ώραία εἶναι ἡ Ἑλλάς. Ἐχει τὸ γλυκύτατον χρῶμα τοῦ μυροβόλου Ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μυρωμένου κρίνου, ὅπως τὴν χαιρετίζει ἡ ἔθνική μας ποίησις: **ο**

Οὐρανοχρωματισμένη
καὶ σὰν κρίνο ἀγροῦ λευκή.

Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ναυτικὴ σημαία, τὴν ὅποιαν βλέπεις, ὑπερηφάνως ὑψωμένην εἰς τὸν ἴστον τῶν ἔθνικῶν πλοίων τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ. Αὐτή, τὴν ὅποιαν βλέπεις, δταν ὁ

ῆλιος κρύπτεται ὅπισθεν τῶν ὄρέων, νὰ κατέρχηται βραδέως εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ναύτου. Καὶ ἐνῷ σαλπίζει ὁ σαλπιγκτής, ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα τὴν χαιρετίζουν εὐλαβῶς.

Α Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν εἰς τοὺς προμαχῶνας, νὰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ σημαία, τὴν ὅποιαν ὑψωσαν ἀλλοτε εἰς τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου οἱ νικηταὶ καὶ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Μεσολογγίου. Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ μας, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτέ, ὅτι ἔφεραν αὐτὴν καὶ ἐτίμησαν πάντοτε οἱ πατέρες μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς χύνει τὴν χρυσῆν λάμψιν του ὁ Σταυρός, διὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἡνωμέναι καὶ ἀχώριστοι ἡ Πίστις καὶ ἡ Πατρίς.**Α**

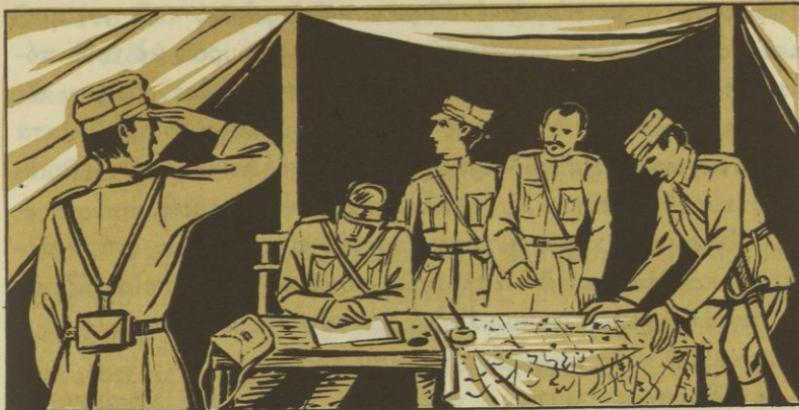
Ο Η σημαία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν τέκνων τοῦ "Εθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐγκατάλειψίς της εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα ἀνανδρίας καὶ προδοσίας. Ο Πρὸς αὐτὴν ἀτενίζει ὁ μαχόμενος στρατιώτης κατὰ τὴν κριτιμωτάτην ὥραν τῆς μάχης. Αὐτὴν ἀναζητοῦν οἱ ὀφθαλμοί του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὀβίδων. Τὸ ἀφθονώτερον αἷμα χύνεται πέριξ αὐτῆς καὶ πρὸς ὑπεράσπισίν της. "Οταν ὁ σημαιοφόρος πίπτῃ, ἀγώνισμα τιμῆς εἶναι ποῖος πρῶτος νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ. Ποῖος πρῶτος νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας, τὰς ὅποιας παρέλυσεν ὁ ὑπὲρ Πατρίδος θάνατος.

'Αλλὰ τὸν ἵερὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς σημαίας, ἔξω, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, αἰσθάνεται ὁ "Ελλην ἴσχυρότερον.

Α "Οταν διέρχεται ἡ σημαία, τὴν βλέπεις ὡσὰν νὰ συναντᾶς ἀσκεπῆ ἱερέα, ὁ ὅποιος κρατεῖ τὰ "Αχραντα μυστήρια. **Α**

"Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου»

'Εμμανουὴλ Λυκούδης

103. Η ΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ 1912

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφθασεν ἡ πρώτη διαταγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. Ἡτο τετάρτη πρὸς τὴν πέμπτην Ὁκτωβρίου 1912. Ἡ Μεραρχία μας, ἡ τετάρτη, εύρισκετο εἰς Βλοχόν, χωρίον, τὸ ὅποιον ἀπέχει τοῦ Τουρκικοῦ ἐδάφους περὶ τὰς δύο καὶ πλέον ὥρας. Ἀπὸ ἐνωρίς τίποτε δὲν ἐμαρτύρει, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἐπρόκειτο ν' ἀνταλλάξωμεν πυροβολισμοὺς μὲ τοὺς Τούρκους στρατιώτας.

Οὐειτα ἀπὸ μίαν ἔξαισίαν, σχεδὸν καλοκαιρινήν, ἡμέραν, ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ εἰς τὸ πορτοκαλόχρυσον θάμβος τοῦ δειλινοῦ οἱ καπνοὶ ἀπὸ τὰς καλύβας καὶ τοὺς καταυλισμοὺς τῶν ἀνδρῶν ἀνέβαινον ἀργά, ὡς θυσίαι δικαίων. Οἱ νεαραὶ ποιμενίδες τοῦ Βλοχοῦ, μὲ τὰ ροδαλὰ πρόσωπα καὶ τοὺς χαμηλωμένους ὄφθαλμούς, ὠδήγουν ἀπὲδ τὴν βοσκὴν ὀπίσω τὰς ἀγέλας τῶν ζώων.

Ἐν μέσω τῆς γαλήνης καὶ τῆς γλυκείας σιγῆς, τὴν ὁποίαν διέκοπτον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ χρεμετισμοὶ τῶν ἀλόγων, ὁ νοῦς μας δὲν ἐπήγαινεν εἰς ἔχθροπραξίας. Πολλοὶ

ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ἐκάθηντο κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν μικρῶν παλαιῶν γεφυρῶν μὲ τοὺς πόδας κρεμασμένους πρὸς τὰ φευγαλέα νερά. Ἐκεῖ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν των τὰς τρυφερὰς σκηνὰς τοῦ ἀποχωρισμοῦ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τὸ Ναύπλιον. Αἱ σκέψεις αὐταὶ κατεῖχον ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ψυχήν μας.

Εἶχομεν ἀκόμη ἐμπρός μας τὰς εἰκόνας τῶν ἐναγκαλισμῶν, τὰ δάκρυα τῶν ἀπλοϊκῶν γυναικῶν, αἱ ὅποιαι ἔξεκίνησαν ἀπὸ χωρία μακρινά, διὰ νὰ συναντήσουν τοὺς ἴδικούς των καὶ νὰ τοὺς ἴδουν ἀκόμη μίαν φοράν.

·Ἐβλέπομεν ἐμπρός μας ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον νὰ φθάνῃ ταλαιπωρημένος, ἰδρωμένος, νὰ κατακλύῃ τοὺς δρόμους τοῦ Ναυπλίου. "Ηρχετο μὲ ὅλα τὰ οἰκιακὰ σκεύη, χωρὶς νὰ εύρισκῃ τί νὰ φάγη καὶ νὰ μαγειρεύσῃ ἐκ τοῦ προχείρου. Νὰ μὴ ἔχῃ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ τὸν μεγάλον συνωστισμὸν καὶ νὰ διανυκτερεύῃ ὅρθιος εἰς τὸ ὕπαιθρον. "Ἐβλεπε κανεὶς συζύγους μὲ τὰ μωρά των εἰς τὴν ἀγκάλην των, μητέρας μὲ λευκὴν κόμην καὶ κυρτωμένην ράχιν. ·

Τέλος ἤρχοντο εἰς τὴν ἀνάμνησίν μας αἱ σιωπηλαὶ καὶ συγκινητικαὶ σκηναὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀλόγων τῆς ἐπιτάξεως ἀπὸ τοὺς κυρίους των. Εἶδον ἔγώ χωρικόν, ὁ ὅποιος ἔξεκίνησεν ἀπὸ τὸ χωρίον του, τεσσάρων ὥρῶν διάστημα δρόμου, καὶ ἤλθεν ἀκριβῶς τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς τοὺς στάβλους τῆς Μεραρχίας. "Ηθελε νὰ ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ ἀλογόν του, ἔνα ὠραῖον ψαρῆν, τοῦ ὅποιου οἱ παχύτατοι γλουτοὶ ἐμαρτύρουν περὶ τῆς ἀγρύπνου στοργῆς τοῦ κυρίου του. Μόλις τὸν εἶδεν, ἔστρεψε πρὸς αὐτὸν τὴν εὐφυεστάτην του κεφαλήν, ἔχρεμέτισε καὶ ἔσκαψεν ἔνυπόμονον τὴν γῆν μὲ τὴν ὁπλήν του. 'Ο χωρικὸς ἔξεκρέμασεν ἀπὸ τὸν ὅμον του ἐν σακκίδιον γεμάτον κριθήν καὶ τοῦ ἔδωσε νὰ φάγη, ἀν καὶ τὸν διεβεβαίωσαν οἱ σταβλοφύλα-

κες, ὅτι πρὸ δὲ λίγου εἶχρν δώσει φαγητὸν εἰς τὰ ἄλογα.

— Παιδιά μου, ἥρχισε νὰ κλαυθμηρίζῃ τότε. Νὰ τὰ ἀγαπᾶτε τὰ ζωντανά. Εἶναι τοῦ Θεοῦ.

"Εμεινε πλησίον τοῦ ζώου του μέχρι βαθείας νυκτὸς καὶ δὲν ἔφυγε παρὰ μόνον, ὅταν τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι θὰ τὸ περιποιηθοῦν, ὅσον εἶναι δυνατόν.

'Ο Ψαρῆς! Μέχρι τινὸς εἶδον νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς ράχεώς του τὸν ταμίαν τῆς Μεραρχίας. 'Αλλ' αἰφνις ἔχασα τελείως τὰ ἵχνη του. Νὰ ἀνεπαύθη διὰ παντὸς ἄρα γειτυμπανιαῖος; εἰς καμμίαν Μακεδονικὴν πεδιάδα, εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μαύρων ἔθνῶν, τῶν κοράκων; Νὰ ἀνεπαύθη ἄρα γε ἔκει, ἀφοῦ διέβη τὰ Καρβούνια, τὸν Ἀλιάκμονα, τὸν Ἀξιὸν καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὰ θολὰ νερὰ τῆς θαυμασίας λίμνης τοῦ Ὀστρόβου; "Η νὰ ἐπέζησε, διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὸν θερμὸν στάβλον του καὶ νὰ δεχθῇ τὰς περιποιήσεις τοῦ κυρίου του;

ΟΜία συναυλία σαλπίγγων ἐκάλει τοὺς ἄνδρας εἰς τὸ συσσίτιον. 'Εδῶ ἀχνίζει τὸ φαγητὸν τοῦ ἴππικοῦ, πέραν οἱ πυροβοληταὶ ἐπολιόρκουν τὸ ἴδικόν των. Πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὅχθης παρετάσσετο μὲ τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη του ὁ λόχος μηχανικῶν, ἐνῷ μακρὰν εἰς τὸ βάθος ἐβόμβει τὸ πεζικόν. Η νύξ εὗρε τὸ πεζικὸν κοιμώμενον μακαρίως.

Εἰς τὰς ἔνδεκα νεαρὸς ἀνθυπολοχαγὸς ἐκάλπαζε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Στρατηγείου. 'Αφίππευσεν, ἔδωκε τὸ ἄλογόν του εἰς τὸν ἴπποκόμον του καὶ ἀνέβη εἰς τὸ κτίριον ὃπου ἐφιλοξεύετο τὸ Ἐπιτελεῖον. Μετ' ὀλίγον ὅλα τὰ παράθυρα τῆς μικρᾶς ἀγροτικῆς ἐπαύλεως ἐπλημμύρισαν φῶς. "Εξω δύο - τρεῖς ἀγρυπνοῦντες ἐβλέπομεν εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους τὰς σκιὰς τῶν εἰς διαρκῆ κίνησιν ἀξιωματικῶν. 'Η νυκτερινὴ αὐτὴ κίνησις εἶχε κάτι τὸ ἔξαιρετικόν. Εἰς ὅλα τὰ

δωμάτια είργαζοντο πυρετωδῶς. Τί νὰ συμβαίνῃ ἄρα γε; Μήπως πρόκειται νὰ ἔχουνήσωμεν;

Τέλος εἰς τὸν ἔξωστην ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του τὸ κομψὸν παράστημα τοῦ ἵλαρχου Πέτρου Μάνου.

— Λοχίας τῆς ὑπηρεσίας!... Λοχίας τῆς ὑπηρεσίας!...

— Παρών, κύριε ἵλαρχε, ἀπήντησεν ἡ φωνὴ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ, βαδίζοντος ἀπὸ τὸ ἀντίσκηνόν του. Διατάξατε!

— Νὰ ἔτοιμασθοῦν ἀμέσως οἱ ἔφιπποι ἀγγελιαφόροι.

— Μάλιστα.

Ἐχαιρέτισε καὶ ἀπεμακρύνθη τροχάδην.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐὰν οἱ φρουροὶ σᾶς ἐπέτρεπον νὰ ἀναβῆτε εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, θὰ ἐβλέπατε πράγματα ἐνδιαφέροντα. Εἰς τὴν πρώτην, τὴν κεντρικήν, αἴθουσαν θὰ ἀντικρύζατε τὴν ἐπιβλητικήν, τὴν γνησίαν στρατιωτικήν, τὴν ἥλιοκαῆ μορφὴν τοῦ Μεράρχου. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἦσαν ζωγραφισμένα τὸ θάρρος, ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀποφασιστικότης. Πρώτης τάξεως προσόντα στρατηγοῦ.

Ἐμπρός του, ἐπάνω εἰς παλαιάν ξυλίνην τράπεζαν, θὰ ἐβλέπατε ἀνοικτὸν τὸν χάρτην τοῦ Ἐπιτελείου, ἐπὶ τοῦ δόποιου ἡτο βυθισμένος εἰς σκέψεις. Εἰς ἄλλο δωμάτιον θὰ ἐβλέπατε τὸν ὑπασπιστήν του, ὁ δόποιος ὑπηγόρευεν εἰς πέντε γραφεῖς συγχρόνως πέντε διαφορετικὰς διαταγὰς πρὸς πέντε διάφορα σώματα μὲ φωνὴν χαμηλήν, διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὰς σκέψεις τοῦ στρατηγοῦ.

Οὐέτο εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἀγγελιαφόροι ἔφευγον καλπάζοντες πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐλάμβανον τοὺς φακέλους τῶν διαταγῶν, ἔκαμνον τὸν σταυρὸν των καὶ ἐβύθιζον τοὺς πτερνιστῆράς των εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ἀλόγων. Πλησίον τῆς μάνδρας τοῦ κτιρίου ἀγεφάνη ταινία λαμπροῦ κυανοῦ φωτός, ἡ δόποια ἔσβηγε καὶ πάλιν ἀνέλαμπε καὶ πάλιν ἔσβηγε. Μερικοὶ πεζοί, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν ποταμόν,

ὅπου είχον μεταβῆ διὰ νὰ φέρουν νερόν, περιεκύκλωσαν τὸ φῶς.

— Τί εἶναι, παιδιά; τί τρέχει;

— Ὁ ὄπτικὸς τηλέγραφος, ἀπήντα μία φωνὴ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς λάμψεως.

‘Απὸ τὴν ἀπέναντι ράχιν ἐπρόβαλε μετ’ ὀλίγα λεπτὰ ἔλλο φῶς καὶ ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία μας μὲ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἶχεν ἀποκατασταθῆ.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς πρωίας ἡ πεδιάς τοῦ Βλογοῦ ἐγέμισε περιπατοῦντα φῶτα, τὰ φαναράκια τῶν ὑπαξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι ἔσπευδον νὰ ἔξυπνήσουν τοὺς ἄνδρας, διὰ νὰ ἔτοιμασθοῦν.

— Τὰ ἐμάθατε λοιπόν, κύριε συνάδελφε;

— Τί πρᾶγμα;

— ‘Ενα τάγμα τοῦ ὁγδοοῦ συντάγματος διετάχθη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἰσοδον πρὸς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος ἀπὸ τὸν σταθμὸν Ἐλευθεροχωρίου.

— Αλήθεια;

— Αλήθεια. Μάλιστα αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἵσως βαδίζει κατὰ τοῦ σταθμοῦ.

— Σύναδελφε, νὰ σὲ φιλήσω! Ζήτω τὸ “Ἐθνος”!

Μακρὰ σειρὰ φορτηγῶν ἀμαξῶν ἐτρόχαζε κατεσπευσμένως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ. Τὰ μαστίγια ἔτριζον εἰς τὸν ἀέρα, οἱ τροχοὶ ἐκρότουν δαιμονιωδῶς καὶ ἐπνιγον τὰς φωνὰς καὶ τὰς διαταγὰς τῶν βαθμοφόρων. Ἡτο ἡ ἐφοδιοπομπὴ τῆς Μεραρχίας, ἡ ὅποια ἔφευγε διὰ τὸ χωρίον Ὁρφανά, νὰ φέρῃ ἄρτον καὶ ἄλλα φαγώσιμα.

‘Ο λόχος τοῦ μηχανικοῦ συνετάσσετο, οἱ ἴππεῖς τῆς Ἀνεξαρτήτου Ταξιαρχίας ἔσυρον τὰ ἄλογά των εἰς τὸ πότισμα, ἐνῷ οἱ συνάδελφοί των τοῦ μεραρχιακοῦ ἴππικοῦ ἐσέλ-

λωνον τὰ ἴδια τῶν. Ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσουν πρῶτοι ἐξ ὅλων πρὸς ἀναγνώρισιν.

— Ήτο σκότος ἀκόμη, ὅταν ὁ Μάνος διέταξε:

— Ἐπὶ τῶν ἵππων!

Καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του.

Εἰς λοχίας τὸν προέπεμψε φεύγοντα.

— Στὸ καλό, κύριε Ἰλαρχε. Καλὴ ἐπιτυχία!

Τὴν ἐπομένην, κατὰ τὰ χαράγματα, τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Μεραρχίας ἐπῆρε τὸν δρόμον πρὸς τὸ πεδίον τῶν ἐπιχειρήσεων. "Ολαι αἱ σκηναί, οἱ κατάφωτοι ἐκεῖνοι συνοικισμοὶ τῆς παρελθούσης νυκτός, εἶχον ἐξαφανισθῇ ὡς διὰ μαγείας. Αἱ νυκτεριναὶ διαταγαὶ εἶχον σαρώσει τοὺς καταυλισμούς, τὰ σώματα ἐτέθησαν ἐνωρὶς εἰς πορείαν. Καὶ εἰς τὴν πεδιάδα, ἔρημον καὶ γυμνὴν ζωῆς πλέον, ἐβασίλευεν ἀπέραντος σιγή, τὴν ὁποίαν διέκοπτον μόνον οἱ μονότονοι καὶ ἀραιοὶ καδωνισμοὶ τῶν ποιμένων. Οἱ ποιμένοι παῖδες τοῦ Βλοχοῦ ματαίως ἀνεζήτουν τὰς πυροβολαρχίας, αἱ ὁποῖαι τὴν προηγουμένην εἶχον γίνει ἀντικείμενον ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος. Πέραν, εἰς τὸ βάθος, μόλις ἥδυνασο νὰ διακρίνῃς εἰς τὸ γλυκὸ πρωινὸν λυκόφως μακρὰν φάλαγγα πεζικοῦ πορευομένην. Ἐσύρετο διὰ μέσου θάμνων καὶ λόφων καὶ ὕψωνεν ἐλαφρὰ νέφη σκόνης, ὁσάκις ἥρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν δημόσιον δρόμον.

Τὸ ἐξαίσιον πρὼν μὲ οὐρανὸν αἴθριον, ὁ ὁποῖος μᾶς ὑπέσχετο ἥλιον βασιλικόν. Εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ χωρίου αἱ γυναικες παρατεταγμέναι δεξιὰ καὶ ἀριστερά, κατὰ μῆκος τῶν φρακτῶν τῶν κήπων, μὲ τὰ κάνιστρα γεμᾶτα τρόφιμα, προσέφερον εἰς τοὺς στρατιῶτας καὶ τοὺς προέπεμπον δακρύζουσαι:

— Στὸ καλό, παιδιά! Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάῃ!

Ο Εἰς τὸ τέλος τῆς παρατάξεως εἰς γέρων μὲ χιονισμένην

γενειάδα ἐστηρίζετο εἰς τὴν ράβδον του σιωπηλὸς καὶ σκεπτικός, ώς κάτι νὰ ἐμελέτα, κάτι νὰ ἀνεσκάλευε καὶ νὰ ἀνεζήτει εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἴφνης. Ἀπεκαλύφθη, ἔσεισεν εἰς τὸν ἀέρα τὸν πανάρχαιον μαῦρον πῖλόν του καὶ ἤρχισε νὰ κραυγάζῃ ἔξαλλος πρὸς τοὺς διαβαίνοντας ἄνδρας:

—'Εμπρός! 'Εμπρός!

Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακῆ.

'Εμπρός! 'Εμπρός! **A**

«Πολεμικὴ Σελίδες»

Σπύρος Μελάς

104. ΕΜΠΡΟΣ

'Εμπρός! 'Ολόρθιοι, ἀτρόμητοι.

Μαυρίλα. 'Αστροπελέκι.

Νά, τὸ σπαθὶ ἐγοργόστραψε
καὶ νά, ἡ βροντὴ τουφέκι!

Στὴν Πίνδο ἀπ' τὸν Ταῦγετο
καὶ στὰ Βαλκάνια ὡς πέρα,
μιὰ φλόγα, μιὰ φοβέρα,
καὶ ἔνας νοῦς. 'Εμπρός!

'Εμπρός! Βουνά, ψηλῶστέ μας
καί, ᾧ θάλασσα, νά ἡ ὥρα!

Στοίχειωσε τὰ καράβια μας
καὶ βόηθα νικηφόρα!

Κρήτη, δ Μωριᾶς, ἡ Ρούμελη,
έμπρός! 'Η 'Ελλάδα λάμπει!

'Ηχολογοῦν οἱ κάμποι.
Καῖνε οἱ καρδιές. 'Εμπρός! **A**

. **Anax**.

Κωστής Παλαμᾶς

ΤΑ ΠΗΡΑΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα! Μάτια πολλὰ τὸ λένε,
μάτια πολλὰ τὸ λένε, ὅπου γελοῦν καὶ χλαιῖνε.
Τὸ λὲν πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν κι ἀγδόνια τοῦ Μετσόβου
ποὺ τά σκιαζεν ἡ παγωνιὰ κι ἀνατριχίλα φόβου.
Τὸ λένε κτύποι καὶ βροντές, τὸ λένε κι οἱ καμπάνες,
τὸ λένε κι οἱ χαρούμενες καὶ οἱ μαυροφόρες μάννες.
Τὸ λένε καὶ Γιαννιώτισσες, ποὺ ζοῦσαν χρόνια βόγγου,
τὸ λένε κι οἱ Σουλιώτισσες στὶς ράχες τοῦ Ζαλόγγου.
Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα!

Γεώργιος Σουρῆς.

106. Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ

‘Εκάστην 21ην Ιουνίου ἐορτάζει ὁ ‘Ελληνισμὸς μίαν
ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας μάχας τῆς ἱστορίας του: Τὴν μάχην
τοῦ Κιλκίς, ἡ δποία ἔκρινε, τῷ 1913, τὴν τύχην τοῦ δευτέ-
ρου Βαλκανικοῦ πολέμου. Τὰ ἀπόρθητα θεωρούμενα ὑπὸ τῆς
διεθνοῦς στρατιωτικῆς κριτικῆς ὀχυρά — ἔργα τῆς βουλγαρι-

κῆς φιλοπονίας, ύπό τὴν καθοδήγησιν τῆς γερμανικῆς στρατιωτικῆς τέχνης—έξεπορθήθησαν. Καί, παρὰ τὰς σοβαράς μάχας, ποὺ ἐπηκολούθησαν, ὁ ἄγὼν ἐκρίθη ἐκεῖ. **Α**

’Αλλ’ αἱ θυσίαι ὑπῆρξαν μεγάλαι, μέγισται, καὶ ὁ στρατὸς ἐβάδισε μὲ πλήρη ἐπίγνωσιν πρὸς αὐτάς. Διότι ὅλοι ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ἄλλῃ λύσις δὲν ὑπῆρχεν.

’Απὸ τῆς 19ης ’Ιουνίου μέχρι καὶ τῆς 21ης ἐπίμονος, σφοδρὰ καὶ πολυαίμακτος διεξήχθη ἡ μάχη, μάχη κυρίως ξιφολόγγης, δικαίως ἐπικληθεῖσα γιγαντομαχία. Τὸ σάρωμα τῶν βουλγαρικῶν γραμμῶν ὑπῆρξε πλῆρες. ’Αλλὰ καὶ τὸ τίμημα, ὅπως εἴπομεν, ὑπῆρξε βαρύ· 32 ἀξιωματικοί μας νεκροὶ—εἰς συνταγματάρχης, ὁ ἥρως Ἀντώνιος Καμπάνης, δύο ἀντισυνταγματάρχαι, δύο ταγματάρχαι—καὶ 57 τραυματίαι. Στρατιῶται 749 νεκροὶ καὶ 3811 τραυματίαι.

Καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὴν 11ην νυκτερινὴν τῆς 21ης ’Ιουνίου ἀπευθύνει τὴν διαταγήν:

«Εἰς τὸν ἀνδρεῖον στρατόν Μου, τὸν ἐπιδείξαντα τοιοῦτὸν ἥρωισμὸν κατὰ τὰς μάχας τῶν ἡμερῶν τούτων, τὸν συντρίψαντα τὸν ἔχθρὸν ὁπουδήποτε καὶ ἀν τὸν συνήντησεν, ἐκφράζω τὸν θαυμασμόν Μου καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν Μου, διότι ἡγοῦμαι αὐτοῦ».

Ο’Εγράψαμεν προηγουμένως ὅτι ὅλοι, βαδίζοντες πρὸς τὴν μάχην, ἐγνώριζον τί τοὺς περιμένει. Ο Κωνσταντῖνος, σκυθρωπός, ἀναπτύσσων πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης, τὴν σημασίαν τοῦ νέου ἄγωνος, καταλήγει: **ο**

—Πολλοὶς ἀπὸ σᾶς ἵσως σᾶς βλέπω διὰ τελευταίαν φοράν! Σκεφθῆτε, κύριοι, ὅτι θὰ γίνη ἀμιλλα θανάτου!

Καὶ οἱ ἀξιωματικοί, τὴν τραγικὴν ἐκείνην στιγμήν, σύρουν τὰ ξίφη των, τὰ ὑψώνουν πρὸς τὸ πηλήκιον, τὰ φέρουν κατόπιν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐπευφημοῦν:

—Ζήτω ὁ Βασιλεύς!

· Απὸ τὰ πολλὰ περιστατικά, ποὺ δειχνύουν τῶν μελλοθανάτων τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, μνημονεύομεν δύο:

· Οἱ ἀντισυνταγματάρχης Ἀντώνιος Καμάρας — ἥρως καὶ νεκρὸς τοῦ Κιλκίς — διατάσσεται ἀπὸ τὸν Μέραρχόν του νὰ ὁδηγήσῃ τὸ 16ον πεζικὸν τάγμα πρὸς τὸν λόφον τοῦ θανάτου.

— Μάλιστα, Μέραρχέ μου! ἀπαντᾷ. Τὸ 605 θὰ πέσῃ καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον!

· Επεισε τὸ 605, ἔπεισε καὶ ὁ Καμάρας.

· Άλλὰ καὶ ὁ ταπεινὸς ἀνθυπολοχαγὸς δὲν ὑστέρησε τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Εἰς συνταγματάρχης διατάσσει ἔφεδρον ἀνθυπολοχαγὸν νὰ καταλάβῃ, κατὰ τὴν πρώτην σύρραξιν, ἐν πλατύ καὶ βαθὺ ὅχύρωμα.

— Θὰ τὸ καταλάβω, κύριε συνταγματάρχα, ἀπαντᾷ.

Καὶ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μονάδος του. Σφαιρai καὶ λογχισμοὶ κάμνουν κόσκινον τὸ σῶμά του. · Άλλὰ τὸ ὅχύρωμα πίπτει. Καὶ οἱ στρατιῶται ἔξοντώνουν μέχρις ἐνὸς τοὺς ὑπερασπιστάς του. **β**

« Στρατιωτικὰ Νέα »

E. P. Φωτιάδης

107. ΕΛΛΑΔΑ...

Γῇ Ἑλληνική, τὸ χῶμά σου νὰ ὅργώνω
χαρά μου καὶ τιμή.

Σιμά σου πάντα ἐγλύκανα τὴν πίκρα καὶ τὸν πόνο
μὲ τοῦ ἴδρωτά μου τὸ γλυκό ψωμί.

Καὶ δουλευτής μὲ χέρι ἀδρό, γεμάτο,
σπέρνω, θερίζω ἀδιάκοπα. Τὰ φύτρα θησαυροί.

Κι ἡ εὐλογημένη κούραση, σὰν ἔρθη καὶ μὲ βρῆ,
μαζὶ καθίζουμε στὸν ἔλατο ἀπὸ κάτω,
νὰ ὄνειρευτοῦμε, κλείνοντας τὰ μάτια,
μιᾶς δόξας σου παλαιῆς τὰ σκαλοπάτια.

Στέλιος Σπερδάντσας

Εἰς ἐπιστολὴν πολεμιστοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς τὴν σύζυγόν του γράφονται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἔξῆς, τὰ ὅποια ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἶπε πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, τὴν παραμονὴν τῆς πολυνέκρου μάχης τοῦ Κιλκίς, ἡ ὅποια ἐδόξασε τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ ἔξηυτέλισε τοὺς Βουλγάρους:

— Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κόδρου μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου οὐδεὶς "Ἑλλην ἡγεμών καὶ συγχρόνως στρατηγὸς ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς κλίνης του. 'Ο ἀγών, τὸν ὅποιον θὰ ἀναλάβωμεν αὔριον, εἶναι ὑψίστης σπουδαιότητος. Μὲ ἄλγος προβλέπω ὅτι δὲν θὰ ἐπανίδω πολλούς ἀπὸ σᾶς. Δὲν δύναμαι νὰ σφίγξω τὴν χεῖρα ἐκάστου χωριστὰ καὶ σᾶς λέγω τοῦτο μόνον: 'Αξιωματικοί, τεθῆτε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν σας καὶ ἐκπληρώσατε τὸ καθῆκόν σας! "

Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν παριστάμενον Διάδοχον, λογάγὸν τότε, τὸν κατόπιν ἔνδοξον Βασιλέα Γεώργιον τὸν Β'. εἶπε:

— Καὶ σύ, Διάδοχε, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου σου!

109. Ο ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

«'Ο Χριστὸς μὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους του» ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς, μὲ τὴν ὁποίαν συνίστα εἰς Ρόδιος εἰς ἄλλον Ρόδιον, διαμένοντα εἰς Ἀθήνας, τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Προφυλίας τῆς νήσου Ρόδου παπᾶν Ἐμμανουὴλ, ἐφημέριον τοῦ χωρίου Τριάντα.

'Ο ιερεὺς οὗτος τῷ 1912 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἔξήκοντα Ροδίων ἐθελοντῶν. Ἀλλὰ μόνον μὲ δώδεκα ἔξ αὐτῶν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν (διότι τότε ἡ Δωδεκάνησος ἦτο ὑπὸ Ἰταλικὴν κατοχὴν) καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μολονότι ἦτο γέρων, ὁ σεβάσμιος ιερεὺς παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον καὶ ἐπέμενε νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὸ πεδίον τοῦ πολέμου, διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του, τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ὅπως τὴν ἔλεγε.

Πρὸς δὲ τὸν υἱὸν του ἔγραφεν ἔξ Ἀθηνῶν τὰ ἔξῆς:

«Γιέ μου, ἀναχωρῶ διὰ Θεσσαλονίκην καὶ σὲ περιμένω νὰ ἔλθῃς διὰ νὰ ἐκπληρώσῃς τὸ πρὸς τὴν γλυκεῖαν πατρίδα καθῆκόν σου. Μὲ τοιαῦτα αἰσθήματα ἀποδεικνύεται ὁ "Ἐλλην ἥρως εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ δὲν ἡξεύρει ἄλλο παρὰ νὰ προχωρῇ ἐμπρός, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ μεγάλου μας Βασιλέως!...».

110. ΚΥΠΡΙΟΝ ΑΙΜΑ

‘Ο λοχαγὸς ἦτο ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν διαγωγήν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυον οἱ ἀτρόμητοι πολεμισταὶ του.

— Εῦγε! Εῦγε! παιδιά, τοὺς ἐφώναζεν ἀδιακόπως μὲ συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν.

Αἴφνης παραπλεύρως του εἰς στρατιώτης σηκώνεται ὅρθιος ἀποτόμως ἀπὸ τὸ προφυλακτήριόν του.

— Τί κάνεις ἔκει, παιδί μου; φωνάζει ὁ λοχαγός. Θὰ πᾶς χαμένος.

— Οὕφ! κύριε λοχαγέ, ἀπαντᾷ ὁ ἡρωικὸς μαχητής, ἀπὸ χαμηλὰ μοῦ φεύγουν πολλὲς σφαιῆρες ἀδικα. Ἐγὼ δὲν ἔννοῶ νὰ χάσω καμμιά.

Καὶ πυροβολεῖ.

— Κοίταξε, κύριε λοχαγέ. Τὸν ἔρριξα καὶ αὐτόν.

— Κύριε λοχαγέ... Νά, τὸν ἐπῆρα κι αὐτόν... Τὸν παίρνα καὶ ἔκεινον!

Καὶ ἔξηκολούθει πυροβολῶν μὲ ἀταραξίαν καὶ εὔστογίαν θαυμαστὴν κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἔχθρῶν.

‘Ολίγον μακρύτερα ἀκούεται μία κραυγὴ.

— “Αχ! Πάει καὶ ὁ Κύπριος! Τὸν ἔχασαμεν καὶ αὐτόν!...

‘Ο λοχαγὸς στρέφεται πρὸς τὰ ἔκει.

Πράγματι ὁ Κύπριος ἥρως ἔκειτο κατὰ γῆς ψυχορράγων. ‘Η ἀγνὴ ψυχὴ τοῦ μαχομένου ὅρθιου ἥρωος ἔφυγε. Παύει νὰ ἐπικαλῆται τὴν προσοχὴν τοῦ λοχαγοῦ διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς βολάς του.

‘Ητο ὁ στρατιώτης αὐτὸς ἀνὴρ κατέχων σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν Πολιτείαν τῆς Κύπρου.

‘Ητο ὁ Σῶζος, ὁ ἡρωικὸς βουλευτὴς τῆς Κύπρου.

Ε. Π. Φ.

A 111. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΚΡΑ

* Η ἀμαξοστοιχία ἀνέλαβε τὸν μέγαν ἄθλον νὰ μᾶς μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Γουμενίτσης, τελευταῖον ὅριον τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου.

* Η ἀμαξοστοιχία αὕτη ἐδικαιολόγει κατὰ τοῦτο μόνον τὴν ὀνομασίαν της, ὅτι ἔχρησιμοποίει ὡς κινητήριον δύναμιν τὸν ἀτμὸν καὶ ὅτι ἐκυλίετο ἐπὶ σιδηροτροχιῶν. Κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο μία κιβωτός, ὅπου ἀνθρώποι, κτήνη, τηλεβόλα, μυδραλλιοβόλα, πυρομαχικά, χειρουργεῖα, φορεῖα ἐσχημάτιζον ὄλοκληρον πολεμικὸν μέτωπον.*

Ωγρὰ καὶ ἀμφίβολα ἐφαίνοντο τὰ πρῶτα ἀστρα εἰς τὸν οὐρανόν, ὅταν ἐγκατελείψαμεν τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐσπεύδομεν νὰ προλάβωμεν τὴν μάχην, ἡ ὅποια προωρίζετο νὰ στεφανώσῃ μὲ νέους κλώνους δάφνης τὴν Ἄδαμαστον Ἐλληνικὴν λόγγην. Ἐφθάσαμεν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς πρωίας εἰς Βοέμιτσαν, μικρὸν χωρίον, κατάφυτον, ὅπως τὰ πλεῖστα τῶν Μακεδονικῶν. Ἡ πλοῦτο ὑπὸ τὸν ἀνώνυμον λόφον, ὁ ὅποιος σήμερον ἔχει τὴν τιμὴν νὰ φυλάττῃ τὰ ὄστα τόσων ἥρωών. Ο Πυκνὰ καὶ μαῦρα σύννεφα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο βαρεῖα, καταθλιπτική. Ο ἄηρ ἐνέκλειε τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην δσμήν, ἡ ὅποια προηγεῖται τῆς θυέλλης. Ἡ βροντὴ ἀνεμειγνύετο μὲ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων. Ο

‘Η μάχη είχεν ἥδη ἀρχίσει.

‘Η μικρὰ πλατεῖα τῆς Βοεμίτσης ἐστεγάζετο ὑπὸ πυκνὸν φύλωμα πανυψήλων αἰωνοβίων δένδρων. Εἰς τὰς σκολιάς ὁδούς της ἡ κίνησις ἥτο καταπληκτική. Τὸ χωρίον ἐχρησίμευεν ὡς ἀκραίος σταθμὸς τοῦ μετώπου. Καὶ εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο διὰ νὰ ἔξηγήσῃ τὴν κίνησιν. Ἰατροὶ ἴδιοι μᾶς καὶ σύμμαχοι, νοσοκόμοι, ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους μὲ τὴν πάλευκον στολὴν καὶ τὴν κυανῆν καλύπτραν. Μεταγωγικὰ αὐτοκίνητα, φορητὰ χειρουργεῖα διήρχοντο μὲ ταχύτητα κινηματογραφικῆς ταινίας. Καὶ εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα ἡ ἀγωνία, ὁ πυρετὸς τῆς εἰδήσεως, ἡ ἀδημονία διὰ τὴν ἔκβασην τῆς μάχης ἀπετυποῦντο καθαρῶς.

Ἐπὶ τέλους τὸ πρῶτον αὐτοκίνητον ἐφάνη ἐρχόμενον. Τὸ τηλεβόλον δὲν ἤκούετο πλέον παρὰ κατὰ ἀραιὰ διαλείμματα. Φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον εἶχε τελειώσει. “Ολοι ὅσοι εὔρισκόμεθα τὴν στιγμὴν ἔκείνην εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν ἐσπεύσαμεν πρὸς τὸν ὁδηγὸν τοῦ αὐτοκινήτου.

— Λοιπόν;

Ἐκεῖνος, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὄποίου διετηρεῖτο ζωντανὴ ὄλοκληρος ἡ φρίκη τῶν δραμάτων, τῶν ὄποιων πρὸ ὀλίγου ἥτο μάρτυς, ἀφῆκε μίαν μόνον λέξιν:

— Ἐνικήσαμεν.

Κατὰ τὸν ἵδιον τρόπῳ εἶχεν ἀπαντήσει καὶ ὁ ἀρχαῖος Μαραθωνομάχος.

Ἐπροχώρησεν ἔπειτα πρὸς τὸ ὄπίσθιον μέρος τοῦ αὐτοκινήτου. Τὸ ἥνοιξε καὶ ἀφῆκε νὰ φανῇ πρὸ τῶν ἐκπλήκτων ὀφθαλμῶν μᾶς ἐν μικρὸν μέρος τοῦ φόρου, μὲ τὸν ὄποιον εἶχομεν κερδήσει τὴν νίκην. Πέντε πτώματα ἀξιωματικῶν ἔκειντο πλησίον ἀλλήλων. Ἡ κραυγὴ τοῦ θριάμβου, μὲ τὴν ὄποιαν ἥμεθα ἔτοιμοι νὰ χαιρετίσωμεν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα, ἔμεινεν εἰς τὸ μέσον τοῦ λάρυγγός μας.

¶ Μετὰ μίαν ὥραν διὰ τοῦ ἰδίου ἐκείνου αὐτοκινήτου ἔφθασα εἰς τὸ Μαῦρον Δένδρον, ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος. Μόλις ἔφθασα, ἡ θύελλα εύρισκετο εἰς τὸ κορύφωμα τῆς μανίας της καὶ ἡ μάχη εἶχε τελειώσει. Μόλις πρὸ δὲ ὀλίγους ἡ μεραρχία Κρητῶν εἶχε καταλάβει καὶ τὸ τελευταῖον ἔχθρικὸν ὀχύρωμα. 'Ο ἔχθρος εἶχε συντριβῆ καὶ κατεδιώκετο πλέον ἀπὸ τὰ ἀραιὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ. 'Η νῦξ διῆλθε μὲ σφοδρὸν βομβαρδισμὸν τῶν ἔχθρικῶν θέσεων.[▲]

Τὴν ἑπομένην, κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ἡδυνήθην νὰ ἀντιληφθῶ ἀκριβῶς διατί ἦτο ἀδύνατον νὰ νικηθῶμεν. 'Αξιωματικοὶ καὶ ὄπλιται, οἱ ὄποιοι ἔφερον περισσότερα τοῦ ἐνὸς τραύματα, ἔξηπλωμένοι εἰς τὰς κλίνας των, ἔλεγον μεταξύ των τὰς ἐντυπώσεις των ἐκ τῆς μάχης. Συνεζήτουν περὶ τῆς μάχης ὡς περὶ συνήθους καθημερινοῦ στρατιωτικοῦ γυμνασίου. Καμμία ύπερηφάνεια. Μὲ φωνήν, τὴν ὄποιαν ἐκράτει ὁ πόνος, διηγοῦντο ἀπλὰ καὶ ταπεινὰ πῶς εἶχον ἔξορμήσει χθὲς ἀπὸ τὰς θέσεις των. Πολὺ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας εἶχον ύπερπηδήσει σειρὰς ὀλοκλήρους συρματοπλεγμάτων. Εἶχον περιφρονήσει τὰ πυρὰ τοῦ ἔχθροῦ. Εἶχον προχωρήσει σκορπίζοντες διὰ τῶν χειροβομβίδων τὸν θάνατον. Εἰς μίαν στιγμὴν εἶχον λησμονήσει ὅλα τὰ σοφὰ διδάγματα τῶν ἀρχηγῶν των καὶ εἶχον ἀναθέσει εἰς τὴν λόγχην τὴν νίκην.

Θὰ ὅρῃ καὶ οἱ λόφοι εἶχον ἀλλάξει σχῆμα μὲ τὴν θύελλαν τῶν ὀβίδων. 'Η γῆ εἶχεν ἀνασκαφῆ. Καὶ ὁ "Ελλην ὄπλιτης, ὁ ἀφανῆς καὶ ἔνδοξος οὗτος ἥρως, εἶχε περάσει διὰ μέσου τῆς κολάσεως τοῦ πυρὸς ἀπαθῆς καὶ ἀτάραχος ὡς εἰς ἡμέραν παρατάξεως... Εἶχε νικήσει τοὺς Βουλγάρους. Διο-

'Εφημερίς « 'Ελεύθερος Λόγος »

Γεώργιος Βραχγρός (Διασκευή)

Οι εύζωνοι ήσαν πάντοτε ή ίδιαιτέρα συμπάθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὸν εὔζωνον ὑπάρχει πάντοτε κάτω ἀπὸ τὴν φουστανέλλαν ἡ ἀριστοκρατικὴ φύσις τοῦ Ρουμελιώτου. Τὸ χακί, τὸ φέσι, ὁ ντουλαμᾶς ἀποτελοῦν τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ἀπὸ μέσα ὁ ἄνθρωπος ἔμεινεν ὁ ίδιος, λεπτός, δέξις, ταχύς, γενναῖος, ὁρμητικός, ἀκούραστος, ἀκατάβλητος, ὑπερήφανος, αἰσιόδοξος.

Λεπτὸς εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸν νοῦν. "Οπως εἶναι συνηθισμένος ἀπὸ τὴν πτωχὴν καὶ ἴσχυνὴν φουστανέλλαν νὰ φέρῃ μίαν «γυροβολιὰ» καὶ νὰ εὐρίσκηται εἰς τὴν θέσιν του, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ πνεῦμά του, δέξι καὶ εὔστροφον, γυρίζει παντοῦ καὶ ἀντιλαμβάνεται τὰ πάντα εἰς μεγάλην ἀκτῖνα πέριξ. "Οσοι τὸν διδάσκουν νὰ γίνη ἀπὸ βοσκοῦ στρατιώτης δὲν παρεπόνθησαν ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀντίληψίν του. "Ο μηχανισμὸς τοῦ ὅπλου δὲν ἔχει μυστήρια διὰ τὸν εὔζωνον. Ἀπὸ τὴν δευτέραν ἡμέραν, ποὺ θὰ κρατήσῃ τὸ ὅπλον εἰς χεῖράς του, τὸ γνωρίζει.

Καὶ ταχύς. "Η γῆ φεύγει κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του. Τὰ βουνὰ τὰ ἀπότομα δὲν εἰδον. ὁρμητικώτερους ἀπὸ τοὺς εὔζώνους. Δὲν ἀναβαίνουν αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι. "Αναρριχῶνται καὶ τυλίγονται καὶ προχωροῦν, πάντοτε προχωροῦν.

Καὶ εἶναι γενναῖοι. Δὲν τοὺς ἐφόβισαν οὔτε τὰ ταχυβόλα. Εἰς τὸ Σαραντάπορον, τῷ 1912, οἱ Τούρκοι εἶχον παρατάξει κορμούς ἐλαίας βαμμένους μέλανας, διὰ νὰ παραστήσουν κανόνια. Οἱ εύζωνοι ἀνεκάλυψαν τὸν δόλον, καὶ, ἀφήσαντες τὰ ξύλινα κανόνια ἥσυχα, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀληθινῶν. Καὶ ἐνῷ ἐκεῖνα ἔχυνον ἀπὸ τὰ στόματά των τὸν θάνατον, οἱ εύζωνοι συρόμενοι τὰ ἐπληγίασαν καὶ ἔχύθησαν εἰς

τούς πυροβολητάς καὶ τοὺς συνέλαβον. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἐδειλίασαν οὐδὲ στιγμήν.

— Παιδιά, εἶπεν εἰς ἀξιωματικὸς εἰς τινα μάχην, θὰ ἀφήσωμεν αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους νὰ μᾶς σκοτίζουν μὲ τὶς τουφεκιές των;

— Νὰ τοὺς συλλάβωμεν, εἶπον οἱ εὔζωνοι.

Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον εἶχε γίνει. Οἱ Βούλγαροι κατεδικάσθησαν ἀπὸ ἔκεινην τὴν στιγμήν. Μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας αὐτοὶ ἐσκορπίζοντο εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἐνῷ οἱ εὔζωνοι, ὅρθιοι καὶ ἀλαλάζοντες ἐπὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ὁχυροῦ, ἔρριπτον τὰ σκουφάκια εἰς τὸν ἀέρα.

‘Η δρμή των θὰ ἐπρεπε νὰ καταλάβῃ ἡρωικὰς σελίδας. “Οπως τοὺς Ἀραβικοὺς ἵππους, καὶ αὐτοὺς τὸ δύσκολον εἶναι νὰ τοὺς νικήσῃ κανεῖς. Τὸ ἀκατόρθωτον εἶναι νὰ τοὺς κρατήσῃ. ‘Η στασιμότης τοὺς θανατώνει.

— Θὰ μείνετε ἐδῶ καὶ θὰ κρατήσετε αὐτὴν τὴν θέσιν, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς εἰς μίαν συμπλοκήν.

Οἱ εὔζωνοι ἔμειναν καὶ ἐκράτησαν τὴν θέσιν, ἀλλ’ ὅταν ὁ ἀξιωματικὸς ἐπέστρεψε τοὺς εὔρε παραπονουμένους.

— ’Εδῶ θὰ καθώμαστε; ἐμουρμούρισε κόποις ἀπὸ ὅλους παραπονούμενος.

Εὔτυχῶς τὴν ἴδιαν στιγμὴν εἰς ἀγγελιαφόρος ἔφερε τὴν διαταγὴν ταχείας προελάσσεως. Οἱ εὔζωνοι ἔχυθησαν ἀκράτητοι.

— Τοὺς ἔχασα ἀπὸ ἐμπρός μου, μοῦ εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς ὑπερήφανος διὰ τοὺς στρατιώτας αὐτούς. “Αν δὲν ἤκουα τὸν ἀλαλαγμόν των, θὰ ἐνόμιζα ὅτι μία ὁμοβροντία τοὺς ἔρριψε κάτω ὅλους νεκρούς!

Τί εἰναι δὲ ἡ ἀντοχὴ των! Χαλύβδινοι ἄνθρωποι κρύπτονται εἰς τὴν φουστανέλλαν καὶ ὁ στρατηγός, ὁ ὁποῖος τοὺς κινεῖ, δὲν ἔχει νὰ ὑπολογίσῃ διὰ κόπους καὶ στερήσεις.

Μὲ δὲ ὀλίγην κουραμάναν ἢ χωρὶς αὐτήν, μὲ νερὸν τῆς πηγῆς ἢ καὶ χωρὶς αὐτό, ὑπὸ τὸν ἥλιον ἢ τὴν βροχήν, προχωροῦν, ἀγρυπνοῦν, φρουροῦν, πολεμοῦν, χωρὶς εἰς τὰ στεγνὰ χαρακτηριστικά, εἰς τὰ δύοια δὲν ὑπάρχει οὔτε ἵχνος λίπους, νὰ ζωγραφηθῇ ἢ ἐλαχίστη κόπωσις.

Μέσα εἰς τὸ σκότος βλέπουν ὅπως καὶ τὴν ἡμέραν· καὶ ποτὲ ὁ στρατὸς δὲν εἶναι τόσον ἡσυχος, ὅσον ὅταν αἱ προφυλακαὶ του εἶναι εὔζωνοι· ἔστω καὶ ἀν οἱ εὔζωνοι αὐτοὶ ἐβάδισαν ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐπολέμησαν τὴν ἐσπέραν καὶ πρόκειται νὰ πολεμήσουν πάλιν τὸ πρωί.

‘Η ὑπερηφάνειά των δὲν εἶναι παράλογος. Τοὺς ἡγάπησε πολὺ ὁ ‘Ελληνικὸς λαὸς καὶ αὐτὴ ἡ προτίμησις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς πτερά. Μὲ περιφρόνησιν βλέπουν τὸν ἐχθρόν.

‘Υπάρχουν εὔζωνικὰ τραγούδια, τὰ δύοια χαρακτηρίζουν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ εὔζώνου. Μὲ δύο στίχους ἔζωγράφησαν οἱ Ἰδιοι τὴν εἰκόνα των:

Φουστανέλλα, φούντα, φέσι
καὶ δακτυλιδένια μέση.

Εἰς τὰ σύνορα, ὅσον ἐφύλασσον σκοποί, εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐγνώρισαν καλὰ τοὺς ἀντιπάλους των. Καὶ ἐμαθον νὰ τοὺς περιφρονοῦν καὶ νὰ τοὺς βλέπουν ἀπὸ κάποιον ὕψος.

Εἰς ἄσμα δὲ εὔζωνος προκαλεῖ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐλθῃ νὰ πολεμήσῃ εἰς τὰ φανερά, δύποτε θὰ ἰδῃ ὁ ἐχθρός:

πῶς πολεμάει δὲ εὔζωνος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

Κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ παλαιοῦ κλέφτου ἐκληρονόμησεν δὲ σημερινὸς εὔζωνος. “Οπως ἐκεῖνος, καὶ αὐτὸς εἶναι προκλητικός, δὲν ἀνέχεται προσβολάς, πληρώνει ἀμέσως.

‘Η πολιτικὴ τὸν στενοχωρεῖ τρομερά. Δὲν εἶναι δυνατὸν κάτω ἀπὸ τὸ φεσάκι του νὰ χωρέσῃ ἡ σκέψις ὅτι ἀνεμένομεν τόσον καιρὸν τοὺς ἐχθρούς μας.

— Αύτοὶ ἡτανε! εἶπε μὲ περιφρόνησιν λοχίας τῶν εὐζώνων, δεικνύων τοὺς ἔχθροὺς φεύγοντας μετὰ τὴν μάχην τῆς Δεσκάτης (1912).

Καὶ αὐτὸς τὸ «αύτοὶ ἡτανε!» ἐσήμαινε:

— Καμαρῶστέ τους· αύτοὶ ἡτανε, ποὺ δὲν μᾶς ὄφηναν τόσα χρόνια νὰ τοὺς φᾶμε!

Διότι ὁ εὔζωνος ἔκει ἐπάνω, ποὺ ζῇ, μακρὰν τοῦ κόσμου, εἰς τοὺς ἔρημικους σταθμούς, δπου δὲν φθάνει ἡ ἐφημερίς, εὐρίσκει πολὺ φυσικὸν πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ ἔθνῶν νὰ λύηται μὲ τὸ ξίφος. 'Ο δυνατώτερος θὰ ὠφεληθῇ. Καὶ ὁ δυνατώτερος εἶναι αὐτὸς καὶ ὅχι ὁ ἔχθρος, τῶν Ἑλλήνων.

Ποία εἶναι ἡ ἐντύπωσις τῶν ἔχθρῶν ἀπὸ τοὺς εὔζωνους;

Σεϊτὰν ἀσκέρι — διαβολικὸν στρατὸν — τοὺς ὡνόμαζον οἱ ἄλλοτε ἔχθροί μας, οἱ Τοῦρκοι. Καὶ τὸ σατανικὸν ἐφαντάζοντο οἱ ἄνθρωποι ἔκεῖνοι εἰς τοὺς ἴνθρωπους αὐτούς. Καθὼς ἀνεμίζει ἡ φουστανέλλα των εἰς τὸ τρέξιμον, δίδει τὴν ἰδέαν λευκῶν φανταστικῶν πτερῶν.

"Οπως γνωρίζουν οἱ εὔζωνοι τοὺς ἔχθρούς; ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῶν συνόρων, γνωρίζουν καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς εὔζωνους. 'Οσάκις ἄλλο σῶμα ἔτυχε νὰ φρουρῇ τὰ σύνυρα καὶ συνέβη κάποια παρεξήγησις, ἡ λογικὴ ἐπεκράτησε περισσότερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γραμμήν. "Οταν ἀπέναντι τῶν Τούρκων ἦσαν εὔζωνοι, ἡ λογικὴ ἔμεινε κατὰ μέρος καὶ ὁ ἔχθρος ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὴν παραμικροτέραν παρεκτροπήν. Δι' ἐνα εὔζωνον, δ ὅποιος, πηγαίνων νὰ πάρῃ νερόν, ἐπυροβολήθη, τὸν Μάιον τοῦ 1912, τρεῖς ἔχθροὶ ἐξηπλώθησαν νεκροί, πρὶν προφθάσῃ ὁ ἀξιωματικὸς νὰ κρατήσῃ τοὺς εὔζωνους του.

'Η ἐμφάνισις πυκνῆς πρωτοπορίας εὔζωνων εἰς τὴν μάχην ἀφαιρεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ θάρρους τῶν ἔχθρῶν. Εἰς οίανδήποτε θέσιν καὶ ἀν εὐρίσκωνται αὐτοί, δὲν θεωροῦν

έκαυτούς ἀσφαλεῖς, ὅταν βλέπουν εὔζωνους ἐρχομένους ἐναντίον των.

‘Ο ἔχθρὸς εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ εὔζωνος τρέφει ἀσπονδὸν τὸ ἐθνικὸν μῆσος μέσα του. Τὸ ἔνδυμα δὲν κάμνει βέβαια τὸν καλόγγηρον. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ἔξωτερικὴν τοῦ φορέματος. Καὶ μέσα εἰς τὴν ὁμοιομορφίαν τῆς στολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ξεγωρίζει ἡ φουστανέλλα, ἡ ὅποια ἐπολέμησεν εἰς τὸν ἄγῶνα τοῦ 21. Οἱ ἔχθροι εἴχον εἰς τὸ αἷμά των κληρονομικὸν τὸν φόβον τῶν ἥρωικῶν ἐκείνων φουστανελλάδων, οἱ ὅποιοι πρῶτοι ἐταπείνωσαν τὸν Σουλτάνον, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἔκυπτεν ἔντρομος ἐνώπιόν του.

Γεώργιος Τσοκόπουλος (Διασκευή)

113. ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Γιὰ τὴν ἔνδοξη Πατρίδα, γιὰ τὴν Πίστι, γιὰ τὸ Γένος,
τὸ κορμί μας, τὴν καρδιά μας, τὴν ψυχή μας, τὴν ζωή!
“Ολοι ἀδέλφια εἴμαστε τώρα καὶ κανεὶς δὲν εἶναι ξένος,
ὅλους τώρα μᾶς ἐνώνει ἔνας πόθος, μιὰ πνοή.

“Ολοι ἀδέλφια εἴμαστε τώρα καὶ ἡ μεγάλη μας Μητέρα
μὲ τὰ μάτια δακρυσμένα, μὲ λυμένα τὰ μαλλιά,
λαμπροφόρα σὰν τὸν “Ηλιο καὶ γοργὴ σὰν τὸν ἀγέρα,
μᾶς καλεῖ καὶ μᾶς συνάζει στὴν θερμή της ἀγκαλιά.

Ιωάννης Πολέμης

ΤΙΝΔΟΣ

Tῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἀτσαλένια κορυφά,
τοῦ πολέμου περνῶντας τὴν φρίκη,
τῆς καρδιᾶς μας τὴν φλόγα τὴν ἐφέραμε μιὰ
ώς ἔκει ποὺ μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Mὲ τὴν λόγχη χαράξαμε ἀδρὸ στὰ βουνὰ
τ' ὄνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —
νὰ τὸ πάρη ὡς τὰ πέρατα ὁ θρῦλος ξανά,
στοὺς λαοὺς νὰ τὸ κάμη τραγούδι.

Pροσταγὴ στὴν φυλή μας, σὰν νόμος βαρειά,
τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσουμε θᾶμα.
Νά 'ναι αἰώνια σὲ τούτη τὴν γῆ ἡ Λευθεριά,
κάποιας μοίρας δρίζει τὸ τάμα.

Mάννα 'Ελλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἥχεῖ,
μέσ' ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κόχη,
στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζῃ γεμάτο ψυχὴ
τὸ τρανό, ποὺ ξεστόμισες, « "Οχι ».

Στέλιος Σπερδάντσας

Παραμονὴ τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἱανουαρίου τοῦ 1951. Ψῦχος ἴσχυρὸν διεπέρα μέχρις ὀνύχων τοὺς ἥρωικοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ ὑψώματος 381, τὸ ὄποιον πρὸ μιᾶς ἡμέρας εἶχον καταλάβει οἱ γενναῖοι "Ἐλληνες μαχηταὶ κατὰ μίαν θυελλώδη ἐπίθεσίν των.

Αἱ ὀλίγαι καλύβαι τοῦ Κινὰν ἥσαν σκεπασμέναι ἀπὸ τὸ σκότος· ἀπόλυτος σιγή ἐπεκράτει, ποὺ ἔκαμνε τοὺς στρατιῶτας νὰ μετροῦν τοὺς παλμούς τῆς καρδίας των. **A**

— Λεβέντες τί γίνεται; ψιθυρίζει ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικός. Κάτι μοῦ λέει πῶς σήμερα θὰ τὸ γλεντήσωμε πάλι.

Τὸ ὑψωμα ἥτο ζωτικῆς σημασίας διὰ τὸν ἔχθρὸν καὶ ἀσφαλῶς θὰ κατέβαλλε προσπαθείας διὰ νὰ τὸ ἐπανακτήσῃ.

Μακριναὶ ὁμοβροντίαι διακόπτουν τὴν ἡσυχίαν, ποὺ ἔξαπλοῦται παντοῦ. Πλησιάζει ἡ τετάρτη πρωινὴ καὶ οἱ στρατιῶται τρίβουν τὰς χεῖράς των. Εἶχον σηκωθῆ ἐνωρίς, ὅπως πάντοτε, ὅταν ἐν πανδαιμόνιον ἀπὸ ριπάς πολυυβόλου καὶ φωνὰς ἀναμείκτους μὲ περιέργους κρότους μεταβάλλει τὰ πάντα. Οἱ λυσσῶντες Κινέζοι ὄρμοῦν μὲ ἀγρίας κραυγὰς εἰς τὸ ὑψωμα 381.

Οἱ ἀξιωματικὸι δὲν εἶχεν ἀπατηθῆ. Ἡ φωνή του ἀκούεται βροντερὰ μέσα εἰς τοὺς κρότους τῆς μάχης:

— 'Απάνω τους, λεβέντες! Πρέπει νὰ τοὺς δείξωμεν τί θὰ πῇ "Ἐλλην!"

A 'Η ἡμέρα ρίπτει τὸ πρῶτόν της φῶς καὶ ἡ μάχη γίνεται περισσότερον σκληρά. Οἱ Κινέζοι ἀτελείωτοι ὄρμοῦν κατὰ κύματα. Φθάνουν εἰς τὰς θέσεις τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν, οἱ ὄποιοι, ὡς νέοι Λεωνίδαι, κλείουν τὸν δρόμον εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας. **a**

Μὲ ὑπεράνθρωπον ἥρωισμὸν ὁ γενναῖος ἀνθυπολοχα-

γὸς παλαίει κατὰ τῶν Κινέζων, οἱ ὁποῖοι εἶχον θέσει τὸν πόδα εἰς τὸ ὑψωμα. Πέριξ οἱ γενναῖοι στρατιῶται του ἀναμετροῦνται σῶμα πρὸς σῶμα, ἀμιλλώμενοι εἰς ἡρωισμὸν μὲ τὸν διμοιρίτην των.

Εἶναι πλέον μεσημβρία καὶ ὁ ἄνισος ἀγὼν συνεχίζεται. Οἱ πολυάριθμοι ἔχθροι δὲν πτοοῦν τὸν ἐπίμονον "Ἐλληνα ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς δὲν ἔννοει νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τοὺς βαρβάρους.

'Ο ἀγὼν συνεχίζεται ἐπὶ πτωμάτων μέχρι τοῦ ἀπογεύματος. 'Ο ἥλιος, κουρασμένος, κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του. 'Η ἡμέρα φεύγει, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ ὁ ἡρωικὸς ἀξιωματικός. Τὸ ὑψωμα μένει εἰς τοὺς "Ἐλληνας μὲ πολλοὺς νεκροὺς Κινέζους, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι ὑποχωροῦν ἀτάκτως καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους "Ἐλληνας στρατιώτας.

¶ 'Η νῦξ σκεπάζει πάλιν τὸ 381 καὶ ἡσυχία ἀπλώνεται παντοῦ. Μόνον οἱ γενναῖοι τοῦ 'Ἐλληνικοῦ τάγματος θρηνοῦν τὸν ἡρωικὸν διμοιρίτην των, νεκρὸν ἐμπρός των. Εἶναι ὁ ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς 'Απόστολος Σταθιᾶς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὁ πρῶτος πεσὼν "Ἐλλην ἀξιωματικὸς εἰς τὴν μακρινὴν Κορέαν, φωτεινὸν παράδειγμα ἡρωισμοῦ. 'Εδόξασε διὰ μίαν ἀκόμα φορὰν τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς 'Ἐλλάδος καὶ ἔχάρισε τὴν νίκην εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐλεύθερων λαῶν. ¶

'Εφημερὶς « Στρατιωτικὰ Νέα »

Φ. Λιβιτσιᾶνος (Διασκευὴ)

Μία ἐκπληκτικὴ ἡσυχία ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μεταξὺ τῶν τομέων τῶν ὑψωμάτων Ντίκ καὶ Χάρρου. Διὰ τοὺς ἐμπείρους στρατιωτικούς ἥσαν φανέρᾳ τὰ σημεῖα. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους συνεκέντρωνε δυνάμεις διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ αἰφνιδιαστικῶς τὴν ὥραν, ποὺ θὰ ἔχρινε κατάλληλον.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ὑπηρεσίαι πλοροφοριῶν δὲν ἔμειναν, φυσικά, ἀπρακτοί. Ἀναγνωριστικὰ ἀεροπλάνα ἥρχισαν νὰ ἔξερευνοῦν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὴν ἐχθρικὴν περιοχήν. Καὶ ἐλάμβανον ἀεροφωτογραφίας, παρὰ τὸν κίνδυνον τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων. Αἱ ὑπηρεσίαι κατασκοπίας συνέλεξαν καὶ αὐταὶ τὰς πληροφορίας τῶν ἀπὸ πατριώτας Κορεάτας, οἱ ὅποιοι εύρισκοντο εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τῶν κομμουνιστικῶν γραμμῶν. "Ολα αὐτὰ ἔμελετήθησαν καὶ κατόπιν προσεκτικῆς κριτικῆς ἴδου τὸ συμπέρασμα:

Πέντε ὀλόκληρα κινεζικὰ συντάγματα, δυνάμεως 16 ἕως 18 χιλιάδων ἀνδρῶν, εἶχον συγκεντρωθῆ διὰ νὰ προσβάλουν μίαν περιοχήν, τὴν ὅποιαν ὑπέρήσπιζον μόνον δύο τάγματα. Τὸν ἀριστερὸν τομέα τῆς περιοχῆς, εἰς τὸν ὅποιον περιελαμβάνετο καὶ τὸ ὑψωμα Ντίκ, κατεῖχε τὸ Ἑλληνικὸν τάγμα. Τὸν δεξιὸν τομέα μὲ τὸ ὑψωμα Χάρρου κατεῖχεν ἀμερικανικὸν τάγμα τοῦ 15ου Συντάγματος.

Καὶ ἐτίθετο τὸ ἀγωνιῶδες ἔρωτημα εἰς τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς ἡμετέρους στρατιωτικούς: Ποῖον ἀπὸ τὰ δύο ὑψώματα θὰ ἐπεχείρει νὰ καταλάβῃ ὁ ἐχθρός; Τὸ Ντίκ η τὸ Χάρρου; Καὶ τὰ δύο παρεῖχον σημαντικὰ πλεονεκτήματα εἰς τὸν ἐχθρόν, ὥστε ἥξιζε νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὰ καταλάβῃ.

Τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Κινέζοι ἀνεζήτησαν τὸ ἀδυνατώτερον σημεῖον.

‘Ο λοχαγὸς Τζαϊδᾶς, διοικητὴς τοῦ 1ου λόχου, ὁ ὅποῖος κατεῖχε τὸ κέντρον τῆς Ἐλληνικῆς παρατάξεως, συνέστησεν ἴδιαιτέρως ἐκείνας τὰς ἡμέρας νὰ αὐξήσουν περισσότερον τὰ μέτρα ἀσφαλείας. Οἱ ὑπολοχαγοὶ Ἀλεβίζος, Μπουζῆς καὶ Χρυσὸς παρηκολούθουν ἀγρύπνως τὰς θέσεις τῆς μάχης. Ἐνῷ ὁ ὑποδιοικητὴς Καφφᾶτος ἀνέλαβε νὰ παρακολουθῇ καὶ συμπληρώνῃ τὰς ἐνεργείας των.

Οἱ Κινέζοι ἀπειράσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Ντίκ. Ἐξέλεξαν τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Ντίκ, τὴν ὅποιαν ἔθεώρουν ὡς τὴν περισσότερον εὔπρόσβλητον καὶ κατάλληλον δι' αἰφνιδιασμόν. Ὁπισθεν τῶν ὅλιγαριθμῶν προφυλακῶν ἡκολούθουν αἱ κύριαι δυνάμεις τοῦ ἔχθροῦ, ἀποτελούμεναι ἀπὸ τρία τάγματα. Ἀκριβῶς ὅμως εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον ὁ ὑπολοχαγὸς Μπουζῆς εἶχε τοποθετήσει δύο φυλάκια εἰς ἀπόστασιν 70 μέτρων τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἰς τὸ πρῶτον εὑρίσκοντο οἱ στρατιῶται Μπάτζογλου, Θεοδώρου καὶ Ζαβαλιάρης. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἦσαν οἱ στρατιῶται Μπρικόρης, Κορομηλᾶς καὶ Τζελάχης.

Πρῶτος ἀντελήφθη τοὺς Κινέζους ὁ Μπάτζογλου. Εἰδοποίησε τοὺς συντρόφους του καὶ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀφῆσῃ τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιχνευτὰς νὰ τὸν πλησιάσουν εἰς τὰ δέκα μέτρα. Καὶ τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἔξαπέστειλε δύο σφαίρας. Ἡ πρώτη εὗρε τὸν ἑνα Κινέζον εἰς τὴν κοιλίαν. Ὁ ἄλλος, ὅταν εἶδε τὸν σύντροφόν του νὰ πίπτῃ, ἔστρεψε ἀποτόμως διὰ νὰ φύγῃ. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸν εὗρεν ἡ δευτέρα σφαίρα τοῦ Μπάτζογλου καὶ τὸν ἐφόνευσε. Σχεδὸν ἀμέσως ἥρχισε νὰ βάλλῃ ὁ Θεοδώρου μὲ τὸ πολυβόλον του καὶ διέσπασε τὸν ζαβαλιάρη. Η κατάστασαν καὶ τὰ πυρὰ τοῦ δευτέρου φυλακίου. Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ πρώτη ὁμάς τοῦ ἔχθροῦ διεσκορπίσθη κακὴ κακῶς.

Οἱ Κινέζοι ὅμως ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ προχωρήσουν

όπωσδήποτε, ἀφοῦ μάλιστα ἥσαν ὑπέρτεροι ἀριθμητικῶς. Κατέλαβον λοιπὸν θέσεις καὶ ἡρχισαν νὰ ρίπτουν χειροβομβίδας καὶ νὰ ἀπαντοῦν μὲ ριπάς αὐτομάτων ὅπλων.⁹ Ενας μάλιστα ἐρυθρὸς ἐπληγίασε συρόμενος τὴν θέσιν τοῦ Μπάτζογλου καὶ ἔρριψε μίαν χειροβομβίδα. Συνέβη τότε ἐν ἀπὸ τὰ σπανιώτερα πολεμικὰ περιστατικά. Καθὼς ὁ Μπάτζογλου ἐκάθητο μέσα εἰς ἐν χωμάτινον κοίλωμα, βάθους 50 ἑκατοστῶν, ἡ χειροβομβίδη ἔπεσεν ἀκριβῶς ἀνάμεσα εἰς τὰ σκέλη του. Χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ψυχραιμίαν του, τὴν ἥρπασεν ἀστραπιάίς καὶ τὴν ἔστειλε ὀπίσω. Ἡ χειροβομβίδη ἐξερράγη ἄνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Κιτρίνου, ὁ ὅποιος ἐπλήρωσεν οὕτω ἀκριβὰ τὸ θράσος του.

Ἐνῷ συνεχίζετο ἡ μάχη, αἱ μεγάλαι κινέζικαι δυνάμεις, αἱ ὅποιαι ἡκολούθουν τὰς προφυλακάς, προσεπάθησαν νὰ κινηθοῦν πρὸς τὰ ἐμπρός. Σκοπός των ἦτο νὰ συντρίψουν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἔξ γενναίων. Ἡ κίνησις αὕτη συνεδεύθη μὲ τρομακτικὴν βροχὴν βλημάτων ὅλμων. Εστρέφετο δὲ ὅχι μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν φυλακίων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸν τομέα τοῦ 1ου λόχου. Οἱ σκοπός των ἦτο φανερός: νὰ ἐμποδίσουν πᾶσαν ἐνίσχυσιν τῶν φυλακίων. Συνέβη ὅμως ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον: Οἱ ὅλμοι τοῦ λόχου καὶ τοῦ τάγματος ἐσχημάτισαν πύρινον τεῖχος, τὸ ὅποιον αἱ κινέζικαι δυνάμεις ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερβοῦν. Ἀντιθέτως, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καμενίτσας ἡδυνήθη νὰ σπεύσῃ μὲ 20 στρατιώτας καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ φυλάκια.

Μόλις ἔφθασαν αἱ ἐνισχύσεις, οἱ "Ελληνες ἐπετέθησαν μὲ τὴν σειράν των. Οἱ Κινέζοι ἡρχισαν τότε νὰ ἐξασθενοῦν καὶ νὰ χάνουν τὸ θάρρος των πρὸ τῆς "Ελληνικῆς ἀνδρείας. Τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν μαχητῶν μας, συνέλεξαν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς τραυματίας των, βάσους ἡδυνήθησαν, καὶ ἐτράπησαν εἰς ἀτακτον φυγήν.

Κάποτε ἐκόπασεν ἡ μάχη καὶ δ ἀνθυπολοχαγὸς Καμενίτσας, κατὰ διαταγὴν τοῦ λοχαγοῦ Τζαϊδᾶ, ἔξηρεύνησε μὲ προφανῆ κίνδυνον τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ὅτο κατεσπαρμένον ἀπὸ Κινέζους νεκροὺς καὶ τραυματίας καὶ ἀπὸ ἄπειρον πολεμικὸν ὄλικόν.

Θὰ ἐνθυμῆσθε ἀσφαλῶς τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιχνευτάς, οἱ ὅποιοι ἐκτυπήθησαν ἐξ ἀποστάσεως 10 μέτρων. Μόλις ἐπῆγαν οἱ στρατιῶται μας νὰ τοὺς παραλάβουν, ὁ τραυματισμένος εἰς τὴν κοιλίαν τοὺς ἔφριψε μίαν χειροβομβίδα. Ὅτο δημος ἔξηρητλημένος ἀπὸ τὴν αἰμορραγίαν καὶ ἡ χειροβομβίς του δὲν ὑπερέβη τὸ ἔν μέτρον. Ο ἀνόητος μὲ τὴν πρᾶξιν του αὐτὴν εὔρεν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ τὴν περίθαλψιν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων.

Αφοῦ οἱ Κινέζοι ἀντελήφθησαν ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ κατάληψις τοῦ Ντίκ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν των, ἐπετέθησαν τὴν ἐπομένην μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των ἐναντίον τοῦ Χάρρου, Τέσσαρας λυσσώδεις ἐπιθέσεις ἐνήργησαν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην καὶ τρεῖς φοράς κατέλαβον τὴν κορυφὴν, ὀλλὰ ίσάριθμοι ἀμερικανικοὶ ἀντεπιθέσεις τοὺς ἡνάγκασαν νὰ ἀποχωρήσουν.

"Οταν ἔξημέρωσεν, ἡ 'Αστερόεσσα — ἡ 'Αμερικανικὴ σημαία — ἔξηκολούθει νὰ κυματίζῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εφαίνετο ώς νὰ ἐστελλε τοὺς χαιρετισμούς της εἰς τὴν 'Ελληνικὴν σημαίαν, ἡ ὅποια ἐκυμάτιζεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ντίκ.

Ἐφημερίς «Στρατιωτικὰ Νέα»

Φ. Θωμόπονλος (Διασκευὴ)

117. ΠΑΤΡΙΔΑ

- Ξένε, πού μόνος κι ἔρημος σὲ ξένους τόπους τρέχεις,
πέξ μου ποιὸς εἶναι' δ' τόπος σου καὶ ποιὰ πατρίδα ἔχεις:
- Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸν πάντα χαρές καὶ γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια.
Κι ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τὴν μέρα,
βροντοχτυπάει τὸ τύμπανο καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.
- Στὴν μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρι
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸν χορτάρι.
Στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρνουντες τὴν ἄνοιξι γοργὰ τὰ χελιδόνια.
- Στῶν μαγεμένων τῆς βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦντες πέρδικες καὶ κλαίει ἡ κουκουβάγια.
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφροὺς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἀστρα του τὴν χρυσοστεφανώνει.
- ΟΤὴν μακρινὴ πατρίδα μου, πρὶν ἡ σκλαβιὰ πλακώσῃ,
τὴν δόξας' ἡ παλληκαριά, τὴν φώτιζεν ἡ γνῶσι.
Καὶ τώρ' ἀπὸ τὴν μαύρη γῆ, τὴν γῆ τὴν ματωμένη,
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευτεριά, σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη! Ο
- Φτάνει!... Τὴν χώρα, ποὺ μοῦ λέσ, τὴν γνώρισα, τὴν εἶδα!
Τὴν μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγώ πατρίδα!

Γεώργιος Λορσίνης:

118.⁺ Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ, Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΚΑΙ Ο ΞΕΝΟΦΩΝ

‘Ο έναρετος Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι τὸ πολυτιμότερον καὶ χρησιμώτερον ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅσα δύναται νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ὁ εἰλικρινῆς καὶ πιστὸς φίλος. Πολλάκις δὲ παρεκίνει τοὺς μαθητάς του νὰ προσπαθοῦν μὲ τὴν ἀρετήν των καὶ τὰς καλάς των πράξεις νὰ ἀποκτήσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸν πολύτιμον αὐτὸν θησαυρόν.

‘Ο Σωκράτης ἦτο εἰς ἐκ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ δόποιοι δὲν ἐδίδασκον μόνον, ἀλλὰ ἐπραττον καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ διὰ τοὺς δόποίους ὁ Χριστὸς εἶπεν: «Ἐκεῖνος, ὁ δόποῖος θὰ διδάξῃ καὶ θὰ ἐκτελέσῃ ὅσα διδάσκει, αὐτὸς θὰ ὀνομασθῇ μέγας»[†]

† ‘Ο Σωκράτης ἐπεσφράγιζε πάντοτε τὴν διδασκαλίαν του μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ τὰ ἔργα του. Δι’ αὐτὸ καὶ

τὴν διδασκαλίαν του περὶ φιλίας ἀπέδειξε διὰ τῆς διαγωγῆς του. Διότι μὲ τὸν ἥρεμον καὶ εὐγενῆ χαρακτῆρά του καὶ μὲ τὰς ὡφελίμους συμβουλάς του κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολλοὺς φίλους. *

Μεταξὺ τῶν ἄλλων συνεδέθη διὰ φιλίας καὶ μὲ τὸν νέον Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ τὸν κάμη χρήσιμον εἰς τὴν πατρίδα. Διότι διὰ τοῦ μέσου τούτου, τῆς φιλίας, προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς πολυτελείας, τῆς ὑπερηφανείας, τῆς δοξομανίας καὶ τῆς ἀσταθείας, τὰ διόποια δυστυχῶς ἔχαρακτήριζον τὸν βίον τοῦ εὐφυοῦς καὶ ζωηροῦ τούτου νέου τῶν Ἀθηνῶν.

"Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξεστράτευσαν εἰς τὴν Ποτίδαιαν, πόλιν τῆς Μακεδονίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν καὶ ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ φίλου του Ἀλκιβιάδου.

Κατὰ τὴν μάχην καὶ οἱ δύο ἡνδραγάθησαν, ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης τραυματισθεὶς ἔπεσεν. Οἱ ἔχθροὶ θὰ τὸν ἤχμαλώτιζον ἢ θὰ τὸν ἐφόνευον, ἀν δὲ Σωκράτης δὲν διεκινδύνευε τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ σώσῃ τὸν φίλον του.

¶ Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν δόποιαν οἱ Στρατηγοὶ θὰ ἔδιδον τὰ βραβεῖα τῆς ἀνδρείας εἰς τὸν ἀριστεύσαντα κατὰ τὴν μάχην, πρῶτος ὁ Σωκράτης ὡμίλησεν ὑπὲρ τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἀλκιβιάδου, διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τὸν νέον τοῦτον τὰ βραβεῖα, ὁ στέφανος καὶ ἡ πανοπλία, ἐνῷ ταῦτα ἀνῆκον κυρίως εἰς τὸν Σωκράτην. Οὗτος δέ μως ἐπεθύμει μὲ τὴν βράβευσιν αὐτὴν νὰ αὐξήσῃ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Ἀλκιβιάδου διὰ τὰ καλὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔργα. 'Ως ἀληθῆς φίλος, ἔθεώρει ὅτι ἡ εὔτυχία τῶν φίλων αὐτοῦ εἶναι καὶ ἴδια του εὔτυχία. *

'Αλλὰ καὶ πρὸς τὸν μαθητήν του Ξενοφῶντα τὰ ἴδια γενναῖα καὶ φιλικὰ αἰσθήματα ἔδειξεν ὁ Σωκράτης.

Εἰς μίαν παρὰ τὸ Δήλιον, πόλιν τῆς Βοιωτίας, μάχην

μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν ἔλαβε μέρος ὁ Σωκράτης μὲ τὸν φίλον του Ξενοφῶντα.

Ο "Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὁ Ξενοφῶν ἐπεσεν ἀπὸ τὸν ἵππον του καὶ ἐκινδύνευσε νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἢ νὰ φονευθῇ. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης, ἂν καὶ πεζός, ὅρμῃ διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν κινδυνεύοντα φίλον του. Τὸν ἄρπαζει ἐπάνω εἰς τοὺς ὄμοιους του καὶ, τρέχων δρομαίως, τὸν σώζει καὶ τὸν φέρει μακρὰν τῶν ἐχθρῶν.

(Κατά διασκευὴν)

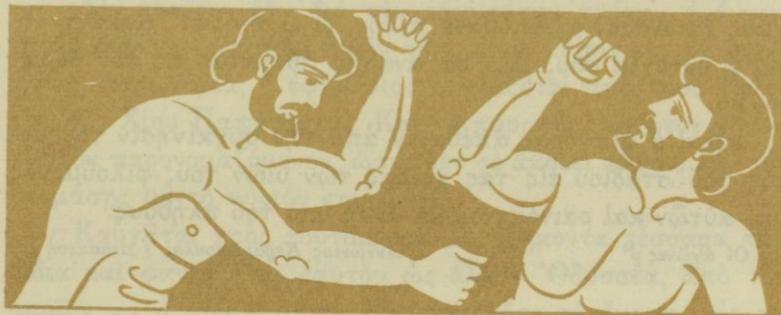
19 Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΦΩΚΙΩΝ

Α· Ο Μέγας Ἀλέξανδρος ἔξ ὅλων τῶν Ἀθηναίων ἐτίμα κατ' ἔξοχὴν τὸν στρατηγὸν Φωκίωνα. "Οταν ἔγραψε πρὸς αὐτὸν, προσέθετεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς του τὴν λέξιν «χαῖρε», πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἰς οὐδένα ἄλλον ἔκαμνε.

Θέλων κάποτε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ δείξῃ πόσον πολὺ τιμᾷ τὸν Φωκίωνα, ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον ἐκατὸν τάλαντα, δηλ. εἴκοσι τέσσαρας περίπου χιλιάδας Ἀγγλικὰς χρυσᾶς λίρας. Καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν ἀκόμη ὅτι τοῦ χαρίζει καὶ μίαν πόλιν, διὰ νὰ εἰσπράττῃ τὰ εἰσοδήματά της.

Ο '(1) Φωκίων ὄμως, ἂν καὶ ἡτο πάμπτωχος, οὔτε τὰ χρήματα οὔτε τὴν πόλιν ἐδέχθη. Προετίμησε νὰ ζῇ πτωχικά, γιωρὶς καμμίαν ὑποχρέωσιν, παρὰ νὰ ζῇ πλούσιος καὶ νὰ εἶναι εἰς ἄλλον ὑποχρεωμένος. Επειδὴ ὄμως ἡτο καὶ εὐγενῆς ἀνθρωπος καὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι τὸν περιφρονεῖ, τὸν παρεκάλεσε νὰ δεχθῇ μὲν ὅπιστα τὰ δῶρά του αὐτά, νὰ τοῦ προσφέρῃ δὲ ἄλλο δῶρον, τὸ ὅποιον θὰ ἡτο εἰς αὐτὸν περισσότερον εὐχάριστον: νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρους τέσσαρας φίλους του, τοὺς ὅποιους ὁ Ἀλέξανδρος ἔκρατει εἰς τὰς φυλακάς. 'Ο Ἀλέξανδρος ἀφῆκεν ἀμέσως αὐτοὺς ἐλευθέρους. "Εκτοτε ἐτίμα τὸν Φωκίωνα πολὺ περισσότερον.

(Κατὰ διασκευὴν).

20. Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ

'Η νῆσος Ρόδος ἐφημίζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι ἐπέστελλεν εἰς τοὺς ἀγῶνας ρωμαλεωτάτους πυγμάχους. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερτέρει καὶ αὐτὴν τὴν ἔνδοξον διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς νῆσου Αἴγιναν.

'Ἐκ τῆς νῆσου Ρόδου εἶναι καὶ ἡ περίφημος εὐγενῆς οἰκογένεια τῶν Διαγοριδῶν.

. '(1) Διαγόρας, ἀφοῦ ἐνίκησεν εἰς πολλοὺς ἀγῶνας ὡς πυγμάχος, ηὗτύχησε νὰ ἴδῃ καὶ τοὺς υἱούς του καὶ τοὺς ἐγγόνους του νὰ νικοῦν εἰς τὰ Ὀλύμπια.

¶ Λέγεται δέ, ὅτι ἀπέθανε κατὰ τρόπον πολὺ εὔτυχῆ. Εἶχον νικήσει εἰς τὴν Ὀλυμπίαν οἱ δύο υἱοί του, δ' Ἀγησίλαος καὶ δὲ Δημάγητος. Τοὺς ἐστεφάνωσαν οἱ Ἑλλανοδῖκαι καὶ τοὺς ἔχειροκρότει τὸ πλήθος.

Τότε οὗτοι πλησιάζουν τὸν γέροντα πατέρα των, ὁ ὁποῖος παρευρίσκετο εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ θέτουν ἐπὶ τῆς λευκῆς κεφαλῆς του τοὺς στεφάνους, τοὺς ὁποίους εἶχον λάβει. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐσήκωσαν εἰς τοὺς ὄμους των, τὸν περιέφερον θριαμβευτικῶς καὶ ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν πέριξ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός.¶

Τότε εἰς στρατιώτης, βλέπων τὴν μεγάλην αὐτὴν εὔτυχίαν, ἐφώναξε: « Ἀπόθανε πλέον, ὦ Διαγόρα! Ἀρκετὴ εἶναι ἡ εὔτυχία σου. Δὲν θὰ ἀναβῆῃς ἀθάνατος εἰς τὸν οὐρανόν! ».¶

Θ Καὶ ὁ Διαγόρας ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του ἐντὸς τοῦ σταδίου εἰς τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν του, φιλούμενος ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ραινόμενος μὲ ἀνθη ύπὸ τοῦ πλήθους.

« Οι ἀγῶνες »

Ἀντώνιος Κεραμόπονλος (Διασκευὴ)

‘Η συναναστροφή μου είναι μὲ τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου, δ' ὁ δποῖος, παρὰ τὰ ἄλλα προτερήματά του, καυχᾶται καὶ ὅτι εἰς ὅλην τὴν νῆσον δὲν εύρισκεται ἄλλος πλὴν αὐτοῦ Ἱερεὺς νὰ ἀναγινώσκῃ ταχύτερον τὸ Ψαλτήριον.

Εἰς τὸν ὄρθρον τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ συνέβη νὰ πταρνισθῇ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τόσον δυνατά, ὥστε νὰ σβήσῃ τὴν λαμπάδα.

“Οταν τὴν ἡναψαν, συλλογιζόμενος πόσον καιρὸν ἔχασε, προετίμησε νὰ πηδήσῃ ψαλμὸν ὀλόκληρον, τὸν μακρύτερον, παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν ἐντροπὴν νὰ παρατείνῃ τὸν χρόνον τῆς ἀναγνώσεως ὑπέρ τὸ σύνηθες.Α

Δὲν ἡξεύρω, ἐὰν διὰ τὴν ταχυτάτην ταύτην ἀνάγνωσιν ἦ διὰ τὴν ψυχικὴν ἡμῶν τῶν Χίων κλίσιν εἰς τὰ σκωπτικὰ παρωνύμια, δ' ἐφημέριος ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς Χίου Παπατρέχας. Καὶ τὸ παρωνύμιον ἤρεσε τόσον εἰς τὸν παρονομαζόμενον, ὥστε δὲν σὲ ἀκούει πλέον, ἐὰν τὸν ὀνομάσης μὲ τὸ κύριόν του ὄνομα.

Ο Καυχᾶται πρὸς τούτοις καὶ δι' ἔξήκοντα τέσσαρα ταξίδια καὶ φαντάζεται ἔαυτὸν. ὡς ἄλλον Ὁδυσσέα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει: ὅτι τὰ ἔκαμεν εἰς τὰ ἔξήκοντα τέσσαρα χωρία τῆς νῆσου, χωρὶς κίνδυνον κανένα τῆς θαλάσσης.Ο

Διὰ νὰ σοῦ δώσω, φίλε, μικρὸν παράδειγμα τῆς πολυπειρίας, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ ταξίδια αὐτά, ἀναφέρω τὸ ἔξῆς περιστατικόν:

Ἐπέρασεν ἀπ' ἐδῶ πρὸ μηνῶν “Αγγλος περιηγητής. Είχε μαζί του καὶ δύο μικρὰ τέκνα του. Μόλις ἤκουσεν ὁ Παπατρέχας νὰ συνομιλοῦν μὲ τὸν πατέρα των, μὲ ἡρώτησεν ἔκστατικός:

- Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦν:

- Τὴν Ἀγγλικήν, τοῦ ἀπεκρίθην.

Καὶ ἡ ἔκστασίς του ἔγινεν ἀπολύθωσις. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῇ πῶς τόσον νεαρά παιδία ἦτο δυνατὸν νὰ ὅμιλοῦν γλῶσσαν εἰς αὐτὸν ἄγνωστον.

Δὲν ἤξεύρω πλέον ποίαν γλῶσσαν καὶ εἰς ποίαν ἡλικίαν, κατ' αὐτόν, ἐπρεπε νὰ ὅμιλοῦν τῶν "Ἀγγλων τὰ τέκνα!"

Εἶμαι βέβαιος ὅτι γελᾷς τὴν ὥραν ταύτην διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Παπατρέχα. Ἄλλα τί θὰ ἔκαμνες, ἐὰν ἦσο παρὼν καὶ ἤκουες ἀπὸ τὸ στόμα του τὰ λόγια αὐτά:

- Τὰ διαβολόπουλα, τόσον μικρὰ νὰ ὅμιλοῦν Ἀγγλικά!

Γέλα, φίλε, ὅσον θέλεις, ἀλλὰ πρόσεχε μὴ καταφρονήσῃς διὰ τοῦτο τὸν σεβάσμιον Παπατρέχαν.

Ναί! σεβάσμιος πράγματι είναι. Μ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἀπλότητα, δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῆς πόσον είναι φιλάνθρωπος ὁ καλὸς οὗτος ἱερεύς. Πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἥθικὴν τοῦ μικροῦ του ποιμνίου. Μὲ ποίαν διάθεσιν ψυχῆς παρηγορεῖ τοὺς ἐνορίτας εἰς τὰς δυστυχίας αὐτῶν καὶ τοὺς συμβουλεύει, ὅταν εὔτυχοῦν, νὰ ἔχουν πρόνοιαν διὰ τοὺς δυστυχοῦντας.

· Ή ἀρετὴ δὲν είναι εἰς αὐτὸν γέννημα παιδείας, ἐπειδὴ παιδείαν δὲν ἔλαβε. Δὲν είναι καρπὸς ἀσκήσεως, ἐπειδὴ κανένα κόπον δὲν δοκιμάζει εἰς τὴν ψυχὴν του. Λυπεῖται πολλάκις διὰ τὴν στέρησιν παιδείας. Καὶ διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅτι δὲν ἔκαμψαν οἱ γονεῖς του εἰς αὐτόν, ἔστειλε τὸν υἱόν του εἰς τὴν πόλιν νὰ μάθῃ τὴν Ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Είναι ἀνεκδίηγητος ἡ χαρά του ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ "Ομηρος ἐπεσκέψθη τὸ χωρίον του. Καὶ μὲ ἡρώτησεν, ἢν ὁ "Ομηρος ἦτο Χριστιανός.

- Ἀδύνατον ἦτο, τοῦ εἶπα, διότι ἔζη ἐνακόσια σχεδὸν ἔτη, πρὸ Χριστοῦ.

Πολλάς τοιαύτας ἀπορίας μοῦ ὑποβάλλει καθ' ἔκαστην
ὅ σεβάσμιος φίλος μου.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἰναι τόσον ὅλιγοι, ὥστε ἡ
πολὺ μικρά των ἐκκλησία δύναται νὰ περιλάβῃ τριπλασίους.
Ἐν τούτοις μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προύχοντας, οἱ πλουσιώτεροι,
ἐπεθύμησαν νὰ εὐρύνουν τὸ οἰκοδόμημα. "Ἐκαμαν γνωστὴν
τὴν γνώμην των εἰς τὸν ἐφημέριον, ὁ ὅποῖος τοὺς συνε-
βούλευσε νὰ συγκεντρώσουν πρῶτον τὰ ἀπαιτούμενα χρή-
ματα, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἔπειτα ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου.

"Οταν ἔμαθεν ὅτι συνεκεντρώθησαν τὰ χρήματα, ὁ σε-
βάσμιος οὗτος Ἱερεύς, μίαν τῶν Κυριακῶν, μὲ τὴν ἀπόλυσιν
τῆς λειτουργίας, τοὺς εἶπε:

὾ Τέκνα μου, ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ εἰς πέτρας καὶ εἰς ξύ-
λα, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν Χριστιανῶν. Τῆς ἐκκλη-
σίας τὸ μέγεθος βλέπετε, ὅτι δὲν εἴμεθα ἀρκετοὶ νὰ τὸ γεμί-
σωμενον. Ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι δὲν ἡξεύρουν μήτε νὰ ἀνα-
γινώσκουν. Πρᾶγμα ἀσυγκρίτως ἀρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν
θὰ ἐπράττομεν, ἢν ἐτοκίζομεν τὰ συγκεντρωθέντα χρήματα,
διὰ νὰ πληρώνηται ἀπὸ τοὺς τόκους ἐτησίως διδάσκαλος
γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως. Καὶ τὸ περισσεῦον νὰ μοιράζηται
εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς μας, ὅσων ἡ πτωχεία δὲν εἰναι
ἀποτέλεσμα ἀργίας. Καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐλευθερω-
θῶμεν καὶ ἀπὸ τὸ δυνεῖδος ὅτι μόνον ἡμεῖς εἰς ὅλην τὴν
νῆσον εἴμεθα ψωμοζῆται.

Τί λέγεις εἰς τοῦτο, φίλε;

'Αφήνω ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἱε-
ρέως τούτου δείγματα καὶ ἀρκοῦμαι εἰς ἐν ἀκόμη, τὸ ὅποῖον
δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀποσιωπήσω.

"Ηκουσεν ὅτι Ἱερεύς τις, γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσ-
σης, περιήρχετο τὴν νῆσον ζητῶν νὰ γίνῃ κάπου ἐφημέ-
ριος. Τί κάμνει ὁ καλός σου Παπατρέχας; Τρέχει πρὸς

αύτὸν καὶ τοῦ προτείνει νὰ δεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἴδικήν του ἐφημερίαν.

Μόλις ἔμαθον οἱ ταλαίπωροι κάτοικοι τοῦ χωρίου τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο δυστύχημα, ἔτρεξαν ἄνδρες καὶ γυναικες μὲ δάκρυα παρακολοῦντές με νὰ τὸν ἐμποδίσω.

Ο Σὲ ἀφήνω, φίλε, νὰ στοχασθῆς πόσην ἀπορίαν ἐπρέπειν σεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ Ἱερέως. Καὶ μάλιστα ὅταν, ἐρωτήσας αὐτόν, διατὶ ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐφημερίαν, ἔλαβον τοιαύτην ἀπόκρισιν:

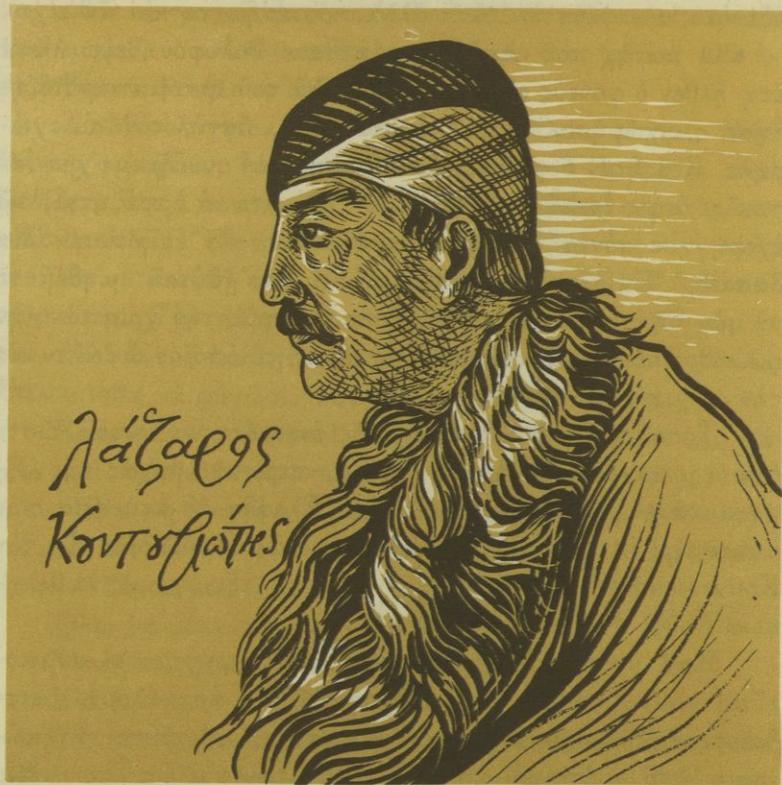
—Ἐγώ, τέκνον, εἴμαι ἀγράμματος. Αὔτος, τὸν δόποῖον ἐπιθυμῶ νὰ βάλω εἰς τὴν θέσιν μου ἐφημέριον, εἴμαι βέβαιος ὅτι εἶναι καταλληλότερος ἔμοῦ νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν.

Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχον νὰ ἀποκριθῶ;

ΑἜκλαυσα καὶ ἐγὼ μαζὶ μὲ τοὺς συμπατριώτας μου καὶ ἀνεμένομεν μὲ λύπην τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου Ἱερέως. Καὶ θὰ τὸν ἐστερούμεθα, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμιανῶν δὲν ἐπρόφθανον νὰ προσλάβουν τὸν λόγιον Ἱερέα ὡς ἐφημέριον καὶ νὰ ἀφήσουν εἰς ἡμᾶς τὸν ἴδικόν μας.

Τοιουτοτρόπως εἶναι, φίλε, ὅπως σοῦ τὸν περιγράφω, ὁ ἀπλούστατος καὶ φιλάνθρωπος ἐφημέριός μας. Εἶναι σχεδὸν μῆνες δέκα πέντε, ὅπου κατοικῶ τὸ χωρίον, καὶ κανὲν ἀκόμη πάθος κυριεῦον τὴν καλήν του ψυχὴν ἀλλο δὲν ἐγνώρισα παρὰ τὴν ἀμετρον χρῆσιν τοῦ ταμβάκου. Ἄλλα ἡλαττώθη καὶ τοῦτο πολύ, ἀφότου ἔμαθεν ὅτι ὁ "Ομηρος δὲν ἐγνώριζε τὴν σκόνην ταύτην. Α

•
Αδαμάντιος Κοραῆς

(122.) ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

‘Ο Λάζαρος Κουντουριώτης ἐγεννήθη τῷ 1796 ἐν “Γδρᾷ,” ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Μόλις 14 ἔτῶν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ἔργασιῶν τοῦ πατρός του ἐν “Γδρᾷ,” ἐπειδὴ οὗτος διέμενεν ἐν Γενούῃ τῆς Ἰταλίας.

‘Ο Κουντουριώτης ἦτο ἀνὴρ θεοσεβής, πρᾶος, ὀλιγόλογος καὶ σοβαρός. Ἡγάπα τὴν ἀλήθειαν, οὐδέποτε δὲ

έξετίμα τὸν φεύστην, ὅσα ἄλλα προτερήματα καὶ ἀν εἰχεν.

ΝΟ πατὴρ τοῦ Λαζάρου ἀπέθανε δολοφονηθείς. Μετὰ ἔτη ἡλιθεν ὁ φονεὺς εἰς "Γδραν καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐζήτησε συγγάρησιν παρὰ τοῦ Λαζάρου, ὅστις τὸν συνεγώρησε. Καὶ ὅταν ὁ φονεὺς ἐδυστύχησε, τὸν συνέδραμε χρηματικῶς ὅταν, ἔνεκα ἀσθενείας, δὲν ἥδυνατο νὰ ἐργάζηται, τῷ ἐγορήγησε σύνταξιν· καὶ ὅταν ἀπέθανε, τὸν ἐκήδευσεν ἴδιᾳ δαπάνη. "Ἐν μόνον εἶχεν ἀπαιτήσει παρ' αὐτοῦ: μηδέποτε νὰ τὸν ἰδῃ. Οὕτω δὲ συνεβίβασε τὸ πρὸς τὴν χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν καθῆκον πρὸς τὸ σέβας, τὸ ὄποιον ὥφειλεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρός του.▲

Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ φήμη τῆς ἐντιμότητος αὐτοῦ, ὥστε ὅτε οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους, περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ κειμήλια τῶν μοναστηρίων, σφέζοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τὸν Κουντουριώτην τὰ παρέδωκαν πρὸς φύλαξιν, χωρὶς νὰ θελήσωσιν οὐδὲ ἀπόδειξιν νὰ λάβωσι.

Καθ' ὑπερβολὴν ἐτίμων τὸν Κουντουριώτην οἱ συμπολῖταί του. "Οτε ὁ κύρ Λάζαρος, ὡς τὸν ἀπεκάλουν, κατέβαινεν εἰς τὴν ἀγοράν, πάντες, πλοιάρχοι καὶ ναῦται, ἐστηκώνοντο μετὰ σεβασμοῦ ἀπὸ τὴν θέσιν των καὶ ἐσιώπων, ἔως ὅτου ἀπομακρυνθῇ.

ΑΘ Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἶχε σταλῆ στρατὸς πολὺς εἰς "Γδραν. Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ οἱ στρατιῶται ἡλθον εἰς φοβερὰν λογομαχίαν πρὸς τοὺς Ὑδραιούς. Οἱ στρατιῶται ὠχυρώθησαν. Οἱ Ὑδραιοὶ ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα εἶχον ἔτοιμα τὰ πυροβόλα. Ὁ κύρ Λάζαρος καταβαίνει ἀπὸ τῆς οἰκίας του μόνος καὶ ἔρχεται πρὸς τὸ ἐξηγριωμένον πλῆθος. Ὡς τὸν εἶδον νὰ ἔρχεται οἱ κραυγάζοντες ἐσιώπησαν καὶ τὸ πλῆθος ἔχωρίσθη εἰς δύο, διὰ νὰ διέλθῃ. Ὁ μέγας προεστὼς ὡμίλησε πρὸς τ' ἀντίπαλα μέρη,

καὶ εὐθὺς οἱ τραχεῖς ἔκεινοι ὄρεινοι καὶ οἱ ναῦται, οἱ ἔτοιμοι πρὸ μικροῦ ν' ἀλληλοσφαγῶσιν, ἔδωκαν τὰς χεῖρας καὶ ἡ-σπάσθησαν ἀλλήλους δακρύοντες. *

Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε πέσει. 'Η Πελοπόννησος, πλὴν ὀλίγων φρουρίων, ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ἰμβραχίμ. Καὶ διεδίδετο ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος θ' ἀποβιβάσῃ στρατὸν πολυάριθμον εἰς "Υδραν. Τρόμος κατέλαβε πάντας. Ὁ λαὸς συνῆλθε νὰ σκεφθῇ περὶ φυγῆς, προσεκλήθη δὲ καὶ ὁ Κουντουριώτης. Τὸν παρεκάλεσαν νὰ εἴπῃ πρῶτος τὴν γνώμην του, ἀλλ' αὐτὸς ἐκάθητο σιωπῶν. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἀπεφασίσθη νὰ φύγωσι. Τότε λαβὼν τὸν λόγον εἶπε:

— Κατευόδιον, ἀδελφοί! Εὔχομαι νὰ εὕτυχήσετε εἰς τὰ ξένα καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τοῦτον ἢ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ἐγώ, ἡ οἰκογένειά μου, οἱ συγγενεῖς μου, οἱ πλοιαρ-χοί μου καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν πλοιάρχων μου θά μείνωμεν εἰς τὴν "Υδραν μας.

"Ολοι μὲ μίαν φωνήν ἀνεβόησαν:

— Οταν μείνης σύ, κανεὶς δὲν φεύγει.

Καὶ πράγματι οὐδεὶς ἔφυγε. Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

Εἰς τὸν Ἱερὸν ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας Ἀγῶνα ὁ Κουντου-ριώτης ἀφιέρωσε τὴν μεγάλην ἐκ τριῶν ἑκατομμυρίων χρυ-σῶν δραχμῶν περιουσίαν του, ἔξοπλίζων πλοῖα καὶ χορηγῶν τροφάς καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους.

Ο οἶκος της οἰκογένειας ἀνήραντος οὐδέποτε ἥθιέλησε νὰ λάβῃ ὑ-πούργημα, οὐδὲ ἀπεδήμησε ποτε ἐκ τῆς "Υδρας. Ἐν "Υ-δρᾳ ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας· ἐν "Υδρᾳ τρὶς ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ πρῶτος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς Ὅθων, ὃστις καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ Μεγαλοσταύρου· ἐν "Υδρᾳ δὲ καὶ ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1852. D

E. A. Σίμος (Κατὰ διασκενήν)

‘Ο ’Ανδρέας Συγγρός κατήγετο ἐκ τῆς Χίου. Ἡτο υἱὸς
ιατροῦ.

‘Ο πατήρ του τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεφε διὰ νὰ τὸν
σπουδάσῃ καὶ νὰ τὸν κάμη ἐπιστήμονα. Ἀλλ’ ὁ μικρός ’Αν-
δρέας, μαθητὴς τότε τοῦ Γυμνασίου Σύρου, ἔχασκεν ἐπὶ ὥ-
ρας ἐμπρός εἰς τὰς λίρας τῶν ἀργυραμοιβῶν. Καὶ ἐφλέγετο
ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνη ἐμπορος. Ἐχρειάσθησαν χίλια βάσα-
να, μέσα καὶ παρακλήσεις, διὰ νὰ πεισθῇ ὁ πατήρ του νὰ ἀλ-
λάξῃ ἀπόφασιν. Καὶ ἀμα ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον, τὸν ἔστει-
λε «χάριν δοκιμῆς» εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ μα-
θητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἐμπορικόν.

‘Ο ’Ανδρέας ἦτο μόλις δεκαεξαετής, ὅταν μετέβη εἰς
τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἐμπορικόν, εἰς τὸ ὅποιον ὑπηρέ-
τει, ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων Ἑλληνικῶν
ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶχε τελειώσει,
ώς εἴπομεν, τὸ Γυμνάσιον. Ἡξευρεν ἀρκετὰ Γαλλικά, ὀλίγα
’Ιταλικά καὶ ’Αγγλικά. Εἶχε σπουδάσει κατὰ τοὺς μῆνας
τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λογιστικῆς. Καὶ
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατώρθωσεν ἐντὸς ἐξ μηνῶν νὰ
μάθῃ καὶ τὰ Τουρκικά, τὰ ὅποια τοῦ ἔχρειάζοντο διὰ τὴν ἐρ-
γασίαν του. Μετὰ ἐν ἔτος, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ὁ ἀπλοῦς
μαθητευόμενος ὠνομάζετο πρῶτος γραμματικὸς καταστιχά-
ριος εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ του, ποὺ ἐλέγετο Δα-
μιανός. Εἴκοσιν ἐτῶν εἶχεν ἡδη σχηματίσει τὴν ἀρχὴν τῆς
περιουσίας του ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ μικρὰς
ἐμπορικὰς πράξεις, τὰς ὅποιας εἶχε τὴν ἀδειαν νὰ κάμην
διὰ λογαριασμόν του. Εἶχε τότε ἔως 40.000 φράγκα ἴδι-
κά του. Εἴκοσι δύο ἐτῶν ἔγινε συνέταιρος τῆς μεγάλης
ἑταιρείας. ‘Ο Δαμιανὸς εἶχεν ἀποθάνει καὶ αὐτὸς ἦτο τώρα

πλέον ό διευθυντής. Εἰς ήλικίαν, κατά τὴν ὁποίαν ἄλλοι μόλις ἀρχίζουν τὸ στάδιόν των, ό Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο ἥδη μεγαλέμπορος.

Ἐπὶ ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἔξηκολούθησε νὰ ἐργάζηται μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς αλεμαξ, τῆς ὁποίας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἑκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὡπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίαν. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε πρὸς

τὰ ἐπάνω! Καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφήν.

Ο Ἀνδρέας Συγγρός ως σύμβολον τῆς ζωῆς του εἶχε νὰ κάμνῃ πάντοτε τὸ καλόν. Τὰς πολυαρίθμους δὲ εὔεργεσίας του συνέχισεν ό μέγας εὐεργέτης καὶ μετὰ θάνατον, διὰ τῆς διαθήκης του, ὃ ὅποια δικαίως ἐπωνομάσθη «ποίημα εύποιίας». Διὰ τοῦτο ὀλίγων πλουσίων τὸ ὄνομα παραμένει τόσον λατρευτὸν καὶ εὐλογητόν, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ.

Γερηγόριος Ξενόπουλος (Διασκευή)

124. Ο ΗΡΩΔΗΣ Ο ΑΤΤΙΚΟΣ

'Ο Ήρώδης ἐφημίζετο ώς ἀπόγονος ἐνδόξων προγόνων, ὁ δὲ οἰκός του ἔγινεν ὄνομαστὸς ἀφ' ὅτου ὁ πατήρ του, ὁ Ἰούλιος Ἀττικός, ἀνεῦρε κατὰ τύχην ἀμέτρητον θησαυρὸν εἰς μίαν οἰκίαν του. Μετὰ τὸν γάμον δὲ αὐτοῦ ηὔξησεν ἀκόμη περισσότερον τὴν περιουσίαν του διὰ τῆς μεγάλης προικός, τὴν δποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὴν σύζυγόν του. Εὐηργέτησε πολυειδῶς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἀποθανὼν δὲ ἀφῆκε διὰ διαθήκης εἰς ἔνα ἔκαστον τῶν συμπολιτῶν του ἐτήσιον κληροδότημα μιᾶς μνᾶς. 'Η μνᾶ εἶχεν ἔκατὸν δραχμὰς Ἀττικάς· ὥστε, ἀν ὑπολογίσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς 6.000, τὸ ποσὸν ποὺ θὰ ἐπληρώνετο εἰς τοὺς συμπολίτας του κατ' ἔτος ήτο ὑπέρογκον, ἀνεργόμενον εἰς 600.000 Ἀττικῶν δραχμῶν.

'Ἐφρόντισεν ἴδαιτέρως, διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ του Ἡρώδου καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐκάλεσε μὲ μεγάλους μισθοὺς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἀπὸ τοὺς τότε διδασκάλους, ρήτορας καὶ φιλοσόφους. Καὶ ὁ μαθητὴς πράγματι ἔγινεν εἰς ἔκ τῶν περιφημοτέρων ρητόρων καὶ φιλοσόφων.

'Ενῷ ἀκόμη ἔζη ὁ πατήρ του, ὁ Ἡρώδης, εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἔτῶν, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ διοικητὴς τῶν ἐλευθέρων πόλεων τῆς Ἀσίας. Βλέπων δὲ ὅτι ἡ πόλις τῆς Τρωάδος ἐστερεῖτο ὑδατος, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως ἔξακόσια τάλαντα διὰ τὴν κατασκευὴν νέου ὑδραγωγείου. 'Αλλὰ τὸ ἔργον, διὰ νὰ συμπληρωθῇ, ἐχρειάζετο ἄλλα ἔκατὸν τάλαντα, οἱ δὲ ἄλλοι διοικηταὶ τῆς Ἀσίας δὲν ἦθελησαν νὰ συμπληρώσουν τὸ ποσὸν τοῦτο, λέγοντες ὅτι εἶναι ἄδικον νὰ δαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα

πεντακοσίων πόλεων εἰς τὰς κρήνας μιᾶς καὶ μόνης πόλεως. Καὶ τότε ὁ γενναῖος πατὴρ τοῦ Ἡρώδου ἔχοε ἡγησεν ἐξ ἰδίων τὸ ἐπὶ πλέον τῆς δαπάνης.

‘Ο ‘Ἡρώδης μετὰ ταῦτα ἐλαβε καὶ τὸ ἀξιωμα τοῦ ὑπάτου, κατὰ τὸ ἔτος 143, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς. Διότι, καθὼς οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἐλάμβανον τὰ μέγιστα πολλάκις ἀξιωματα τῶν Ἀθηνῶν, οὕτω συνέβαινε καὶ “Ἐλληνες, ἰδίως Ἀθηναῖοι, νὰ διορίζωνται ὑπατοι τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας.

‘Αλλὰ τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς ζωῆς του ὁ ‘Ἡρώδης παρέμεινεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς ἐπαύλεις, τὰς ὄποιας εἶχεν εἰς τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδίως εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὄποιον κατέστησεν ἀθάνατον τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρώδου, εἶναι τὰ πολυάριθμα οἰκοδομήματα καὶ ἄλλα κτίρια, μὲ τὰ ὄποια ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὄποιων ἐξώδευσεν ἀμύθητα ποσά.

Κατεσκεύασεν ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν τὸ λαμπρὸν ἐκ λίθου Πεντεληγίου στάδιον, πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ, ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τοῦ ὄποιου ὁ μέγας ἔθνικὸς εὐεργέτης Γεώργιος Ἀβέρωφ ἔκτισε τὸ σημερινὸν στάδιον τῷ 1896, ἐπ’ εύκαιρίᾳ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Ἡτο μήκους ἐξακοσίων ποδῶν καὶ ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ ὀλόκληρον τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. Οἱ συμπολῖται του Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν τὸ ἔργον καὶ παρετήρησαν ὅτι ὅρθως πράγματι ἐπωνομάσθη Παναθηναϊκόν.

‘Ο ‘Ἡρώδης ἐσκέπτετο ὅτι τὸ νὰ ἐξοδεύῃ τὰ χρήματά του διὰ κατασκευὴν ἔργων, τὰ ὄποια ἐκόσμουν τὰς πόλεις καὶ ἔτρεφον τοὺς ἐργαζομένους, ἢτο προτιμότερον ἀπὸ τοῦ νὰ τρέψῃ τοὺς ἀργοὺς συμπολίτας του.

‘Ο ‘Ἡρώδης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου

του Ρηγίλλης θέατρον, τὸ ὄποῖον ἐκτίσθη καθ' ὀλοκληρίαν ἀπὸ κέδρον, τοῦ ὄποίου ὅμοιον δυσκόλως ἥδύνατο νὰ εὔρεθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐκτὸς τούτου ἐκτισεν Ὁδεῖον, κείμενον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ ὄνομαζόμενον Ὁδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐκτισεν ἐπίσης θέατρον εἰς τὴν Κόρινθον, ἔχορήγησε πλούσια ἀναθήματα καὶ κοσμήματα εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ κατεσκεύασε λουτρὰ εἰς τὰς Θερμοπύλας.

‘Η Ἰταλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Εὐβοια, ἡ Βοιωτία, ἡ Πελοπόννησος ἔτυχον παρ' αὐτοῦ πολλῶν εὐεργεσιῶν. Αἱ δὲ Ἑλληνίδες πόλεις ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξεδήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς αὐτὸν εἰς πολλὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὸν ἀπεκάλεσαν προστάτην καὶ εὐεργέτην.

‘Ο Ἡρώδης ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 76 ἔτῶν, εἰς τὸν Μαραθῶνα, καὶ ἐκηδεύθη πανηγυριῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ ὑπὸ αὐτοῦ ἴδρυθὲν Παναθηναϊκὸν στάδιον.

K. Παπαρρηγόπουλος (Διασκευή)

125. ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Τὸ ἔρθρον 60 τοῦ νόμου, ὁ ὄποῖος προστατεύει τὰς ἀρχαιότητας, διατάσσει: «Ολαι αἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀρχαιότητες, ὡς ἔργα τῶν προγόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θεωροῦνται κτῆμα ἔθνικὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει».

Εἶναι λοιπὸν καθῆκον ἔξαιρετικὸν ὅλων ἡμῶν νὰ προφυλάσσωμεν καὶ προστατεύωμεν τὰς ἀρχαιότητας, αἱ ὄποιαι εἶναι σωζόμενα κειμήλια τοῦ βίου τῶν προγόνων μας. Διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἤσαν ὁ εὐγενέστατος λαὸς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐδώρησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὸ φῶς, τὸ ὄποῖον καθοδηγεῖ σήμερον τὸν κόσμον.

Κειμήλια τῶν προγόνων μας εἶναι οἱ ἡρειπωμένοι

ναοί των, τὰ ἀγάλματα, οἱ τάφοι, οἱ ἐνεπίγραφοι λίθοι, τὰ ἀγγεῖα, τὰ ἀντικείμενα τὰ δόποια στολίζουν τοὺς τάφους των, καὶ πᾶν ἐν γένει ἔργον τέχνης. Πάντα ταῦτα ἔξηλθον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν προγόνων μας. Καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς "Ελληνας Ἱερά, προσφιλῆ καὶ πολύτιμα. Εἶναι ιερὰ ὡς μία οἰκογενειακὴ εἰκών, τὴν δόποιαν ἔχομεν ἀπὸ γενεῶν παρὰ τῶν πατέρων μας.

Θὰ τὴν παρεδίδετε ποτὲ τὴν εἰκόνα ἐκείνην εἰς ξένον; Θά ἐδέχεσθε νὰ τὴν ἐμπορευθῆτε καὶ νὰ τὴν πωλήσετε ποτὲ τὴν εἰκόνα αὐτήν; "Οχι βέβαια! Ἡ εἰκὼν αὕτη θὰ μένῃ πάντοτε Ἱερὸν κειμήλιον τῆς οἰκογενείας. Ὁποιονδήποτε τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἀν τὴν κατέχῃ, ἀνήκει εἰς δλην τὴν οἰκογένειαν. Διότι μὲ τὴν εἰκόνα αὐτήν μετεδόθη εἰς ἡμᾶς ὡς κληρονομία ἡ εὐλογία τῶν γενεῶν τῶν προπατόρων μας.

Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ κειμήλια τῶν προγόνων μας. Δι' αὐτῶν μετεβίβασαν εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τῆς δόξης των καὶ τὴν εὐλογίαν των. Διότι τὸ ἀθάνατον πνεῦμα των ἔχαρισεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους των καὶ ἔξακολουθεῖ νὰ μᾶς χαρίζῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν προστασίαν του. Δι' αὐτῶν μᾶς ἀφῆκαν ὡς κληρονομίαν δύναμιν, ἡ δόποια εἶναι ἀνωτέρα τῶν ὅπλων μας καὶ τῶν βραχιόνων μας.

Τὴν βοήθειαν, τὴν δόποιαν προσέφερον οἱ φιλελληνικοὶ λαοὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πατέρων μας, εἰς τὴν μνήμην τῶν προγόνων μας τὴν προσέφερον. Εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ ἀγῶνος τῶν πατέρων μας, τῆς Ἐρεσοῦ, τῆς Σάμου, τῶν Πατρῶν, τοῦ Ναυπλίου, ἔξυμνει ἡ παγκόσμιος ποίησις τὴν Σαλαμίνα καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀμπλιανῆς, τῆς Γραβιᾶς, τῶν Δερβενακίων ἐνεθυμεῖτο τὰς μάχας τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ παλαιοὶ ἡμῶν πρόγονοι ἐμάχοντο καὶ αὐτοί, ἀ-

ρατοι, εις την πρωτην γραμμήν, εις τὰς τάξεις τῶν πατέρων μας, διότι προέβαλλον ὑπὲρ αὐτῶν λάμπουσαν ἀσπίδα τὴν δόξαν των.

Διὰ τοῦτο πᾶν ὅ, τι ἀπομένει ἀπὸ τὸν βίον τῶν προγόνων μας, πρέπει νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἵερὸν καὶ ἄγιον, ὅπως τὰ ἱερὰ σκεύη εἰς τοὺς ναούς. Τὰ εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ "Ἐθνους ἀρχαῖα κειμήλια ἀνήκουν ἐξ Ἰσου εἰς ὅλους τοὺς "Ἐλληνας. Δύναται λοιπὸν κανεὶς νὰ φαντασθῇ ἵερώτερον καθῆκον τῆς Ἐλληνικῆς φιλοπατρίας ἀπὸ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἀρχαῖα κειμήλια; Δὲν πρέπει ὅλοι οἱ πολῖται νὰ ἀγρυπνοῦν ἐπ' αὐτῶν;

"Ο τυμβωρύχος, ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὄποιος ἀνασκάπτει κρυφίως ἀρχαίους τάφους καὶ σχίζει τὰ στέρνα τῆς γῆς διὰ νὰ ἀνεύρῃ καὶ κλέψῃ ἀρχαῖα κειμήλια, δομοιάζει μὲ τὸν ἱερόσυλον, ὁ ὄποιος θραύσει τὴν θύραν τοῦ ναοῦ διὰ νὰ κλέψῃ τὰ ἱερὰ σκεύη. 'Ο πωλῶν κρυφίως εἰς ξένους ἀρχαῖα κειμήλια ἔχει τῆς ἀδείας τοῦ Κράτους, ὁ ἀρχαιοκάπηλος, ὅπως λέγεται, εἶναι ἐξ Ἰσου ἔνοχος. "Οσοι καταστρέφουν ἢ ρυπαίνουν τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα τῆς προγονικῆς δόξης εἶναι ἐξ Ἰσου ἔνοχοι. 'Ομοιάζουν πρὸς τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τυράννους τῶν χρόνων τῆς δουλείας, οἱ ὄποιοι εἰσήρχοντο εἰς τοὺς ναούς μας, ὕβριζον τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, ἐρρύπταινον τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ ἐξώρυσσον τοὺς ὀφειλμούς τῶν ἀγίων.

"Ολοι αὗτοι εἶναι ἐχθροὶ τοῦ "Ἐθνους. Οἱ πολῖται, εἰς τοὺς ὄποιους, ὡς μέλη τοῦ "Ἐθνους, ἀνήκουν αἱ ἀρχαιότητες, ἔγρυπνοι φύλακες τούτων, ὀφείλουν νὰ καταγγέλλουν εἰς τὰς ἀρχὰς τοὺς ἐχθρούς τούτους τοῦ "Ἐθνους διὰ τὰς πράξεις τῶν, ὡς τὰ βαρύτερα κατὰ τῆς Πατρίδος ἐγκλήματα.

'Εμμανουὴλ Λυκούδης (Κατὰ διασκευὴν)

Ο μέγας οὗτος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς τῆς ἀρχαιότητος ἐγεννήθη εἰς τὰς Συρακούσας τῆς Σικελίας κατὰ τὸ 287 π.Χ. Κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν καὶ βασιλικὴν οἰκογένειαν καὶ ἦτο συγγενῆς τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος. Νέος μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔμεινε πολὺν χρόνον καὶ ἐκεῖ συνεπλήρωσε τὰς μαθηματικὰς γνώσεις του. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συγγενοῦς του Ἰέρωνος.

Ο Ἰέρων ἐτίμα τὸν Ἀρχιμήδην καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα βίου ἀνέτου. Ἄλλ’ ἡ ἐπιστήμη ἦτο ἡ μόνη ἀπόλαυσις τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Ἀνακαλύψεις ἔξοχοι ἐδόξασαν τὸ ὄνομά του.

Εἶχε κατασκευάσει πλῆθος ὄργανων. Μὲ τὴν βοήθειαν μοχλῶν καὶ τροχαλιῶν ὥξανε καταπληκτικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κινητηρίου δυνάμεως. Καὶ δι’ αὐτῶν διὰ μετρίας ἐνεργείας ἐνίκα ὑπερμεγέθεις ἀντιστάσεις.

Ο Ἀρχιμήδης εἶπε κάποτε εἰς τὸν Ἰέρωνα ὅτι μὲ ἀσήμαντον σχεδὸν δύναμιν ἦδύνατο νὰ σηκώσῃ φορτίον βάρους. ὅσον ἤθελε φαντασθῆ μεγάλου. «Δός μοι πᾶ στῷ καὶ τὰν γὰν κινήσω», ἔλεγεν εἰς τὸν Ἰέρωνα. Δηλαδὴ «δός μου ποῦ νὰ σταθῶ καὶ θὰ κινήσω τὴν γῆν». Ἐκεῖνος ἐζήτησε τότε ἀπὸ τὸν Ἀρχιμήδην νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του μὲ ἐν πείραμα. Τὸν ἐκάλεσε νὰ κινήσῃ μέγιστον βάρος διὰ μικρᾶς δυνάμεως. Ο Ἀρχιμήδης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἴδού πῶς:

Ο Ἰέρων διετήρει εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν πλοῖα βάρους πολλῶν τόννων. Ο μαθηματικὸς ἔξέλεξεν ἐξ αὐτῶν τὸ βαρύτερον καὶ τὸ ἔσυρεν εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ μὲ πολὺν κόπον καὶ τὴν βοήθειαν πολλῶν χειρῶν. Κατόπιν διέταξε

νὰ θέσουν εἰς αὐτὸ τὸ φορτίον καὶ τόσους ἄνδρας, ὅσους
ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ. Τότε, ἀφοῦ ἐκάθισεν εἰς ἀπόστασιν
ἀπὸ τοῦ πλοίου τούτου, ἔσυρε διὰ μόνης τῆς χειρὸς ἡσύχως
τὸ ἄκρον τῆς μηχανῆς μὲ πολλὰς τροχαλίας. Καὶ ἔφερε τὸ
πλοῖον πρὸς τὸ μέρος του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἔκεινην ὁ λαὸς
τῶν Συρακουσῶν δὲν εἶχε καμιίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐπι-
στήμης τοῦ σοφοῦ μηχανικοῦ.

Εἰς τὸν Ἀρχιμήδην ἀνήκει ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀρχῆς,
καθ' ἥν «πᾶν σῶμα βυθιζόμενον εἰς ὑγρὸν χάνει τόσον βά-
ρος, ὅσον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὅποιον ἐκτοπίζει».

Τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ἔκαμεν ὡς ἔξῆς:

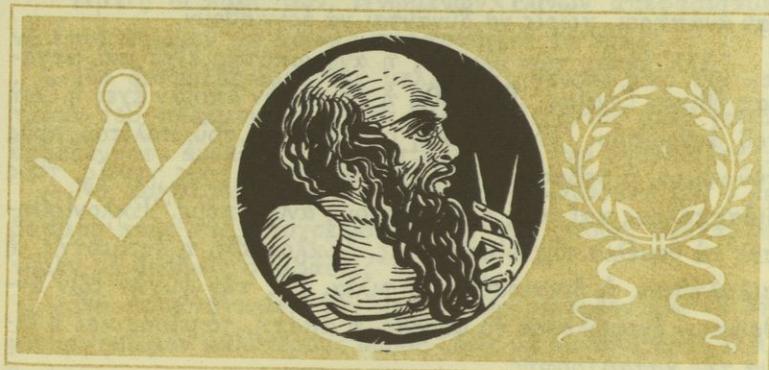
‘Ο ‘Ιέρων εἶχε παραδώσει εἰς χρυσοχόον ποσότητα
χρυσοῦ διὰ νὰ τοῦ κατεσκευάσῃ ἕνα στέφανον. ‘Ο χρυσο-
χόος ἀφήρεσε μέρος τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ
ἄργυρον ἵσου βάρους. Οὕτω κατεσκεύασε στέφανον, ὃ ὅποιος
δὲν ἦτο ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ ἦτο μεῖγμα χρυσοῦ καὶ
ἀργύρου. ‘Ο ‘Ιέρων ὑπώπτευσε τὴν ἀπάτην. Δὲν ἤθελεν
ὅμως νὰ χαλάσῃ τὸν στέφανον, διότι ἦτο ἀριστούργημα
τέχνης. Προέτεινε λοιπὸν εἰς τοὺς φυσικοὺς καὶ μαθημα-
τικοὺς νὰ λύσουν τὸ ἔξῆς πρόβλημα: «Χωρὶς νὰ πάθῃ τί-
ποτε ὁ στέφανος, νὰ εὑρεθῇ ἀν εἶναι κατεσκευασμένος ἀπὸ
καθαρὸν χρυσὸν ἢ εἶναι μεῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Καὶ
ἐν εἶναι μεῖγμα, νὰ εὑρεθῇ ἡ ποσότης τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ
ἀργύρου».

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἦτο παίγνιον διὰ τὸν Ἀρχιμήδην.
Ἐξύγισε τὸν στέφανον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ὄνταος. Παρε-
τήρησεν δὲ τὸ ἔχανεν ἀπὸ τὸ βάρος του μέρος, τὸ ὅποιον ἀντε-
στοίχει ὅχι εἰς καθαρὸν χρυσόν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀναλογίαν τοῦ
χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, ποὺ ἀνεμείχθησαν. Διότι τὰ μέταλλα
αὐτά, ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ἔχουν διάφορον βάρος εἰς
ἴσον ὅγκον.

Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ εὗρεν ὁ Ἀρχιμήδης, ὅταν εύρισκετο εἰς τὸ λουτρόν. Καὶ ἡ παράσοδις ἀναφέρει ὅτι τόσον πολὺ ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὴν λύσιν αὐτήν, ὡστε ἔξηλθε γυμνὸς ἀπὸ τὸ λουτρόν καὶ ἔτρεχεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Συρακουσῶν φωνάζων: «Εὔρηκα! Εὔρηκα!».

Ο Ἀρχιμήδης ἐφονεύθη τῷ 212 π.Χ. ὑπὸ Ρωμαίου στρατιώτου. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἐκυρίευσαν αἰφνιδίως τὰς Συρακούσας καὶ διέταξαν γενικὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων. Ο Ἀρχιμήδης ἐκάθητο εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν καὶ παρετήρει τὰ γεωμετρικὰ σχήματα καὶ τοὺς κύκλους, τοὺς ὃποιους εἶχε χαράξει ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅτε ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ὥρμησεν ἐναντίον του. Ο Ἀρχιμήδης τόσον ἤτο προσηλωμένος εἰς τὰ σχέδιά του, ὡστε ἐφώναξε: «Μή μου τοὺς κύκλους τάρασσε!». Ο στρατιώτης ὑψώσε τὸ ξίφος καὶ τὸν ἐφόνευσε, παρὰ τὴν ρητὴν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ, δπως μὴ φονευθῇ ὁ Ἀρχιμήδης.

(Κατὰ διασκευὴν)

Ε'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

127. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (Ο.Η.Ε.)

Ἐπὶ ἐξ ἔτη περίπου αἰματοκυλίετο ἡ ἀνθρωπότης κατὸ τὸν τελευταῖον δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον. Ἀνυπολόγιστοι εἶναι αἱ ζημίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ δι' ὅλα τὰ Κράτη, ὅσα ἔλαβον μέρος εἰς αὐτόν.

Πόλεις καὶ χωρία μὲ τὰς οἰκίας, τὰ μεγάλα δημόσια οἰκοδομήματα, τὸν ναούς, τὰ διδακτήρια, τὰ ἔργοστάσια μετεβλήθησαν ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν εἰς σωρούς ἐρειπίων. Απομιηχαναὶ, ἐπιβατηγὰ καὶ φορτηγὰ σιδηροδρομικὰ βαγόνια κατεστράφησαν ἢ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Σιδηροδρομικαὶ γέφυραι ἀνετινάχθησαν. Δρόμοι ἀνεσκάφησαν. Λιμένες κατεχώσθησαν μὲ πλοῖα βυθισμένα ἐντὸς αὐτῶν. Βουνὰ καὶ λόφοι ἀπεγυμνώθησαν ἀπὸ τὸ πράσινον. Τὰ ζῷα, τὰ ὅποια βοηθοῦν τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὰς ἔργασίας του ἢ χρησιμεύουν ὡς τροφή του, σιγὰ — σιγὰ ἥφανίσθησαν.

Ἐκατομμύρια εἶναι οἱ στρατιῶται, οἴτινες ἐφονεύθησαν εἰς τὰς μάχας ἢ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς κακουχίας, τὸ ψῦχος, τὴν πεῖναν, τὰς στερήσεις. Πολλοὶ ἡκρωτηριάθησαν καὶ ἔμειναν ἀνάπηροι, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἔργασθοῦν.

Ἄλλ' ἔκτὸς τῶν ὑλικῶν, ἡ ἀνθρωπότης εἶχε καὶ μεγάλας ἡθικὰς ζημίας. Ἐμειώθη ἡ ἀξία, τὴν ὅποιαν ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχαλαρώθη ὁ σεβασμὸς τοῦ πολίτου πρὸς τὸν νόμον, ὁ σεβασμὸς τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους. Ἐκλονίσθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενείας. Ἐκλονίσθη ἡ ἐντιμότης, ἡ φιλαλήθεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλία. Εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων ἐνεφώλευσε τὸ ψεῦδος, ἡ ἀπάτη, τὸ μῆσος καὶ ἡ δίψα τῆς καταστροφῆς.

‘Η φρίκη τοῦ πολέμου μὲ τὰς μεγάλας καὶ ἀνυπολογίστους ζημιάς καὶ καταστροφάς συνεκίνησεν ὅλους τοὺς λαούς τῆς γῆς.

Διὰ τοῦτο, ἀντιπρόσωποι 51 Ἐθνῶν συνῆλθον, κατ’ ἐντολὴν τῶν Κυβερνήσεών των, κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1945, εἰς τὸν “Αγιον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀπεφάσισκαν νὰ ἔνωθοῦν αἱ δυνάμεις τῶν Ἐθνῶν τούτων, διὰ νὰ δημιουργηθῇ μία Παγκόσμιος Ὀργάνωσις, μὲ σκοπὸν νὰ ἔξαστρατισθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου.

Πρὸς τοῦτο ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τὸν Καταστατικὸν Χάρτην, ὃστις ἐρρύθμισε τὸν Ὁργανισμὸν τῶν ‘Ηνωμένων Ἐθνῶν (O. H. E.). Κατὰ δὲ τὸν Ὁκτώβριον τοῦ 1945 ὁ O.H.E. ἐκαμεν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν του. Συνῆλθον δηλαδὴ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ‘Ηνωμένων Ἐθνῶν εἰς συνέλευσιν καὶ ἤρχισαν νὰ συζητοῦν πῶς θὰ λυθοῦν τὰ διεθνῆ ζητήματα μὲ εἰρηνικὰ μέσα.

’Ιδού τί ἐκήρυξαν τὰ ‘Ηνωμένα “Ἐθνη εἰς ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὴν κοινὴν των συμφωνίαν, τὴν ὅποιαν ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποί των:

‘Ημεῖς οἱ λαοὶ τῶν ‘Ηνωμένων Ἐθνῶν ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπιδιώξωμεν μὲ κοινὰς προσπαθείας τὰ ἔξης:

— Νὰ διαφυλάξωμεν τὰς μελλούσας γενεᾶς ἀπὸ τὴν κατάραν τοῦ πολέμου, ὁ ὅποιος δύο φοράς ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς ἐπροξένησεν ἀνεκδιήγητον δυστυχίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

— Νὰ βοηθήσωμεν νὰ διατηρηθῇ ἡ Δικαιοσύνη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις μας, τὰς ὅποιας ἀναλαμβάνομεν μὲ διεθνεῖς συμβάσεις.

— Νὰ προαγάγωμεν τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ νὰ δημιουργήσωμεν καλυτέρους ὄρους ζωῆς μὲ μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν.

- Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ εἴμεθα ἀποφασισμένοι:
- Νὰ ἐπιδείξωμεν ἀνοχὴν καὶ νὰ ζήσωμεν ὅμοῦ ἐν εἰρήνῃ ώς καλοὶ γείτονες.
 - Νὰ ἐνώσωμεν τὰς δυνάμεις μας διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν διεθνῆ εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν.
 - Νὰ ἀποφύγωμεν πολέμους καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιήσωμεν ἔνοπλον δύναμιν παρὰ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κοινοῦ συμφέροντος.

‘Η ἵδρυσις τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ αἱ ἀρχαὶ, τὰς ὁποίας ἔκρυξε, μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Ἀμφικτιονῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεδίωξαν νὰ ἔξασφαλίσουν διὰ τῆς ἐνώσεως γειτονικῶν πόλεων τὰ κοινὰ των συμφέροντα. Μᾶς ὑπενθυμίζουν ἀκόμη, τὴν ἀπόπειραν τοῦ Περικλέους νὰ συγκροτήσῃ Πανελλήνιον συνέδριον εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συζητηθῇ πῶς θὰ ἔξασφαλισθῇ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν.

Τὰ 51 "Ἐθνη, τὰ ὁποῖα ὑπέγραψαν εἰς" "Αγιον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς τὴν κοινὴν συμφωνίαν καὶ ἐπεκύρωσαν αὐτήν, εἰναι τὰ ἔξης:

✓ Αἴγυπτος	↓ Γουατεμάλα
✓ Αἰθιοπία	↓ Δανία
✓ Αἰτή	↓ Δομινικανὴ Δημοκρατία
✓ Αργεντινὴ	✓ Ελλάς
✓ Αύστραλία	✓ Ενωσις Ρωσικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν
✓ Βέλγιον	✓ Ην. Πολιτεῖαι Β. Ἀμερικῆς
✓ Βενεζουέλα	✓ Ινδίαι
✓ Βολιβία	✓ Ιράκ
✓ Βραζιλία	✓ Ιράν
✓ Γαλλία	✓ Ισημερινὸς
✓ Γιουγκοσλαβία	

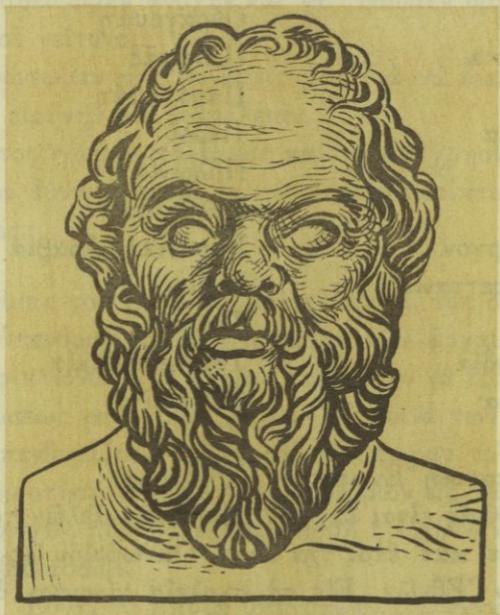
✓ Καναδᾶς	Όλλανδία
✓ Κίνα	Ούκρανία
✓ Κολομβία	Ούραγουάη
✓ Κόστα - Ρίκα	Παναμᾶς
✓ Κούβα	Παραγουάη
✓ Λευκορωσία	Περού
✓ Λιβανος	Πολωνία
✓ Λιβερία	Σαλβαντόρ
✓ Λουξεμβούργον	Σαουδική Αραβία
Μεγάλη Βρεττανία	Συρία
Μεξικόν	Τουρκία
Νέα Ζηλανδία	Τσεχοσλοβακία
Νικαράγουα	Φιλιππίναι
Νορβηγία	Χιλή
Νοτιοαφρικανική Ένωσις	Χονδούρα.

‘Η Ελλάς είναι έκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἐορτάζει κατ’ ἔτος τὴν 24ην Ὁκτωβρίου ώς ήμέραν τῶν Ήνωμένων Εθνῶν. Εἰς τὰ σχολεῖα γίνονται διμιλίαι ὑπὸ τῶν διδασκάλων πρὸς τοὺς μαθητὰς διὰ τοὺς σκοπούς, τοὺς ὅποιους ἔχει ὁ Ο.Η.Ε., πῶς δηλονότι θὰ ἔξασφαλισθῇ ἡ ειρήνη εἰς τὸν κόσμον καὶ θὰ εὐτυχήσῃ ἡ ἀνθρωπότης.

Θεόδωρος Παρασκευόπουλος

Γιώργιος
Σταύριος

128. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

‘Ο σοφώτατος Σωκράτης ίδού τί ἔλεγε διὰ τὴν γεωργίαν:

Καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ πλούσιοι δύνανται νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ὅχι μόνον φέρει πλοῦτον, ἀλλ᾽ εἶναι συγχρόνως εὐχάριστος καὶ διασκεδαστική. Μᾶς συνηθίζει νὰ ὑπομένωμεν καὶ τοὺς κόπους καὶ τὸ ψῦχος καὶ τὴν θερμότητα, νὰ σηκωνώμεθα πρωὶ καὶ νὰ περιπατῶμεν πολύ. Τοιουτοτρόπως ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καὶ μᾶς καθιστᾶ ὑγιεῖς, εὐρώστους καὶ ἵκανούς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος. Τὰ ψυχρὰ ὄδατα τῆς ἔξοχῆς, οἱ σύνδενδροι

καὶ σκιεροὶ τόποι καὶ ὁ δροσερὸς καὶ καθαρὸς ἀήρ ὅγι μόνον
ὑγείαν ἀλλὰ καὶ τέρψιν προξενοῦν εἰς τοὺς γεωργούς. Εἶναι
δὲ ἀδύνατον ἐλεύθερος ἄνθρωπος νὰ εὔρῃ ὡφελιμωτέραν καὶ
τερπνοτέραν ἀσύολίαν.

Ἡ γεωργία διδάσκει τὴν ἀγάπην τῆς ἔργασίας καὶ τὴν
δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ μὲν κόποι τοῦ ἐπιμελοῦς γε-
ωργοῦ πλουσίως ἀνταμείβονται, ἡ δὲ ὀκνηρία τοῦ ἀμελοῦς
τιμωρεῖται μὲ τὴν δυστυχίαν του. Διδάσκει ἡμᾶς καὶ τὰ
καλὰ τῆς ἑνώσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας.
Δικαίως δὲ ἐπωνομάσθη μήτηρ καὶ ὅλων τῶν ἀλλων τε-
γχῶν. Διότι, ὅταν ἡ γεωργία ἐνός τόπου ἀκμάζῃ, ἀκμάζουν
καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι. "Οπου ἡ γεωργία παραμελεῖται, ἐκεῖ
καὶ καὶ ἄλλαι τέχναι εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν.

129. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

"Οταν ὁ ἄνθρωπος ἥτο ἄγριος καὶ ἀπολίτιστος, τότε ὅ, τι
πρᾶγμα εἶχεν ἀνάγκην διὰ νὰ συντηρηθῇ καὶ νὰ ζήσῃ τὸ
ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν φύσιν. Μὲ τὸ δέρμα τοῦ ζώου, τὸ ὁ-
ποῖον φονεύει, καλύπτει τὴν γυμνότητά του. Ἡ δὲ σάρξ τοῦ
φονευομένου ζώου χορηγεῖ εἰς αὐτὸν τὴν πρωτίστην τρο-
φήν του. Τὸ πλησίον δάσος δίδει εἰς αὐτὸν ξύλα διὰ νὰ
στήσῃ τὴν καλύβην του, πυκνὸν φύλλωμα διὰ νὰ τὴν στε-
γάσῃ, καὶ πλῆθος ἀγρίων καρπῶν διὰ νὰ ποικίλη τὸ ἄχαρι
γεῦμά του.

"Αμα δικαὶος ὁ ἄνθρωπος ἡμερωθῆ, καὶ μορφωθῆ, δηλαδὴ
πολιτισθῆ, μεταβάλλει τὴν ζωήν του.

Δὲν τοῦ εἶναι ἀρκετὰ τὰ πρῶτα αὐτὰ φυσικὰ ἐφόδια,
τὰ πρωτογενῆ, οὔτε ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλῆν καὶ ἀκατέργαστον
τροφήν του. Ζητεῖ νὰ εὔρῃ ἔσυλον ἀσφαλέστερον, ἐνδύματα
καλύτερα, φαγητὰ δρεκτικώτερα καὶ περισσότερον εύκολο-

χώνευτα. "Αν καὶ αἱ νέαι αὗται ἀνάγκαι του δὲν εἶναι καὶ τόσον μεγάλαι, βλέπει ὅμως ὅτι μερικὰ πράγματα δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰ προμηθευθῆ μόνος του. Καὶ ζητεῖ τότε τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῶν ὁμοίων του.

'Αλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. 'Αφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔθεράπευσε τὰς πρώτας ἀνάγκας του, ἄλλαι ἀνάγκαι παρουσιάζονται εἰς αὐτόν. 'Ο ἄγριος ἐνεδύετο τὸ δέρμα τῆς ἐλάφου ἢ τῆς ἀρκτού. 'Ο πολιτισμένος ὅμως ἀντικαθιστᾷ τὴν ἐνδυμασίαν αὐτὴν διὰ τοῦ μαλλίνου ὑφάσματος, δηλαδὴ διὰ τοῦ ἔριου τῶν ζώων τὸ ὄποιον γνέθει καὶ ὑφαίνει.

Βραδύτερον εἰς τὸ μοναδικὸν αὐτὸ ἐνδυμα προσθέτει καὶ ἄλλα. Χρειάζεται εἰς αὐτὸν χιτών, ὑποκάμισον ἐκ λίνου ἢ βάμβακος, μάλλινον ἢ μετάξινον, περιπόδιον, ὑποδήματα ἐκ δέρματος κατεσκευασμένα, περισκελίς, πῦλος ἀδιάβροχος καὶ χίλια ἄλλα πράγματα.

Δὲν δύναται πλέον νὰ διαμείνῃ ἐντὸς τρώγλης ἢ καλύβης. 'Η κατοικία του θὰ εἶναι ἀπὸ ξύλα καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίθους ἢ ὄπτοπλίνθους, θὰ ἔχῃ πολλὰ διαμερίσματα ἢ χωριστὰ δωμάτια. Θὰ εἶναι κτισμένη, διὰ μεγαλυτέρων ἀσφαλειῶν, ἐπὶ στερεῶν θεμελίων, ἢ, διὰ νὰ εἶναι περισσότερον ὑγιεινή, τὴν κτίζει ὑπεράνω θολωτοῦ ὑπογείου.

'Η κλίνη του ἄλλοτε ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξηρὰ φύλλα δένδρων. Τώρα ἔχει στρωμνάς, σινδόνας, προσκεφάλαια, κλινοσκεπάσματα καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη.

'Ο ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν εἶναι πλέον ἴκανὸς νὰ κατασκευάσῃ μόνος του ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τῶν ὄποιων ἔχει ἀνάγκην. Κατασκευάζει μερικὰ ἐξ αὐτῶν, τὰ ὑπόλοιπα ὅμως τὰ ζητεῖ ἀπὸ φίλους του καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονάς του. Καὶ ὅσα τοῦ περισσεύουν καὶ εἶναι ἄχρηστα εἰς αὐτὸν ἀνταλλάσσει μὲ ὅσα περισσεύουν εἰς ἄλλους.

'Ο Πέτρος καλλιεργεῖ τὴν ἄμπελόν του καὶ παράγει

οῖνον. Ὁ Παῦλος καλλιεργεῖ τὸν ἄγρόν του καὶ παράγει σῖτον. Ὁ Παῦλος δίδει εἰς τὸν Πέτρον τρία κιλὰ σίτου καὶ λαμβάνει εἰς ἀνταλλαγὴν ἔξι κιλὰ οἶνον.

Ἡ ἀμοιβαία αὐτὴ δόσις λέγεται ἀνταλλαγή, δηλαδὴ μία πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας μεταβιβάζει τις ἀπ' εὐθείας ἐν προϊὸν ἀντὶ ἄλλου προϊόντος τῆς ἴδιας ἀξίας. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη ἔχει σκοπὸν νὰ προμηθεύσῃ καὶ εἰς τοὺς δύο ἑκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἔχουν ἀνάγκην. "Ἐκαστος λαμβάνει τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τοῦ λείπει, καὶ δίδει ἑκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοῦ περισσεύει. Ἐνεργεῖ μίαν καλὴν πρᾶξιν διὰ τὸν ἑαυτόν του. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτὴ εἶναι ὡφέλιμος καὶ διὰ τοὺς δύο.

Αλλὰ καὶ αὕτη, ὅσον προχωρεῖ ὁ χρόνος, δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὸν πολιτισμένον ἄνθρωπον. Διότι, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἄνθρωπος ὅ, τι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητον, πρέπει νὰ εὕρῃ αὐτὸ ἔτοιμον καὶ ἀμέσως νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτόν. Τοῦτο δύμας συνήθως δὲν συμβαίνει. Εἴμαι ἀμπελουργὸς καὶ διὰ τὸν τρυγητὸν ἔχω τὴν ἀνάγκην π.χ. ἐνὸς κάδου. Διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσω, προσφέρω εἰς τοὺς γείτονάς μου δέκα βαρέλια οἶνου, τὰ ὁποῖα πολλοὶ θὰ τὰ ἥθελον. Ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔχει τοιοῦτον κάδον. Ἐδῶ ἡ ἀνταλλαγὴ εἶναι ἀδύνατος, διότι ἐλλείπει τὸ ἀνταλλάξιμον ἀντικείμενον.

"Αλλη ἀδυναμία. Ἔγὼ ἀνατρέφω βοῦς, σεῖς ἀνατρέφετε πρόβατα. Εἰς βοῦς ἴδικός μου ἀξίζει ὁκτὼ πρόβατα ἴδικά σας. Ἐὰν ἔχω ἀνάγκην ὁκτὼ προβάτων, σᾶς προσφέρω ἔνα βοῦν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως. 'Αλλ' ἔὰν μοῦ χρειάζεται ἐν καὶ μόνον πρόβατον, δὲν ἥμπορῶ νὰ σᾶς προσφέρω τὸ ἐν δύδοον τοῦ βοός μου. Ἐδῶ πάλιν ἡ ἀνταλλαγὴ εἶναι ἀδύνατος, διότι δὲν ὑπάρχει ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ διαιρεθῇ.

Εἰς βοῦς ἀξίζει ὁκτὼ πρόβατα. Ὁ κάτοχος τοῦ βοὸς δὲν δύναται, χωρὶς θυσίαν μεγάλην, νὰ ἀνταλλάξῃ τὸν ἴδικόν

του βοῦν μὲ ἐν πρόβατον ξένον. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ ἐν πρόβατον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς. Μεταξὺ ὅμως τοῦ βοὸς καὶ τοῦ προβάτου δύναται νὰ εἶναι ἐν κοινὸν μέτρον.

Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοιοῦτον μέτρον, ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ. Τοῦτο ἔπραξαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐπενόησαν τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν μέτρον τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν δι’ ὅλους.

Μὲ τὸν χρυσὸν ἡ μὲ τὸν ἄργυρον, μέταλλα πολύτιμα, διότι εἶναι σπάνια, κατεσκεύασαν μικρὰ στρογγυλὰ τεμάχια. Εἶχον διαφορετικὸν μέγεθος, διαφορετικὸν βάρος καὶ διαφορετικὴν ἀξίαν, π.χ. ἐνὸς φράγκου, δύο, πέντε, δέκα, εἴκοσι φράγκων καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ τὰ μετάλλινα αὐτὰ νομίσματα γρηγοριεύουν ὡς μέτρον μεταξὺ διαφόρων ἐμπορευμάτων. Εἰς βοῦς π.χ. ἀξίζει 200 τοιαῦτα μονόφραγκα, ἐν πρόβατον ἀξίζει 25. Ὁ Πέτρος δὲν ἡμπορεῖ ν' ἀνταλλάξῃ ἀπ' εὐθείας τὸν βοῦν αὐτοῦ μὲ ἐν πρόβατον τοῦ Παῦλου. Ἀλλὰ τί κάμνει; Λαμβάνει 25 νομίσματα τοῦ ἐνὸς φράγκου, δίδει αὐτὰ εἰς τὸν Παῦλον καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τὸ πρόβατον, τὸ ὁποῖον ἐξήτει. Ὁ Παῦλος ἐπώλησε τὸ πρόβατόν του, ὁ δὲ Πέτρος τὸ ἡγόρασεν. Ἡ ἀγοραπωλησία ἡ, ἀπλούστερον, ἡ πώλησις ἀντικατέστησε τὴν ἀνταλλαγὴν. Ἰδοὺ ἡ πρώτη, πρόοδος.

Εἶμαι ἀμπελουργὸς καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐνὸς δοχείου. Πωλῶν λιανικῶς οἶνον, ἔχω ἀνάγκην φιαλῶν καὶ πωμάτων. Θέλω νὰ προμηθευθῶ ταῦτα διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ προσφέρω οἶνον. Οὐδεὶς ὅμως τῶν γνωρίμων μου ἔχει φιάλας ἡ πώματα. Τί νὰ κάμω; "Αλλοι ἄνθρωποι τότε, λιανοπῶλαι, θέτουν εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ζητῶ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰς πτωχὰ μέρη, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ὄδοι, εἶναι γυρολόγοι καὶ μεταφέρουν παντὸς εἰδούς ἐμπορεύματα μικροῦ βάρους καὶ ὅγκου. Τάξιδεύουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον

καὶ πηγαίνουν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, προκαλοῦντες τὸν ἄγοραστήν.

“Ολαι αὐταὶ αἱ πράξεις τῆς ἄγορᾶς καὶ τῆς πωλήσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν εἶναι τὸ λεγόμενον ἐμπόριον καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ λέγονται ἔμποροι. “Οταν ὅμως τὰ διάφορα προϊόντα δὲν εἶναι εὔκολον νὰ μεταφέρωνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τότε εἰς τὰς προωδευμένας πόλεις καὶ χώρας συγκεντρώνονται τὰ ἐμπορεύματα εἰς ἐμπορικὰ καταστήματα, εἰς ἀποθήκας ἢ εἰς ὑπόστεγα. Καὶ ἔκεῖ περιμένουν τοὺς πελάτας, τοὺς ἄγοραστάς, νὰ προσέλθουν καὶ ἄγοράσουν ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἔμποροι αὐτοί, ἀναλόγως τῶν μεγάλων ἢ μικροτέρων ἔργασιῶν των, λέγονται μεγαλέμποροι, μικρέμποροι ἢ μεταπράται.

‘Εξ ὅσων ἐμάθομεν περὶ τοῦ ἐμπορίου βλέπομεν ὅτι τὸ ἐμπόριον ἔγεννήθη μαζὶ μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀνθρώπων· πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἐμπόριον δὲν ὑπῆρχεν.

«Τὸ Ἐμπόριον»

Σπυρίδων Λοβέρδος (Διασκευὴ)

‘Η ναυτιλία, δηλαδὴ ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία, ἥτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Κατ’ ἀρχὰς ἡ ναυτιλία περιωρίζετο εἰς τὴν διὰ μικρῶν πλοίων συγκοινωνίαν, τὴν ἀκτοπλοΐαν, καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, συγκοινωνίαν, διότι ἡ κατασκευὴ καταλλήλων πλοίων ἥτο ἀτελής.

Βαθμηδὸν ὅμως ἐναυπηγήθησαν μεγαλύτερα πλοῖα, μὲ τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι ἥδυναντο νὰ ἐπιχειροῦν μεγαλύτερα ταξίδια. Τὰ ταξίδια αὐτὰ δὲν εἶχον μόνον ἐμπορικούς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πολεμικούς σκοπούς.

Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν διεκρίθησαν ὡς τολμηροὶ νᾶυται οἱ Φοίνικες, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ “Ἐλληνες. Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ βραδύτερον ἀκόμη εἶχον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Βενετία καὶ ἡ Γένουα μὲ τὸ μέγα ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν ναυτικόν των.

Σπουδαίαν πρόοδον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἔπειρεν ἡ εὔρεσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος. ‘Η πυξίς εἶναι ἐν ἐργαλεῖον, τὸ ὅποιον δεικνύει τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Δι’ αὐτοῦ οἱ ναυτικοὶ εύρισκουν ἀσφαλῶς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὅποιαν ὁφείλουν νὰ ἀκολουθήσουν κατὰ τὸν πλοῦν.

Τὸ κύριον μέρος τῆς ναυτικῆς πυξίδος εἶναι ἡ μαγνητικὴ βελόνη. Αὕτη στηρίζεται ἐπὶ καθέτου ἄξονος καὶ δύναται νὰ κινηται ἐλευθέρως. Καὶ ἔχει τὴν ἴδιότητα νὰ λαμβάνῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε τὸ ἐν ἄκρον αὐτῆς νὰ διευθύνεται πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ ἄλλο πρὸς νότον. Τοποθετεῖται ἐπὶ κυκλικοῦ πίνακος, τοῦ ὅποιου ἡ περιφέρεια διαιρεῖται εἰς 32 ἵσα μέρη, ἐπὶ τῶν ὅποιων σημειοῦνται τὰ 32 σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος;

Διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ὁ ναυτικὸς γνωρίζει ἀκριβῶς εἰς ποῖον μέρος τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους εὑρίσκεται ὁ βορρᾶς καὶ πρὸς ποῖον ὁ νότος. Γνωρίζει ἀκόμη καὶ πάντα τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

Τὸ χρησιμώτατον αὐτὸν ναυτικὸν ἐργαλεῖον εἰσήγαγεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἰταλὸς Φλάβιος Γιόγιας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος μ. Χ.

Ἐπίσης συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς ναυτιλίας ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς, τῆς ὁποίας πρῶτος ἐφεύρετης εἶναι ὁ ἀρχαῖος "Ελλην μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς" Ἡρων ὁ Ἀλεξανδρεύς. Πρὸ τῆς πρώτης εἰκοσαετίας τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος, τὰ πλοῖα ἥσαν μόνον ἴστιοφόρα. Καὶ δὲν ἤδυναντο νὰ ταξιδεύσουν παρὰ ὅτε ἔπνεεν ἄνεμος καὶ μάλιστα εὔνοϊκός.

Διὰ τοῦτο τὰ ἴστιοφόρα πλοῖα χρειάζονται πολλάκις πολλὰς ἡμέρας δι' ἀπόστασιν, τὴν ὁποίαν τὰ ἀτμόπλοια δύνανται εἰς διαδικασίας μόνον ὥρας νὰ διαπλεύσουν.

Οἱ κινδυνοὶ τῆς θαλάσσης εἶναι μεγαλύτεροι κατὰ τὴν νύκτα. "Ἐνεκα τοῦ ἐπικρατοῦντος σκότους ὁ πλοίαρχος δὲν βλέπει νὰ διευθύνῃ ἀσφαλῶς τὸ πλοῖον. Τὸ κακὸν ἐμετριάσθη κατὰ πολὺ διὰ τῶν φάρων, οἱ ὁποῖοι ἀνηγέρθησαν κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς παραλίας καὶ ἰδίως εἰς θέσεις ἐπικινδύνους. Οὕτως οἱ θαλασσοπόροι ὀδηγοῦνται κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας καὶ προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς κινδύνους.

Μεταξὺ τῶν κρατῶν, τῶν ὁποίων ἡ ναυτιλία ἔκαμε μεγάλας προόδους, κατατάσσεται καὶ ἡ Ἑλλάς. Τὰ ἐμπορικά μας πλοῖα διαγωνίζονται εἰς πολλοὺς λιμένας μὲ τὰ πλοῖα τῶν μεγάλων κρατῶν. Καὶ οἱ διεσπαρμένοι "Ελληνες εἰς ὅλην τὴν γῆν βλέπουν μὲ ἀπεριγραπτον χαρὰν τὴν ὥραιάν μας κυανόλευκον σημαίαν ἐπὶ τῶν ἐρχομένων πλοίων.

(Κατὰ διασκευὴν)

131. ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ, ΩΡΑ ΣΟΥ ΚΑΛΗ!

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα κι ἐβουρκωθῆκαν τὰ βουνά!
Εἶναι βουβά τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ ούράνια σκοτεινά,
κι ἡ δόλια μου ματιά θολή.
Παιδί μου, ώρα σου καλή!

Εἶναι φωτιά τὰ σπλάγχνα μου καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά!
Σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δενδρί, ποὺ στέκει ἀντίκρυ στὸν χιονιᾶ
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.

Παιδί μου, ώρα σου καλή!

Βουίζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴν βοή!
Λιποθυμᾶ ἡ καρδούλα μου καὶ μοῦ ἐκόπηκε ἡ πνοή,
στὸ ὑστερνό σου τὸ φιλί.
Παιδί μου, ώρα σου καλή!

«'Ατθίδες Αδραί»

Γεώργιος Βιζηνηδός

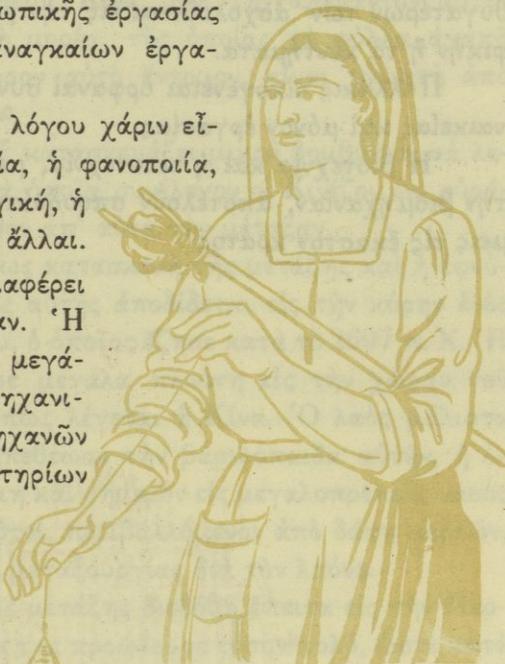

Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν προϊόντων τῆς φύσεως, διὰ νὰ γίνουν χρησιμώτερα εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν, πρέπει νὰ μεταβληθοῦν διὰ τῆς τέχνης τοῦ ἀνθρώπου.

‘Η βιοτεχνία τώρα περιλαμβάνει ὅλας ἑκείνας τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὰ προϊόντα τῆς φύσεως εἰς χρήσιμα διὰ τὸν βίον ἀντικείμενα. Καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτὴ δὲν γίνεται διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως μεγάλων μηχανῶν, ἀλλ’ ἀπλῶς διὰ τῆς προσωπικῆς ἔργασίας τεχνιτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἔργαλείων.

Τοιαῦται τέχναι λόγου χάριν εἶναι ἡ ὑποδηματοποιία, ἡ φανοποιία, ἡ ραπτική, ἡ ξυλουργική, ἡ ἀγγειοπλαστική καὶ ἄλλαι.

‘Η βιοτεχνία διαφέρει ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν. ‘Η βιομηχανία παράγει μεγάλας ποσότητας βιομηχανικῶν προϊόντων διὰ μηχανῶν καὶ μηχανικῶν κινητηρίων δυνάμεων. ‘Η βιοτεχνία παράγει μικρὰς σχετικῶς ποσότητας πραγμάτων διὰ τῶν χειρῶν τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν

χειροκινήτων ἔργαλείων.

Οἰκοτεχνία εἶναι ἡ βιοτεχνία, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ ίδίως ἀπὸ τὰς γυναῖκας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ίδίως εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἶναι συ-

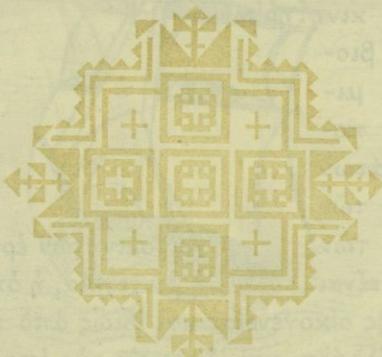
νηθέστατον νὰ ἐργάζωνται κατ' οἶκον αἱ γυναικεῖς, χωρὶς νὰ παραμελοῦν τὰς οἰκιακάς των ἐργασίας. Διὰ τῆς ἐργασίας των κατασκευάζουν διάφορα πράγματα πρὸς πώλησιν· ὑφαίνουν βαμβάκινα ἢ μεταξωτὰ ὑφάσματα ἢ μαλλίνους τάπητας, κεντοῦν, πλέκουν καλάθια, ράπτουν, τρέφουν ἐπίσης μεταξοσκώληκας, συντηροῦν ὄρνιθῶνας ἢ μελισσῶνας καὶ ἐκτελοῦν ἐργασίας καταλλήλους διὰ τὴν γυναικείαν φύσιν.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰς πόλεις ἐπίσης πολλαὶ οἰκογένειαι συντηροῦνται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν οἰκοδεσποινῶν καὶ τῶν θυγατέρων των· ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ραπτικήν, τὴν ζωγραφικήν ἢ τὰ κεντήματα.

Πολλάκις οἰκογένειαι ὄρφαναι συντηροῦνται ἐκ τῆς γυναικείας καὶ μόνον ἐργασίας.

Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία, μετὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἀποτελοῦν σπουδαίας παραγωγικὰς δυνάμεις εἰς ἔκαστον κράτος.

(Κατὰ διασκενήν)

133. **Η ΜΕΤΑΞΑ**

Πατρίς τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης εἶναι ἡ Βόρειος Κίνα. Εἰς τὴν ἀπέραντον αὐτὴν γήραν ἡ ἀγρία λευκὴ μορέα, τῆς ὁποίας τὰ φύλλα ἀγαπᾶται κυρίως τὸ μεταξοφόρον αὐτὸν ἔντομον, εἶναι γνωστὴ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων.

Ο μεταξοσκώληξ κατασκευάζει μικρὰ βομβύκια, τὰ λεγόμενα κουκούλια, τὰ ὅποια συνέλεγον οἱ Κινέζοι ὡς οὐράνιον δῶρον καὶ ἔκλωθον ἀπ' αὐτὰ τὴν μέταξαν.

* Η τελειοτέρα ὄμως κατασκευὴ τῆς μετάξης καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἀποδίδεται εἰς τὴν κόρην ἑνὸς αὐτοκράτορος Κινέζου, ὁ ὅποιος ἔζησε κατὰ τὸ 2697 π. Χ. Η ἐφεύρεσις αὐτὴ ἐφερε μεγάλα πλούτη εἰς τὴν χώραν τοῦ Οὐρανίου Κράτους, ὅπως λέγεται ἡ Κίνα. Ο λαὸς μάλιστα ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἀπεθέωσε τὴν βασιλόπαιδα αὐτήν, ἡ ὅποια λατρεύεται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῆς Κίνας. Οἱ ναοὶ αὐτοί, περιβαλλόμενοι ἀπὸ δάση μορεῶν, εἶναι κυρίως σχολεῖα μεταξουργίας διὰ τὸν λαόν.

Η παραγωγὴ τῆς μετάξης διεδόθη ἔπειτα εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἡ βιομηχανία της προώδευσε τόσον πολύ, ὥστε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουλιανοῦ νὰ ὀνομάζωνται οἱ μεταξοσκώληκες Περσικοὶ σῆρες.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ μέταξα ἦτο ἄγνωστος καὶ ἐνομίζετο ὅτι ἤσαν τὰ βομβύκια, καθὼς ὁ βάμβαξ, προϊὸν φυτοῦ. "Αλλοι δὲ ἐνόμιζον τὴν μέταξαν ὡς τὴν κλωστὴν τῆς ἀράχνης.

Περισσότερον γνωστή ἔγινεν ἡ μέταξα διὰ τοῦ Μ.
'Αλεξάνδρου, ὅστις, ἀφοῦ κατέκτησε τὴν Ἰνδικήν, ἐνεδύετο
μὲ τὰς πολυτελεῖς στολὰς τῶν Μήδων Βασιλέων. Ἀργότε-
ρον διεδόθη ἡ χρησιμοποίησις τῶν μεταξωτῶν (τῶν σηρι-
κῶν, ὅπως ὠνομάζοντο) ὑφασμάτων ἀκόμη περισσότερον,
ἀλλὰ ἡ ἀξία τῶν ὑφασμάτων τούτων ἦτο πολὺ μεγάλη.
Εἶχε τὴν ἀξίαν χρυσοῦ καὶ δι’ αὐτὸν ἡ ἔξαπλωσίς της ἦτο
περιωρισμένη. Εἰς τὴν Ρώμην μόνον αἱ γυναικεῖς τῆς ἀνω-
τάτης ἀριστοκρατίας ἤδυναντο νὰ φοροῦν μεταξίνας ἐσθῆτας.
"Οταν δὲ ἥρχισαν νὰ ἔρχωνται ἐνδύματα ἀπὸ καθαρὰν
μέταξαν, ἡ σπατάλη ἐκείνη τῆς πολυτελείας ἔζηγειρε τὴν
ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ματαίως προσεπάθησαν σοφοὶ ἡγε-
μόνες νὰ σταματήσουν τὸ ρεῦμα τοῦτο τῆς πολυτελείας. Καὶ
οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Βασίλειος,
ἔξηγέρθησαν ἐναντίον τῆς μεγάλης πολυτελείας τῶν μετα-
ξωτῶν καὶ ἐπιχρύσων ὑφασμάτων. Ἀργότερον, κατὰ τὸν
ἔβδομον αἰῶνα, ὁ ἴδρυτὴς τῆς νέας θρησκείας, ὁ Μωάμεθ,
ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν χρῆσιν τῶν μεταξωτῶν
ἐσθῆτων, μὲ ποινὴν τὴν ἀπώλειαν τοῦ Παραδείσου.

Παρ’ ὅλας ὅμως τὰς συμβουλὰς τῶν ἀγίων Πατέρων
καὶ τὰς ἀπαγορεύσεις τῶν ἄλλων, ἡ μέταξα διεδίδετο πάντοτε.
"Οσον δὲ ηὗχανεν ἡ πώλησις τῆς μετάξης, τόσον περισσότε-
ρον ἐπλούτει τὸ Περσικὸν ἐμπόριον, τὸ ὅποιον εἶχε τὸ μονο-
πώλιον τῆς μετάξης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἐξ
αἰτίας τῶν πολέμων πρὸς τοὺς Πέρσας, ἡ τιμὴ τῆς μετάξης
ὑψώθη τόσον, ὥστε καὶ οἱ πλουσιώτεροι ἐδυσκολεύοντο νὰ
προμηθευθοῦν μεταξωτὰ ὑφάσματα. Διότι οἱ Πέρσαι κατέ-
λαβον τότε τὴν μεγάλην ὁδὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς μετάξης
καὶ αἱ ἐμπορικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν.

Οἱ Βυζαντινοὶ τότε ἐσκέφθησαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν

βιομηχανίαν τῆς μετάξης καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ μεταξοσκώληκος, ὁ ὅποῖς θὰ προσέφερε μεγάλους πόρους εἰς τὸ κράτος. Εἶχον φθάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴν δύο μοναχούς, οἱ ὅποιοι διήγουντο τὰ θαυμάσια τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ ὑπέσχοντο νὰ φέρουν μεταξόσπορον. Τοὺς μοναχούς τούτους, μὲ τὴν συμβουλὴν τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, ἀπέστειλεν ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τὸ 555 μ. Χ., εἰς τὴν Σηρικήν, δηλαδὴ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Τοὺς ἀντήμειψε πλουσίως καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς μεγάλας δωρεάς, ἐὰν ἔφερον εἰς τὸ Βυζάντιον τὸν μεταξόσπορον.

¶ Οἱ δύο μοναχοὶ μετέβησαν κρυφίως εἰς τὴν χώραν τῶν Σηρῶν. Ἐκεῖ ἔμαθον πῶς παράγεται καὶ ὑφαίνεται ἡ θαυμασία αὐτὴ κλωστὴ τῆς μετάξης. Ἐπειτα ἔκρυψαν εἰς τὸν νάρθηκα (δηλαδὴ εἰς τὸ κούφιο μέρος) τῶν ράβδων των ὥστοια μεταξοσκωλήκων καὶ τὰ ἔφερον εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκεῖ ἔξέθρεψαν τοὺς σκώληκας μὲ φύλλα μορέας καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἀνατροφὴν των καὶ τὴν παραγωγὴν μετάξης.¶

¶ Ἀπὸ τότε ὁ Ἰουστινιανὸς ἵδρυσε βιομηχανικὰ ἔργαστήρια μετάξης καὶ πολὺ γρήγορα τὸ πολύτιμον αὐτὸν νῆμα ἔγινε μονοπώλιον τοῦ κράτους καὶ ἐπωλεῖτο εἰς μεγάλας τιμάς. ¶

«Μέταξα»

Γ. Κυριακός (Διασκευή)

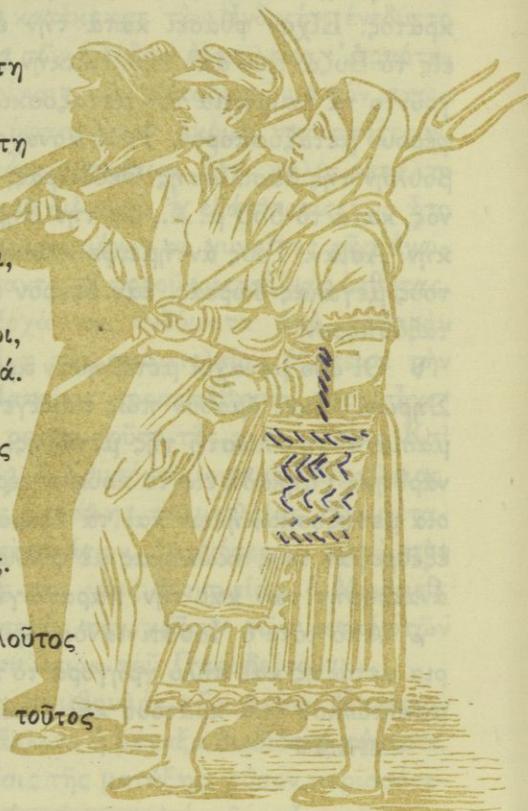

Ξημερώνει. Αύγη δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτό της πουλὶ¹
λέει καὶ χράζει τὸν ἐργάτη
στὴν φιλόπονη ζωή.

Πρὶν ἀχνίσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετε ὅλοι στὴν δουλειά.

Τώρα ἔκεῖθε οἱ φροντίδες
ἢς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνιασμένες νυκτερίδες,
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν' ἀγκάθι στὴν καρδιά,
πέστε ἀζήλευτα: «Εἶναι τοῦτο
ἐργασίας κληρονομιά!».

Σηκωθῆτε· ἡ γῆ χαράζει
μόνον ἄφθονο καρπό,
ἀν ὁ κόπος τὴν ποτίζῃ
μ' ἔναν ἵδρωτα συχνό.

Γεράσιμος Μαρκορᾶς

Ζ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ

135. ΜΑΪΟΣ

Α΄ Ηλθεν δ Μάιος.

Μεγάλη έορτή είς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλιστον κῆπον. "Ανθη εἰς τὰ δένδρα, ἄνθη εἰς τοὺς θάμνους, ἄνθη εἰς τὴν χλόην, ἄνθη παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἀρμονικῶς μὲ τὰ ἀρώματα. Αἱ κατακόκκιναι παπαροῦναι ἀδελφώνονται μὲ τὰς λευκὰς μαργαρίτας καὶ τὸ βαρύ ἄρωμα τῶν κρίνων μὲ τὴν λεπτὴν εὐώδιαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωινὴ δρόσος στολίζει τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ τοὺς ὅποιους παίζουν φαιδρῶς αἱ πρῶται τοῦ ἥλιου ἀκτῖνες. *

Εἰς τὴν καθαράν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαιραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνά, βομβοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. 'Η συναυλία των ἡ πανηγυρικὴ συμπληρώνει τὴν ὅψιν τοῦ κήπου τὴν ἔορτάσιμον, ἀντὶ τῶν ἀφώνων ἀνθέων, τὰ ὅποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ θαυμασμόν. Ψάλλουν τὰ πτηνά τὸν ὕμνον τοῦ Ματου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἄνθη, ὡς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐώδιαν των, ὡς διὰ νὰ ἀκούσουν ἐκεῖνα τὸ ἄσμά των.

Καὶ λέγουν τὰ ἄνθη πρὸς τὰ πτηνά:

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἶσθε εύτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῦτε νὰ τονίζετε ἄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν σας! 'Ημεῖς εὐώδιά-

ζομεν καὶ αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφράσω-
μεν δ, τι αἰσθανόμεθα μὲ ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἄνθη:

— 'Η εὔωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. 'Ημεῖς προσευχόμεθα μὲ ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ. 'Αλλὰ σεῖς εἰσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν δοπιών ἐκ-
πέμπεται πρὸς τὸν οὐρανόν, μαζὶ μὲ τὴν προσευχήν, ἡ εὔω-
δία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Καὶ τὸ ἀγνὸν παιδίον, τὸ δοπιόν ἔρχεται τὴν πρωινὴν ἑκείνην ὥραν διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἄνθη τοῦ Ματου, ἀκούει, ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει :

— Ναι, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, δόπου δοξάζεται καὶ υ-
μνεῖται ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν.
'Εορτάζει ἡ Φύσις. Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θε-
οῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἀναπέμπουν πρὸς Αὐτὸν
τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (Διασκευή)

136. Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

Τοῦ Ματου ροδοφαίνεται ἡ 'μέρα,

ποὺ ὥραιότερη ἡ φύση ξυπνάει

καὶ τὴν κάμνουν λαμπρὰ καὶ γελάει

πρασινάδες, ἀκτῖνες, νερά.

'Ανθη καὶ ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄνδρες, γυναικες καὶ γέροι.

'Ασπροεντύματα, γέλοια καὶ υρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.

Ναι, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴν νιότη,
ἄνδρες, γέροι, γυναικες, παιδιά. *

Διονύσιος Σολωμός

137. ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Τὸ δάσος, ποὺ λαχτάριζες
ώσπου νὰ τὸ περάσης,
τώρα νὰ τὸ ξεχάσης,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιὰν αὔγινὴ τὸ κούρσεψαν
ἀνίδρωτοι λοτόμοι,
κι ἐκεῖ εἶναι τώρα δρόμοι,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Τὸ σιγαλὸ τραγούδισμα
ποὺ σ' ἔσερνε διαβάτη,
σὲ μαγικὸ παλάτι,
δίχως ἐλπίδα αὐγῆς,

τὸ πήρανε, γιὰ κοίταξε,
στερνὴν ἀνατριχίλα,
τὰ πεθαμένα φύλλα,
ποὺ ἀπόμειναν στὴ γῆς.

Γενῆκαν νεκροκρέβατα
τ' ἄγριά του δένδρα τώρα
καὶ θὰ τὰ βρῆς στὴν χώρα,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιλτιάδης Μαλακάσης

ΑΙ ΧΕΛΙΔΩΝΕΣ

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ χαιρετίζοντα τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. Ἡ συναυλία τῶν μὲ εὐφραίνει τὴν αὔγήν, δταν ἔξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀπέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὁποίου οἱ κλάδοι τώρα ἡρχισαν νὰ πρασινίζουν. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινὸν τῶν ὕμνων οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ πέριξ ἀναθάλλουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς αὐλῆς, καὶ ἀναζωγονεῖται ὁ κισσός, ὁ ὁποῖος καλύπτει ἔως ἐπάνω τοὺς τοίχους, καὶ τὸ νωπὸν πράσινον, τὸ ἀνοικτόν, δίδει τὸν ζωηρότερον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα.

Καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοίξεως αὐτή, ποὺ παρουσιάζεται ἐμπρός μου τὸ πρωί, δταν ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ο An ζωγράφος, θὰ ἔζωγράφιζον αὐτὸ τὸ δένδρον, ὅπως τὸ ἔβλεπον πρὸ δλίγων ἀκόμη ἡμερῶν, γυμνόφυλλον, πένθιμον, ἰσχνόν, ὡς σκελετός, ποὺ ἔξετεινε τοὺς τεφρούς του κλάδους ἐπὶ οὐρανοῦ συνηφώδους, διὰ νὰ παραστήσω τὸν χειμῶνα. Καὶ πάλιν θὰ τὸ ἔζωγράφιζον δπως τὸ βλέπω τώρα θαλερόν, πράσινον, ἐπὶ οὐρανοῦ ἀνεφέλου, διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἀνοιξιν.

Ναί, ἡ ἀνοιξις ἥλθεν! Ο Πλούτων ἀφῆκε πάλιν τὴν Περσεφόνην νὰ ἀναβῇ ἀπὸ τὸν "Ἄδην εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ συναντήσῃ τὴν μητέρα της Δήμητρα καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἀνθη καὶ τὴν χαράν. Ο H ἀνοιξις ἥλθε. Μᾶς τὸ λέγει τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

"Ήλθεν ἡ ἀνοιξις καί, δπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα της ἔσυραν αἱ χειλιδόνες. Ο, τὰ ἀγαπημένα, τὰ λα-

τρευτὰ πτηνά, οἱ πρόδρομοι, οἱ προάγγελοι τῶν ὥραίων ἡμέρῶν! Τὰς εἴδατε; Τὰς εἴδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτῆσιν τὸν κυανοῦν ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐνεπλήσθη εὐφροσύνης ἡ ψυχή μας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν, πιστῶν φίλων, αἱ ὁποῖαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ μείνῃ καὶ ἡ Περσεφόνη, ὅσον θὰ διατηρηθῇ ἡ ὥραία ἐποχή!

¶ Ναί, διότι δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα. Ἔρχεται μαζὶ μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ζωῆς. Εἶναι φίλη, τοῦ ἀνθρώπου. Διότι, κατὰ προτίμησιν, στήνει τὴν φωλεάν της εἰς τὰς πόλεις, παρὰ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰς κατοικίας των. Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι κατ' ἔξοχὴν φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται πανταχοῦ δεκτὴ ὡς εὔλογία Θεοῦ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός, δὲν μᾶς τέρπει ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτῆσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματός της, εἶναι καὶ εὐεργέτις, διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

Ἐπειτα, χρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετῷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν, ὅταν πετᾷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Ὑποθέτω ὅτι δὲν ὑπάρχουν χειρότερα παιδία εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια καταδιώκουν τὰς χελιδόνας καὶ δοκιμάζουν κατ' αὐτῶν τὴν δύναμιν τῆς σαΐτας των ἦ-

πετροβολοῦν τὰς φωλεάς των ἡ συλλαμβάνουν καὶ βασανίζουν τοὺς νεοσσούς. Μαρτυροῦν σκληρότητα ψυχῆς ἀπαραδειγμάτιστον. Διότι πληγώνουν ἡ φονεύουν χωρὶς λόγον, ἀπὸ ἀπλῆν εὐχαρίστησιν, — ποίαν ἀγρίαν εὐχαρίστησιν! — πτηνὰ ὅχι μόνον ἀβλαβῆ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ εὔεργετικά! **Α**

Γερηόριος Ξενόπουλος (Διασκευή)

Καλῶς μᾶς ἤλθες, ἄκακο πουλὶ χαριτωμένο,
καλῶς μᾶς ἤλθες, τοῦ Μαρτιοῦ πρωτόλουβο
λουλούδι!

Μὲ πόση, νά ἔερες, χρυφὴ λαχτάρα περιμένω
ν' ἀκούσω μέσ' στὰ σύννεφα τὸ πρῶτό σου
τραγούδι!

Τόσο συνήθισα ὁ φτωχὸς νὰ βλέπω κάθε μέρα
χαρὲς κι ἐλπίδες νὰ πετοῦν, νὰ πνίγωνται στὸ
ρέμα

τοῦ χρόνου τ' ἀνυπότακτου, ποὺ ἀκόμ' ἀκόμα
ψέμμα

μοῦ φαίνετ' ὅτι σὲ θωρῶ νὰ σχίζῃς τὸν αἰθέρα
μὲ τὰ σπαθᾶτά σου πτερά... Γλυκό μου χελιδόνι,
μᾶς ἔφερες καλοκαιριά... "Οψιμο θά ληθη χιόνι ;..

«Βίος καὶ Ἔργα»

'Αριστοτέλης Βαλαωρέτης

140. ΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑΙ

α. Ή βασίλισσα Ο λαὸς ὀνομάζει τὴν βασίλισσαν Μάνναν, διότι πράγματι εἰναι ἡ μήτηρ ὄλοκλήρου τοῦ μελισσίου καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἀναπτύξεώς του.

Ἡ βασίλισσα γνωρίζεται ἀπὸ τὰς ἄλλας μελίσσας, διότι ἔχει μικρότερον τὸ σῶμα καὶ κοντὰ τὰ πτερὰ καὶ ὅλον τὸ ὅπισω μέρος τῆς κοιλίας μένει ἀσκέπαστον. Εἰναι περισσότερον κιτρινωπὴ ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας καὶ εἰς τὸν ἥλιον φαίνεται ὡσὰν χρυσωμένη. Ἐὰν ἴδῃ κανεὶς διὰ πρώτην φορὰν βασίλισσαν, ἡμιπορεῖ νὰ τὴν νομίσῃ μικρὰν σφῆκα, διότι ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα. Αἱ κινήσεις τῆς βασιλίσσης εἰναι βραδεῖαι καὶ σοβαραί, ὡσαν νὰ ἐννοῇ ὅτι αὐτὴ εἰναι ἡ μεγαλυτέρα ἀρχόντισσα τῆς κυψέλης. Ἐὰν δμως τύχῃ ἀνάγκη, τότε γίνεται ἔξαφνα πολὺ ζωηρὰ καὶ εὔκινητος.

“Ολαι αἱ ἄλλαι μέλισσαι τῆς κυψέλης ἀγαποῦν καὶ σέβονται τὴν βασίλισσαν. Τρέχει κάθε μία νὰ παραμερίσῃ, διὰ νὰ τῆς ἀφήσῃ τόπον εἰς τὰς κηρήθρας, νὰ τὴν χαιδεύσῃ μὲ τὰ κέρατά της καὶ νὰ τῆς προσφέρῃ τροφήν.

Χωρὶς βασίλισσαν τὸ μελίσσιον δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ σκορπίζεται καὶ χάνεται. Αἱ μέλισσαι ἐννοοῦν τοῦτο καί, ἅμα χάσουν τὴν ἀγαπημένην μητέρα τῶν, φανερώνουν μὲ διαφόρους τρόπους τὴν λύπην καὶ ταραχὴν

καὶ τὴν ἀπελπισίαν των. Γυρίζουν ἐπάνω - κάτω, ἐδῶ καὶ ἔκεῖ, καὶ τὴν ζητοῦν παντοῦ μὲ παραπονετικὸν βόισμα τῶν πτερῶν. Αἱ φωναὶ των αὐταὶ γνωρίζονται τόσον εὔχολα καὶ διαφέρουν ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς χαρᾶς τῶν μελισσῶν, ὅσον διαφέρει θρῆνος παιδίου ἀρρώστου ἀπὸ τὰ παιδικὰ χαρωπὰ τραγούδια.

‘Η βασίλισσα ἔχει κέντρον καὶ μάλιστα μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἐργάτιδα καὶ φαρμακερόν. Εἶναι λοξὸν καὶ ὅχι τόσον δυνατόν, ὥστε νὰ τρυπᾷ καὶ σκληρὰ ἀντικείμενα. ’Εὰν εἰπῇ κανεὶς τοῦτο εἰς ἀπλοϊκὸν μελισσοτρόφον, θὰ τὸν κάμῃ νὰ γελάσῃ, διότι πιστεύει ὅτι ἡ βασίλισσα δὲν ἔχει κέντρον. Τὴν πεποιθησιν δὲ αὐτὴν ἐσχημάτισε δικαίως, ἀφοῦ ἐγγίζει μὲ τὰς χειράς του, δσάκις τύχη ἀνάγκη, τὰς βασιλίσσας τῶν μελισσῶν, χωρὶς νὰ κεντρισθῇ. Τὸ κέντρον αὐτὸ δὲν ἡξεύρει ἢ δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ὅπλον, παρὰ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ κτυπήσῃ ἄλλην βασίλισσαν.

Μέσα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κυψέλην δύο βασίλισσαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσουν. Καὶ ἂμα τύχη νὰ συναντηθοῦν, ὁρμοῦν ἢ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης καὶ ἀρχίζει ἀγών φοβερός. Καὶ τελειώνει ὁ ἀγών αὐτὸς μὲ τὸν θάνατον τῆς δλιγάτερον δυνατῆς ἢ τῆς δλιγάτερον πονηρᾶς βασιλίσσης.

Εἰς τὰς μονομαχίας αὐτὰς συμβαίνει κάτι πολὺ περιεργον. Αἱ δύο βασίλισσαι ἀρπάζονται μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, σφίγγονται στῆθος μὲ στῆθος καὶ προσπαθοῦν ἢ μία νὰ κεντρίσῃ τὴν ἄλλην εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας. ’Αλλὰ μόλις παρουσιάσουν τὰ φαρμακερὰ κέντρα, ἀφήνονται καὶ ἀπομακρύνονται πρὸς τὰ ὄπισω, ὁρμοῦν ἔπειτα καὶ συμπλέκονται. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἔως νὰ εὕρῃ ἢ μία κατάλληλον στιγμήν, ὅταν ἢ ἀντίπαλος εἶναι ἀπροφύλακτος. Καὶ τότε ὁρμᾷ αἰφνιδίως, τὴν κτυπᾶ μὲ τὸ κέντρον καὶ τὴν θανατώνει.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ μία ἀπὸ τὰς βασιλίσσας θὰ ζήσῃ καὶ τὸ μελίσσιον δὲν μένει ὄρφανόν. Ἐνῷ, ἂν ἐκτυπῶντο καὶ αἱ δύο κατὰ τὴν ὥραν τῆς συμπλοκῆς, θὰ ἔμενε τὸ μελίσσιον χωρὶς βασίλισσαν καὶ θὰ ἔχαντο. "Ο, τι λοιπὸν γίνεται δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλὰ ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα, τὰ ὅποια φανερώνουν τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως διὰ τὴν διατήρησιν τῶν πλασμάτων της.

β. Ἡ ἐργάτις

‘Ο πληθυσμὸς τῆς κυψέλης ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας. “Ἐν καλὸν μελίσσιον δύναται νὰ περιέχῃ ἕως ἑκατὸν χιλιάδας ἐργαζομένας μελίσσας. Αὐταὶ ἔχουν ὅλας τὰς φροντίδας τοῦ συνοικισμοῦ. Ἡ ζωὴ των εἶναι διαρκής ἐργασία. Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν, ὅτε ἔξερχονται τέλειαι μέλισσαι ἀπὸ τὸ κελλίον, ἕως τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὅτε ἀποθνήσκουν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐργασίαν, ἐργάζονται.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ζοῦν περισσότερον ἀπὸ ἔξη ἢ ἐπτά μῆνας, μερικαὶ μάλιστα οὔτε δύο μῆνας. ”Αλλαι τρώγονται ἀπὸ τὰ πτηνά, ἐνῷ μαζεύουν τὸ νέκταρ ἐπάνω εἰς τὰ ἀνθη. ”Αλλαι θανατώνονται ἀπὸ κακοκαιρίας καὶ βροχάς, πρὶν προφθάσουν νὰ φέρουν τὸ φορτίον των εἰς τὴν κυψέλην. ”Ολίγαι προφθάσουν νὰ γηράσουν, δσαι γεννῶνται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ μένουν τὸν χειμῶνα κλεισμέναι εἰς τὰς κατοικίας των. Καὶ αὐταί, μὲ πτερὰ σχισμένα, μὲ σῶμα μαδημένον, ἐργάζονται δσον ἡμποροῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κυψέλης, μέχρι τῆς ὥρας τοῦ θανάτου, ὁ ὅποιος ἔρχεται αἰφνιδίως, χωρὶς ἀσθενείας καὶ βάσανα.

‘Ἡ ἐργάτις τὰς πρώτας δεκαπέντε ἡμέρας τῆς νεότητός της καθαρίζει τὰ κελλία καὶ τρέφει τοὺς ἀνηλίκους ἀδελφούς της. ”Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ κατασκευάζῃ κηρίον ἀπὸ τὸ μέλι, τὸ ὅποιον τρώγει ἔτοιμον ἀπὸ τὰς κηρήθρας. ”Αμα

ἀρχίσῃ νὰ ἔξερχηται ἀπὸ τὴν κυψέλην, τὰς πρώτας ἡμέρας φέρει νερόν, ἔπειτα γῦριν καὶ ἐπὶ τέλους μέλι.

Ἐὰν καμμία ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας γεννηθῇ ἀνίκανος δι’ ἐργασίαν, ἀμέσως θανατώνεται ἀπὸ τὰς ἀδελφάς της. Ἐπίσης καταδικάζεται εἰς θάνατον ἀπὸ πεῖναν, ἐὰν παύσῃ νὰ ἐργάζηται, διότι ἔπαθε κάποιαν σωματικὴν βλάβην. Τότε αἱ ἄλλαι μέλισσαι μὲ σπαρτιατικὴν αὐστηρότητα τὴν σύρουν καὶ τὴν ρίπτουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλην. Τὸ βασίλειον τῶν μελισσῶν δὲν ἔννοεῖ νὰ τρέφη πολίτας ἀέργους καὶ ἀχρήστους.

Ἐὰν τύχῃ νὰ συλληφθῇ μία μέλισσα ἀπὸ κανὲν ἔντομον ἢ εύρεθῇ εἰς κίνδυνον, τότε ὅλαι αἱ ἄλλαι μέλισσαι, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν μήπως πάθουν καὶ αὐταί, τρέχουν νὰ τὴν σώσουν.

Αἱ ἐργάτιδες μέλισσαι ἔχουν ὅπλον δυνατὸν τὸ φαρμακερὸν κέντρον. Δὲν τὸ μεταχειρίζονται ὅμως διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν χωρὶς λόγον, παρὰ μόνον διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ζωὴν τῶν καὶ νὰ προφυλάξουν τὴν κατοικίαν των:

Κάποτε πειραταί, καταδιωκόμενοι ἀπὸ μέγα Τουρκικὸν πλοῖον, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τὸ κυριεύσουν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μελισσῶν. Ἐπλησίασαν τὸ τουρκικὸν σκάφος καὶ ἀπὸ τὸ ὄψος τοῦ ἴστοῦ ἔρριψαν μέσα εἰς αὐτὸ τὰς πηλίνας κυψέλας, τὰς ὅποιας εἶχον εἰς τὸ πλοιάριόν των. Αἱ κυψέλαι ἔσπασαν καὶ αἱ μέλισσαι ἐσκορπίσθησαν καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ πληρώματος. Οἱ Τούρκοι τόσον ἐζαλίσθησαν ἀπὸ τὰ κεντρίσματα χιλιάδων μελισσῶν, ὡστε ἔτρεχον καὶ ἐκρύπτοντο εἰς τὰ βάθη τοῦ πλοίου. Ἐνῷ οἱ πειραταί, προφυλαγμένοι μὲ προσωπίδας, ὠρμησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ πλοῖον, χωρὶς νὰ εὔρουν καμμίαν ἀντίστασιν.

γ. Ο κηφήν

Κηφῆνες εἶναι αἱ νωθραὶ καὶ ἄκεντροι μέλισσαι. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κυψέλης, καμμίαν ἄλλην χρησιμότητα δὲν ἔχουν. Μένουν σχεδὸν διαρκῶς κλεισμένοι καὶ τρέφονται μὲν μέλι. Οἱ κηφῆνες εἶναι περισσότερον μεγαλόσωμοι καὶ χονδροὶ ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας, αἱ δόποικι δύσον μὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἀνθη, χωρὶς κανὲν παράπονον ἐξακολουθοῦν νὰ δίδουν τροφήν, ἅμα ὅμως ἀρχίσῃ νὰ διλγοστεύῃ ἡ συγκομιδὴ τοῦ μέλιτος, ἢ ὑπομονὴ τῶν παύει.

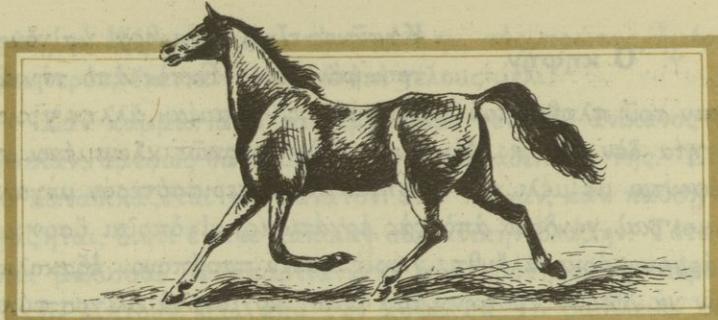
Τότε αἱ ἐργάτιδες ἀνησυχοῦνται μήπως οἱ πολυφάγοι κηφῆνες ἐξοδεύσουν τὸ ἀποθηκευμένον μέλι καὶ χαθῆ ἀπὸ πεῖναν τὸ μελίσσιον κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος. Ἀρχίζουν λοιπὸν τὴν καταδίωξιν τῶν κηφήνων. Τοὺς ἔως χθὲς ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, τοὺς ὅποιους ἔθρεψαν μὲ τὸ προϊὸν τόσων κόπων καὶ τόσων φροντίδων, τώρα τοὺς συλλαλητικούς χωρὶς εὐσπλαγχνίαν καὶ τοὺς σύρουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλην. Τώρα τροφὴ δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον διὰ τοὺς ἐργαζομένους καὶ τοὺς χρησίμους διὰ τὴν διατήρησιν τῆς κυψέλης. Ἡ καταστροφὴ τῶν κηφήνων εἶναι ἀπαραίτητος. Ἄν αὐτοὶ πλεονάσουν καὶ ἀν τὸ μέλι ἐξοδευθῇ πρὶν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς νέας συγκομιδῆς, τότε ὀλόκληρον τὸ μελίσσιον θὰ χαθῆ τὸν χειμῶνα.

Ο κηφήν εἶναι ὀλως διόλου διαφορετικὸς ἀπὸ τὴν ἐργάτιδα. Ἡ ἐργάτις εἶναι φιλόπονος καὶ ἐργατική, ἐκεῖνος εἶναι νωθρὸς καὶ ἀεργος. Δι' αὐτὸ τὸ ὄνομα «κηφήν» εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τὸ ὄνομα «κηφηναρειό» σημαίνει τὸν ἀεργον καὶ ὀκνηρὸν ἀνθρωπον. Τὸν ἀχρηστὸν εἰς τὴν κοινωνίαν, ὁ δόποιος ζῆ ἀπὸ τοὺς ξένους κόπους καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων.

«Αἱ Μέλισσαι».

Γεώργιος Δροσίνης (Διασκευὴ)

προσοχήν. Επιθεωρεῖ τὴν

141. Ο ΙΠΠΟΣ

‘Ο βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ 18ος περιηγεῖτο εἰς μίαν ἐπαρχίαν τῆς Γαλλίας συνοδευόμενος ἀπὸ Ἰλην ἵπεων λογχοφόρων. Καθ’ ὅδὸν ἡ συνοδεία συνήντησε μυλωθρὸν (μυλωνᾶν), ὃ ὅποιος ὠδήγει ἄλογον φορτωμένον μὲ δύο σάκκους ἀλεύρου. Ἐξαίφνης τὸ ἄλογον ἀγριεύει, ρίπτει κατὰ γῆς τὸ φορτίον του καὶ ἀφήνει τὸν μυλωθρὸν εἰς τὴν μέσην τοῦ δρόμου. Τρέχει τότε δρομαῖον εἰς τὴν Ἰλην τοῦ ἵππικοῦ καὶ τοποθετεῖται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἵππων. Μὲ δυσκολίαν ἔδιώχθη ἀπὸ τὴν Ἰλην. Ἀνεκαλύφθη ἔπειτα ὅτι ἦτο ἀρχαῖος ἵππος τοῦ στρατοῦ, καὶ, ἀφοῦ ἐγήρασεν, ἐπωλήθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἡγοράσθη ἀπὸ τὸν μυλωθρόν. Ἡ θέα τῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως ἐζωντάνευσε τὰς παλαιὰς ἀναμνήσεις του.

‘Ο ἵππος ἀγαπᾷ τὴν βοὴν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ταραχὴν τῶν μαχῶν. Σύντροφος πιστὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τοὺς κινδύνους του καὶ εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνας, εἰς τὰς ἵπποδρομίας καὶ εἰς τὰ κυνήγια. Ὑπακούει πάντοτε εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀναβάτου του καὶ εἰς τὴν θέλησίν του, εἴτε διὰ νὰ ἀδιαφορήσῃ εἰς τὸν κίνδυνον εἴτε διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν δρμήν του.

Ο ἵππος εἶναι δχι μόνον τὸ χρησιμώτερον εἰς τὸν ἄνθρωπον ζῶον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὡραιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ τετράποδα. Ἡ ἀναλογία τῶν μελῶν του, ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς του, ἡ χάρις τῶν κινήσεών του, ἡ ζωηρότης τοῦ βλέμματός του, ἡ χαίτη του, ἡ οὐρά του, ὅλα αὐτὰ δεικνύουν τὴν εὐγένειαν τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ ζῶου.

Ο ἵππος ἀρέσκεται εἰς τὰ κοσμήματα καὶ γίνεται κομψότερος καὶ δυνατώτερος, ὅταν τὸν στολίζουν μὲ φάλαρα πολυτελῆ, μὲ ἐφίππια χρυσοκέντητα, μὲ πτερά καὶ μὲ κώδωνας. Οἱ ἀγωγιᾶται τῆς Ἰσπανίας, ὅταν θέλουν νὰ τιμωρήσουν κανένα ἄλογον διὰ τὴν ἀταξίαν του, τοῦ ἀφαιροῦν τὰ κοσμήματά του ἢ τὸ ἀναγκάζουν νὰ μένῃ ὅπισσω ἀπὸ τὰ ἄλλα ἄλογα τῆς συνοδείας. Φαίνεται τότε τὸ ζῶον ὅτι συναισθάνεται τὴν ταπείνωσιν.

Τὰ ὥτα του ἐκφράζουν αὐτὰ καὶ μόνον τὴν κατάστασίν του. "Οσον τὰ κρατεῖ δρθια, ὅταν βαδίζῃ ἀγερώχως, τόσον τὰ χαμηλώνει ὅταν τὸ ἀναγκάζουν νὰ ὑπομείνῃ κόπους ἀναξίους του. "Οταν στενοχωρῆται ἢ θυμώνη, τότε τὰ κινεῖ τὸ ἔν ἐμπρόδεις καὶ τὸ ἄλλο ὅπισσω.

Εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ρώσιας, ὅπου τὰ ἄλογα, πρὶν ἐξημερωθοῦν, ζοῦν ἐλεύθερα, περιφέρονται εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκείνας ἐκτάσεις εἰς ἀγέλας τριακοσίων, τετρακοσίων ἢ καὶ πεντακοσίων ζώων.

"Οταν ἡ γῆ εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ χιόνας, σκάπτουν τὴν χιόνα μὲ ἔνα τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, διὰ νὰ εὔρουν τὸ χόρτον μὲ τὸ ὅποιον τρέφονται. Ἐκάστη ἀγέλη ἔχει τὸν ἀρχηγόν· της. Ο ἵππος ὁδηγεῖ τὴν ἀγέλην καὶ αὕτη στρέφεται ὀλόκληρος ἢ βαδίζει, τρέχει ἢ στέκει κατὰ τὰς ὁδηγίας του. Αὐτὸς ὁρίζει τὰς κινήσεις της, ὅταν λύκοι προσβάλλουν τὴν ἀγέλην. Εἶναι πάντοτε εἰς κίνησιν καὶ πάντοτε εἰς προσοχήν. Ἐπιθεωρεῖ τὴν ἀγέλην καί, ἀν κανεὶς ἵππος

έξέλθη ἀπὸ τὰς τάξεις του ἡ μείνη δπίσω, τρέχει πρὸς αὐτόν, τὸν κτυπῷ καὶ τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν θέσιν του. "(ταν μετὰ τέσσαρα ἡ πέντε ἔτη γηράσῃ ὁ ἀρχηγός, ἄλλος ἵππος τῆς ἀγέλης νεώτερος καὶ δυνατώτερος ἔξερχεται ἀπὸ τὰς τάξεις καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ. "Αν τὸν νικήσῃ, λαμβάνει τὴν θέσιν του. Καὶ ἡ ἀγέλη τὸν ἀναγνωρίζει τότε ὡς ἀρχηγόν της, ἀντὶ τοῦ νικηθέντος καὶ ἐκθρονισθέντος.

Εἰς τὴν Φιλλανδίαν, τὸν Μάιον, ἀφοῦ λειώσουν αἱ χιόνες, τὰ ἄλογα ἀφήνονται ἐλεύθερα καὶ πηγαίνουν μόνα των εἰς τὰ δάση. Ἐκεῖ σχηματίζουν ἀγέλας χωριστάς, αἱ ὅποιαι οὔτε διαλύονται οὔτε ἀναμειγνύονται μὲν ἄλλας. Ἐκάστη ἀγέλη ἐκλέγει διὰ τὴν βοσκήν της ἐν μέρος τοῦ δάσους, δπου μένει χωρὶς νὰ καταπατῇ τὴν ξένην περιοχήν.

Γνωστὸν εἶναι πόσον ὁ ἵππος ἀφοιώνεται εἰς τὸν κύριόν του ἡ τὸν ἵπποκόμον του. Γνωστὸν ἐπίσης εἶναι πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀναβάτου, ὅταν τὸν γνωρίζῃ καὶ τὸν ἄγαπᾶ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρωσίαν, εἰς στρατιώτης ἐπλανήθη ἐν μέσῳ καταιγίδος χιόνων, καί, πεσὼν ἀπὸ τὸν ἵππον, ἔσπασε τὸν πόδα του. Μόνος ἔκει, μὴ δυνάμενος νὰ κινηθῇ, ἔξηπλωμένος κατὰ γῆς, ἀνέμενεν ὁ δυστυχὴς τὸν θάνατον. Ὁ ἵππος του τὸν ἔσωσε. Ἐνόησεν ὅτι ὁ ἵππεύς του δὲν ἤδυνατο νὰ ἀνυψωθῇ μέχρις αὐτοῦ· ἐγονάτισε λοιπὸν καὶ ἔξηπλώθη ὅσον χαμηλὰ ἤδυνήθη, διὰ νὰ εὔκοληνη τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν πληγωμένον στρατιώτην. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσεν ἔκεινος μὲ πολὺν κόπον νὰ καθίσῃ εἰς τὸ ἐφίππιον, ὁ ἵππος ἐσηκώθη μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ ἐπανέλαβε τὸν δρόμον του. Καὶ ἔφερε τὸν ἀναβάτην του εἰς τὸ σύνταγμα, δπου ἐφρόντισκαν διὰ τὴν πληγήν του.

(Κατὰ διασκευὴν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Α Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρην ράχην
περιπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στήν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
πού χαν μείνει στήν ἔρημη γῆ. ▲

Διονύσιος Σολωμός

εἴρηται αὐτῷ τοῦ θρησκευτικοῦ παρεγγέλματος κατόν
τούτου πάτερ μου τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ τοῦ Θεοῦ
μετέ τάκισκον ἀπολέπει τὸν θρησκευτικόν τον
τῆς ζωῆς πάτερνόν τον τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ τοῦ Θεοῦ
τοῦ οὐρανοῦ τον τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ τον τοῦ Θεοῦ
θεού τον τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ τον τοῦ Θεοῦ τον τοῦ Ιησοῦ
θεού τον τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ τον τοῦ Θεοῦ τον τοῦ Ιησοῦ

Εἰς τὴν Φιλιανοῦ, τὸν Μάιον ὅπου λειώσουν αἱ γῆ-
νες, τὰ δίκαια ταρπονούσα πλευρά τοῦ πατριδικού μονά τον
τῆς τοῦ δάσου. Μικρή συγκεκριμένη ἀνάθετο γενιτοτός, αἱ ὄποις
οὗτοι διαλέσονται ποιητές ΙΩΑΝΝΟΣ ΙΩΑΝΝΟΣ Η Αλατού. Πατέρη
ἀνέλυτη διδάχη τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τον τοῦ Ιησοῦ
θεού τον τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ τον τοῦ Θεοῦ τον τοῦ Ιησοῦ

Γνωστὸν εἰσερχομένοις θεοφάλκοις τοῖς τῶν κύ-
ρων τοῦ Ιησοῦ χριστοῦ θεοφάλκοις εἶναι πόσουν
πρόσντες διὰ τὴν πλευρά τοῦ ιεροῦ αγνούτην τὴν θρησκε-
ίαν καὶ τὸν διάστημα τοῦ ιεροῦ αγνούτην τοῦ ιεροῦ Να-
κέρεων πατέρων Ερέτριας σταύρωτος ἐπειδή τὸν μέσον
κατατεγδός χιονιά, καὶ πεπάντα σπόλα τὸν Ιππον, ἔσπασε τὸν
πόδα του. Μόνος έπει, μὴ διατέλεσθε νόονθῆ Εργλοιμά-
νας κάτιορε, θέρετρα η διατυχία, καὶ πάντας Ο ἵππος
του εὖν θεωρεῖ. Επένοι δὲ ὁ ἵππος του δὲ δέδυνατο να
ποιήσει μέχρις μίσοι. Εργάτιστας λαζαρού καὶ Εργάτιστη ή-
ται χρηστή ήδη την δια νόονθην τὴν ποιήσειν εἰς τὸν
πληγωμένον στρατιώτην. Καὶ πολλοὶ τοις τερρόβισσοι ἐκεῖνοι με-
ταξὺ τῶν αἵματον νόονθην ποιήσειν εἰς τὸν ιπποκα-
την πάθη μεταγένεται ποιήσειν εἰς τὸν ιπποκατην πάθη τὸν πρόμαχον τοῦ
Καὶ πόσος τὸν ανθρώπον ποιήσειν εἰς τὸν ιπποκατην πάθη τὸν πρόμαχον τοῦ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

	Σελίς
"Υμνος εις τὴν Σημαίαν (ποίημα) Σ. Δάφνη	7

A'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ✓ Ανάστασις, Α. Καρκαβίτσα	9
2. ✓ Χριστός Ἀνέστη (ποίημα) Ι. Πολέμη	12
3. ✓ Χρονιάρες μέρες (ποίημα) Γ. Δροσίνη	13
4. ✓ Ο Πατριάρχης, Γ. Τερτσέτη	14
5. ✓ Ο Θεός προστατεύει τὴν Ἑλλάδα, Σ. Τρικούπη	16
6. Τὸ τάμα τοῦ Κολοκοτρώνη, Γ. Τερτσέτη	18
7. 'Ο Παπᾶ - Ἀρσένης, Ν. Σπηλιάδη - Γιάννη Βλαχογιάννη	19
8. 'Ο ἀλήθινὸς κληρικός, Ν. Μαρκῆ	21
9. ✓ Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα) Γ. Δροσίνη	22
10. ✓ Ο παπᾶς τοῦ Σταρτσόβου, Η. Οίκονομοπούλου	23
11. ✓ Μιὰ χριστιανικὴ πρᾶξις	24
12. ✓ Ή εὐσέβεια τοῦ στρατοῦ μας	25
13. 'Η καμπάνα τοῦ χωριού (ποίημα) Α. Φωτιάδη	26
14. ✓ Τὸ ιερὸ κειμήλιο, Σ. Δάφνη	27
15. ✓ Αἱ - Δημήτρης (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	32

B'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

16. Ζῇ ὁ Βασιλιάς Ἀλέξανδρος : (ποίημα) Γ. Δροσίνη	33
17. ✓ Γραικός, Γενίτσαρος καὶ Βενετσιᾶνος, Δ. Καμπούρογλου	35
18. ✓ Ο ἔξωμότης, Ε. Π. Φωτιάδου	39
19. Οι Ψαριανοὶ στὴν Ἐπανάστασι (διασκευὴ)	42
20. ✓ Τὸ χρυφὸ σχολεῖο (ποίημα) Ι. Πολέμη	48

* * 'Ἐκ τῶν συμβραβευθεισῶν συλλογῶν τὰν Γ. Μέγα - Λ. Οἰκονομίδον καὶ τοῦ Θ. Παρασκευοπούλου ἐλήφθησαν τὰ ἔξῆς ἀναγνώσματα :

1.) 'Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Μέγα - Λ. Οἰκονομίδον τὰ ὑπ' ἀριθ. 59, 67, 69, 70, 86, 88, 95, 107, 114, 122 καὶ 142.

2.) 'Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Παρασκευοπούλου τὰ ὑπ' ἀριθ. 9, 14, 15, 58, 60, 66, 68, 105, 117, 127 καὶ 131.

"Απαντα τὰ λοιπὰ ἀναγνώσματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν Ε. Π. Φωτιάδου - Η. Μηνιάτη.

Σελίς

21. ✓ Η Σουλιωτοπούλα, Γιάννη Βλαχογιάννη	50
22. ✓ Η καταστροφή τοῦ Σουλίου (ποίημα δημώδες)	52
23. ✓ Χήρα Σουλιώτισσα, Γιάννη Βλαχογιάννη	53
24. ✓ Η Δέσπω (ποίημα δημώδες)	55
25. ✓ Εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον. Χ. Σταυροπούλου	56
26. ✓ Η τιμιότης τοῦ Κανάρη (διασκευὴ)	59
27. 'Η καταστροφή τοῦ Δράμαλη (ποίημα δημώδες)	62
28. ✓ Ο Κολοκοτρώνης, Σ. Μελᾶ	63
29. Οι Κολοκοτρώναιοι (ποίημα δημώδες)	69
30. ✓ Η ἄλλωσις τῆς Τριπολιταῖς (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	70
31. Κολοκοτρώνης καὶ Καποδιστριας, Ν. Σπηλιάδη	71
32. 'Η φούντα τοῦ σπαθιοῦ, Γ. Τερτσέτη	72
33. Σύνορα πλατύτερα (διασκευὴ)	72
34. ✓ Ο γιατρὸς τοῦ Καραϊσκάκη, Ρ. Γκόλφη	73
35. ✓ Στὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, Γιάννη Βλαχογιάννη	77
36. ✓ Σάλιν ρρχαῖοι "Ελληνες, Δ. Δημητρακάκη	78
37. ✓ Ο Παπαφλέσσας, Φ. Φωτάκου	79
38. ✓ Πῶς ἐσώθηκεν δ Παρθενών	80
39. "Αγια λιθάρια, Δ. Ρώμα	81
40. ✓ Ο Σολωμὸς καὶ τὸ Μεσολόγγι, Σ. Ραφτάνη	82
41. ✓ Μεσολόγγι (ποίημα δημώδες)	83
42. Στὴν μάχη τοῦ Σαρανταπόρου, Ν. Σπανδωνῆ	84
43. 'Ο Διάδοχος καὶ δ στρατιώτης, Ν. Σπανδωνῆ	85
44. ✓ Η συμπεριφορὰ τῶν στρατιωτῶν μας, Ν. Σπανδωνῆ	86
45. ✓ Σκαρφαλωμένοι στὸ Μπιζάνι, Ν. Σπανδωνῆ	88
46. ✓ Δίψα νίκης, Η. Οίκονομοπούλου	90
47. ✓ «Στὴν Σόφια», Η. Οίκονομοπούλου	91
48. 'Ἐπιστολὴ μαχητοῦ τοῦ πολέμου τοῦ 1913, Η. Οίκονομοπούλου	96
49. ✓ Τὸ "Ἐπος 1940 - 41. 'Αχ. Κύρου	97

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΒΙΟΝ

50. Στὸν καινούργιο χρόνο (ἀκροστιχίς)	100
51. ✓ Τὸ Ναυτόπουλο, Α. Κουρτίδη	101
52. ✓ Ο "Ελλην ναύτης (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	103
53. Τὸ μικρό μας περιβόλι, Γ. Δροσίνη	105
54. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	107
55. ✓ Η σύντροφος τοῦ ναυάρχου Δέσποινα Κανάρη, Ε. Η. Φωτιάδου	108
56. Μάννα (ποίημα) Γ. Μαρκυρᾶ	110

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

57. Κουπὶ καὶ τιμόνι (ποίημα) Ι. Πολέμη	112
58. Ροδιὰ καὶ πεῦκος, Γιάννη Βλαχογιάννη	113

	Σελίς
59. Τί θέλω (ποίημα) Γ. Δροσίνη	115
60. ✓Αμερικανοί φιλέλληνες. Δ. Βαγενᾶ - Ε. Δημητρακοπούλου.....	116
61. Παροιμίαι, Ν. Πολίτου	120
62. Δημώδη αινίγματα	122

**E'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΖΩΗΝ**

63. ✓Ο τρύγος, Η. Βουτιερίδη	123
64. ✓Ο τρύγος (ποίημα) Α. Χριστοπούλου	129
65. Οι τέσσερες ἐποχὲς τοῦ χρόνου (ποίημα) Γ. Μαρκορᾶ	130
66. Στὴ Ρόδο, Κ. Οὐράνη	134
67. 'Η Δῆλος, Π. Νιρβάνα	137
68. Τὰ Γρεβενά. Δ. Κοντογιάννη	141
69. Τὸ Ἀργυρόκαστρο, Γ. Α. Μέγα	145
70. 'Η Κέρκυρα, Ν. Πετμεζᾶ - Λαύρα	147
71. ✓Άπὸ τὸν γῦρο τῆς Πελοπονῆσου, Ν. Μαρτίνη	150
72. Οι παλιόπετρες, Ε. Π. Φωτιάδου	155
73. 'Η πέρδικα, Σ. Γρανίτσα	157
74. 'Η ἔλια (ποίημα) Ι. Πολέμη	160

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

A'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

75. Πατρὶς, καὶ Θρησκεία, Δ. Π. Τυπάλδου Φορέστη	163
76. ✓Οι τρεῖς ιεράρχαι, Ε. Π. Φωτιάδου	164
77. ✓Δένσις πρὸς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος, Φ. Σκούφου.....	169
78. 'Η τελευταία λειτουργία, Σ. Ζαμπελίου	172
79. Τὸ Μπαλουκλὶ (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	177
80. 'Αγία Σοφία, Ε. Π. Φωτιάδου	179
81. 'Η Παναγία τῆς Τήνου, Α. Μωραΐτιδου	182
82. ✓Εύθυμιος Βλαχάρβας (διασκευὴ)	188
83. ✓Ο νεομάρτυς 'Αγιος Δημήτριος, Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου...	189
84. ✓Ο κλῆρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Δ. Μπαλάνου	192
85. Τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας, Γ. Βοθολίνη	195
86. 'Η δόξα τῆς Ἐλλάδος (ποίημα) Λ. Μαβίλη	197

B'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

87. Τὰ Παναθήναια, Χ. Τσούντα	198
88. Παρελθόν καὶ Μέλλον (ποίημα) Α. Προθελεγγίου	201
89. ✓Ο Σαμουήλ, Α. Βαλαωρίτου	202

Σελίς

90. ✓ Ο θούριος τοῦ Ρήγα, Ι. Γενναδίου	203
91. ✓ Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	205
92. ✓ Ο δρος τῶν Φιλικῶν, Ι. Φιλήμονος	212
93. ✓ Η προκήρυξις τοῦ 'Ψυηλάντου	215
94. ✓ Τὰ ἔτη τῆς νεότητος τοῦ 'Αθανασίου Διάκου, Α. Καρκαβίτσα...	219
95. ✓ Ρούμελη (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	225
96. ✓ Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	225
97. ✓ Μεσολόγγιον, Δ. Βικέλα	228
98. ✓ Ο Γενναδίος κηρύσσει τὴν ἀνάγκην τῶν θυσιῶν, Ε. Π. Φωτιάδου...	233
99. ✓ Τὰ πυρπολικά, Φ. Κουκουλέ	238
100. Κανάρης (ποίημα) Α. Πάλλη	240
101. ✓ Η 'Ακρόπολις μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, Χ. Τσούντα	241
102. ✓ Η Σημαία, Ε. Λυκούδη	243
103. ✓ Η κήρυξις τοῦ πολέμου τοῦ 1912, Σ. Μελᾶ	245
104. ✓ Εμπρός (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	251
105. ✓ Τὰ πήραμε τὰ Γιαννινα (ποίημα) Γ. Σουρῆ	252
106. ✓ Η θυσία τοῦ Κιλκίς, Ε. Π. Φωτιάδου	252
107. 'Ελλάδα - 'Ελλάδα (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	254
108. Λόγοι τοῦ Κωνσταντίνου	255
109. 'Ο Δαδεκανήσιος ἔβελοντής	256
110. Κύπριον αἷμα (διασκευὴ)	257
111. ✓ Η μάχη τοῦ Σκρῆ, Γ. Βραχηνοῦ	258
112. Οἱ εὗζωνοι, Γ. Τσοκοπούλου	261
113. Στὰ σύνορα (ποίημα) Ι. Πολέμη	265
114. Πίνδος (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	266
115. ✓ Οἱ νέοι Λεωνίδαι, Φ. Λιβιτσιάνου	267
116. ✓ Τὸ ψώμα Ντίκι εἰς τὴν Κορέαν, Ε. Θωμοπούλου	269
117. Πατρίδη (ποίημα) Γ. Δροσίνη	273

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

118. ✓ Ο Σωκράτης, δ 'Αλκιβιάδης καὶ δ Ξενοφῶν (διασκευὴ)	274
119. ✓ Ο Μ. 'Αλέξανδρος καὶ δ Φωκίων (διασκευὴ)	276
120. ✓ Ο θρίαμβος τοῦ Διαγόρα, Α. Κεραμοπούλου	277
121. ✓ Ο Παπατρέχας, Α. Κοραῆ	279
122. ✓ Λάζαρος Κουντουριώτης, Ε. Σίμου	283
123. 'Ανδρέας Συγγρός, Γρ. Ξενοπούλου	286

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

124. 'Ηρώδης δ 'Αττικός, Κ. Παπαρηγοπούλου	288
125. Αἱ ἀρχαιότητες, Ε. Λυκούδη	290
126. 'Ο 'Αρχιμήδης (διασκευὴ)	293

Ε'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

127. Ὁργανισμὸς Ἡνωμένων Ἐθνῶν (Ο.Η.Ε.), Θ. Παρασκευοπούλου	296
---	-----

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

128. Ο Σωκράτης ὑπὲρ τῆς γέωργίας (διασκευὴ)	300
129. Τὸ ἐμπόριον, Σ. Λοβέρδου	301
130. Ναυτιλία (διασκευὴ)	306
131. Παιδὶ μοι, ὥρα σου καλὴ (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	308
132. Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία (διασκευὴ)	309
133. ✓ Ἡ μέταξ, Γ. Κυριακοῦ	311
134. Ἡ ἐργασία (ποίημα) Γ. Μαρχορᾶ	314

Ζ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ

135. ✓ Μάιος, Γρ. Ξενοπούλου	315
136. ✓ Ἡ πρώτη Μαῖον (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	316
137. Τὸ δάσος (ποίημα) Μ. Μαλακάση	317
138. ✓ Άι χελιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου	318
139. ✓ Τὸ χελιδόνι (ποίημα) Α. Βαλαωρίτου	320
140. ✓ Άι μέλισσαι, Γ. Δροσίνη	321
141. Ὁ ἵππος (διασκευὴ)	326
142. ✓ Ἡ δόξα τῶν Ψαρῶν	329

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ', 1968 (VII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 150.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1669/22-7-68

* Εκτύπωσης : K. A. MOYZAKΗΣ — Βιβλιοθεσία : *Αφοί Γ. ΡΟΔΗ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαίδευτικής Πολιτικής

